

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

TAŞRADA YAŞAYAN KADINLARIN SANAL KİMLİK ROLLERİ ÜZERİNE
DRAMATURJİK BİR İNCELEME
(GÜMÜŞHANE MERKEZ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS

SEMİHA BAŞ

Temmuz 2026
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

**TAŞRADA YAŞAYAN KADINLARIN SANAL KİMLİK ROLLERİ ÜZERİNE
DRAMATURJİK BİR İNCELEME
(GÜMÜŞHANE MERKEZ ÖRNEĞİ)**

**A DRAMATURGICAL EXAMINATION OF THE VIRTUAL IDENTITY
ROLES OF WOMEN LIVING IN RURAL AREAS (THE CASE OF
GÜMÜŞHANE CITY CENTER)**

YÜKSEK LİSANS

SEMİHA BAŞ

**Temmuz 2026
GÜMÜŞHANE**

**GÜMÜŞHANE
ÜNİVERSİTESİ**

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

T.C.

**GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

**TAŞRADA YAŞAYAN KADINLARIN SANAL KİMLİK ROLLERİ ÜZERİNE
DRAMATURJİK BİR İNCELEME
(GÜMÜŞHANE MERKEZ ÖRNEĞİ)**

**A DRAMATURGICAL EXAMINATION OF THE VIRTUAL IDENTITY
ROLES OF WOMEN LIVING IN RURAL AREAS (THE CASE OF
GÜMÜŞHANE CITY CENTER)**

YÜKSEK LİSANS

SEMİHA BAŞ

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ ARİF ÇİÇEK

Temmuz 2026

GÜMÜŞHANE

KABUL VE ONAY

Dr. Öğr. Üyesi Arif ÇİÇEK ve Dr. Öğr. Üyesi Hatice DURAN OKUR danışmanlığında, **Semiha BAŞ** tarafından hazırlanan “**Taşrada Yaşayan Kadınların Sanal Kimlik Rollerine Üzerine Dramaturjik Bir İnceleme (Gümüşhane Merkez Örneği)**” isimli bu çalışma, 17/07/2026 tarihinde yapılan lisansüstü tez savunma sınavı sonucunda **Oy Birliği** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....

Doç. Dr. Erkan DİKİCİ (Başkan)

.....

Dr. Öğr. Üyesi Arif ÇİÇEK (Danışman)

.....

Dr. Öğr. Üyesi Hatice DURAN OKUR (2. Danışman)

.....

Prof. Dr. Muammer AK (Üye)

.....

Dr. Öğr. Üyesi Burak AYDIN (Üye)

Lisansüstü tez savunma sınavında başarılı bulunarak kabul edilen bu tezin ciltlenmiş hali, /..... /..... tarihli ve / sayılı Enstitü Yönetim Kurulu toplantısında görüşülmüş ve tez yazım kılavuzuna uygun bulunarak onaylanmıştır.

Prof. Dr. Duygu ÖZDEŞ

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Taşrada Yaşayan Kadınların Sanal Kimlik Rollerini Üzerine Dramaturjik Bir İnceleme (Gümüşhane Merkez Örneği)**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, danışmanımın sorumluluğunda hazırladığımı, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmalarını kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

17/07/2026

.....

Semiha BAŞ

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim boyunca ve bu tez çalışmasının planlanması, yürütülmesi ve tamamlanması sürecinde sonsuz bilgi, deneyim ve desteğiyle yol göstericim olan danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Arif ÇİÇEK'e en içten şekilde minnettarım.

Araştırma sürecime katkı sağlayan ve görüşleriyle çalışmanın gelişmesine destek olan ikinci danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hatice DURAN OKUR'a da çokça teşekkür ederim.

Tez süreci boyunca her zaman yanımda olan, sabırla, anlayışla nazımı çeken ve bana güç veren, başta biricik ablama, canım anneme ve diğer aile üyelerime sonsuz teşekkür ederim. Çalışmanın tüm süreçlerinde sabırla beni dinleyen Merve KÜÇÜKÖNER, Büşra SUNGUR, Elmas Şule ÇUBUKCU ve Gizem YILMAZ YİĞİT dostlarıma da manevi destekleri ve tahammülleri için ayrıca teşekkür ederim.

Saha çalışmasına gönüllü olarak katılan ve deneyimlerini samimiyetle paylaşan tüm katılımcılara ve bu çalışmanın gerçekleştirilmesine katkı sağlayan herkese şükranlarımı sunarım.

Semiha BAŞ
GÜMÜŞHANE-2026

ÖZET

Günümüzde sosyal medya platformları bireylerin kendilerini görünür kıldığı, kimliklerini sunduğu ve performanslar sergilediği önemli dijital etkileşim alanlarıdır. Özellikle Instagram, kullanıcıların benlik sunumlarını şekillendirdikleri bir sahne olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu benlik sunumunun yalnızca bireysel tercihlerle değerlendirilmesi eksik bir yorumdur. Çünkü bireylerin dijital kimlikleri, içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel çevre tarafından da biçimlendirilmektedir. Bu sebeple araştırma, taşrada yaşayan kadınların Instagram'daki sanal kimlik rollerini Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda bütüncül tek durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Çalışma grubu, Gümüşhane Merkez'de yaşayan ve Instagram'ı aktif olarak kullanan 22 kadından oluşmaktadır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler ve aynı katılımcıların Instagram hesaplarına yönelik gözlemler aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler hibrit tematik analiz ile değerlendirilmiştir.

Çalışmanın bulguları, katılımcıların Instagram'da anne, eş, üreten kadın, sosyal kadın ve doğasever gibi farklı kimlik performansları sergilediklerini göstermektedir. Kadınların bu kimlikleri taşra bağlamında etkili olan toplumsal normlar ve tanıdık seyirci kitlesinin olası değerlendirmelerini dikkate alarak yönettikleri belirlenmiştir. Katılımcıların aile yaşamı gibi bazı kişisel alanları çoğunlukla sahne arkasında bıraktıkları ve buna karşılık toplumsal açıdan risksiz görülen içerikleri sahne önüne taşıdıkları tespit edilmiştir. Bu süreçte mahremiyet yönetimi, öz-denetim, içerik sansürü, seyirci seçimi ve görünürlüğü sınırlandırma gibi çeşitli izlenim yönetimi stratejilerinin yaygın biçimde kullanıldığı belirlenmiştir. Bununla beraber katılımcıların olası tepkileri önceden hesaplayarak önleyici görünürlük stratejileri de kullandıkları görülmüştür. Ancak taşrada dijital görünürlüğün yalnızca dışsal bir toplumsal denetim alanı olmadığı, aynı zamanda içselleştirilmiş bir öz-denetim mekanizmasına dönüştüğü değerlendirilmiştir. Sonuç olarak taşra bağlamı, kadınların Instagram'daki kimlik performanslarını sınırlandıran, aynı zamanda aidiyet duygusunun, kültürel ve yerel değerlerin yeniden üretildiği bir toplumsal bağlam olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dramaturjik yaklaşım, Instagram, İzlenim yönetimi, Sanal kimlik, Taşra

ABSTRACT

Today, social media platforms constitute important spaces of digital interaction where individuals make themselves visible, present their identities, and perform various roles. Instagram, in particular, stands out as a stage on which users construct their self-presentations. However, interpreting such self-presentation solely in terms of individual preferences would be incomplete, as individuals' digital identities are also shaped by the social and cultural environments in which they live. Accordingly, this study aims to examine the virtual identity roles performed by women living in a provincial setting on Instagram within the framework of Erving Goffman's dramaturgical approach. Adopting a qualitative research approach, the study was designed as a holistic single-case study. The study group consisted of 22 women living in the city centre of Gümüşhane who actively use Instagram. The research data were collected through semi-structured interviews and observations of the same participants' Instagram accounts. The data obtained were analysed using hybrid thematic analysis.

The findings reveal that the participants performed various identities on Instagram, including those of a mother, wife, productive woman, sociable woman, and nature lover. It was found that the women managed these identities by taking into account the social norms prevailing in the provincial context and the possible evaluations of an audience consisting of people they knew. The participants generally kept certain aspects of their personal lives, such as family life, backstage, while bringing content perceived as socially acceptable and low-risk to the front stage. In this process, various impression management strategies—including privacy management, self-monitoring, content censorship, audience selection, and the restriction of visibility—were widely employed. Furthermore, the participants were found to use preventive visibility strategies by anticipating possible reactions in advance. However, digital visibility in the provincial context was understood not merely as a sphere of external social control but also as a mechanism of internalised self-monitoring. In conclusion, the provincial context was found to function both as a social environment that constrains women's identity performances on Instagram and as a setting in which a sense of belonging and cultural and local values are reproduced.

Keywords: Dramaturgical approach, Instagram, Impression management, Online identity, Provincial context

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLOLAR DİZİNİ.....	XI
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XII
EKLER DİZİNİ.....	XIII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XIV
1. GİRİŞ	1
2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	4
2.1. Araştırmanın Amacı ve Problemleri.....	4
2.2. Araştırmanın Önemi	5
2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	8
2.3.1. Araştırmacının Konumu	10
2.4. Araştırmanın Yöntemi ve Deseni	10
2.5. Çalışma Grubu ve Örneklem	12
2.6. Veri Toplama Teknikleri ve Veri Toplama Süreci.....	14
2.6.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme	14
2.6.2. Gözlem	16
2.7. Verilerin Tematik Analizi	18
2.8. Araştırmanın İnanırlılığı ve Güven Duyulabilirliğinin Sağlanması	22
2.8.1. İnanırlılık	22
2.8.2. Aktarılabirlik	23
2.8.3. Tutarlık	23
2.8.4. Teyit Edilebilirlik	24
2.9. Etik İlkeler.....	24
3. KURAMSAL ÇERÇEVE	26
3.1. Kimlik Kavramı	26
3.1.1. Kimliğin Kısa Tarihi.....	27
3.1.2. Dijital Kimlik ve Çevrimiçi Benlik Sunumu	29

3.1.3. Kimliğin Sosyolojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Değerlendirilmesi.....	31
3.2. Erving Goffman ve Dramaturjik Yaklaşım	34
3.2.1. Dramaturjik Yaklaşım	35
3.2.2. Performans ve Rol Kavramı.....	36
3.2.3. Sahne Önü ve Sahne Arkası	38
3.2.4. İzlenim Yönetimi.....	40
3.2.5. Seyirci Kavramı	41
3.2.6. Dramaturjik Yaklaşımın Sosyal Medya Bağlamında Değerlendirilmesi	43
3.3. Sosyal Medya, Instagram ve Dijital Görünürlük	44
3.3.1. Dijitalleşme ve Sosyal Medyanın Gelişimi.....	44
3.3.2. Instagram’da Benlik Sunumu.....	46
3.3.3. Görünürlük, Etkileşim ve Mahremiyet	47
3.4. Taşra, Toplumsal Denetim ve Kadınların Dijital Görünürlüğü.....	50
3.4.1. Taşra Kavramı ve Taşranın Sosyolojik Özellikleri.....	50
3.4.2. Taşrada Toplumsal Denetim Mekanizmaları.....	52
3.4.3. Taşrada Kadınlık Deneyimi ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	54
3.4.4. Taşra Bağlamında Dijital Görünürlük ve Sosyal Medya Kullanımı	56
3.4.5. Bir Taşra Kenti Olarak Gümüşhane	59
4. BULGULAR.....	62
4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	64
4.2. Instagram Kullanım Pratikleri ve Motivasyonları.....	67
4.2.1. Sosyalleşme ve İletişim Amaçlı Kullanım	70
4.2.2. Bilgi Edinme ve Öğrenme Odaklı Kullanım.....	75
4.2.3. Eğlence ve Boş Zaman Değerlendirme.....	78
4.2.4. Estetik ve Görsel Paylaşım Pratikleri.....	80
4.2.5. Arşiv ve Hafıza Oluşturma Motivasyonu.....	83
4.2.6. Üretim, Emek ve Profesyonel Kullanım	85
4.2.7. Algoritma ve Görünürlük Farkındalığı.....	88
4.3. Benlik Sunumu ve Kimlik Performansı	89
4.3.1. Annelik Performansı.....	92
4.3.2. Geleneksel/Muhafazakâr Kadınlık Performansı	97
4.3.3. Sosyal/Eğlenceli Kadın Performansı.....	99
4.3.4. Üretici/Emek Odaklı Kadın Performansı	101
4.3.5. Estetik Benlik Sunumu.....	102
4.3.6. Otantik/Doğal Benlik Performansı.....	104

4.3.7. Kültürel/Entelektüel Kimlik Performansı	106
4.3.8. Akışkan ve Durumsal Kimlik Performansı	108
4.4. Toplumsal Onay ve Etkileşim Dinamikleri	111
4.4.1. Beğenilme ve Onay İhtiyacı	114
4.4.2. Seyirci Farkındalığı	118
4.4.3. Seyirci Seçimi ve Filtreleme	122
4.4.4. Eleştiri ve Geri Bildirim Dinamikleri	125
4.4.5. Dijital İlişkiler ve Mikro Etkileşimler	129
4.4.6. Sosyal Medyanın Yapaylığına Dair Farkındalık	131
4.5. Taşra Faktörünün Sanal Kimliğe Etkisi	134
4.5.1. Taşrada Görünürlük Baskısı	136
4.5.2. Taşrada Toplumsal Denetim	139
4.5.3. Nazar ve Kültürel Korkular	143
4.5.4. Büyükşehir-Taşra Karşılaştırmaları	146
4.5.5. Taşrayı Kültürel/Doğal Kimlik Olarak Sunma	149
4.6. Taşrada Önleyici Görünürlük ve İzlenim Yönetimi	152
4.6.1. Öz-denetim ve Kontrollü Görünürlük	154
4.6.2. Mahremiyet Yönetimi	157
4.6.3. Bedensel/Görsel Görünürlüğü Düzenleme	159
4.6.4. Önleyici İzlenim Yönetimi	161
4.6.5. Kontrollü Özgürlük Stratejileri	164
4.6.6. İçselleştirilmiş Toplumsal Baskı	166
5. TARTIŞMA	169
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	175
6.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	179
6.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler	180
KAYNAKÇA	182
EKLER	189
ETİK KURUL KARARI	194
ÖZGEÇMİŞ	195

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Gözlem protokolü	17
Tablo 2. Katılımcıların demografik özellikleri.....	64
Tablo 3. Katılımcıların Instagram hesaplarına ilişkin gözlem bilgileri.....	66
Tablo 4. Instagram kullanım pratikleri ve motivasyonları	68
Tablo 5. Katılımcıların Instagram paylaşım özelliklerine ilişkin gözlem verileri.....	73
Tablo 6. Benlik sunumu ve kimlik performansı.....	90
Tablo 7. Annelik/çocuk içerikli Instagram paylaşımlarına ilişkin gözlem verileri	93
Tablo 8. Toplumsal onay ve etkileşim dinamikleri	112
Tablo 9. Taşra faktörünün sanal kimliğe etkisi.....	135
Tablo 10. Taşrada önleyici görünürlük ve izlenim yönetimi.....	153

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Gözlem sürecinde kullanılan Instagram hesabı	16
Şekil 2. Kod Sistemi.....	63
Şekil 3. Sosyalleşme ve kahve kültürüne yönelik Instagram paylaşım örnekleri	70
Şekil 4. Profil estetiği ve içerik bütünlüğüne ilişkin paylaşım örnekleri	80
Şekil 5. Farklı katılımcıların doğa temalı Instagram paylaşım örnekleri.....	82
Şekil 6. El emeği ve üretim pratiklerine yönelik Instagram paylaşımları.....	85
Şekil 7. Annelik öncesi ve sonrası değişime ilişkin profil örneği	93
Şekil 8. Farklı katılımcılara yönelik yorum ve geri bildirim örnekleri	116
Şekil 9. Taşrada seyirci farkındalığının dijital benlik sunumuna etkisi	122
Şekil 10. Geri bildirimlerin dijital performansa etkisi	129
Şekil 11. Eş ve aile vurgusu içeren profil fotoğrafı örnekleri	140
Şekil 12. Biyografi alanında evlilik vurgusuna ilişkin örnek.....	141
Şekil 13. Farklı katılımcılara yönelik nazar vurgusu içeren yorum örnekleri.....	144
Şekil 14. Doğa odaklı kimlik performansına ilişkin Instagram paylaşım örnekleri	149
Şekil 15. Minimum görünürlük stratejisi içeren katılımcı profil örnekleri.....	156
Şekil 16. Mahremiyet yönetiminde sahne önü ve sahne arkası ayrımı	159
Şekil 17. Taşrada önleyici izlenim yönetimi stratejileri	164

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Gönüllü Katılımcı Onam Formu.....	189
Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	1900
Ek 3. MAXQDA Kod Ağacı	1922

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

bs.	: Baskı, basım
C	: Cilt
ÇŞİDB	: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
çev.	: Çeviren
Drl. / drl.	: Derleyen
DOKA	: Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
Ed. / ed.	: Editör
Edlr.	: Editörler
f	: Frekans
Haz. / haz.	: Hazırlayan
s.	: Sayfa
S	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri, ve devamı

1. GİRİŞ

İnternet teknolojilerindeki niteliksel ve niceliksel etkili sıçramayla birlikte bilgiye erişimden sosyalleşme pratiklerine, bireyin kendini ifade etme biçimlerinden kurulan bağlara ve kimlik üretme süreçlerine kadar geniş bir yelpaze kökten dönüşmüştür. Türkiye’de yapılan son araştırmalarda aktif internet kullanımı oranı 2025 yılında %88,3 olarak belirlenmiştir. Bu oranın %66,7’si de sosyal medya kullanıcısıdır. Kullanıcıların %46,6’sını kadınlar oluşturmuştur (DataReportal, 2025). DataReportal (2025) verilerine göre Türkiye’de bireyler sosyal medyada haftalık ortalama 25 saat 4 dakika geçirmektedir. Uslu’nun (2021, ss. 380-381) araştırmasına göre ise bireyler sosyal medyayı en çok sevdikleriyle iletişim kurmak ve bağlarını sürdürmek amacıyla kullanmaktadır. Bunun yanında eğlenme, bilgilenme, yalnızlık duygusunu azaltma, iş gerekliliklerini yerine getirme ve yeni insanlarla tanışma da öne çıkan kullanım amaçları arasında yer almaktadır. Güncel veriler ve sosyal medya kullanım amaçlarını inceleyen araştırmalardan anlaşılabacağı üzere sosyal medya platformları günlük yaşamın önemli bir sahnelerine dönüşmektedir. Bu sahnede fiziksel yaşamın zaman ve mekân sınırlılıkları ortadan kalkmış, bireysel görünürlük ve sosyal ilişkiler bu alanda kendine yer bulmuştur. Bu konumlanma sosyal medya platformlarını bireylerin gündelik yaşamlarında merkezileştirmiştir ve geleneksel medya araçlarından farklı olarak bireyleri, pasif bir izleyici konumundan çıkartarak aktif katılımcılara dönüştürmüştür. Artık kişiler içerik üreten, deneyimlerini paylaşan, etkileşim kuran ve kendi dijital varlıklarını oluşturan aktörlerdir. Bu durum sosyal medyayı toplumsal yaşamın önemli bir uzantısı yapmıştır. Toplumsal yaşam içerisindeki rolünün genişlemesiyle bu platformlar bireylerin kimliklerini ifade etme şekillerine de işlemiştir. Bu sebeple günümüzde sosyal medya platformları iletişim aracı olmanın yanı sıra kimliklerin üretildiği, düzenlendiği ve denetlendiği etkileşim sahaları olarak da değerlendirilmektedir. Bireyler bu platformlarda yaşamlarına ilişkin seçilmiş kesitleri paylaşmakta, olumsuz özelliklerini saklamakta ve böylece takipçilerinin kendileri hakkında oluşturacakları izlenimleri yönetmeye çalışmaktadır.

Benlik sunumunun dijital ortamlara taşınması, görünürlüğün ortamın yapısı gereği daha kontrollü ve stratejik olarak yönetilmesine olanak sağlamıştır. Bu nedenle dijital kimlikler, bireyin yaşamının eksiksiz bir yansıması olmaktan ziyade düzenlenmiş ve belirli amaçlar doğrultusunda yönlendirilmiş temsilleridir. Bireylerin çevrim içi ortamlarda yönetilebilir belirli kimlik performansları sergilemeleri ve performans öncesi

izlenim yönetimlerine başvurmaları başta Instagram gibi sosyal medya platformlarını, Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı açısından önemli bir inceleme alanına dönüştürmektedir (Kavut, 2018).

Bu anlamda profil sayfaları, biyografi bölümleri, sabit gönderiler, hikâyeler, reels içerikleri, beğeni ve yorum mekanizmaları, kullanıcıların kendilerini nasıl görmek ve nasıl görünmek istediklerine ilişkin kimlik performanslarının en temel araçlarıdır. Instagram, artık aktörlerin dijital kimliklerini yönettiği bir sahnedir. Bu sahne bireylerin sadece aktör olmasına değil, seyirci konumunda da bulunmasına imkân tanımaktadır. Aktör ve seyirci rolünün bu kadar iç içe geçmesi bireylerin kimlik üretirken karşılıklı bir farkındalık içerisinde bulunmasını sağlamaktadır. Böylece dijital görünürlük, spontane bir performans pratiği olmaktan çıkarak kontrollü bir benlik sunumu sürecine dönüşmektedir. Fakat sosyal medya kimliklerini bireysel tercihlerin performansı olarak nitelendirmek eksik bir yaklaşımdır. Çünkü dijital görünürlük sanal ortamda gerçekleşse bile yüz yüze ilişkilerin takip olarak dijitale taşınmasıyla fiziksel çevrelerde de etkisini göstermektedir. Bu doğrultuda dijital aktörler, paylaşımları ile görünür olurken yaşadıkları yerel çevrenin normlarını, sosyal ilişkilerini ve toplumsal beklentilerini de dikkate almaktadır.

Toplumsal beklentilerin en yoğun olduğu taşra bağlamı ise, dijital kimliklerin çevresel olarak denetlenmesi konusunda önemli bir araştırma problemi sunmaktadır. Taşra yakın, sıkı ve denetleyici sosyal yapısı ile büyükşehirlerden seyirci ve dekor yeterliliği bağlamında farklılaşmaktadır. Küçük şehirlerde seyirciyi oluşturan kitle akrabalar, komşular, hemşeriler ve gündelik yaşam içerisinde sürekli karşılaşılma olasılığı olan kişilerdir (Ak, 2025). Dekor bağlamında ise taşranın sahip olduğu fiziksel ve sosyal olanakların dijital içerik üretimi ve görünürlük pratikleri üzerinde nasıl bir rol oynadığı ayrıca incelenmesi gereken bir boyut oluşturmaktadır. Taşra kentlerinde seyirci ve dekor benzerliği toplumsal denetimin daha görünür olmasına sebep olurken, mahremiyet sınırlarının da hassaslaşmasına zemin hazırlamaktadır. Özellikle kadınlar açısından bakıldığında, görünürlük ile toplumsal kabul arasındaki denge bazı yerel ön kabullere dayanmaktadır. Taşrada yaşayan kadınlar bir yandan kamusal alanda var olmak, kimliklerini görünür kılmak ve sosyal etkileşimlerini sürdürmek isterken, diğer yandan eleştirilme, yanlış anlaşılma, konuşulma ve göze batma ihtimallerini de göz önünde bulundurmak zorunda kalmaktadır (Deniz, 2015). Fakat kadınlar için taşrada dijital görünürlük, tamamen reddedilmemektedir. Bu nedenle kadınların görünürlüklerini sürdürebilmek amacıyla geliştirdikleri kimlik ve görünürlük stratejilerinin incelenmesi önem taşımaktadır. Bununla birlikte taşra yalnızca

görünürlüğü sınırlandıran bir toplumsal bağlam olarak değerlendirilmemelidir. Doğal güzellikleri, aidiyet duygusu, kültürel kimliği ve yerel değerleriyle taşra, içinde yaşayan topluluklara doğa veya gelenek odaklı yeni kimlik rolleri üretmeleri için de performans alanı tanımaktadır.

Literatürde sosyal medya, Instagram, dijital kimlik, kadın ve benlik sunumu üzerine çok sayıda dramaturjik çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların büyük bir bölümü yaşanan yerin sosyo-kültürel yapısını araştırma probleminin merkezine almadığı belirlenmiştir. Kadın ve kimlik sunumu üzerine yürütülen çalışmaların neredeyse tamamı büyükşehirlerde yaşayan katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra taşra bağlamı ve içinde yaşayan kadınların Instagram deneyimleri üzerine yapılmış çalışmalar oldukça sınırlıdır. Taşranın toplumsal yapısının sınırlı literatüre sahip olması bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Bu araştırmanın amacı, Gümüşhane Merkez’de yaşayan kadınların Instagram üzerindeki sanal kimlik rollerini, benlik sunumlarını ve görünürlük stratejilerini Erving Goffman’ın dramaturjik yaklaşımı çerçevesinde inceleme altına almaktır. Araştırmada taşra bağlamının kadınların dijital görünürlük ve izlenim yönetimi süreçlerini nasıl şekillendirdiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Gümüşhane Merkez’de yaşayan 18-50 yaş aralığındaki kadınların Instagram kullanım motivasyonları, görünürlük tercihleri, paylaşımlarında öne çıkardıkları kimlik rolleri, toplumsal onay mekanizmalarıyla kurdukları ilişkiler ve görünürlüklerini sınırlandırma biçimleri sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Bu araştırma, dijital görünürlüğün her şehirde aynı biçimde deneyimlenmediğini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Çalışma, taşra bağlamını merkeze alarak sosyal medya araştırmalarının büyükşehir merkezli bakış açısının dışına çıkmıştır. Bunun yanı sıra kadınların dijital deneyimlerini görünür kılması, benlik sunumu literatürüne katkı sağlaması ve Goffman’ın dramaturjik yaklaşımını güncel bir bağlam içerisinde yeniden değerlendirmesi bakımından önemli niteliktedir. Bu yönüyle çalışma, dijital görünürlüğün dışsal toplumsal denetim süreçleri ve içselleştirilmiş özdenetim mekanizmalarıyla ilişkisini ele almaktadır. Böylece çalışma, taşrada yaşayan kadınların dijital kimlik performanslarını çok boyutlu bir perspektifle ele alarak sosyal medya, dijital kimlik, gündelik yaşam ve taşra sosyolojisi literatürüne katkı sunmayı amaçlamaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın metodolojik çerçevesi ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur. İlk olarak araştırmanın amacı, temel sorusu ve alt sorular açıklanmıştır. Ardından araştırmanın önemi ve sınırlılıkları ele alınmıştır. Daha sonra çalışmada kullanılan nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda araştırmanın deseni, çalışma grubu ve örnekleme yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Veri toplama sürecinde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem teknikleri açıklanmıştır. Bu aşamada verilerin elde edilme süreci de ayrıntılı biçimde aktarılmıştır. Bölümün devamında verilerin analizinde izlenen aşamalar ve kullanılan analiz yöntemi açıklanarak araştırmanın güven duyulabilirliğinin sağlanmasına yönelik alınan önlemler ve etik boyutuna ilişkin bilgiler sunulmuştur. Böylece araştırmanın hangi yöntemsel süreçler doğrultusunda yürütüldüğü sistematik bir şekilde ortaya konulmuştur.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Problemleri

Kimlik, geçmişten günümüze değin belirli alanlarda, belirli semboller etrafında şekillenen bir unsur olagelmektedir. Günümüzde kimliğin inşa edilip sunulduğu en önemli alanlardan biri de sosyal medya platformlarıdır. Özellikle görselliğin ön planda olduğu Instagram, kullanıcıların kendilerini ifade ettikleri, çeşitli kimlik sembollerini kullanarak benlik sunumlarını gerçekleştirdikleri ve sosyal ilişkilerini sürdürdükleri dijital bir sahne işlevi görmektedir. Bireyler Instagram aracılığıyla hem gündelik yaşamlarından kesitler paylaşmakta hem de başkaları üzerinde belirli izlenimler oluşturmayı amaçlayan kimlik performansları sergilemektedir. Bu yönüyle Instagram, benliğin sunumu, kimlik inşası ve izlenim yönetimi süreçlerinin görünür hale geldiği mühim bir araştırma alanı oluşturmaktadır.

Sosyal medya kullanımının toplumsal ve kültürel bağlamdan bağımsız olmadığı düşünüldüğünde, bireylerin dijital ortamdaki davranışının yaşadıkları çevrenin toplumsal kabulleri, değerleri ve denetim mekanizmaları ile şekillendiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda yüz yüze ilişkilerin yoğun olduğu ve toplumsal görünürlüğün daha belirgin biçimde hissedildiği küçük şehirler gibi taşra yerleşimlerinde sosyal medya kullanımı, farklı benlik sunumu stratejilerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Fakat taşrada yaşayan kadınların Instagram üzerindeki kimlik sunumlarının ve benlik inşa süreçlerinin, taşranın toplumsal ve kültürel dinamikleriyle nasıl ilişkilendiği yeterince bilinmemektedir. Bu problem

üzerinden araştırma, taşrada yaşayan kadınların Instagram üzerindeki sanal kimlik performanslarını, benlik sunumu biçimlerini ve izlenim yönetimi stratejilerini Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel amacı, Gümüşhane Merkez'de yaşayan kadınların Instagram kullanım pratiklerini, platform üzerinde sergiledikleri kimlik rollerini ve bu süreçte toplumsal çevrenin etkisini sosyolojik bir bakış açısıyla ortaya koymaktır. Bu doğrultuda taşrada yaşayan kadınların dijital ortamda nasıl görünür oldukları, hangi içerikleri paylaşmayı tercih ettikleri, hangi durumlarda kendilerini sınırlandırdıkları ve taşra bağlamının benlik sunumları üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Araştırmanın temel sorusu şu şekilde belirlenmiştir:

“Taşra yaşamının toplumsal ve kültürel dinamikleri, kadınların Instagram üzerindeki kimlik inşa süreçlerini ve benlik sunumlarını nasıl etkilemektedir?”

Bu temel araştırma sorusundan hareketle aşağıdaki alt araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- 1) Kadınların Instagram kullanım motivasyonları ve kullanım amaçları nelerdir?
- 2) Kadınlar Instagram'da kendilerini hangi kimlik rolleri aracılığıyla sunmaktadır?
- 3) Instagram'da gerçekleştirilen benlik sunumu ve izlenim yönetimi stratejileri nelerdir?
- 4) Kullanıcılar paylaşım yaparken takipçi kitlesinin tepkilerini nasıl değerlendirmektedir?
- 5) Toplumsal onay, beğeni ve geri bildirim mekanizmaları kullanıcı davranışlarını nasıl etkilemektedir?
- 6) Taşrada yaşamının Instagram'daki görünürlük pratikleri ve paylaşım tercihleri üzerinde nasıl bir etkisi bulunmaktadır?
- 7) Kadınlar Instagram'da hangi içerikleri paylaşmakta, hangi içerikleri paylaşmaktan kaçınmaktadır?
- 8) Taşra bağlamında toplumsal normlar ve sosyal çevre, kadınların dijital kimlik performanslarını nasıl şekillendirmektedir?
- 9) Instagram kullanımında sahne önü ve sahne arkası ayrımı hangi alanlarda ortaya çıkmaktadır?

2.2. Araştırmanın Önemi

Dijital teknolojilerde yaşanan gelişmeler, internet ve sosyal medya platformlarını bireylerin gündelik yaşamlarının ayrılmaz bir parçası hâline getirmiştir. Bireyler sosyal

medya platformlarını, iletişim kurma, bilgi edinme, kendilerini ifade etme, sosyal ilişkilerini sürdürme ve kimliklerini göstermek adına önemli bir toplumsal alan olarak kullanmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2025 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde internet kullanım oranı %90,9 iken, kadınlarda bu oran %88,2 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2025). Benzer şekilde DataReportal'ın 2025 Türkiye raporuna göre ülkede 58,5 milyon aktif sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Türkiye'de günlük sosyal medya kullanım süresi ise 2 saat 43 dakika olarak belirlenmiştir (DataReportal, 2025).

Sosyal medya kullanım oranlarındaki artış, bu platformların bireylerin gündelik yaşamında ve toplumsal ilişkilerinde merkezi bir konuma yerleştiğini göstermektedir. Bu anlamda dijital etkileşim alanları hem iletişim kurulan hem de bireylerin aidiyet kurmak adına toplumsal kimliklerini görünür kıldıkları ve çeşitli benlik sunumları gerçekleştirdikleri sanal ortamlardır. Bu platformlar arasında Instagram, görselliği merkez alan yapısıyla kullanıcıların yaşamlarına dair seçilmiş kesitleri paylaşmalarına ve belirli izlenimler oluşturmalarına imkân sağlaması sebebiyle öne çıkmaktadır. Bu platformda profil bilgileri, fotoğraflar, hikâyeler ve diğer etkileşim araçları bireylerin kendilerini nasıl görmek ve görünmek istediklerine ilişkin ipuçları sunmaktadır (Özdemir ve Yıldırım, 2019). Bu yönüyle Instagram, kimliklerin yansıtıldığı, üretildiği ve sergilendiği bir alan olarak değerlendirilebilmektedir. Kullanıcılar paylaşacakları içerikleri seçerken nasıl algılanacaklarını dikkate almakta ve çevreleri üzerinde belirli izlenimler bırakmaya çalışmaktadırlar (Kavut, 2018). Bu nedenle Instagram, benlik sunumu ve izlenim yönetimi süreçlerinin incelenmesi açısından önemli bir araştırma alanıdır.

Kadınlar açısından değerlendirildiğinde ise sosyal medya, çeşitli toplumsal rollerin görünür kılınması adına işlevseldir. Instagram'ın etkileşim yapısı kadınların annelik, eşlik, mesleki kimlik, dini kimlik ve sosyal yaşamlarına ilişkin deneyimlerini takipçilerine sunmalarına olanak sağlamaktadır (Mutluer, 2019). Bununla birlikte dijital ortamlar kadınlara yeni ifade alanları açarken görünürlük ve mahremiyet arasındaki sınırların yeniden değerlendirilmesine de neden olmaktadır. Kadınlar bir yandan kendilerini görünür kılmaya çalışırken diğer yandan hangi yönlerini paylaşacaklarına ve hangi bilgileri gizli tutacaklarına ilişkin sürekli kararlar vermektedirler (Karlı ve Aycan, 2020). Bu durum, kadınların sosyal medya kullanım deneyimlerini ve dijital ortamlarda gerçekleştirdikleri kimlik performanslarını mühim bir araştırma konusuna dönüştürmektedir.

Bu kapsamda sosyal medya, kadınlar veya Instagram üzerine gerçekleştirilen çalışmaların büyük çoğunluğunun bu platformların sunduğu iletişim olanakları, kimlik inşası ve benlik sunumu süreçlerine odaklandığı tespit edilmektedir. Ancak bireylerin sosyal medyadaki kimlik sunumları sadece dijital ortamların özellikleriyle açıklanabilecek bir olgu değildir. Sanal alanda yapılan paylaşımlar, bireylerin içinde yaşadıkları toplumsal çevre, kültürel değerler ve sosyal ilişki ağları tarafından da şekillenmektedir. Bu nedenle sosyal medya kullanımını değerlendirirken kullanıcıların içinde yaşadıkları toplumsal bağlamın dikkate alınması gerekmektedir.

Bu noktada taşra yaşamı önemli bir araştırma alanı sunmaktadır. Sosyal ilişkilerin yoğun olduğu, bireylerin birbirlerini tanıdığı ve toplumsal denetimin daha görünür biçimde hissedildiği küçük yerleşimlerde bireylerin görünürlük pratikleri de farklılaşabilmektedir. Taşra yaşamında çevrenin beklentileri, yerleşik normlar ve sosyal onay ihtiyacı bireylerin davranışları üzerinde etkili olabilmektedir (Çetin, 2010). Bu durum hem yüz yüze ilişkilerde hem de dijital alanlarda kendisini göstermektedir. Bu sebeple taşrada yaşayan sosyal medya kullanıcıları paylaşacakları içerikleri seçerken yaşadıkları çevrede kimlerin göreceğini, nasıl değerlendirileceğini ve paylaşımlarının çevrelerinde nasıl karşılık bulacağını dikkate alabilmektedir.

Dolayısıyla büyükşehirlerde yaşayan kadınların sosyal medya deneyimleri ile taşrada yaşayan kadınların sosyal medya deneyimlerinin aynı toplumsal koşullar içerisinde gerçekleştiğini söylemek güçtür. Kadınlar açısından toplumsal cinsiyet normları sebebiyle bu farklılık daha da belirginleşmektedir. Bu durum kadınların sanal görünürlüklerini ve dijital alandaki benlik sunumlarını etkileyebilmektedir. Duran Okur'un (2015) toplumsal cinsiyet rollerinin Facebook kullanım biçimlerine etiklerini ele alan çalışmasındaki "Facebook'un üyelerine sunduğu gerçek kimlik özelliği, üyelerinin gerçek hayatta sahip olduğu statü ve kimliklerinden, toplumun onlardan beklediği davranışlardan bağımsız değildir. Bu nedenle, Facebook'ta bazı konularda toplumsal cinsiyet rol farklılıklarına rastlanmaktadır" ve "Facebook'ta bireylerin arkadaş listesi çoğunlukla tanıdık kişilerden hatta aile ve akrabalarından oluştuğu için kadınlar mahalle baskısını daha fazla hissetmektedirler. Bu nedenle Facebook'ta istediği gibi paylaşım yapamamakta, paylaşımlarını sınırlamaktadır" (ss. 255, 262) ifadeleri kadınlara atfedilen cinsiyet rollerinin dijital alana nasıl yansıdığı görülmektedir. Bu bağlamda özellikle taşra gibi "mahalle baskısının" yoğun yaşanabildiği ve toplumsal denetimin daha fazla hissedilebildiği ortamlarda bu baskı türünün dijital ortamlarda nasıl yeniden üretildiğinin incelenmesi önem taşımaktadır. Ancak taşra faktörünü kimlik ile ilişkilendiren çalışmaların oldukça sınırlı olduğu belirlenmiştir. Bu durum

çalışmanın önemini artırmakta ve araştırmanın taşra ile ilgili literatürdeki boşluğuna katkı sunma potansiyelini ortaya koymaktadır.

Taşrada yaşayan kadınların Instagram'daki kimlik tercihlerini anlamak adına Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Goffman'ın yaklaşımı, benlik sunumu, performans, sahne önü, sahne arkası ve izlenim yönetimi kavramları, bireylerin sosyal medya ortamlarında nasıl görünmek istediklerini ve bu görünürlüğü hangi stratejiler aracılığıyla yönettiklerini anlamaya imkân sağlamaktadır. Instagram gibi platformlarda kullanıcılar, paylaşımlarını belirli bir izleyici kitlesinin değerlendirmesine sunmakta ve çoğu zaman bu değerlendirmeleri dikkate alarak performanslarını yeniden üretmektedir. Bu nedenle dramaturjik yaklaşım, taşrada yaşayan kadınların dijital ortamlarda sergilediği kimlik performanslarının analiz edilmesi için işlevsel bir kuramsal araçtır.

Dramaturjik kuram, literatürde sosyal medya, dijital kimlik, benlik sunumu ve Instagram kullanımı üzerine birçok araştırma için kullanılmıştır. Fakat çevre faktörünü direkt olarak araştırma kapsamına alan kuramsal bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple taşrada yaşayan kadınların Instagram'daki kimlik performanslarını ve izlenim yönetimi stratejilerini ele alan bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Ayrıca Gümüşhane örneğinde gerçekleştirilen benzer bir araştırmaya da ulaşılamamıştır.

Araştırmanın Gümüşhane Merkez örneğinde yürütülmesi, sosyal medya kullanımını büyükşehir merkezli çalışmaların ötesine taşınması bakımından önemlidir. Sosyal ilişkilerin yoğunluğu, toplumsal görünürlüğün belirginliği ve taşra yaşamına özgü sosyal kontrol mekanizmaları, dijital kimlik performanslarının farklı boyutlarını görünür kılmaktadır. Bu boyutları anlamak adına araştırmada görüşme ve gözlem tekniklerinin birlikte kullanılması, katılımcıların anlattıkları deneyimler ile Instagram üzerindeki performanslarının birlikte değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Böylece çalışma, taşrada yaşayan kadınların dijital kimlik performanslarını çok yönlü biçimde ele alarak sosyal medya, dijital kimlik, gündelik yaşam ve taşra sosyolojisi literatürüne katkı sunması adına önemlidir.

2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Her araştırmada olduğu gibi bu çalışmanın da belirli sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma, sosyal medya platformlarından yalnızca Instagram ile sınırlandırılmıştır. Sosyal medya platformları benzer özellikler taşısa da kullanıcı profilleri, kullanım amaçları ve etkileşim biçimleri bakımından birbirlerinden farklılaşmaktadır. Bu sebeple araştırmada, görsel içerik paylaşımını temel yapısı ve dramaturjik bir sahne kurulumuna

olanak sağlayan özellikleri nedeniyle Instagram tercih edilmiştir. Araştırma kapsamında Facebook, X, TikTok veya diğer sosyal medya platformları değerlendirmeye dâhil edilmemiştir.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı çalışma grubuyla ilgilidir. Araştırma, Gümüşhane Merkez’de yaşayan ve Instagram hesabını aktif olarak kullanan 22 kadın ile sınırlandırılmıştır. Bu nedenle araştırma kapsamına erkek kullanıcılar, Instagram kullanmayan kadınlar veya farklı il veya ilçelerde yaşayan bireyler dâhil edilmemiştir. Bu durum araştırmanın belirli bir toplumsal bağlama odaklanmasını sağlamakla birlikte, farklı bölgelerde yaşayan kadınların sosyal medya deneyimlerinin bu çalışma kapsamında değerlendirilmediği anlamına gelmektedir. Bu sebeple elde edilen bulgular yalnızca araştırmaya katılan bireylerin deneyim ve görüşleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme ve katılımcıların Instagram hesaplarına yönelik gözlem yoluyla elde edilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcıların araştırma sorularına verdikleri cevapların kendi deneyimlerini ve düşüncelerini doğru biçimde yansıttığı varsayılmıştır. Bununla birlikte sosyal araştırmalarda bireylerin bazı deneyimlerini paylaşmak istememeleri, bazı konularda kendilerini daha olumlu göstermeye çalışmaları veya geçmiş deneyimlerini eksik ya da farklı biçimlerde hatırlamaları daima mümkün olabilmektedir. Ayrıca gözlem süreci katılımcıların Instagram hesaplarında görünür olan içeriklerle sınırlıdır. Silinmiş paylaşımlar ve araştırmacının erişemediği içerikler değerlendirmeye dâhil edilmemiştir.

Araştırma kapsamındaki bir diğer sınırlılık ise çalışmanın belirli bir zaman diliminde yürütülmesidir. Sosyal medya kullanım alışkanlıkları, dijital platformların özellikleri, gönderi sayıları, takipçi sayıları ve kullanıcı davranışları zaman içerisinde değişebilmektedir. Bu nedenle araştırma bulguları, verilerin toplandığı dönemin koşulları çerçevesinde ele alınmalıdır.

Son olarak bu çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülmüştür. Nitel araştırmaların temel amacı belirli bir olguya ilişkin bilgi elde etmek ve katılımcıların deneyimlerini anlamaktır. Bu nedenle araştırma bulguları istatistiksel anlamda genellenebilir sonuçlar üretmeyi değil, belirli bir toplumsal bağlamdaki deneyimleri anlamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bulgular, araştırmanın gerçekleştirildiği çalışma grubu ve araştırma bağlamı içerisinde anlamlandırılmalıdır.

2.3.1. Araştırmacının Konumu

Araştırmacının da Gümüşhane’de yaşayan bir kadın olması ve gözlem sürecinde katılımcıların onamı doğrultusunda Instagram hesaplarını takip etmesi, araştırmacıyı katılımcıların dijital seyirci kitlesinin bir parçası hâline getirmiştir. Bu durumun, gözlem sürecinde katılımcıların araştırmacının varlığını dikkate alarak paylaşımlarını filtrelemelerine, bazı içerikleri gizlemelerine veya belirli paylaşım türlerine yönelmelerine neden olmuş olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Araştırmacının gözlem sürecindeki olası etkisini sınırlandırmak amacıyla inceleme yalnızca takip sürecinde gerçekleştirilen yeni paylaşımlarla sınırlandırılmamıştır. Katılımcıların gözlem öncesinde paylaşmış oldukları ve araştırmacının erişimine açık olan sabit eski gönderileri de bulgulara dâhil edilmiştir. Böylece gözlem sürecinde araştırmacının varlığına bağlı olarak ortaya çıkabilecek olası davranış değişikliklerinin bulgular üzerindeki etkisinin azaltılması amaçlanmıştır.

2.4. Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Bu araştırma, taşrada yaşayan kadınların Instagram üzerindeki sanal kimlik rollerini, benlik sunum pratiklerini ve izlenim yönetimi stratejilerini anlamaya yönelik nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırmalar, bireylerin deneyimlerini, tercihlerini ve toplumsal olgulara yükledikleri anlamları kendi bağlamları içerisinde incelemeye imkân sağlamaktadır. Creswell’e (2013) göre, doğal ortam yani bağlam nitel araştırmalarda önemli bir yere sahiptir:

Doğal ortam. Nitel araştırmacılar sıklıkla, katılımcıların üzerinde çalışılan konu veya sorunu tecrübe ettikleri alandan veri toplarlar. Bireyler ne bir laboratuvara (yapmacık bir durum) ortamına getirilir, ne de anket araştırmalarında olduğu gibi tamamlamaları için bireylere veri toplama araçları gönderilir. Bunun yerine, nitel araştırmacılar insanlarla doğrudan konuşarak ve kendi ortamlarındaki davranış ve hareketlerini görerek yakından bilgi toplarlar. Doğal ortamda, araştırmacılar, zaman içinde yüz yüze etkileşim hâlinde olurlar. (Creswell, 2013, s. 45)

Yıldırım ve şimşek de (2011) “Nitel araştırmada, araştırmanın konusunu oluşturan olgu ya da olay, içinde bulundukları doğal ortamda incelenmelidir” (s. 42) ifadesi ile nitel çalışmada doğal ortamın önemini vurgulamaktadır. Diğer yandan

Creswell (2013) nitel araştırmanın tanımını “Nitel araştırma tanımları değişir, ama burada nitel araştırma, varsayımlar ile başlayan bir araştırma yaklaşımı olarak, yorumlayıcı/kuramsal çerçeve ve bir sosyal veya beşerî sorun olarak atfedilen bir problemde bireylerin veya gurupların amaçlarını keşfetmeye yönelik araştırma sorularının çalışılması olarak görülmektedir” (s. 65) şeklinde yapmaktadır. Patton (2014) ise “Nitel araştırmacı insanlarla deneyimleri ve algıları hakkında konuşur” (s. 5) sözleriyle bu araştırma türünde insan deneyimlerinin önemini dile getirmektedir. Bu doğrultuda taşrada yaşayan kadınların Instagram kullanımına ilişkin deneyimlerini, paylaşımlarına yükledikleri anlamları ve dijital ortamda gerçekleştirdikleri kimlik performanslarını araştırmayı amaçlayan bu çalışma için nitel araştırma yaklaşımı uygun görülmüştür.

Bu nitel araştırmada durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, Yıldırım ve Şimşek’in (2011) “Diğer araştırma türlerinden ayrılan yönlerinden yola çıkarak, durum çalışmasının ‘nasıl’ ve ‘niçin’ sorularını temel alan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinliğine incelemesine olanak veren araştırma yöntemi olduğunu söylemek mümkündür” ve “durum çalışması da; bir sınıf, bir mahalle, bir örgüt gibi doğal bir çevre içinde gerçekleştirilir ve çalışmaya konu olan ortam veya olayların bütüncül bir yorumunu hedefler” (s. 278) şeklinde ifade ettiği gibi belirli bir olgu ya da durumun kendi doğal koşulları içerisinde ayrıntılı bir şekilde incelenmesine olanak tanımaktadır. Benzer şekilde Creswell’in (2013) aktardığına göre de bu çalışma türü “durum çalışması araştırması gerçek yaşamın, güncel bağlam ya da ortamın içindeki bir durumun araştırılmasını gerektirmektedir” (Yin, 2009’dan aktaran Creswell, 2013, s. 96) olarak tanımlanmaktadır. Fakat bu noktada durum çalışması farklı desenlere ayrılmaktadır. Bu desenlerden biri olan bütüncül tek durum deseni ise “Tek durum desenlerinde, isminden de anlaşılabilceği gibi, tek bir analiz birimi (bir birey, bir kurum, bir program, bir okul, vb.) vardır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 290) olarak tanımlanmaktadır. Araştırmada sınırları Gümüşhane Merkez, kadın Instagram kullanıcıları ve araştırmanın veri toplama dönemi ile belirlenen tek bir bağlam ele alındığından bütüncül tek durum deseninin kullanılması uygun görülmüştür. Bu araştırmada bütüncül olarak ele alınan tek durum, Gümüşhane Merkez’de yaşayan kadınların taşra bağlamı içerisinde Instagram’da gerçekleştirdikleri sanal kimlik ve benlik sunumu pratikleridir. Araştırma kapsamında kadınların dijital alanda gerçekleştirdikleri benlik sunumları, paylaşımlarına yön veren motivasyonları, görünürlük tercihleri ve taşra yaşamının bu durumlar üzerindeki etkileri bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Durum çalışmasının tercih edilmesinin temel nedeni, sosyal medya kullanımının pek çok faktörden etkilenebilen çok boyutlu bir olgu olmasıdır. Kadınların Instagram üzerindeki davranışları, yaşadıkları evre, toplumsal ilişkiler ağı, kültürel değerler ve gündelik yaşam deneyimleriyle birlikte şekillenmektedir. Bu nedenle araştırmada söz konusu olgunun gerçek yaşam bağlamından koparılmadan incelenmesi amaçlanmıştır. Durum alışması deseni, taşra bağlamının kadınların dijital kimlik performansları, görünürlük pratikleri ve benlik sunumları üzerindeki etkilerinin incelenmesine imkân sağlaması nedeniyle uygun görülmüştür.

Araştırmanın kuramsal çerçevesini Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı oluşturmaktadır. Goffman'ın benlik sunumu, performans, sahne önü, sahne arkası ve izlenim yönetimi kavramları, kadınların sosyal medya ortamlarında sergiledikleri kimlik performanslarını anlamada temel referans noktaları olarak kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırma boyunca elde edilen veriler yalnızca kullanıcı davranışları olarak değerlendirilmemiştir. Veriler aynı zamanda katılımcıların evrimii ortamlarda nasıl görünmek istedikleri, hangi yönlerini öne çıkardıkları ve hangi içerikleri görünmez kılmayı tercih ettikleri dramaturjik kuram doğrultusunda yorumlanmıştır.

2.5. Çalışma Grubu ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Gümüşhane Merkez'de yaşayan, 18-50 yaş aralığında bulunan ve Instagram hesabını aktif olarak kullanan 22 kadın oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde nitel araştırmalarda sıkça kullanılan amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Creswell (2013) amaçlı örneklem yöntemini şu şekilde tanımlamaktadır:

Çalışma için kişilerin veya yerlerin bulunması ve erişimin sağlanması ve katılımcılardan etkili veri elde etmek için onlarla bağ kurmak süreç içerisinde önemli bir basamaktır. Süreçle yakından ilişkili olan bu adım, bireylerin veya yerlerin amaçlı örneklem seçimi için bir stratejinin belirlenmesini içermektedir. Bu, araştırmacının evrene yönelik istatistiksel bir çıkarım yapacağı olasılıklı örneklem seçimi yerine amaçlı örneklem olup, araştırmacının incelediği araştırma problemine yönelik en iyi bilgileri alacağı kasıtlı seçilen bir grup insanı ifade etmektedir. Bu yüzden araştırmacının hangi amaçlı örneklem tipinin

kullanılmasının daha iyi olacağına karar vermesi gerekmektedir. (Creswell, 2013, s. 147)

Bu anlatı temel alınarak araştırmada, araştırma problemini ve çalışmanın merkezinde yer alan olguyu en iyi şekilde açıklayabilecek katılımcılara ulaşabilmek adına amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu doğrultuda, taşrada yaşayan ve Instagram kullanan kadınlar araştırmanın amacıyla örtüşen özelliklere sahip olmaları nedeniyle çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Sonraki aşamada amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bazı ölçütleri karşılayan tüm durumların çalışma kapsamına alınmasına dayanan bir amaçlı örnekleme türüdür (Patton, 2014). Patton'a (2014) göre ölçüt örnekleme, araştırma konusu hakkında bilgi sağlayabilecek bireylerin belirli özellikler doğrultusunda seçilmesine dayanmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2011) ise ölçüt örnekleme "Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir" (s. 112) olarak açıklamaktadır. Bu doğrultuda araştırmaya dahil edilen katılımcıların kadın olmaları, Gümüşhane Merkez'de yaşamaları ve aktif Instagram kullanıcısı olmaları temel ölçütler olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan kadınların yaşları 18 ile 50 arasında değişmektedir. Bu yaş aralığının tercih edilmesinde, Türkiye'de kadınların sosyal medya kullanımının yoğun olarak görüldüğü yaş gruplarını kapsaması etkili olmuştur (TÜİK, 2025). Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında 12'sinin evli, 9'unun bekâr ve 1'inin dul olduğu görülmektedir. Katılımcılar medeni durumlarının yanı sıra ebeveyn olma durumları bakımından da farklı özellikler göstermektedir. Buna göre, 10 katılımcının çocuğu varken 12 katılımcının çocuğu yoktur. Bu durum araştırmanın farklı yaşam evrelerindeki kadınların deneyimlerini içermesine olanak sağlamıştır. Eğitim durumları incelendiğinde ise 7 katılımcının lise, 6 katılımcının ön lisans, 7 katılımcının lisans, 1 katılımcının lisans öğrencisi ve 1 katılımcının lisansüstü eğitim düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Çalışma grubunun farklı eğitim ve yaşam deneyimlerine sahip bireylerden oluşması, araştırma konusu hakkında çeşitli bakış açılarının elde edilmesine katkı sağlamıştır. Katılımcılar ekonomik durum bakımından da çeşitlilik göstermekte olup çoğunluğu kendisini orta gelir grubunda değerlendirmiştir.

Nitel araştırmalarda amaç, evreni istatistiksel olarak temsil edecek bir örnekleme ulaşımdan ziyade araştırılan olguyu derinlemesine anlamaktır. Bu nedenle çalışma

grubu belirlenirken katılımcı sayısından çok, araştırma sorularına cevap verebilecek nitelikte bilgi sağlayabilecek bireylere ulaşılması esas alınmıştır. Görüşmeler ilerledikçe benzer tema ve deneyimlerin tekrar etmeye başlaması, araştırmada veri doygunluğuna ulaşıldığını göstermiş ve çalışma grubu 22 katılımcı ile sınırlandırılmıştır.

2.6. Veri Toplama Teknikleri ve Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Görüşme tekniği Patton (2014), “Açık uçlu sorular ve incelemeler insanların deneyimleri, algıları, fikirleri, duyguları ve bilgileri ile ilgili derinlemesine cevaplar alınmasını sağlar. Veriler yorumlanmanın yapılabilmesi için bağlamı yeteri derecede yansıtan doğrudan alıntılar içermektedir” (s. 4) şeklinde tanımlanmaktadır. Araştırma konusu, taşrada yaşayan kadınların Instagram üzerindeki sanal kimlik performanslarını ve benlik sunumu pratiklerini anlamaya yönelik olduğundan, katılımcıların deneyimlerini ayrıntılı biçimde ortaya koyabileceği görüşme tekniğinin kullanılması tercih edilmiştir.

Görüşmelerden elde edilecek verileri desteklemesi adına ikinci veri toplama tekniği olan gözlem kullanılmıştır. “Gözlem nitel araştırmada veri toplama için anahtar araçlardan biridir. Gözlem araştırmacının beş duyu organı aracılığıyla araştırma alanında genellikle bir araçla ve bilimsel amaçlarla kayıt altına aldığı bir olgusal süreçtir (Angrosino, 2007). Gözlemler sizin araştırma amacınıza ve sorularınıza bağlıdır” (Creswell, 2013, s. 166) olarak açıklanan bu veri toplama tekniği ile katılımcıların Instagram profilleri gözlemlenmiştir. Böylece görüşmeler aracılığıyla katılımcıların sosyal medya kullanım deneyimleri, düşünceleri ve anlamlandırma biçimleri ortaya konulurken, gözlem tekniği sayesinde Instagram üzerindeki görünürlük pratikleri ve paylaşımları incelenmiştir. Bu iki veri toplama tekniğinin birlikte kullanılması, araştırmada veri çeşitliliği sağlayarak bulguların inandırıcılığını desteklemiş ve görüşmelerden elde edilen verilerin Instagram profillerine yönelik gözlem verileriyle birlikte değerlendirilmesine olanak sağlamıştır.

2.6.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Araştırmada temel veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, bireylerin deneyimlerini, düşüncelerini ve olaylara yükledikleri anlamları kendi bakış açılarıyla ortaya koymalarına imkân tanıyan bir veri toplama tekniğidir. Bu veri toplama tekniği Yıldırım ve Şimşek (2011) tarafından şu ifadelerle açıklanmaktadır:

Görüşme, araştırmacılar için büyük ölçüde esneklik sağlar. Araştırmacı daha derinlemesine yanıtlar için ek sorular sorabilir, yanlış anlama durumunda soruyu tekrar edebilir veya soruyu değişik bir biçimde tekrar sorabilir. Araştırmacı görüşme yapılan durumun koşullarına, görüşmenin akışına veya görüşülen bireyin tavırlarına göre, bazı soruları atlayabilir veya soruların sırasını değiştirebilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 124)

Bunun için de toplanan verilerin ayrıntılı ve derinlemesine olması ve araştırmaya konu olan bireylerin görüş ve deneyimlerinin mümkün olduğu ölçüde doğrudan sunulması önemlidir. Gerek görüşmeler, gerekse gözlem ve dokümanlar yoluyla elde edilen verilerin ayrıntılı ve derinlemesine olması, araştırma sonucunda ulaşılan sonuçların geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin önemli bir göstergedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2011 s. 48)

Araştırmanın odağında yer alan taşrada yaşayan kadınların Instagram kullanım pratikleri, benlik sunumu biçimleri, görünürlük tercihleri ve sosyal medya deneyimlerinin yüzeysel bilgilerle açıklanması mümkün değildir. Bu sebeple konuların katılımcıların bireysel deneyimleri, algıları ve anlamlandırma süreçleri çerçevesinde ayrıntılı olarak ortaya konulabilmesi için görüşme yönteminin sağladığı esneklikten yararlanılmıştır. Ayrıca katılımcıların görüş ve deneyimlerinin mümkün olduğu ölçüde doğrudan ve derinlemesine ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşmelerin, araştırmanın amacıyla uyumlu ve uygun bir veri toplama aracı olduğu değerlendirilmiş ve bu yöntem sayesinde katılımcıların Instagram kullanım pratikleri, benlik sunumları, görünürlük tercihleri ve sosyal medya deneyimleri ayrıntılı biçimde incelenebileceğine karar verilmiştir.

Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulanabilirliğini değerlendirmek ve araştırma sorularına uygunluğunu test etmek amacıyla veri toplama süreci öncesinde farklı yaş gruplarına dahil olan üç kişiyle pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşmeler sonucunda soruların anlaşılabilirliği, görüşme akışı ve katılımcıların sorulara verdikleri yanıtların araştırma amacıyla uyumu değerlendirilmiştir. Elde edilen geri bildirimler doğrultusunda bazı soruların ifade biçimlerinde düzenlemeler yapılmış, benzer içerikteki sorular sadeleştirilmiş ve

görüşme formuna son şekli verilmiştir. Pilot çalışma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler araştırmacının analiz sürecine dâhil edilmemiş, yalnızca veri toplama aracının geliştirilmesi amacıyla kullanılmıştır.

Araştırma verilerini oluşturan görüşmeler, 13 Nisan 2026 ile 21 Nisan 2026 tarihleri arasında yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan 22 kadın ile gerçekleştirilen görüşmeler 32-57 dakika arasında sürmüştür. En kısa görüşme 32 dakika, en uzun görüşme ise 57 dakika sürmüştür. Görüşmelerin 22 katılımcıda sonlandırılmasında veri doygunluğuna ulaşılması esas alınmıştır. Veri doygunluğu Yıldırım ve Şimşek (2011) tarafından “Veri toplama işine belirli büyüklükte bir örneklem oluşturarak başlayan bir araştırmacı, veri toplamanın belirli bir aşamasında aynı verinin tekrar tekrar ortaya çıktığını farkedebilir. Bu aşama, gerçekte veri toplama açısından bir ‘doyum noktası’dır” (s. 285) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu sebeple görüşmeler esnasında benzer verilerin tekrar ettiği belirlenmiş ve verinin “doyum noktasına” ulaştığı değerlendirilerek katılımcı sayısı 22 ile sınırlandırılmıştır.

Görüşme öncesinde katılımcılara araştırmacının amacı hakkında bilgi verilmiş ve görüşmeye katılmayı kabul eden kişilerden gerekli izinler alınmıştır. Katılımcıların onayı doğrultusunda görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra elde edilen ses kayıtları aracılığıyla yazılı metne dönüştürülmüş, ardından deşifre metinleri araştırmacı tarafından ses kayıtları tekrar dinlenerek kontrol edilmiştir. Bu süreçte hata ve eksiklikler düzeltilmiş, görüşme kayıtlarının doğruluğunun sağlanmasına özen gösterilmiştir.

2.6.2. Gözlem

Araştırmada görüşmelerden elde edilen verileri desteklemek amacıyla gözlem tekniğinden de yararlanılmıştır. Bu kapsamda araştırma amacı doğrultusunda ayrı bir Instagram hesabı oluşturulmuş ve katılımcıların Instagram kullanım pratikleri sistemli biçimde gözlemlenmiştir.

Şekil 1. Gözlem sürecinde kullanılan Instagram hesabı

Gözlem süreci 13 Nisan 2026 tarihinde başlamış ve 31 Mayıs 2026'ya kadar devam etmiştir. Araştırma kapsamında görüşme gerçekleştirilen 22 katılımcının Instagram profili, hafta içi her gün 18.00-20.00 saatleri arasında incelenmiştir. Gözlem sürecine katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alındıktan sonra başlanmıştır. Hesabı gizli olan katılımcılara araştırma amacıyla oluşturulan Instagram hesabı üzerinden takip isteği gönderilmiş ve katılımcıların kabulü sonrasında araştırmacının erişimine açılan içerikler gözlem kapsamına alınmıştır. Gözlem sürecinde katılımcıların kalıcı gönderileri, hikâye paylaşımları, profil düzenleri ve etkileşim biçimleri incelenmiştir. Bunun yanı sıra hesapların gizlilik durumu, profil fotoğrafları, biyografi bilgileri, paylaşım düzenleri ve profillerin genel görünüm özellikleri değerlendirilmiştir. İçeriklerin incelenmesinde özellikle katılımcıların paylaşımlarında öne çıkardıkları kimlik rolleri, kendilerini sunma biçimleri ve takipçilerden gelen yorum gibi etkileşimler üzerinde durulmuştur. Böylece katılımcıların Instagram üzerindeki benlik sunumu ve kimlik performanslarına ilişkin gözleme dayalı veriler elde edilmiştir.

Gözlem verileri yalnızca 13 Nisan-31 Mayıs 2026 tarihleri arasında gerçekleştirilen yeni paylaşımlarla sınırlandırılmamıştır. Katılımcıların gözlem süreci öncesinde paylaşmış oldukları ve araştırmacının erişimine açık olan kalıcı gönderileri de incelemeye dâhil edilmiştir. Böylece katılımcıların Instagram'daki benlik sunumu ve paylaşım pratiklerinin yalnızca gözlem döneminde üretilen içerikler üzerinden değil, daha önce oluşturulmuş içerikler de dikkate alınarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma açısından veri sağlayan içeriklerin ekran görüntüleri alınmış ve elde edilen görsel veriler yalnızca araştırma amacı doğrultusunda kullanılmıştır. Görsel verilerin araştırmada kullanılmasında katılımcıların kimliklerinin belirlenmesine olanak sağlayabilecek kullanıcı adı ve diğer kişisel bilgiler anonimleştirilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen veriler ile gözlem bulgularının birlikte değerlendirilmesi, katılımcıların yalnızca ifade ettikleri deneyimlerin değil, dijital ortamda sergiledikleri kimlik performanslarının da incelenmesine olanak sağlamıştır. Böylece araştırma konusu farklı veri kaynaklarından yararlanılarak daha kapsamlı biçimde ele alınmıştır. Bu süreçte izlenen gözlem protokolü Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Gözlem protokolü

Gözlem Boyutu	Gözlem Kapsamı
Gözlem süresi	13 Nisan 2026-31 Mayıs 2026
Gözlem zamanı	Hafta içi her gün 18.00-20.00
Gözlem ortamı	Araştırma amacıyla oluşturulan Instagram hesabı
Gözlenen hesaplar	Araştırmaya katılan 22 kadının Instagram profilleri

Tablo 1. (Devamı)

Gözlem Boyutu	Gözlem Kapsamı
Hesaplara erişim	Katılımcı onamı ile gizli hesaplarda takip isteğinin kabul edilmesi sonrasında erişime açılan içerikler
Profil özellikleri	Hesabın gizlilik durumu, profil fotoğrafı, biyografı, profil düzeni ve genel görünüm
Paylaşım özellikleri	Kalıcı gönderiler, hikâyeler, paylaşım düzenleri ve içerik türleri
Kimlik ve benlik sunumu	Paylaşımlarda öne çıkarılan kimlik rolleri ve kendini sunma biçimleri
Etkileşim	Takipçilerden gelen yorumlar ve beğeniler
Zamansal içerik kapsamı	Gözlem dönemindeki yeni içerikler ile gözlem öncesinde paylaşılmış ve erişilebilir olan kalıcı gönderiler
Görsel kayıt	Araştırmaya veri sağlayan içeriklerin ekran görüntülerinin alınması
Etik ve mahremiyet	Bilgilendirilmiş onam, verilerin yalnızca araştırma amacıyla kullanılması ve kişisel bilgilerin anonimleştirilmesi

2.7. Verilerin Tematik Analizi

Nitel araştırmalarda veri analiz süreci, araştırma sorularıyla ilişkili anlam örüntülerinin sistematik biçimde ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, veri yapısı ve kuramsal çerçevesi dikkate alınarak farklı analiz yöntemlerinden yararlanılabilmektedir. Bu çalışmada kadın katılımcıların Instagram kullanım deneyimleri, dijital kimlik performansları ve taşra bağlamındaki ortak deneyim örüntülerinin ortaya çıkarılabilmesi amacıyla tematik analiz yöntemi tercih edilmiştir. Tematik analizin tanımı şu şekilde ifade edilmektedir:

Tematik analiz, verilerdeki örüntüleri (temaları) belirleme, analiz etme ve raporlama için kullanılan bir yöntemdir. Tematik analiz, veri setinizi en küçük boyutlarda düzenlemenizi ve derinlemesine (zengin) betimlemenizi sağlar. Ne var ki tematik analiz sadece bu boyutta kalmaz ve genellikle bir adım daha öteye gider ve araştırma konusunun birçok boyutunu da anlamlandırır. (Braun ve Clarke, 2019, s. 875)

Tematik analizin önemi ise “Nitel araştırma verisinin analizinde tema veya kategorilerin özel bir önemi vardır. Yazılı bir materyali araştırma açısından anlamlı hale getirmenin yolu, bu yazılı materyali belirli bir standarda göre yeniden düzenlemektir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 246) ifadeleri ile vurgulanmaktadır. Yıldırım ve Şimşek’in yanı sıra Braun ve Clarke da (2019) “Sahip olduğu kuramsal özgürlük sayesinde tematik analiz, araştırmacılara verilerin zengin, ayrıntılı, ama karmaşık bir

şekilde açıklanabilmesine imkân verecek kadar esnek ve kullanışlı bir araştırma aracı sunmaktadır” (s. 874) sözleri ile tematik analizin nitel araştırmalara sağladığı esnek ve kullanışlı yapıya dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda tematik analiz, araştırmada elde edilen geniş veri setinin sistematik biçimde düzenlenmesine ve katılımcıların deneyimlerindeki ortak ve farklı anlam örüntülerinin ortaya çıkarılmasına uygun bir analiz yöntemi olarak değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada tematik analiz süreci hem tümdengelimsel hem de tümevarımsal yaklaşımların birlikte kullanıldığı hibrit bir yaklaşımla yürütülmüştür. Fereday ve Muir-Cochrane (2006), tematik analizde tümdengelimsel ve tümevarımsal yaklaşımların birlikte kullanılabileceğini ve bu iki yaklaşımın bir araya getirilmesinin hibrit bir analiz sürecine olanak sağladığını belirtmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın ana temalarının oluşturulmasında hem mevcut literatür kaynakları ve araştırma soruları doğrultusunda kavramsal çerçeve belirlenmiş hem de analiz sırasında doğrudan verilerden ortaya çıkan örüntülerden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın ilk dört ana teması olan “Instagram kullanım pratikleri ve motivasyonları”, “Benlik sunumu ve kimlik performansı”, “Toplumsal onay ve etkileşim dinamikleri” ve “Taşra faktörünün sanal kimliğe etkisi”, araştırmanın kuramsal çerçevesi, ilgili literatür, araştırma soruları ve bu doğrultuda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde veri toplama sürecinden önce genel hatlarıyla şekillendirilmiştir. Bu nedenle söz konusu dört ana temanın oluşturulmasında tümdengelimsel bir yaklaşım benimsenmiştir. Bununla birlikte bu temalar altında yer alan kodların belirlenmesinde önceden oluşturulmuş sabit bir kod listesi kullanılmamıştır. Kodlar, katılımcıların anlatıları ve gözlem verileri ayrıntılı biçimde incelenerek doğrudan verilerden geliştirilmiştir. Bu yönüyle kodlama sürecinde tümevarımsal bir yaklaşım izlenmiştir.

Araştırmanın beşinci ana teması olan “Taşrada önleyici görünürlük ve izlenim yönetimi” ise araştırma öncesinde belirlenen tematik yapı içerisinde yer almamış, görüşme ve gözlem verilerinin kodlanması ve kodlar arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi sırasında ortaya çıkmıştır. Katılımcıların paylaşımlarını kimlerin göreceğini dikkate almaları, içeriklerini paylaşmadan önce filtrelemeleri, belirli kişilere karşı görünürlüklerini sınırlandırmaları ve olası toplumsal tepkileri önceden hesaba katarak çeşitli görünürlük stratejileri geliştirmelerine ilişkin kodların ortak bir anlam örüntüsü oluşturduğu görülmüştür. Bu örüntünün araştırmanın başlangıcında belirlenen dört ana tema içerisinde bütünüyle karşılanamadığının değerlendirilmesi sonucunda “Taşrada önleyici görünürlük ve izlenim yönetimi” ayrı bir ana tema olarak oluşturulmuştur. Dolayısıyla beşinci ana temanın geliştirilmesinde tümevarımsal bir

yaklaşım benimsenmiştir. Böylece araştırmanın tematik yapısı, önceden belirlenen kavramsal çerçeve ile verilerden ortaya çıkan yeni anlam örüntülerinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda şekillenmiştir.

Bu doğrultuda elde edilen verilerin analizinde nitel veri analiz programı olan MAXQDA 26.3 sürümünden yararlanılmıştır. Creswell (2013) nitel çalışmalarda MAXQDA kullanımını şu şekilde açıklamaktadır:

MAXQDA araştırmacıya nitel metinleri sistematik olarak değerlendirmesi ve yorumlaması için yardım eden bir bilgisayar yazılım programıdır. Ayrıca teoriler geliştirmek ve teorik sonuçları test etmek için güçlü bir araçtır. Ana menüde dört penceresi vardır: Veri, kod veya kategori sistemi, analiz edilen metin ve temel ve karmaşık arama sonuçları. MAXQDA hiyerarşik bir kod sistemi kullanmaktadır ve araştırmacı parçanın ilgisini göstermek için bir metin parçasına bir ağırlık puanı ekleyebilir. (Creswell, 2013, s. 203)

Bu doğrultuda görüşmelerden elde edilen deşifre metinleri ve gözlem notları programa aktarılarak sistemli bir analiz sürecinin yürütülmesi amaçlanmıştır. Nitel veri analizinin temel amacı, katılımcıların deneyimlerini ve araştırma konusu ile ilişkili anlam dünyalarını ortaya çıkarmak olduğundan, veriler ayrıntılı biçimde incelenmiş ve kodlanmıştır. Bu sebeple analiz süreci birkaç aşamada gerçekleştirilmiştir. Braun ve Clarke (2019) analiz sürecinin aşamalandırılmasını “Analiz, basit bir şekilde bir aşamanın tamamlanıp diğerine geçildiği doğrusal bir süreç değildir. Aksine, aşamalar arasında gerektiğinde ileri geri hareket edilmesi gereken tekrarlı bir süreçtir. Bu nedenle analiz, zamanla gelişen (Ely vd., 1997), aceleye getirilmemesi gereken bir süreçtir” (s. 883) ifadeleri ile gerekçelendirmektedir. Bu eksende araştırmada analiz süreci veriye aşına olma, başlangıç kodlarının oluşturulması, temaların oluşturulması, temaların gözden geçirilmesi, temaların tanımlanması ve adlandırılması ile bulguların raporlanması olmak üzere altı aşama doğrultusunda gerçekleştirilmiştir (Braun ve Clarke, 2025).

İlk aşama olan veriye aşına olma sürecinde görüşmelerden elde edilen ses kayıtları yazılı metne dönüştürülmüş ve deşifre edilen görüşmeler baştan sona okunmuştur. Görüşme metinleri üzerinde yapılan ilk okumalar sırasında araştırma soruları açısından dikkat çeken ifadeler ve olası kodlar not edilmiştir. Ardından deşifre metinleri ve gözlem verileri MAXQDA programına aktarılmıştır. İkinci aşamada ise başlangıç kodları, programa aktarılan görüşme metinleri yeniden ayrıntılı ve satır satır incelenerek

oluşturulmuştur. Bu aşamada katılımcıların Instagram kullanım pratiklerini, benlik sunumlarını, görünürlük tercihlerini, sosyal ilişkilerini ve taşra yaşamına ilişkin deneyimlerini yansıtan ifadeler kodlanmıştır. Kodların oluşturulmasında önceden hazırlanmış sabit bir kod listesi kullanılmamıştır. Kodlar katılımcı anlatılarında ve gözlem verilerinde ortaya çıkan anlamlardan hareketle geliştirilmiştir ve toplam 1060 alıntı kodlanmıştır. Kodlama süreci boyunca MAXQDA programının memo ve frekans araçlarından yararlanılmıştır.

Diğer bir aşama olan üçüncü aşamada ise kodlardan hareketle tematik örüntüler, benzer veya ilişkili anlamlar taşıyan kodlar bir araya getirilerek değerlendirilmiş ve 32 kategori altında düzenlenmiştir. Bu aşamada kodların yalnızca araştırma öncesinde belirlenen ana temalarla ilişkisi değerlendirilmemiş, veriler içerisinde bu yapının dışında kalan yeni ve anlamlı örüntülerin bulunup bulunmadığı da incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda ilk dört ana temanın yanında veriden hareketle “Taşrada önleyici görünürlük ve izlenim yönetimi” teması geliştirilmiştir. Dördüncü aşamada temalar, kategoriler ve kodların ait oldukları ana temayla içerik bakımından uyumu öncelikle araştırmacı tarafından gözden geçirilerek yeniden değerlendirilmiştir. Bu süreçte benzer anlamları taşıyan kodlar birleştirilmiş, birbirinden yeterince ayrılmayan kategoriler yeniden düzenlenmiş ve temaların veri setini ne ölçüde temsil ettiği incelenmiştir. Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen değerlendirme sürecinin ardından oluşturulan kodlama ve tematik yapı, tez danışmanı tarafından baştan sona gözden geçirilmiştir. Danışman değerlendirmesi kapsamında kodlar, kategoriler ve temalar arasındaki ilişkiler ile bunların görüşme deşifreleri ve gözlem verileriyle uyumu yeniden değerlendirilmiş, gerekli görülen düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Sonraki aşama olan beşinci aşamada, her temanın araştırma soruları açısından hangi anlam örüntüsünü temsil ettiği, diğer temalardan hangi yönleriyle ayrıldığı ve altında yer alan kategoriler ve kodların oluşturduğu ortak yapı değerlendirilerek temalar tanımlanmış ve adlandırılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda temaların kapsamaları netleştirilmiş ve araştırmanın beş ana teması son hâline getirilmiştir. Son aşamada ise temalar, kategoriler ve kodlar araştırma soruları doğrultusunda sistematik biçimde ele alınmış ve bulgular raporlanmıştır. Ulaşılan bulgular katılımcıların doğrudan ifadeleri ve gözlem verileriyle desteklenerek yorumlanmıştır. Bu aşamada görüşmelerden elde edilen veriler ile Instagram gözlem bulgularının birlikte değerlendirilmesi, katılımcıların ifade ettikleri deneyimler ile dijital ortamdaki benlik sunumlarının karşılaştırılmasına ve bulguların daha kapsamlı biçimde ele alınmasına katkı sağlamıştır.

Analiz sürecinde ayrıca araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı, elde edilen bulguların yorumlanmasında rehber olarak kullanılmıştır. Özellikle benlik sunumu, performans, sahne önü, sahne arkası, seyirci ve izlenim yönetimi kavramları katılımcıların Instagram üzerindeki davranışlarının ve dijital kimlik performanslarının anlamlandırılmasında kullanılmıştır. Böylece araştırmada tümdengelsel olarak oluşturulan başlangıçtaki tematik çerçeve, tümevarımsal olarak geliştirilen kodlar ve analiz sırasında ortaya çıkan yeni tema ile birlikte ele alınmış ve veriler ile kuramsal çerçeve arasında karşılıklı bir değerlendirme süreci yürütülmüştür. Bu yönüyle araştırmanın analiz süreci, tümdengelsel ve tümevarımsal yaklaşımları bir araya getiren hibrit tematik analiz niteliğindedir.

2.8. Araştırmanın İnandırıcılığı ve Güven Duyulabilirliğinin Sağlanması

Nitel araştırmalarda araştırmanın niteliğinin değerlendirilmesinde araştırma sürecinin ve elde edilen bulguların güven duyulabilirliği önem taşımaktadır. Lincoln ve Guba (1985), nitel araştırmalarda güven duyulabilirliği inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik olmak üzere dört temel ölçüt çerçevesinde ele almaktadır. Bu araştırmada da veri toplama, analiz ve raporlama süreçlerinde alınan önlemler söz konusu ölçütler doğrultusunda değerlendirilmiştir.

2.8.1. İnandırıcılık

Araştırmanın inandırıcılığını artırmak amacıyla farklı veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Bu kapsamda katılımcılarla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerin yanı sıra katılımcıların Instagram hesaplarına yönelik gözlemler de araştırmaya dâhil edilmiştir. Görüşme ve gözlem verilerinin birlikte değerlendirilmesi, katılımcıların anlatıları ile Instagram'daki benlik sunumlarının birlikte ele alınmasına ve araştırma konusunun farklı veri kaynakları üzerinden incelenmesine olanak sağlamıştır. Bu doğrultuda araştırmacının katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmesi ve Instagram hesaplarının 13 Nisan-31 Mayıs 2026 tarihleri arasında gözlemlemesi, araştırma alanı ve katılımcıların dijital pratikleriyle ilişki kurulmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca veri toplama sürecinde veri doygunluğu dikkate alınmıştır. Bu noktada görüşmeler ilerledikçe benzer deneyimlerin tekrar etmeye başlaması ve yeni görüşmelerin araştırma soruları açısından önemli ölçüde yeni veri üretmemesi sonucunda çalışma grubu 22 katılımcıyla sınırlandırılmıştır. Bulguların sunumunda ise katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Böylece araştırmacının ulaştığı yorumlar ile araştırma verileri arasındaki ilişkinin okuyucu tarafından

izlenebilmesi amaçlanmıştır. Görüşme ve gözlem verilerinin birlikte kullanılması da bulguların farklı veri kaynakları üzerinden değerlendirilmesine katkı sağlamıştır.

2.8.2. Aktarılabilirlik

Araştırmanın aktarılabilirliğini desteklemek amacıyla araştırmanın gerçekleştirildiği bağlamın, çalışma grubunun ve araştırma sürecinin ayrıntılı biçimde açıklanmasına özen gösterilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın yürütüldüğü Gümüşhane Merkez'in araştırma konusu açısından taşıdığı özellikler ve katılımcıların belirlenmesinde kullanılan ölçütler açıklanmıştır. Böylece katılımcıların yaş, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, çocuk sahibi olma durumu ve Instagram kullanım deneyimleri gibi özelliklerine yer verilmiştir.

Bulguların raporlandırılması aşamasında katılımcı deneyimlerinin doğrudan alıntılarla aktarılması ve Instagram hesaplarından elde edilen gözlem verilerinin kullanılmasıyla incelenen olgunun kendi bağlamı içerisinde ayrıntılı biçimde betimlenmesi amaçlanmıştır. Böylece okuyucunun araştırmanın gerçekleştirildiği bağlamı ve çalışma grubunun özelliklerini dikkate alarak bulguların farklı bağlamlara aktarılabilirliğini değerlendirebilmesine olanak sağlanmıştır.

2.8.3. Tutarlılık

Araştırmanın tutarlılığını desteklemek amacıyla veri toplama ve analiz süreçlerinin sistematik ve izlenebilir bir biçimde yürütülmesine özen gösterilmiştir. Görüşmelerden elde edilen ses kayıtları araştırmacı tarafından yazılı metne dönüştürülmüş, deşifre işleminin ardından ses kayıtları yeniden dinlenerek görüşme metinlerinin doğruluğu kontrol edilmiştir.

Verilerin analizinde ise MAXQDA programından yararlanılmış ve kodlama süreci belirli aşamalar takip edilerek yürütülmüştür. Kodlama süreci boyunca oluşturulan kodlar düzenli olarak gözden geçirilmiş, benzer anlamlara sahip kodlar birleştirilmiş, gerekli görülen durumlarda yeni kodlar oluşturulmuş ve kodların temalarla ilişkileri yeniden değerlendirilmiştir. Araştırmanın inandırıcılığını ve tutarlılığını desteklemek amacıyla analiz sürecinde sürekli gözden geçirme ve değerlendirme yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen ilk kodlama sonrasında kod ve tema yapısı tez danışmanı tarafından ayrıntılı biçimde incelenmiş, kodların veriyle uyumu, kodlar arasındaki anlam ilişkileri, temaların kapsamı ve araştırmanın amacı doğrultusunda bütünlüklü bir yapı oluşturup oluşturmadığı değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda kodlama ve tematik yapı yeniden gözden geçirilmiş ve

gerekli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Böylece tematik yapının veri setini bütünlüklü biçimde yansıtmasının yanında analiz sürecinin tutarlı ve sistematik biçimde yürütülmesi desteklenmiştir. Ayrıca veri toplama, kodlama, tema oluşturma ve raporlama aşamalarının açık biçimde açıklanmasıyla araştırma sürecinin izlenebilirliğinin artırılması amaçlanmıştır.

2.8.4. Teyit Edilebilirlik

Araştırmanın teyit edilebilirliğini desteklemek amacıyla bulgular ile araştırma verileri arasındaki ilişkinin açık ve izlenebilir olmasına özen gösterilmiştir. Bulguların sunumunda katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntılara ve Instagram hesaplarından elde edilen gözlem verilerine yer verilmesiyle araştırmacının ulaştığı yorumların dayandığı veri temeli görünür hâle getirilmeye çalışılmıştır. MAXQDA aracılığıyla görüşme metinleri, kodlar ve temalar arasındaki ilişkinin korunması da analiz sürecinde gerektiğinde özgün verilere geri dönülerek kodlama ve yorumların yeniden kontrol edilebilmesine olanak sağlamıştır.

Araştırma süreci boyunca ayrıca yansıtma günlüğü tutulmuştur. Yansıtma günlüğünde araştırmacının veri toplama ve analiz süreçlerine ilişkin gözlemleri, değerlendirmeleri, araştırma sürecinde aldığı kararlar ve kendi konumunun veri toplama ve yorumlama süreçleri üzerindeki olası etkilerine ilişkin notlar kayıt altına alınmıştır. Böylece araştırmacının kendi varsayımlarının, deneyimlerinin ve araştırma alanındaki konumunun araştırma sürecine olası etkilerinin farkında olması ve bu etkileri eleştirel biçimde değerlendirmesi amaçlanmıştır.

Bununla birlikte nitel araştırmalarda araştırmacının yorumlayıcı konumu araştırma sürecinin doğal bir parçasıdır. Bu nedenle araştırmacının kendi konumuna ilişkin değerlendirmelerini kayıt altına alması ve analiz sürecinde yeniden gözden geçirmesi, bulguların mümkün olduğunca araştırma verilerine dayandırılmasını destekleyen bir uygulama olarak değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularının, araştırmanın gerçekleştirildiği bağlam, çalışma grubunun özellikleri ve araştırmacının konumu dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.9. Etik İlkeler

Bu araştırma, bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkeleri doğrultusunda yürütülmüştür. Araştırmanın uygulanabilmesi için Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan gerekli etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul kararı 27/03/2025 tarihinde alınmış olup karar numarası E-95674917-108.99-322123'tür.

Araştırma sürecinde katılımcıların gönüllülüğü esas alınmıştır. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve kullanım şekli hakkında bilgi verilmiş, araştırmaya katılmayı kabul eden kişilerden görüşme ve gözlem süreçleri için onam alınmıştır. Katılımcılara istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri ve paylaşmış oldukları bilgilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı açıklanmıştır.

Araştırmada katılımcıların mahremiyetinin korunmasına özen gösterilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların isimleri, kullanıcı adları ve kimliklerini ortaya çıkarabilecek kişisel bilgiler araştırma metninde kullanılmamıştır. Görüşme kayıtları ve gözlem aşamasında elde edilen veriler yalnızca araştırma amacı doğrultusunda değerlendirilmiş, üçüncü kişilerle paylaşılmamıştır.

Instagram hesaplarına yönelik gerçekleştirilen gözlem sürecinde de gizlilik ilkesine dikkat edilmiştir. Katılımcıların paylaşımlarına ilişkin kullanılan görsel ve metinsel içeriklerde kişilerin tanınmasına yol açabilecek kullanıcı adı, profil fotoğrafı, özel isim ve benzeri bilgiler gizlenmiştir. Böylece katılımcıların mahremiyetlerinin korunması amaçlanmıştır.

Araştırma süresince elde edilen tüm veriler bilimsel dürüstlük ilkesi doğrultusunda değerlendirilmiş, veriler üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamış ve bulgular olduğu şekliyle raporlanmıştır. Araştırmanın tüm aşamalarında katılımcı hakları gözetilmiş, gizlilik ve gönüllülük ilkelerine bağlı kalınmıştır.

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın kuramsal temellerini oluşturan önemli kavramlar ve kuramsal yaklaşımlar dikkatle ele alınmıştır. İlk aşamada kimlik kavramı, bu kavramın tarihsel gelişimi ve dijitalleşmeyle dönüşen yapısı incelenmiştir. Hemen ardından dijital kimlik ve çevrimiçi benlik sunumuna dair yazın özeti değerlendirilmiştir. Kuramsal çerçevenin ikinci aşamasında da Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı, performans, rol, sahne önü, sahne arkası, izlenim yönetimi ve seyirci kavramları tek tek açıklanarak bu kuramsal yapının sosyal medya bağlamındaki yansımalarına değinilmiştir. Bu ekseninde üçüncü teorik aşamada sosyal medya, Instagram ve dijital görünürlük olguları boyutlandırılmış ve bu olguların görünürlük, etkileşim ve mahremiyetle ilişkisi kurulmuştur. Son aşamada ise taşra etkeni toplumsal denetim ve kadınların dijital görünürlüğü üzerinden taşra yaşamının kadınların sosyal medya kullanım pratiklerine olan etkileri incelenmiştir.

3.1. Kimlik Kavramı

Tarih boyunca kimlik, bireylerin benliklerini tanımlamak adına kendilerine sordukları “ben kimim?” (Ak, 2020, s. 53-75) sorusu etrafında gelişen bir kavram olmuştur. Geçmişten bugüne değin daima önem arz eden bu kavram günümüzde sosyal bilimlerin en çok tartıştığı konulardan birine dönüşmektedir. Kimlik kavramı, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, siyaset bilimi ve iletişim gibi farklı disiplinlerin üzerinde uzlaştığı bazı temel özellikler taşımaktadır. Alanlar arası oluşan birlik, kimliğin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu ve tek bir tanım altında açıklanmayacağı fikrine dayanmaktadır. Bu nedenle kimlik, her araştırmanın kendi konusu ve kendi bağlamı doğrultusunda değerlendirilmesi gereken çok değişkenli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Dalbay, 2018).

Kimlik tanımlarında fark edilen en önemli değişkenler ise bu kavramın bireysel veya toplumsal boyutlarda ele alınması durumudur. Kimliğin bireysel boyutunda, bireyin kendisine dair tanımı, algısı ve sahip olduğu özellikleriyle diğer bireylerden ayırması esas alınmaktadır. Bu yönüyle kimlik, hem “kimim?” sorusuna verilen bir cevap hem de bireyin kendisini nasıl anlamlandırıldığını ortaya koyan bir süreçtir. Bu süreçte de bireysel kimlik çoğu zaman, sabit ve değişmeyen bir yapı olarak değerlendirilmemektedir. Aksine bireysel kimlik, kişinin yaşam deneyimleri, tercihleri ve içinde bulunduğu koşullar doğrultusunda sürekli yeniden şekillenebilen dinamik bir

özelliktir. Bu doğrultuda modernleşme süreci de kimliğin, bireyin doğrudan devraldığı yapısını bozmakta ve onu bireysel tercihler, deneyimler doğrultusunda yeniden oluşturulan bir yapıya dönüştürmektedir (Özdil, 2017).

Tamda bu noktada kimliğin tanımlanmasında bireysel olguların yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır. Çünkü kimlik, bireylerin içinde bulundukları çevre ve bu çevre ile yaşadıkları etkileşimler aracılığıyla da oluşmaktadır. Aile, akraba, sosyal çevre, kültürel değerler, gelenekler, yerel kabuller ve tüm bunlar gibi diğer toplumsal unsurlar, kimliğin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla bireyler kendilerini sadece sahip oldukları kişisel özelliklerle değil, diğer insanlarla kurdukları benzerlik ve farklılık ilişkileri üzerinden de anlamlandırmaktadır. Bu durum aidiyet duygusunu, kimliğin temel bileşenlerinden biri yapmaktadır (Bilgin ve Oksal, 2018). Türk Dil Kurumu (2022) da bu bileşen doğrultusunda kimliği, “toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü” şeklinde ifade etmektedir. Sözlük tanımı dahi kimliğin yalnızca bireysel özelliklerden oluşmadığını, bireyin toplumsal varlığının da bu kavramla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır.

Kimliğin bireysel ve toplumsal olarak açıklanması dijitalleşmenin günlük yaşama entegre olmasıyla yeni boyutlar kazanmaktadır. Buna göre kimlik günümüzde hem bireysel hem toplumsal hem de teknolojik dönüşümlerden aynı anda etkilenen dinamik bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Böylece kimlik, yalnızca fiziksel alanda sergilenen bir performans olmaktan çıkmakta ve sanal ortamlarda da görünür kılınabilen bir kavrama dönüşmektedir. Kimliğin çevrimiçi platformlar aracılığıyla sunulabilmesi, onu farklı sosyal bağlamlarda yeniden üretilen, müzakere edilen, görünür kılınan ve değişkenliğin esas alındığı bir sürece mecbur bırakmaktadır (Dalbay, 2018).

3.1.1. Kimliğin Kısa Tarihi

Kimlik, tarihsel evrimi boyunca toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarındaki değişimlere paralel olarak dönüşüm geçiren bir kavramdır. Bu sebeple kavramın daha iyi anlaşılabilmesi adına kimliğin, modern dönem öncesi, modern ve postmodern dönemlerde nasıl anlamlandırıldığının incelenmesi önem taşımaktadır.

Modern dönem öncesinde kimlik, büyük ölçüde doğuştan verilen ve bir daha değişmesi mümkün olmayan bir yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde bireyin ait olduğu aile, akrabalık ilişkileri, toplumsal statüsü ve yaşadığı çevre, kimliğin temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Böylece kimlik, bireysel tercihlerden ziyade toplum tarafından belirlenmekte ve çoğunlukla sorgulanmadan kabul edilmektedir. Bu

nedenle modern dönem öncesi bireylerin kimliklerini değiştirme ya da yeniden inşa etme imkânlarının oldukça sınırlı kaldığı belirtilmektedir (Kellner, 1992’den aktaran Yanıklar, 2018). Bauman (2006) kimliğin bu sabit durumunu “Herkesin konumunun belirli olduğu ve bunun hâlihazırda bilinip korunduğu kapalı ve esnek olmayan bir sınıf yapısı...” (ss. 102-103) olarak özetlemektedir.

Modern öncesi dönemde bireyin kimliğini belirleyen doğuştan verilen özellikler/aidiyetler, modernleşme sürecinde önemini korumaya devam etmiştir. Bunun yanında sanayileşme, kentleşme ve toplumsal hareketliliğin artmasıyla kimliğin daha fazla bireysel tercih ve deneyim temelinde şekillenmesine olanak sağlamıştır. Bu dönemde bireyler doğuştan sahip oldukları özellikler kadar eğitim düzeyleri, meslekleri ve yaşam deneyimleriyle de kimliklerini şekillendirmeye başlamıştır. Böylece kimlik, belirlenmiş ve değişmez bir yapı olmaktan uzaklaşarak bireyin belirli ölçüde inşa edebildiği bir olgu hâline gelmiştir. Özellikle meslekler, modern toplumda bireyin toplumsal konumunu ve kendisini nasıl tanımladığını etkileyen en temel unsur olarak öne çıkmıştır (Bocock, 2005). Bu dönemde kimliğin belirlenmesinde etkili olan bir diğer unsur ise gösterge unsurları yani semboller olmuştur. Semboller, Veblen’nin (2017) aylak sınıf olarak tanımladığı burjuvazinin toplumsal konumunu meşrulaştırmak, statüsünü görünür kılmak ve kendisini alt sınıflardan ayırmak amacıyla kullandığı temel araçlarından biri hâline gelmiştir. Bu semboller, büyük ölçüde tüketim pratikleri aracılığıyla görünürlük kazanmış, böylece tüketim, modern dönemde kimliğin sunumunu mümkün kılan önemli unsurlardan biri hâline gelmiştir. Tüketimin kimliğin ayırt edilmesinde kullanılan bir araç olarak önem kazanmasının bir diğer nedeni ise artan kentleşme olgusudur. Bu bağlamda Simmel (2004), kent yaşamında bireylerin kendilerini diğerlerinden farklılaştırma çabasında tüketim ve sembollerin, statü mücadelesinin önemli araçları hâline geldiğini ifade etmektedir.

Modern dönemde kimliği inşa etmek adına kullanılan bu semboller postmodern dönemde önemini korumuş ve hatta etkisini giderek artırmıştır. Bu dönemde yaşanan küreselleşme, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve tüketim kültürünün yaygınlaşması kimliğe daha esnek, parçalı ve akışkan bir özellik kazandırmıştır. Postmodern dönemin bireyleri, tek ve bütüncül bir kimlik yerine, farklı sosyal bağlamlarda farklı kimlik yönlerini ön plana çıkarabilme imkânı elde etmiştir. Böylece kimliğin gündelik yaşamdaki sunumunda, tüketim alışkanlıkları, yaşam tarzları, semboller ve imajlar giderek daha görünür hâle gelmiştir (Bauman, 2006; Yanıklar, 2016). Kimliğin bu dönüşüm süreci, bireylerin toplumsal görünürlüklerini nasıl yönettikleri konusunun önem kazanmasına yol açmıştır. İmaj ve göstergelerin bu

dönemde önem kazanması, bireylerin kendilerini topluma nasıl sunduklarına ilişkin farkındalıklarını artırmıştır. Bu doğrultuda kimlik bireyin kim olduğunu tanımlayan sabit bir kavram olmaktan çıkarak, farklı bağlamlarda görünürlük kazanmak amacıyla sürekli yeniden üretilen ve değişkenlik gösteren bir yapıya dönüşmüştür. (Debord, 1996).

Günümüzde ise kimlikte yaşanan dönüşüm, özellikle sunum biçimlerinde belirginleşmektedir. Her geçen gün gelişen dijital teknolojiler, gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline gelerek kimliğin çevrim içi ortamlara taşınmasına yol açmaktadır. Bu sahne çeşitliliği bireylerin performans alanını genişletirken kimlikleri çok daha belirsiz ve savunmasız kılmaktadır. Bu noktada kimlik akışkanlık kazanarak değişim olanağı elde etmektedir fakat aynı zamanda tutarlılığı da mercek altına alınmaktadır (Bauman, 2023). Bu durum, dijital ortamlarda sergilenen kimliklerin fiziksel ortamda sergilenen kimliklerle olan ilişkisini daha görünür hâle getirmekte ve bireylerin farklı bağlamlarda kendilerini nasıl sundukları sorusunu ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle kimliğin tarihsel dönüşümü, dijital kimlik ve çevrimiçi benlik sunum pratiklerinin anlaşılabilmesi açısından önemli bir zemin niteliğindedir.

3.1.2. Dijital Kimlik ve Çevrimiçi Benlik Sunumu

Teknolojinin günümüzde yaşamın bir parçası hâline gelmesiyle birlikte bireylerin kimliklerini oluşturma, ifade etme ve görünür kılma biçimleri de önemli ölçüde değişmektedir. Geçmişte büyük ölçüde fiziksel ve yüz yüze etkileşimler aracılığıyla kurulan kimliklerin, dijital platformların yaygınlaşmasıyla çevrimiçi ortamlara taşınması, kimliğin dönüşümüne alansal bir örnektir (Çankal, 2024). Yaşanan bu alan dönüşümü sosyal medya platformlarının hem iletişim kurulan araç olarak hem de bireylerin kendilerini ifade ettikleri, toplumsal ilişkiler geliştirdikleri ve kimliklerini yeniden ürettikleri bir ortam olarak işlev görmesini mümkün kılmaktadır (Pierre, 2019). Bu ortamda ortaya çıkan dijital kimlik ise, bireyin çevrimiçinde bıraktığı izlerin, paylaşımlarının, etkileşimlerinin ve onu temsil eden unsurların bir bütünüdür. Bu kimlik türü temelde profil fotoğrafı, kullanıcı adı veya biyografi gibi unsurlarla şekillenirken, beğeniler, takip edilen hesaplar, yorumlar, paylaşılan içerikler ve diğer kullanıcılarla kurulan etkileşimler bu yapının tamamlayıcı bileşenleri olarak işlev görmektedir.

Bu yönüyle dijital kimlik, bireyin fiziksel yaşamından tamamen bağımsız bir yapı değildir. Daha ziyade gündelik yaşam pratiklerinin çevrimiçi ortamlardaki uzantısı olarak çalışmaktadır (Kavut, 2020). Yapı gereği dijital kimliğin tasarlanabilir oluşu, bireylerin değişen yaşam deneyimlerini ve sosyal ilişkilerini güncelleyebilmeleri adına

işlevsel bir niteliktedir (Çankal, 2024). Böylece kişiler içinde bulundukları toplumsal bağlam doğrultusunda sürekli yeniden şekillenen dinamik bir kimlik edinebilmektedir.

Sürekli yeniden üretilen dijital kimliğin oluşumunda çevrimiçi benlik sunumu önemli bir yere sahiptir. Çevrimiçi benlik sunumu, bireylerin dijital platformlarda kendilerine ilişkin belirli özellikleri görünür kılarak başkalarının zihninde istedikleri gibi bir izlenim oluşturma çabalarını ifade etmektedir. Bu izlenim yönetimi sürecinde bireyler, sahip oldukları her özelliği görünür kılmak yerine, nasıl algılanmak istediklerine bağlı olarak seçilmiş ve kurgulanmış yönlerini sanal ortama yansıtmaktadır. Instagram gibi sosyal medya platformları da bireylere bu yansıtmaları sunabilecekleri kullanışlı bir performans alanı oluşturmaktadır. Bu platformlarda kullanıcılar, paylaştıkları fotoğraflar, kullandıkları ifadeler, bulundukları mekânlar ve sergiledikleri yaşam tarzları aracılığıyla kimliklerini yeniden tasarlayabilmektedir (Kavut, 2020; Çolak, 2022a).

Görünür olma ve sosyal etkileşim kurma ihtiyacı ise bireylerin çevrimiçi ortamlarda kendilerini sunmalarının temel nedenlerinden biri olarak değerlendirilebilmektedir. Bu anlamda sosyal medya platformları, bireylere gündelik yaşam deneyimlerini, düşüncelerini ve ilgi alanlarını başkalarıyla paylaşabilecekleri geniş bir etkileşim alanı olmasının yanı sıra kullanıcılar, bu alanda başkaları tarafından nasıl algılandıklarını kontrol etmeye ve belirli bir imaj oluşturmaya da çalışmaktadır. Bu çaba, çevrimiçi benlik sunumunun toplumsal kabul görme, onaylanma ve kendisini belirli bir biçimde temsil etmeyi içerdiğine işaret etmektedir (Pierre, 2019). Bu nedenle sosyal medya, bireylerin kendilerini sergiledikleri ve kimliklerini başkalarının değerlendirmesine açtıkları bir dijital görünürlük sahnesine dönüşmektedir.

Bu anlamda dijital görünürlük, çevrimiçi benlik sunumuyla doğrudan ilişkili bir kavramdır. Bu kavram, bireyin çevrimiçi ortamlarda paylaştığı içerikler aracılığıyla fark edilir olmasını temel almaktadır. Bu görünürlük biçimi paylaşılan içerikler bakımından bireyin nerede bulunduğu, neyi tükettiği, hangi yaşam tarzını benimsediği ve kendisini nasıl temsil ettiğini göstererek bireyin tercihlerini sanal kimliğin kapsamına dâhil etmektedir (Kavut, 2020; Çolak, 2022b, ss. 55-83). Beğeniler, yorumlar, takip ilişkileri gibi mikro dijital etkileşimler de bireyin çevrimiçi görünürlüğünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bireylerin çevrimiçi ortamda bıraktığı dijital ayak izleri dijital görünürlüğün bu izler üzerinden değerlendirildiğini göstermektedir. Görünürlüğün bu değerlendirmeler doğrultusunda kontrol edilmesi ise bireylerin dijital kimliklerini başkaları tarafından nasıl algılanacaklarını dikkate alarak şekillendirdiklerine işaret etmektedir (Pierre, 2019, ss. 11-24). Özetle dijital görünürlük, hem teknik bir görünür

olma hâli hem de bireyin toplumsal olarak denetlendiği bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Tüm bu etkenler genel olarak değerlendirildiğinde dijital kimliğin en dikkat çekici özelliği, seçilebilir ve kurgulanabilir bir yapıya müsait olmasıdır. Bu yapıda bireyler yaşamlarının tamamını görünür kılmamakta, hangi yönlerini paylaşacaklarına ve hangi bilgileri gizli tutacaklarına bilinçli olarak karar vermektedir. Bu nedenle dijital kimlik, bireyin başkaları tarafından nasıl algılanmak istediğini ortaya koyan önemli bir temsil biçimidir. Dijital platformlarda oluşturulan kimlikler, seçici bir görünürlük anlayışı doğrultusunda sürekli düzenlenen ve yeniden üretilen yapılar olarak ele alınmaktadır (İsmayılzade, 2017). Bu kimlik üretimi kişisel ifade alanları oluştursa da bireyleri içinde bulundukları toplumsal ve kültürel bağlamdan tamamen bağımsız hâle getirmemektedir. Aksine bireylerin yaşadıkları çevre, toplumsal normlar, kültürel değerler ve sosyal ilişkiler, çevrimiçi ortamlarda sergilenen kimliklerin oluşumunu doğrudan etkilemektedir (Pierre, 2019, ss. 11-24). Bu etkenler birçok sosyal bilimci tarafından çeşitli kuramsallaştırmalarla farklı kimlik yaklaşımları olarak değerlendirilmektedir.

3.1.3. Kimliğin Sosyolojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Kimlik kavramı, sosyal bilimler çerçevesinde farklı kuramsal yaklaşımlarda çeşitli boyutlarıyla ele alınmaktadır. Bu kuramlarda bazı yaklaşımlar, kimliğin toplumsal etkileşimler aracılığıyla oluştuğunu vurgularken, bazıları da iktidar, kültürel bağlamlar ve toplumsal normların rolüne vurgu yapmaktadır. Bu kuramlar her ne kadar farklı dönemlerde geliştirilmiş olsa da günümüzde hâlâ geçerliliklerini korumaktadır. Bu sebeple kimlik kuramları değerlendirilirken dijital platformlar gibi güncel kimlik sunum alanları da dikkate alınmalıdır. Çünkü artık kimlik hem bireysel tercihler hem toplumsal ilişkiler hem de teknolojik gelişmeler ekseninde inşa edilmektedir. Bu nedenle giderek yaygınlaşan dijital kimliğin anlaşılabilmesi için farklı kimlik yaklaşımlarının incelenmesi bu kavrama dair boyutları anlamak adına önem taşımaktadır.

Bu doğrultuda kimliğin toplumsal boyutunu açıklayan ilk yaklaşımlardan biri Cooley'e aittir. Cooley'in ayna benlik kuramı, bireyin kendisine ilişkin fikrinin sadece kendi iç değerlendirmeleriyle oluşmadığını ileri sürmektedir. Ona göre kişiler kimliklerini oluştururken başkalarının kendisi hakkındaki düşüncelerinden etkilenmektedir. Bu yaklaşıma göre birey, kendini diğer insanların gözünden görmeye çalışmakta ve bu değerlendirmeleri içselleştirerek benliğini bu ekseninde şekillendirmektedir. Ayna benlik kuramına göre kimlik şekillenmesi üç aşamada gerçekleşmektedir. İlk aşamada birey başkalarının kendisini nasıl gördüğünü hayal

etmekte, ardından bu kişiler tarafından nasıl değerlendirildiğini düşünmekte ve son aşamada da bu değerlendirmeler doğrultusunda kendisine dair bir benlik algısı geliştirmektedir. Dolayısıyla bu yaklaşımda benlik, bireysel bir oluşumdan ziyade toplumsal etkileşimin içsel olarak yansıtılmasıyla belirlenmektedir (Cooley, 1902). Günümüz koşullarında ele alındığında bu görüş dijital platformlarda görünür olma, beğeni alma ve başkaları tarafından nasıl algılandığını önemseme eğilimleri olarak karşılık bulmaktadır.

Mead (2017) benliğin oluşumunu toplumsal etkileşime dayandıran bir diğer kuramcıdır. Ona göre benlik doğuştan değildir ve sosyal etkileşimler sonucunda gelişmektedir. Böylece birey, diğer insanlarla kurduğu ilişkiler sayesinde kendisine ilişkin farkındalık üretmektedir. Mead'ın kuramında benlik iki boyuttan oluşmaktadır. Kimliğin ilk boyutu bireyin spontane ve özgün yönünü ifade ederken, ikinci boyutu da toplumun beklentilerini, kurallarını ve birey üzerindeki etkilerini temsil etmektedir. Kimliğin boyutlarını açıklayan en önemli kavram ise “genelleştirilmiş öteki”dir. Bu kavram bireyin, toplumun kendisinden ne beklediğini içselleştirmesini vurgulamaktadır (Mead, 2017). Birey, başkalarının olası değerlendirmelerini önceden düşünerek davranışlarını bu ekseninde düzenlemektedir. Bu yaklaşım, dijital kimlik sunumlarında paylaşım yapmadan önce gerçekleştirilen içerik seçimi, sansürü veya kısıtlaması olarak karşılık bulmaktadır.

Benliğin toplumsal etkileşimler doğrultusunda şekillendiğini savunan bu yaklaşımlar, Berger ve Luckmann (2008) tarafından da geniş bir perspektifle ele alınmıştır. Onlar, toplumsal gerçekliğin bireylerden bağımsız ve hazır bir yapı olmadığını, kimliğin ve toplumsal gerçekliğin gündelik yaşam içerisindeki etkileşimler aracılığıyla karşılıklı olarak üretildiğini dile getirmektedir. Bu yaklaşımda da bireyler diğer kuramlarda olduğu gibi doğuştan hazır bir kimliğe sahip değildir. Aksine aile, arkadaş çevresi, eğitim ve kültür aracılığıyla toplumsal dünya öğrenilmekte ve bu süreç kimlikleri yapılandırmaktadır (Berger ve Luckmann, 2008). Bu durum, bireylerin günümüzde fiziki alanda olduğu kadar dijital platformlarda da kimliklerin çevreden bağımsız olarak gelişemeyeceğini göstermektedir.

Modern toplumlarda yaşanan dönüşümler kimliği, toplumsal olarak inşa edilen bir yapı olmanın ötesine geçirerek durmaksızın yeniden yapılandırılan bir olguya dönüştürmüştür. Bu noktada Giddens (2010), kimliğin sabit bir yapı olmaktan uzaklaşarak sürekli gözden geçirilen bir projeye dönüştüğünü savunmaktadır. Onun kimlik anlayışına göre bireyler, yaşamları boyunca kendilerini yeniden tanımlamaktadır. Bu nedenle kimlik, sürekli üzerine çalışılan, sorgulanan ve yeniden düzenlenen bir süreç

olarak işlemektedir. Modern yaşamın sunduğu seçenekler ve yaşam tarzları, bireyleri kimliklerini sürekli güncellemeye mecbur bırakmaktadır. Bu süreç Giddens tarafından “düşünümsellik” olarak adlandırılmıştır. Düşünümsellik, kısaca kişinin geçmiş deneyimlerini sürekli değerlendirmesi ve elde ettiği çıktılardan geleceğine yönelik tercihlerde bulunarak kimliğini yeniden yapılandırması anlamına gelmektedir (Giddens, 2010). Buna göre bireyler, farklı toplumsal ortamlarda farklı kimlik tanımlamaları yapma eğilimi göstermektedir. Kimliğin sürekli yeniden düzenlenen bir yapıya dönüşmesi, kültürel değişim süreçleriyle birlikte daha da görünür olmaktadır. Bu dönüşümü kültürel bir perspektiften açıklayan Hall (1992), kimliğin tamamlanmış ve değişmez bir yapı olmadığını diğer kuramcılar gibi savunarak ve onu sürekli oluşum hâlinde bulunan dinamik bir yapı olarak tanımlamaktadır. Ona göre, küreselleşme, kültürel değişim ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler kimliğin dönüşüm sürecini hızlandırmakta etkili olmaktadır.

Bununla birlikte bireylerin içinde bulundukları toplumsal çevre de kimlik oluşumunda belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu rol Bourdieu’nun (1977) geliştirdiği “habitus” kavramı ile açıklanmaktadır. Habitus, bireyin yaşamı boyunca edindiği deneyimler, alışkanlıklar, değerler ve eğilimlerin bütünüdür ve bu eğilimler bireylere nasıl davranmaları gerektiğine dair görünmez bir rehber sunmaktadır. Kısaca içinde yaşanılan çevre kendine özgün kuralları ile kimlikleri biçimlendirmektedir. Dolayısıyla kişilerin davranışları, içinde bulundukları sosyal çevreden bağımsız olarak değerlendirilememektedir. Bourdieu (1977), yaşanılan yerin, kültürel normların ve toplumsal beklentilerin bireylerin kimlik sunumlarını nasıl etkilediğini anlamlandırmak açısından kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

Çevrenin birey üzerindeki etkisinin yanı sıra kimliği denetleyen diğer bir kavram ise “iktidar” olgusudur. Bu olgu kimliğin “oluşturulabilen” yapısını denetleme sürecine sokmaktadır. Bu noktada Foucault (2019), modern toplumlarda iktidarın, denetim sonucunda oluşan dışsal bir baskı mekanizması olmasının yanı sıra bireylerin bu baskıyı içselleştirerek kendi kendilerini denetlemelerini sağlayan görünmez bir yapı oluşturduğunu ileri sürmektedir. Ona göre bireyler daima gözetleniyor olabilecekleri düşüncesiyle davranışlarını kontrol altında tutmaktadır (Foucault, 2019). Bu doğrultuda gelişen “öz denetim” kavramı ise doğrudan dışsal bir müdahale olmaksızın bireylerin davranışlarını kendi kendine sınırlandırabileceğini vurgulamaktadır.

Butler (2014), ise kimliğin tekrar eden davranışlar aracılığıyla üretildiğini dile getirmektedir. Ona göre tekrar eden davranışlar ve toplumsal pratikler, kimliğin üretildiği temel mekanizmaları oluşturmaktadır. Butler özellikle, toplumsal cinsiyet

rollerinin biyolojik zorunluluktan ziyade, toplum tarafından öğrenilen ve sürekli tekrar edilen performanslar sonucunda inşa edildiğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde “performativite” kavramı, toplumsal cinsiyetin sabit bir özden ziyade tekrar eden pratikler aracılığıyla üretildiğini ifade etmektedir. Bu kavrama göre bireyler belirli davranışları, söylemleri ve pratikleri tekrar ederek toplumsal olarak kabul gören kimliklere dönüştürmektedir (Butler, 2014). Bu yaklaşım, kadınların taşra, büyük şehir, dijital platformlar gibi farklı sosyal bağlamlarda kendilerine atfedilen roller etrafında çeşitli “kadınlık” performansları sergilemelerini açıklamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Son olarak Castells’in kimlik yaklaşımı da kimliğin yeniden üretim sürecinin sadece fiziksel yaşam alanında gelişmediğini ortaya koymak adına önemlidir. Castells (2008), günümüzde kimliğin sunum alanında yaşanan dönüşümü dijitalleşme süreciyle ilişkilendirerek açıklamaktadır. Dijitalleşmeyle birlikte toplumlar ağ yapıları içerisinde yeniden örgütlenmekte ve bu durum kimlik oluşum sürecini doğrudan etkilemektedir. Ona göre, ağ toplumunda bireyler dijital iletişim ağları aracılığıyla toplumsal ilişkiler kurmakta ve kimliklerini bu ilişkiler üzerinden çeşitlendirmektedir. Bu anlamda dijital platformlar bireylere yeni görünürlük alanları sunarken, aynı zamanda farklı kimliklerin oluşturulmasına ve sergilenmesine de imkân tanımaktadır.

Farklı sosyolojik yaklaşımlar birlikte değerlendirildiğinde kimliğin bireysel ve değişmez bir olgu olmadığı net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Aksine kimlik, toplumsal etkileşimler, kültürel bağlamlar, iktidar ilişkileri ve gündelik yaşam pratikleri içerisinde şekillenmektedir. Özellikle günümüzde dijital platformlarda sergilenen kimlik performansları dikkate alındığında bireylerin farklı bağlamlarda görünürlük ve temsil süreçlerini nasıl yönettiklerinin incelenmesi giderek daha önemli hâle gelmektedir. Bu bağlamda Erving Goffman’ın dramaturjik yaklaşımı, bireylerin gündelik yaşamda ve dijital ortamlarda kendilerini nasıl sunduklarını anlamak ve açıklamak için önemli bir kuramsal zemin oluşturmaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde benlik sunumu, performans, izlenim yönetimi ve seyirciyle kurulan etkileşim süreçleri, dijital kimlik rollerinin anlaşılmasına katkı sağlayan temel kavramlar olarak öne çıkmaktadır.

3.2. Erving Goffman ve Dramaturjik Yaklaşım

Erving Goffman’ın dramaturjik yaklaşımı, toplumsal yaşamı bir sahne metaforu üzerinden ele almakta ve bireyleri farklı toplumsal ortamlarda çeşitli roller üstlenen aktörler olarak değerlendirmektedir. Bu yaklaşıma göre bireyler, sahnede etkileşim almak adına seyirci üzerinde izlenim bırakmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle benlik,

toplumsal etkileşim içinde kurulan ve sunulan bir performansa dönüşmektedir (Goffman, 2014a). Sosyal medya platformları, toplumsal etkileşimin görünürlük kazandığı ve benlik sunumlarının sergilenbildiği önemli alanlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle de Instagram, bireylerin fotoğraf, hikâye, profil düzeni, beğeni ve yorumlar aracılığıyla kimlik performanslarını sergiledikleri dijital bir sahne niteliği taşımaktadır. Ancak bu performanslar rastlantısal değildir. Kullanıcılar neyi paylaşacaklarına, neyi gizleyeceklerine, hangi kimlik rolünü sahne önüne çıkartacaklarına ve hangi seyirciden nasıl etkileşim alacaklarına dair çeşitli değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu yönüyle Instagram, Goffman'ın sahne, performans, rol, seyirci ve izlenim yönetimi kavramlarının dijital bağlamda yeniden değerlendirilebileceği bir alan oluşturmaktadır. Bu sebeple dijital kimlikleri anlamak için dramaturji kuramı işlevsel bir kuramsal zemin sunmaktadır.

3.2.1. Dramaturjik Yaklaşım

Dramaturjik yaklaşım, toplumsal yaşamı bir tiyatro sahnesi metaforu üzerinden işlemekte ve bireyleri de alkışa göre şekillenen kimlik rollerini üstlenen aktörler olarak ele almaktadır. Goffman (2014a) bu durumu “Bu yazı bir tiyatro oyunu ile aynı bakış açısına sahiptir; buradan çıkarılan ilkeler ise dramaturjik ilkelerdir” (s. 13) ifadesi ile özetlemektedir. Bu doğrultuda dramaturjik yaklaşım, bireylerin gündelik yaşamda ve sanal ortamdaki davranışlarını, kendilerini sunuş biçimlerini ve toplumsal etkileşim süreçlerini nasıl yönettiklerini değerlendirebilmek için oldukça önemlidir (Yalçın, 2022).

Goffman'ın yaklaşımı, toplumsal yaşamın büyük yapılarını değil, bireylerin gündelik yaşamda karşılaştıkları etkileşim ritüellerine odaklanmaktadır. Bu nedenle kuram, kurumlar ve büyük sosyal yapılardan ziyade, bireylerin çevreleriyle kurdukları ilişkileri ve sergiledikleri davranışları esas almaktadır. Fakat Goffman yaklaşımı ile bireyi merkeze alsa bile toplumsal koşulların etkisini göz ardı etmemektedir (Özel, 2025; Hülür, 2017). Buna göre bireyin benlik sunumu hem kişisel tercihlerle hem de içinde bulunulan toplumsal bağlam tarafından şekillenmektedir. Bu durum dramaturjik yaklaşımın, bireysel eylemler ile toplumsal yapı arasındaki kurduğu köprünün önemini ortaya koymaktadır.

Dramaturjik yaklaşımın temel hareket noktası ise bireylerin pasif varlıklar olmadığı ve seyircileri üzerinde izlenim oluşturma çabası içerisinde oldukları düşüncesidir. Nitekim Goffman (2014a) “Bir bireyin kendini ve faaliyetlerini başkalarına nasıl sunduğu, başkalarının kendisi hakkında oluşturduğu izlenimi nasıl

yönlendirdiği ve denetlediği...” (s. 13) ifadesiyle izlenim yaklaşımının odak noktasını açık bir şekilde dile getirmektedir. İzlenim üretmek adına kişiler, bulundukları ortama, seyircilerine ve seyircilerinin toplumsal beklentilerine göre davranışlarını düzenleyerek kendileri için “alkışlanabilir” bir rol oluşturmaya çalışmaktadır. Anlaşılabacağı üzere kişinin kimlik rolleri spontane tercihlerden değil, büyük ölçüde düzenlenmiş, yönetilmiş ve denetlenmiş performanslardan oluşmaktadır. Bu performans stilinde benlik, bireyin sahip olduğu değişmez ve sabit bir öz değildir. Aksine benlik, sosyal etkileşimler ışığında sürekli yeniden yazılan ve durumsal koşullara göre düzenlenerek performe edilen dinamik bir yapıdır. Bu süreçte bireyler sahnede kendilerini ifade ederken aynı zamanda başkalarının beklentilerini ve eleştirilerini de dikkate almaktadır. Bu nedenle dramaturjik yaklaşım, bireyin kim olduğundan çok kendini nasıl sunduğuna odaklanmaktadır. Tüm bunlara ek olarak Goffman (2014a) bireyin üstlendiği rollerin diğer aktörlerin varlığıyla anlam kazandığını “Bir kişinin oynadığı rol mevcut diğerlerinin oynadığı rollere göre biçilir, ancak bu diğer insanlar aynı zamanda seyirciyi de oluşturur” (s. 13) ifadeleriyle vurgulamaktadır. Kısaca bireyler kimlik rollerini diğer aktörlerin rollerine göre konumlandırırken bir yandan da bu aktörleri seyirci olarak da dikkate almaktadır.

Her ne kadar Goffman dramaturjik yaklaşımını yüz yüze etkileşimleri açıklamak amacıyla geliştirmiş olsa da bu yaklaşım, günümüzün dijital zemininde de geçerliliğini sürdürmektedir. Çünkü Instagram gibi sanal platformlar, kimliklerin sahne alanını oluştururken, profiller vitrinleri, paylaşımlar da performansları oluşturmaktadır. Bu nedenle dramaturjik yaklaşım, dijital görünürlük, çevrimiçi etkileşim ve sanal kimlik performanslarını açıklayabilmek açısından güncelliğini koruyan bir kuramsal çerçevedir (Erden, 2025). Bu ilişkinin sosyal medya bağlamındaki yansımaları diğer başlıklar altında ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

3.2.2. Performans ve Rol Kavramı

Performans ve rol kavramları, Goffman’ın kuramsal yaklaşımında bireylerin toplumsal sahnedeki kimlik sunumlarını anlamlandırmak için merkezi bir konuma sahiptir. Bu yaklaşıma göre bireyler, seyircisinden aldığı dönütlere göre performansını yönetmekte ve sergilediği performanslarla izlenimler oluşturarak sahne önü kimlik rolünü pekiştirmektedir. Bu noktada seyirci tepkisi benlik sunumunu etkileyen ana faktör konumunda etki göstermektedir (Baysallı, 2024, ss. 4-55). Goffman (2014a) performansı, “Bir kimsenin belli bir gözlemci kümesi önünde sürekli bulunduğu bir süre boyunca gerçekleştirdiği ve gözlemciler üzerinde biraz da olsa etkisi olan tüm

faaliyetleri anlatmak için ‘performans’ sözcüğünü kullandım” (s. 29) sözleriyle tanımlamakta ve seyircinin birey üzerindeki etkisi kadar bireyin de seyirci üzerindeki etkisine değinmektedir. Bu tanımda performans, belirli davranışların “gözlemcilere” göre sergilenmesinin yanı sıra aynı zamanda bireyin kendisini başkalarına tanıtmaya, toplumsal konumuna ilişkin göstergeler üretme biçimidir. Bu çaba kişilerin etkileşim sürecine aktif olarak katıldığını göstermektedir. Bu doğrultuda Goffman’a (2014a) göre performanslar rastlantısal davranışlar değildir. İçinde yaşanan çevre ve bu çevrenin toplumsal beklentileri bireyler tarafından dikkate alınmaktadır. Seyirci beklentisi davranışları denetlemekte ve bireyler çoğu kez bu beklentilere göre görünüm oluşturmaktadır. Bu süreçte performansın görünür hâle gelmesi de önem taşımaktadır. Nitekim Goffman (2014a) “Kişi başka insanların karşısında bulunduğu sırada faaliyetlerini, aksi takdirde belirsiz ya da görünmez kalacak bazı doğrulayıcı olguların dramatik olarak altını çizecek işaretlerle donatır. Çünkü söz konusu faaliyetlerin başkaları açısından anlamlı olması için oyuncu bunları etkileşim sırasında iletmek istediklerini ifade edecek şekilde gerçekleştirmelidir” (ss. 40-41) ifadesiyle bireylerin performanslarını destekleyen çeşitli göstergeler kullandıklarını vurgulamaktadır. Böylece bireyler, kendileri hakkında oluşturmak istedikleri izlenimi ve rollerini daha anlaşılır veya inandırıcı hâle getirmeye çalışmaktadır.

Performans kavramının beslediği rol ise bireyin toplumsal olarak üstlendiği ve belirli beklentiler, dönütler ve sınırlar doğrultusunda şekillendirdiği kimliği ifade etmektedir. Roller, tek seferlik davranışlar değildir. Bundan ziyade kişinin farklı toplumsal ortamlarda düzenleyerek ürettiği sürekli bir performans bütünüdür. Bu anlamda birey, ortama göre farklı roller üstlenebilmekte ve performansını sahneye “uygun” hale getirmektedir. Ancak bu süreç doğrudan mekanik bir uyuma işaret etmemektedir. Bireyler seyirci beklentisine uyum sağlarken diğer yandan kendilerine özgü özelliklerini de görünür kılmak istemektedir. Bu istek, rol üstlenme sürecinin uyum ile farklılaşmanın birlikte yürütüldüğü bir performans sürecine işaret etmektedir (Persson, 2021). Goffman rol ile benlik arasındaki ilişkiyi güçlü bulmaktadır. Bu ilişki tam bir özdeşliği ifade etmese de kişinin ideal benlik algısını yansıtmaktadır. Goffman (2014a) “Bir anlamda, kendimiz hakkında oluşturduğumuz anlayışı temsil ettiği sürece bu maske bizim daha hakiki benliğimizdir, olmak istediğimiz hâlimizdir” (s. 31) alıntısında bu ideal benlik arayışını dile getirmektedir. İdeal benlik arzusu, performansın toplumsal kimlik rollerinin yanı sıra bireyin olmak istedikleri kişiyi de görünür kıldığını göstermektedir.

Bu ideal benlik performansı tutarlılık arayışını da beraberinde getirmektedir. Goffman (2014a) bu durumu “Bir kişi bir rolü canlandırdığında, ima yoluyla gözlemcilerinden gözleri önüne serilen izlenimleri ciddiye almalarını talep eder” (s. 31) şeklinde açıklamaktadır. Bireyin başkalarını kendi kimliğinin gerçekliğine ikna etme çabası tutarlılığı beslemektedir. Dolayısıyla bireyler etkileşime uygun davranışları sahnelerken, aynı zamanda da başkalarının kendileri hakkında oluşturacakları algıyı da yönlendirmeye çalışmaktadır. Bu çaba kişinin hem kendisini hem de çevresini tanımasına yardım etmektedir. “Biz birbirimizi bu roller içinde tanırız; bu rollerde kendimizi tanırız” (Goffman, 2014a, s. 33) ifadesiyle Goffman bu karşılıklı farkındalığı açıklamaktadır. Bu nedenle rol, toplumsal yaşamın düzenlenmesine ve kişilerin öz farkındalık geliştirmesine doğrudan katkı sağlayan önemli bir kavramdır. Çünkü bireyler, çevrelerine uygun kimlik performansı sergileyebilmek adına hem toplumu hem de kendilerini mercek altına almaktadır.

Goffman performans ve rol kavramlarını fiziksel etkileşimler üzerinden açıklasa da bu kavramlar dijital etkileşim süreçlerini inceleyebilmek için oldukça kullanışlıdır. Dijital ortamlar, performans ve rol üretimi açısından bireylerin benlik sunumu stratejilerini sergileyebildikleri uygun bir sahne işlevi görmektedir. Bu nedenle performans ve rol kavramları, dijital platformlarda gerçekleşen kimlik sunumlarının ve görünürlük yönetimlerinin çözümlenmesinde de önemli kavramlardır (Bullingham ve Vasconcelos, 2013).

3.2.3. Sahne Önü ve Sahne Arkası

Dramaturjik yaklaşımda sahne önü ve sahne arkası kavramları, bireylerin farklı mekânsal koşullarda benlik sunumlarını nasıl seçtiklerini açıklamaktadır. Bu yaklaşımda birey bağlama göre performansını ve rollerini iki farklı bölüme dağıtmaktadır. Goffman (2014a) sahne önü alanını tanımlarken “Bir performansın sergilendiği yer vitrin bölgesi olarak adlandırılabilir” (s. 108) sözlerini kullanmaktadır. Bu doğrultuda sahne önü, bireyin seyircisinin bulunduğu ortamlarda kimlik rolünü performe ettiği, düzenlenmiş davranışlar sergilediği ve kendisi hakkında olumlu izlenimler yaratmaya çalıştığı görünürlük vitrinidir. Bu alanda, toplumsal olarak kabul görülen performanslar öne çıkmakta ve performans dikkatli bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla sahne önü, kendiliğinden gelişen bir davranış alanından ziyade kontrollü bir benlik sunumu mekânıdır (Yalçın, 2022).

Sahne arkası ise çoğu zaman sahne önünün karşıtı olarak tasavvur edilse de Goffman bu iki alan arasında gerçek ve sahte benlikler gibi bir ayrım yapmamaktadır.

Tam tersi sahne arkası, bireyin tüm toplumsal rollerden sıyrıldığı bir alan değildir. Bu alanın kendine has farklı kuralları ve etkileşim biçimleri bulunmaktadır. Nitekim Goffman (2014a) “Arka bölge, belli bir performansın sergilenmesi sırasında yaratılan izlenimle çelişen olguların ortaya çıkmasının engellendiği yerdir” (s. 112) ifadesiyle bu alanın denetimsel işlevine vurgu yapmaktadır. Alıntıdan da anlaşılacağı üzere sahne arkası, bireyin performansını tutarlı kılan, destekleyen ve görünür kılınmak istenmeyen özelliklerin filtrelendiği bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle sahne önü ve sahne arkası, gerçek ve sahte benliklerin ayrımını değil, birbirini besleyen benlik sunumlarını ifade etmektedir. (Goffman, 2014a; Yalçın, 2022) Bu sebeple sahne önü ve sahne arkasının arasında kesin ve değişmez sınırlar bulunmamaktadır. “Genelde vitrin bölgesinden ve arka bölgeden söz ederken belli bir performansı referans noktası aldığımızı ve o yerin o performans çerçevesindeki işlevinden söz ettiğimizi akılda tutmamız gerekiyor” (Goffman, 2014a, s. 116) anlatısı aynı performansın farklı sahne bölgelerinde nasıl değişime uğrayacağını açıklar niteliktedir. Ayrıca aynı ortam, toplumsal ortama ve yürütülen performansa bağlı olarak farklı görevler üstlenebilmektedir. Kısaca sahne önü ve sahne arkası mekânsal ayrımlardan çok, bireyin görünürlüğünü nasıl yönettiğiyle ilişkilidir. Bu durum, benliğin durumsal yapısını ön plana çıkartmaktadır.

Bu iki alan arasındaki temel farklılık, bireyin görünürlüğünü yönetme biçiminde belirginlik kazanmaktadır. Sahne önünde daha dikkatli performanslar sergilenirken, sahne arkasında görece daha rahat hareket edebilmektedir. Goffman (2014a) “Arka bölgeler tipik olarak seyirciye kapalı olduğu için, buralarda karşılıklı yakınlığın toplumsal etkileşimin havasını belirlemesini bekleyebiliriz. Benzer şekilde, vitrin bölgesinde de bir resmiyet havasının hâkim olması beklenebilir” (s. 119) ifadesiyle bu farklılaşmayı özetlemektedir. Bu doğrultuda sahne önü kontrollü ve resmî etkileşimler içerirken, sahne arkası yakın ilişkilerin ve rahat etkileşimlerin sürdürüldüğü bir mekân olarak işlenmektedir. Her iki durumda da performans hiç sona ermemektedir. Daima devam eden performans yalnızca bağlam ve seyirci yapısına göre biçim değiştirmektedir.

Sahne önü ve sahne arkasının farklılaştığı diğer bir nokta davranış örüntüleridir. Goffman (2014a) “Batı toplumlarında, gayriresmi ortamlar veya sahne arkası için bir davranış dili, performansın sunulmakta olduğu durumlar içinse ayrı bir davranış dili vardır” (s. 119) sözleriyle bireylerin bölgesel anlamda aynı davranışları sergilemediğini ileri sürmektedir. Bu durum, bireylerin sadece neyi görünür kılacaklarına değil, neyi görünmez bırakacaklarına karar verdiklerini de ortaya koymaktadır. Günümüzde dijital

platformlar da bu ayrımın yeniden üretildiği alanlar hâline gelmiştir. Bireyler dijital platformlarda, fiziksel ortamdaki yaşamlarının tamamını görünür kılmamakta veya hangi yönlerini paylaşacaklarına, hangi yönlerini görünmez bırakacaklarına dair seçimler yapmaktadır. Böylece dijital görünürlük, sahne önü ve sahne arkasında stratejik görünürlük üretilen bir kimlik sunumu pratiğine dönüşmektedir (Selimoğlu ve Pehlivan Sarı, 2025; Kiarimovi, 2023, ss. 52-63).

3.2.4. İzlenim Yönetimi

Goffman'ın benlik sunumu anlatısına hizmet eden önemli kavramlardan biri izlenim yönetimidir. Bu kavram kısaca bireyin başkaları üzerinde oluşturmak istediği algıyı yönetme çabasını içermektedir. Goffman (2014a) izlenim yönetimini “İş yaşantısında her gün karşılaşılan durumlarda bir bireyin kendini ve faaliyetlerini başkalarına nasıl sunduğu, başkalarının kendisi hakkında oluşturduğu izlenimi nasıl yönlendirdiği ve denetlediği onların karşısında performansına devam ederken neler yapabileceği ve yapamayacağı...” (s. 13) ifadeleriyle ele almaktadır. Bu doğrultuda izlenim yönetiminin en önemli kriteri rastlantısal davranışlar üretmemektir. Burada kişi seyircisinin beklentilerini ve etkileşimlerini dikkate alarak kimlik rolünü kendi kendine denetlemekte ve yönetmektedir. Bu nedenle izlenim yönetimi, toplumsal uyumun sürdürülmesini sağlayan önemli bir etkileşim mekanizması olarak çalışmaktadır (Demirbilek, 2021). Toplumsal uyum sürecinde bireyler, kendileri hakkında oluşturmak istedikleri izlenime uygun performansları öne çıkarırken, çevreleri tarafından kabul görmeyeceğini öngördükleri özelliklerini geri planda bırakmaktadır. Kısaca izlenim yönetimi, seçici ve stratejik bir benlik sunumu pratiğidir.

Goffman (2014a) bu görünürlük üzerinde kontrol kurma davranışını “Kişi başka insanların karşısında bulunduğu sırada faaliyetlerini, aksi takdirde belirsiz ya da görünmez kalacak bazı doğrulayıcı olguların dramatik olarak altını çizerek işaretlerle donatır” (s. 40) şeklinde örneklendirmektedir. Burada aktör, seyircisinin dikkatini özellikle belirli yönlere çekmekte ve performansı hakkında oluşturulmasını istediği izlenimi desteklemektedir. Bunu yaparken hem neyin gösterileceğine hem de neyin görünmez bırakılacağına ilişkin kararlar vermektedir. Bu durum benlik sunumunun, bilinçli seçimlerin yanı sıra içselleştirilmiş toplumsal normlar ve beklentiler doğrultusunda yönetildiğini göstermektedir.

İçselleştirilmiş toplum beklentileri performansın tutarlılığını ve sınırlarını belirleyen ana etkenlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Goffman'a göre bireyler, oluşturmak istedikleri izlenim ile çelişebilecek unsurları denetim altında tutarak kimlik

inandırıcılığını oluşturmaya çalışmaktadır. O bu durumu “Bir performans sırasında aktör, seyircinin durumla ilgili resmi tanımını destekleyen olguları vurgularken, bu tanımla çelişebilecek olguları bastırmaya çalışır” (Goffman, 2014a, s. 67) ifadesiyle açıklamaktadır. İzlenim yönetimiyle hangi yönlerin paylaşılacağına, hangi özelliklerin öne çıkarılacağına ve hangi performansın geri planda bırakılacağına dair yapılan tercihler, idealize edilen imajın korunmasına yönelik kontrollü bir etkileşim sürecidir (Sepetci, 2023). Son olarak Goffman (2014a), izlenim yönetiminin toplumsal etkileşimlerin sürekliliği açısından önem taşıdığını “İzlenimlerin korunması, toplumsal etkileşimin temel sorunlarından biridir” (s. 196) ifadesiyle vurgulamaktadır. Burada izlenim yönetimi bireylerin zaman zaman başvurduğu bir davranış biçimi değildir. İzlenim yönetimi, bireylerin toplumsal yaşam içerisinde kabul görmek, ilişkilerini sürdürebilmek ve benlik imajının devamlılığını sağlayabilmek için kullanılan temel bir toplumsal mekanizmadır.

İzlenim yönetimi günümüzde dijital platformlarda çeşitli biçimlerde gerçekleşmektedir. Bu durum, Goffman’ın yaklaşımının güncelliğini koruduğunu göstermektedir. Dijital platformlar, bireylere içerik üretme, düzenleme ve görünürlüklerini kontrol etme konusunda daha fazla imkân sunmaları sebebiyle kimliğin izlenim yönetimi için oldukça elverişli bir alan oluşturmaktadır. Böylece sanal ortamda bireyler, kendileri hakkında oluşturulacak algıyı daha planlı ve stratejik biçimde yönetebilmektedir (Özşirin, 2026, ss. 13-47). Bununla birlikte dijital benlik sunumları yalnızca bireysel tercihlerle şekillenmemekte, aynı zamanda çevrenin dijital performans beklentileriyle de biçimlenmektedir. (Solmaz, 2021).

3.2.5. Seyirci Kavramı

Seyirci kavramı, gündelik yaşamın kimlik sunumu için şekillendirici bir niteliğe sahiptir. Seyirci, aktörün sergilediği performans sürekli gözlemleyen, anlamlandıran ve değerlendiren yapıdır. Goffman (2014a), seyirciyi “Bir kişinin oynadığı rol mevcut diğerlerinin oynadığı rollere göre biçilir, ancak bu diğer insanlar aynı zamanda seyirciyi de oluşturur” ve “Seyirci etkileşimde hayati öneme sahip ama gerçek yaşamda var olmayan üçüncü bir taraf oluşturur. Gerçek yaşamda, bu üç taraf sıkıştırılarak ikiye indirilir” (s. 13) sözleriyle tanımlamaktadır. Böylece seyirci ve aktör arasındaki sınırların her zaman kesin biçimde ayrılmadığı ortaya çıkmaktadır. Bireyler hem performans sergileyen aktörler olurken bunun yanı sıra hem de diğerlerinin performanslarını değerlendiren seyirciler de olmaktadır. Yani seyirci ve aktör konumu

iç içe geçerek kimlik rollerinin belirlenmesinde karşılıklı olarak aktiflik göstermektedir (Hülür, 2017).

Bu kuramsal yaklaşıma göre seyirci, birey hakkında çeşitli ön çıkarımlarda bulunmak adına da görev almaktadır. Böylece toplumsal etkileşimin nasıl ilerleyeceğine dair çerçeveyi biçimlendirmektedir. “İnsanlar, bulundukları ortama yeni birisi girdiği zaman genelde ya o kişi hakkında bilgi edinme ya da hâlihazırda sahip oldukları bilgileri kullanma çabası içine girerler” ve “Söz konusu kişi hakkındaki bu bilgiler gözlemcilerin kendilerinden ne beklendiği ve kendilerinin karşısındaki insandan ne bekleyebilecekleri üzerine bir ön bilgi sağlayarak durumun tanımını yapmalarına olanak verir” (Goffman, 2014a, s. 15) sözleriyle Goffman seyircinin oluşmasındaki ana faktörleri dile getirmektedir. Bu süreçte bireyin sunduğu çeşitli kimlik ipuçları, seyircinin değerlendirme sürecinin temelidir. Dolayısıyla seyirci yalnızca bireyi gözlemlememektedir. Aynı zamanda aktörün kim olduğuna ve kendisinden ne tür bir etkileşim beklenebileceğine dair anlamlar da üretmektedir. Bu durum, kimlik etkileşimlerinin karşılıklı beklentiler doğrultusunda doğduğunu ortaya çıkartmaktadır (Yılmaz, 2023). Seyirci aktör ilişkisinin bu belirleyici durumu, bireylerin davranışlarını kontrol etmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü sosyal bir varlık olan insan, başkalarının kendisi hakkındaki değerlendirmelerini önemsemekte ve bunun farkında olarak hareket etmektedir. Bu nedenle yanlış anlaşılma, eleştirilme veya göze batma ihtimali bireyin performansını dikkatlice sürdürmesini sağlamaktadır. Fakat burada bireylerin seyircinin tüm değerlendirme sonuçlarını denetleyebilmesi mümkün değildir çünkü toplumsal etkileşimlerin her zaman bir belirsizlik alanı bulunmaktadır (Hülür, 2017; Yılmaz, 2023).

Belirsizlik alanları bulunsa bile görünürlük ve seyirci arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. “Kişinin öyle ya da böyle kendini ifade edecek şekilde davranması, gözlemcilerin de bir şekilde izlenim edinmesi kaçınılmazdır” (Goffman, 2014a, s. 16) anlatısı görünürlüğün olduğu her alanda seyircinin de var olacağını ileri sürmektedir. Bu nedenle bireyler, kendilerini var ettikleri her türlü toplumsal ortamda bir değerlendirme sürecini de başlatmaktadır. Günümüzde ise bu değerlendirme ortamlarına Instagram gibi sosyal medya platformları örnek gösterilebilmektedir. Fakat farklı toplumsal çevrelerin Instagram’da aynı görünürlük alanında bir araya gelmesiyle birey daha çeşitli bir seyirci grubuna hitap etmek durumunda kalmaktadır (Kartal, 2018, ss. 94-140). Bu durum dijital kimlik performanslarının çok daha dikkatli ve kontrollü biçimde yönetilmesi gerekliliğini beraberinde getirmektedir.

3.2.6. Dramaturjik Yaklaşımın Sosyal Medya Bağlamında Değerlendirilmesi

Günümüzde sosyal medya platformları iletişim kurulan araçlar olmanın yanı sıra gündelik yaşamın bir gerekliliği olmuştur. Bireyler bu platformlarda görünürlüklerini sürdürmekte, sosyal ilişkilerini devam ettirmekte ve kendilerini çeşitli biçimlerde anlatmaktadır. Bu sebeple dijitalleşme, kimlik performansı sunumunun fiziksel ortamların sınırlarından çıkmasına yardım etmektedir. Instagram gibi sanal platformlar bireylerin benlik sunumlarını besledikleri yeni sahnelere dönüşmüştür. Goffman (2014a) kuramını yüz yüze etkileşimleri açıklamak amacıyla geliştirse bile “Bu çalışmanın, toplumsal yaşamın... herhangi somut bir toplumsal kuruma uyarlanabilecek bir çerçeve oluşturan birtakım özelliklerden söz edeceğim” (s. 13) ifadesiyle kuramının farklı ortamlara uyarlanabilecek bir yaklaşım olduğunu işaret etmektedir. Bu bağlamda performans, rol, sahne önü, sahne arkası, izlenim yönetimi ve seyirci gibi kavramlar sosyal medya platformlarında gerçekleşen performansları değerlendirebilmek adına işlevsel bir kurgu zemini oluşturmaktadır (Tam, 2015, ss. 14-51; Erden, 2025). Bu kurgu zemini yapısı gereği kişilerin kendilerini yeniden inşa ettikleri dijital sahneleri anlamlandırırken, kullanıcıların kendilerini nasıl görünür kıldıklarını, hangi kimlik rolleri için performans sergilediklerini ve izlenimlerini nasıl yönettiklerini doğrudan değerlendirmeye açık hale getirmektedir (Selimoğlu ve Pehlivan Sarı, 2025). Bu süreçte dijital kimlikler için birçok bilinçli seçim gerçekleştirilmektedir. Bu seçimler ışığında sosyal medya kullanımı, yaşamın doğrudan ve eksiksiz bir yansıtmasından ziyade, seçilmiş ve düzenlenmiş bir benlik sunumu vitrini oluşturma pratiğine dönüşmektedir.

Bu dijital vitrinlerdeki benlik sunumları, bireylerin yalnızca oldukları kişiyi değil, aynı zamanda olmak istedikleri yani ideal kimlik arzularını da görünür kılmaktadır. Bu nedenle kullanıcılar ideal kimliklerini tüm yaşamlarını görünür kılmayarak gönderi, beğeni ve takip tercihlerini tutarlı ve inandırıcı bir zeminde tutmaya çabalamaktadır (Erden, 2025). Bu durum, dijital görünürlüğün planlı bir sahneleme olduğunu göstermektedir. Ek olarak kullanıcıların içerik üretme, düzenleme, silme ve yeniden paylaşma imkânına sahip olması, dijital benlik sunumlarının yüz yüze etkileşimlere kıyasla daha yönetilebilir kılmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları, performanslarını bu şekilde yönetirken takipçilerinin mikro ve makro etkileşimlerini önemsemekte ve görünürlüklerini bu doğrultuda düzenlemektedir. Bu nedenle dijital kimlik rolleri bireysel istekler ile toplumsal beklentilerin kesişiminde oluşmaktadır. Kullanıcıların kimlik tercihleri de içinde bulundukları şehir, çevre, kültürel değerler ve yerel ilişkiler tarafından da etkilenmektedir. Kısaca sosyal medya platformları sunduğu geniş seyirci ve sahne ortamına rağmen bireylerin fiziki çevreden tamamen koparak özgür hareket

ettiği alanlar değildir. Burada da toplumsal dinamikler, fiziki alanda olduğu kadar kendini göstermektedir.

Tüm bu sebeplerden dolayı Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı dijitalleşen kimlikleri ve toplumsal yaşamı anlamlandırmak için güncelliğini korumaktadır. Her ne kadar etkileşim ortamları değişmiş olsa bile bireylerin görünürlüklerini yönetme, kendileri hakkında belirli izlenimler oluşturma ve farklı seyirci gruplarına yönelik performanslar sergileme pratikleri olduğu gibi devam etmektedir. Bu nedenle sosyal medya platformları, Goffman'ın dramaturjik yaklaşımının yeniden yorumlanabildiği ve etkileşim dinamiklerinin açıklanabildiği güncel mekânlardır.

3.3. Sosyal Medya, Instagram ve Dijital Görünürlük

İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, dijitalleşmenin yaşamın her alanına yayılmasını hızlandırmıştır. Bu süreç, sosyal medya platformları aracılığıyla bireylerin kendilerini ifade etme, görünür kılma ve etkileşim kurma biçimlerinde önemli dönüşümlere yol açmıştır. Bu platformlar, zamanla yalnızca iletişim, bilgi ve içerik paylaşımı amacıyla kullanılan araçlar olmanın ötesine geçmiş, kimliklerin üretildiği, benlik sunumlarının gerçekleştirildiği ve izlenim yönetimi gibi görünürlük stratejilerinin uygulandığı alanlara dönüşmüştür. Instagram özellikle görselliği merkeze alan yapısıyla dijital kimlik sunumuna en elverişli platformlardan biridir. Bu platformda bireyler paylaşımları ve kontrollü beğeni, yorum ve filtreleme gibi izlenim yönetimleriyle kimlik performanslarını yönetmektedir. Bununla birlikte gerçekleştirilen dijital görünürlük sadece kimlik üretme pratiği değildir. Bireyler bu alanda seyircileri ile etkileşim kurarak mahremiyet sınırlarını tartmakta ve toplumsal normları değerlendirmektedir. Bu doğrultuda bu başlık altında öncelikle dijitalleşme ve sosyal medyanın gelişimi ele alınacak, ardından Instagram'ın bir benlik sunumu alanı olarak kullanımı detaylandırılacak ve son olarak görünürlük, etkileşim ve mahremiyet kavramları sanal bağlam içinde incelenecektir.

3.3.1. Dijitalleşme ve Sosyal Medyanın Gelişimi

Dijitalleşme ile birlikte sanal araçlar çeşitlenmiş ve bilgiye erişme, bilgi üretme, bireyler arası etkileşim kurma biçimleri yeniden şekillenmiştir. Bu dönüşüm, internet teknolojilerinin gelişmesiyle daha görünür bir hâl almıştır. Özellikle Web 2.0 teknolojileri, internetin tek yönlü bilgi aktarımına dayalı yapısını dönüştürerek kullanıcı katılımını destekleyen ve merkeze alan etkileşime uygun bir mekâna dönüştürmüştür. Bireyler böylece hem içerik tüketen kullanıcılar hem de içerik üreten, düzenleyen ve

paylaşan aktörler hâline gelmiştir (Gedik, 2020). Web 2.0'ın sunduğu bu yapı, sosyal medya platformlarının ortaya çıkmasını ve yaygınlaşmasını hızlandırmıştır. Bu süreçte bireyler yalnızca bilgiye ulaşan kişiler olmaktan çıkarak görüş bildiren, paylaşım yapan ve karşılıklı etkileşim kuran katılımcılara dönüşerek, kendilerini, kimliklerini görünür kılabilmiş ve toplumsal etkileşimlerini sürdürebilmiştir. Yaşanan tüm bu gelişmeler de dijital teknolojileri toplumsal yaşamın temel taşlarından biri yapmaktadır. Bu nedenle dijitalleşme, bireysel düzeyde başlayan ve toplumsal yaşamın farklı alanlarına yayılan kapsamlı bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilebilmektedir (Özçelik Baloglu, 2023). Bu dönüşüm süreci, zaman ve mekân sınırlarının büyük oranda ortadan kalkmasına da zemin hazırlamakta ve böylece bireyler fiziksel ortamda bulunmasalar da iletişim kurabilmekte, etkileşimlerini sürdürebilmekte ve diğer çeşitli faaliyetlerini dijital alanda gerçekleştirebilmektedir (Aksakal vd., 2021). Kısaca toplumsal ilişkilerin kurulma ve sürdürülme biçimleri sosyal medya platformları ile sanal bir boyut kazanmaktadır.

Geleneksel medya araçlarından farklı olarak sosyal medya platformları, kullanıcıların pasif izleyiciler olmaktan çıkarak aktif katılımcılar olmalarına olanak sağlamaktadır. Bu platformlar mevcut sosyal ilişkilerin sürdürüldüğü, yeni ilişkilerin doğduğu ve farklı toplumsal çevrelerle etkileşime girildiği yeni toplumsallaşma ortamları oluşturmaktadır (Erdoğan ve Yumrukuz, 2021). Bu güncel toplumsallaşma alanlarının temel özelliklerinden biri de kullanıcı katılımını ve kullanıcı tarafından oluşturulan içerikleri merkeze almasıdır. Bu platformlar aracılığıyla bireyler düşüncelerini, deneyimlerini ve gündelik yaşam pratiklerini paylaşabilmekte, böylece dijital ortamlarda kimlik görünürlüğü üretebilmektedir (Gedik, 2020).

Sonuç olarak teknolojik gelişmeler yalnızca yeni iletişim araçlarını ortaya çıkarmamakta, aynı zamanda bireylerden değişen koşullara uyum sağlamalarını, kendilerini sürekli güncellemelerini ve yeni sorumluluk alanları üstlenmelerini bekleyen toplumsal bir beklenti ortamı yaratmaktadır. Böylece dijitalleşme, bireylerin toplumsal yaşamdaki kimlik rollerinin oluşmasında ve sunulmasında da etkili olmaktadır. Bireyler, bu düzende hem bilgiye erişen ve tüketen konumdadır hem de çevresiyle etkileşim üreten, görünürlük sunan ve kimliğini aktif şekilde yöneten aktörlere dönüşmektedir (Aksakal vd., 2021). Bu doğrultuda sosyal medya platformlarının giderek daha fazla çeşitlenmesi, kullanıcıların görünürlük ve etkileşim pratiklerini platformun sunduğu özellikler etrafında farklılaştırmaktadır. Özellikle görsel odaklı Instagram gibi platformlar bireylerin dijital benlik sunumlarında belirgin bir vitrin olma rolünü üstlenmektedir.

3.3.2. Instagram’da Benlik Sunumu

Instagram, ilk olarak 2010 yılında Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından geliştirilen sadece fotoğraf paylaşımına dayalı bir platform olarak kullanıma sunulmuştur (Leaver vd., 2020). Fakat zaman içerisinde içerik paylaşım araçlarının çeşitlenmesi ile bireylerin kendilerini görünür kıldıkları ve çeşitli benlik sunumları gerçekleştirdikleri önemli bir dijital sahneye dönüşmüştür. Platformun araçsal yapısı, kullanıcıların sözel ifadeler, fotoğraflar, videolar, beğeniler, yorumlar, takipler, müzikler ve diğer içerikler aracılığıyla performanslarını sunmalarına olanak tanımaktadır. Bu yönüyle Instagram, bireylerin dijital ortamlarda çeşitli kimlik temsilleri oluşturabilmeleri için dijital bir benlik sunumu alanı olarak işlemektedir (Kavut, 2018).

Buna karşın Instagram’daki benlik sunumları çoğu zaman bireylerin oldukları kişiyi doğrudan yansıtmamaktadır. Burada daha çok olmak istedikleri, ideal gördükleri ya da sosyal çevreleri tarafından daha kabul edilebilir sayılan kimlik rolleri öne çıkarılmaktadır (Kavut, 2018). Bu durum, platformdaki paylaşımların gerçek yaşamın birebir yansıması olmadığını, aksine seçici ve değişken bir kimlik temsili olduğunu göstermektedir. Bu temsil Instagram’ın yaygınlaşmasıyla birlikte bireyin toplumsal olarak var olma hissinin beslendiği ana kaynaklardan birine evrilmiştir. Platform, bireylerin dijital alanda sosyal varlığını sürdürülebilmesi adına kullanılan bir araç olmanın ötesine geçerek bireylerin günlük yaşam akışına dâhil olmakta ve sosyal onay etkileşimlerini sürdürebilir kılmaktadır (Aktan, 2018). Bu kullanım akışında Instagram, bireylerin kendilerini başkalarına tanıttıkları ve çeşitli yönlerini görünür kıldıkları bir performans sahnesi olarak işlev görmektedir. Kullanıcılar bu sahnede performanslarını ilgi alanları, yaşam tercihleri ve kendilerine ilişkin özellikleri performe ederek dijital benlik sunumlarını gerçekleştirmekte ve sahneledikleri kimliklerini seyircilerinin değerlendirmesine sunmaktadır (Aktan, 2018).

Bu değerlendirme sebebiyle Instagram’daki benlik sunumları çeşitli izlenim yönetimi stratejileri ile biçimlendirilmektedir. Kullanıcılar, mevcut rollerini olduğu gibi aktarmak yerine, paylaşımlarını bilinçli biçimde düzenlemekte, seçmektedir. Bu durum bireylerin, dijital benlik sunumlarını sahnelerken nasıl algılanacaklarına dair kararlar verdiklerini göstermektedir (Salderay ve Erten, 2021). Bu doğrultuda Instagram’daki benlik sunumu, sadece görünür kılınan unsurlarla değil, görünmez bırakılan unsurlar üzerinden de tasarlanmaktadır. Kullanıcılar oluşturmak istedikleri dijital kimlikle örtüşmeyen içerikleri paylaşmamayı tercih ederek seçici görünürlük stratejilerini yürütmektedir (Salderay ve Erten, 2021). Bu sebeple Instagram’daki dijital görünürlük,

bireylerin gündelik yaşamlarını tamamen aktarmamaktadır. Kullanıcılar çoğunlukla olumlu, mutlu, sosyal ve onaya yatkın yönlerini paylaşırken, olumsuz deneyimlerini, sıradanlıklarını ve günlük yaşamın görünür olmasını istemedikleri kesitlerini paylaşım alanının dışında bırakmaktadır. Bu durum, Instagram’da idealize edilmiş bir yaşam anlatısının üretildiğini ortaya koymaktadır. Ek olarak kullanıcılar, paylaşımlarını belirli bir görsel uyum ve estetik bütünlük içerisinde düzenlemektedir. Bu nedenle Instagram profilleri rastgele oluşturulmuş içeriklerden ziyade, bireylerin belirli bir kimlik anlatısının inandırıcılığını sürekli destekleyen dijital vitrinler hâline gelmektedir (Taştan, 2020).

Yine de Instagram, gerçek yaşamdan kopuk bir alan olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü çoğu kez fiziki yaşam pratikleri, dijital ortamda yeniden düzenlenerek görünür hâle getirilen bir gerçeklik uzantısı olarak çalışmaktadır. Kullanıcılar gündelik hayatta gittikleri mekânları, deneyimlerini ve yaşamlarından seçtikleri anlık kesitleri paylaşarak kendilerine ilişkin belirli bir izlenim oluşturmaktadır (Çolak, 2022b, ss. 55-83). Sonuç olarak Instagram, gündelik yaşamın dijital ortama taşındığı sıradan bir paylaşım alanının ötesinde, yaşam tarzlarının görünür kılındığı bir dijital vitrin işlevi de görmektedir. Kullanıcılar fotoğraf, video, filtre ve çeşitli düzenleme araçları aracılığıyla bir anı aktarırken aynı zamanda yaşam tarzlarını, beğenilerini ve sosyal konumlarını da görünür hâle getirmektedir (Duran Okur, 2025, ss. 593-594). Bunun yanında kullanıcılar, takipçi kitlesini, beğeni sayılarını ve etkileşim dinamiklerini dikkate alarak içerik üretmekte ve böylece benlik sunumu kişisel bir ifade biçimi olmaktan çıkarak izleyici beklentileriyle şekillenen kontrollü bir sürece dönüşmektedir (Duran Okur, 2025, ss. 593-594).

3.3.3. Görünürlük, Etkileşim ve Mahremiyet

Sosyal medya platformlarının günümüz yaşamının önemli bir aracı hâline gelmesi, görünürlük, etkileşim ve mahremiyet kavramlarına da yeni anlamlar kazandırmıştır. Kullanıcılar artık kendi görünürlüklerini üreten, başkalarıyla etkileşim kuran ve aynı zamanda özel yaşamlarına ilişkin sınırları yeniden belirleyen aktörlerdir. Bu durum, dijital platformların görünürlüğün ve mahremiyetin sürekli müzakere edildiği sosyal sahneler olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu süreçte mahremiyet, kişinin dijital alanda toplumsal yaşamdan tamamen uzaklaşmasını değil, sosyal ilişkiler içerisinde korumak istediği alanların sınırlarını oluşturmasını ifade etmektedir. Birey bir yandan görünür olmayı, sosyal ilişkilerini sürdürmeyi ve onay etkileşimleri almayı isterken diğer yandan kendine ait bazı yaşam alanlarını koruma

eğilimi göstermektedir (Akgül ve Hekimoğlu Toprak, 2019). Bu ekseninde, dijital görünürlük sınırsız bir paylaşım pratiği değildir. Tam tersi bu durum görünür olma ile mahremiyet sınırlarını koruma davranışları arasında kurulan hassas bir denge üzerinden şekil almaktadır. Ek olarak bu sınırlar evrensel ve değişmez değildir. Dijital ortamlarda mahremiyetin kapsamı, kullanıcıların kişisel tercihlerinin yanı sıra yaşadıkları toplumsal ve kültürel çevreye göre değişim göstermektedir. Burada kullanıcıların neyi görünür kılacağı, neyi özel alanda tutacağı ve hangi bilgileri paylaşılabilir olarak değerlendireceği, içinde bulunulan sosyal ortam tarafından da denetlenmektedir. Bu nedenle dijital görünürlük pratikleri hem bireysel seçimler hem de yerel, toplumsal ve kültürel dinamikler çerçevesinde ele alınmalıdır (Bilbil ve Atalay, 2020).

Her ne kadar dijital görünürlüğün mahremiyet koşulları kişisel ve sosyal olarak denetlense de sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla özel alan ile kamusal alan arasındaki sınırlar esnemektedir. Geçmişte özel yaşamın bir parçası olarak değerlendirilen birçok bireysel deneyim, bu platformlar aracılığıyla görünür hâle gelmektedir. Ev yaşamı, aile ilişkileri, gündelik rutinler ve kişisel deneyimler dijital dolaşıma açılarak daha geniş kitlelerin erişimine sunulmaktadır. Böylece özel alan ile kamusal alan arasındaki ayırım bulanıklaşmakta ve mahremiyet anlayışı da bu belirsizlikten etkilenmektedir (Bilbil ve Atalay, 2020). Bu belirsizlik mahremiyet sınırlarının esnemesine yol açsa da bireyler belirli sebepler doğrultusunda Instagram’da tüm yaşam pratiklerini paylaşımına açmamaya devam etmektedir. Özellikle siyasi görüşler, dini hassasiyetler, tartışmalı konular veya mahrem olarak değerlendirilen yaşam alanları bilinçli olarak görünürlük alanının dışında bırakabilmektedir (Duran Okur, 2016, ss. 315-317). Dolayısıyla görünürlük, neyin gösterileceği kadar neyin gizli tutulacağına karar verilen seçici bir süreç olarak gerçekleşmektedir.

Mahremiyetin dijital alanda yeniden kurgulanması, dijital etkileşim biçimlerini de dönüştürmektedir. Sosyal medya ortamlarında bireyler yalnızca kendilerine dair paylaşımlar yapmamaktadır, aynı zamanda başkaları tarafından üretilen içeriklere de beğeni ve yorum bırakarak sosyal etkileşimlerini sürdürmektedir. Bu noktada kişinin beğenileri veya diğer etkileşimleriyle de mahremiyet sınırları denetlenmektedir. Özellikle gerçek yaşamda tanınan kişilerle dijital ortamda da takibin devam etmesi, sosyal medyadaki görünürlüğün anonim kitlelerden çok tanıdık sosyal çevreye yönelik gerçekleşebildiğini göstermektedir. Böylece fiziksel dünyadaki görünürlük ve mahremiyet ilişkisi dijital ortamlarda da varlığını hissettirmektedir (Turan, 2024). Dijital ortamda da varlığını sürdüren karşılıklı gözetim, kullanıcıların yalnızca kendi yaşamlarını görünür kılan bireyler olmadığını, aynı zamanda başkalarının yaşamlarını

takip eden, gözlemleyen, değerlendiren aktörler ve seyirciler olduklarına işaret etmektedir (Turan, 2024). Böylece dijital platformlar, bireylerin hem gözetleyen hem de gözetlenen konumunda bulunduğu çift yönlü bağlantıya sahip bir görünürlük sistemi oluşturmaktadır. Bu karşılıklı gözetim ilişkisi, görünürlüğün toplumsal bir süreç olduğuna işaret etmektedir. Çünkü dijital ortamlarda görünürlük bireysel bir çabayla sınırlı değildir. Kullanıcıların görünür olabilmesi, ürettikleri içeriklerin başkaları tarafından görülmesine, değerlendirilmesine ve etkileşime açılmasına bağlıdır. Başka bir ifadeyle görünürlük, diğer kullanıcıların geri bildirimleriyle anlam kazanan bir ilişkidir (Akgül ve Hekimoğlu Toprak, 2019). Bu nedenle kullanıcıların sanal olarak görünür olma çabalarının temelinde çoğu zaman başkaları tarafından kabul görme, beğenilme ve takdir edilme isteği bulunmaktadır. Toplumsal onay beklentisi, dijital benlik sunumlarının önemli motivasyonlarından birini oluşturmaktadır. Kullanıcılar yalnızca tek bir paylaşım üzerinden değil, hesaplarında yer alan takip, beğeni, yorum gibi tüm içeriklerin oluşturduğu genel görünürlük üzerinden değerlendirildiklerini bilmektedir. Bu durum, kullanıcıların dijital profillerinde kimlikleri adına belirli bir tutarlılık oluşturma çalışmasına neden olmaktadır (Bilbil ve Atalay, 2020).

Son olarak Instagram'ın teknik yapısı da görünürlüğün kapsamına etki etmektedir. Hikâye paylaşımı, konum bildirimi, anket oluşturma, soru sorma ve diğer araçlar, kullanıcıların yaşamlarına ilişkin daha fazla bilginin dolaşıma girmesine ortam hazırlamaktadır. Böylece görünürlük platformun sunduğu teknik imkânlarla da ilişkilendirilmektedir (Turan, 2024). Bu imkanlar doğrultusunda kullanıcılar, takip ettikleri kişilerin gündelik yaşamlarına dair paylaşımları anlık olarak görebilmekte, onların kimliklerine dair bilgi sahibi olabilmekte ve bu yolla dijital bir bağ geliştirebilmektedir. Ancak bu durum, yüz yüze görüşme ihtiyacını azaltarak sosyal ilişkilerin niteliğinde değişimlere yol açabilmektedir (Duran Okur, 2016, ss. 315-317). Dolayısıyla dijital etkileşimler, bir yandan sosyal bağları güçlendirme potansiyeli taşıırken diğer yandan fiziksel etkileşimlerin azalmasına da neden olabilmektedir.

Anlaşılabacağı üzere görünürlük, etkileşim ve mahremiyet birbirinden bağımsız kavramlar değildir. Dijital platformlarda bireyler bir yandan görünür olmayı ve sosyal ilişkilerini sürdürmeyi isterken diğer yandan kendilerine, çevrelerine ait sınırları korumaya çalışmaktadır. Bu nedenle sosyal medya kullanımı, sürekli bir görünür olma hâinden ziyade görünürlük ile görünmezlik, paylaşma ile paylaşmama ve etkileşim kurma ile kendini koruma arasında gidip gelen bir denge mekanizmasıdır.

3.4. Taşra, Toplumsal Denetim ve Kadınların Dijital Görünürlüğü

Bu bölümde, taşranın kendine özgü toplumsal yapısı, toplumsal denetim mekanizmaları, kadınlık deneyimi ve dijital görünürlük arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Öncelikle taşra kavramının sosyolojik özellikleri açıklanmakta, ardından küçük yerleşim yerlerinde işleyen toplumsal denetim süreçleri incelenmektedir. Devamında, taşrada kadınlık deneyiminin toplumsal cinsiyet rolleri ve görünürlük pratikleri üzerindeki etkileri değerlendirilmekte, son olarak ise sosyal medya platformlarının bu mevcut toplumsal dinamikleri nasıl dönüştürdüğü ve yeniden ürettiği tartışılmaktadır. Böylece taşrada yaşayan kadınların dijital görünürlük deneyimlerinin yalnızca bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda içinde bulundukları toplumsal, kültürel ve mekânsal bağlam tarafından şekillendiğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

3.4.1. Taşra Kavramı ve Taşranın Sosyolojik Özellikleri

Taşra kelime anlamı bakımından “Bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi; dışarılık, dışarlık” (TDK, 2022) olarak tanımlanmaktadır. Sözlük anlamından da anlaşılacağı üzere bu kavram çoğu zaman büyükşehirlerin karşıtı olarak, nüfus yoğunluğunun daha düşük olduğu ve merkezden uzak yerleşim alanlarını ifade eden coğrafi bir eksende açıklanmaktadır. Fakat taşrayı yalnızca mekânsal bir ayırım üzerinden tanımlamak eksik bir kavramsallaştırmadır. Kısaca taşra kavramının toplumsal boyutunu ve sosyolojik yapısını göz ardı etmek taşrayı gerçek anlamda anlayabilmek için doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü taşra, kendine özgü toplumsal ilişkileri, kültürel değerleri ve görünürlük biçimleri üreten bir sosyal bağlamdır. Bu nedenle taşrada gerçekleşen toplumsal etkileşimlerin büyükşehirlerdeki deneyimlerle aynı koşullar içerisinde değerlendirilmesi mümkün değildir (Deniz, 2015). Taşrada bireylerin sosyal ilişkiler kurma biçimleri, kendilerini nasıl konumlandıkları ve çevreleriyle nasıl etkileşime girdikleri önemli farklılıklar üretmektedir (Ünal, 2016, ss. 3-20). Bu bağlamda taşra şehirlerinde yaşamak ile şehirli olmak aynı anlama gelmemektedir. Burada birey yalnızca fiziksel olarak bir kentte yaşamamaktadır, aynı zamanda o şehrin yerel davranış kalıplarını, normlarını ve yaşam stillerini içselleştirmektedir. Dolayısıyla mekânsal konum tek başına belirleyici değildir. Bireyin içinde bulunduğu toplumsal çevre ve bu çevrenin gelişmişlik düzeyine göre ürettiği normlar da kişinin benlik sürecinde önemli bir rol oynamaktadır (Ak, 2025).

Taşranın en belirgin özelliklerinden biri, yüz yüze ilişkilerin ve tanışıklık ağlarının güçlü olmasıdır. Büyükşehirler bireylere daha fazla anonimlik ve hareket alanı sunarken, taşra tanınma ve bilinirlik sunmaktadır. Bu durum, bireylerin kimliklerinin ve

kimlikleri doğrultusunda gösterdikleri performans pratiklerinin çevre tarafından daha kolay fark edilmesine, yorumlanmasına ve denetlenmesine zemin hazırlamaktadır (Ak, 2025). Bu sebeple bireylerin davranışları, içinde bulundukları toplumsal çevreden bağımsız olarak ele alınamamaktadır (Ünal, 2016, ss. 3-20).

Bununla birlikte taşrayı yalnızca baskı ve sınırlılık üzerinden ele almakta doğru değildir. Taşra yaşamı çoğu zaman aidiyet duygusunu güçlendiren, dayanışma ilişkilerini destekleyen ve güçlü birliktelik bağları üreten bir çevredir (Ünal, 2016, ss. 3-20). Ancak bu güçlü sosyal ilişkiler çift yönlü bir karakter taşımaktadır. Taşra bir yandan bireylere güven, yakınlık ve toplumsal destek sağlarken, diğer yandan bireylerin davranışları üzerinde baskı ve denetlenme hissi oluşturabilmektedir (Ak, 2025). Bu nedenle taşra, aynı anda hem aidiyet hem de gözetim üreten bir toplumsal bağlam olarak değerlendirilebilmektedir.

Taşrada kamusal yaşam da kendine özgü dinamikler üretmektedir. Kamusal alanlar sadece belli bir insan topluluğunu içeren mekânlardan ibaret değildir. Aynı zamanda bu mekanlar toplumsal hafızanın, kültürel değerlerin ve ortak beklentilerin üretildiği sosyal alanlar olarak da işlev göstermektedir (Deniz, 2015). Bu durum, bireylerin görünürlük deneyimlerinin içinde bulundukları kültürel çevreden bağımsız olarak şekillenmediğini ortaya koymaktadır. Bu sebeple taşrada görünür olmak, o topluluğun ortak değerleri ve beklentileri içerisinde kimlik üretmek demektir. Mekânın benlik sunumuna olan etkisi de bu noktada önem kazanmaktadır. Çünkü mekân, bireyin kimliğini, performansını, izlenim yönetimi stratejilerini ve görünürlük pratiklerini şekillendiren sahneyi oluşturmaktadır (Goffman, 2014a). Bu nedenle taşrada yaşayan bireylerin kimlik inşaları yaşadıkları çevrenin kültürel ve toplumsal özelliklerinden bağımsız olarak düşünülememektedir (Ak, 2025). Bu durum özellikle taşra yaşamında dijital platformlarda sergilenen görünürlük pratiklerini anlamlandırmak açısından da önemini korumaktadır.

Diğer yandan taşra sadece homojen ve durağanlığın var olduğu bir yapı olarak değerlendirilmemelidir. Özellikle de taşrada kadın görünürlüğü, modernleşme ile geleneksel değerlerin aynı anda sürdürüldüğü çok katmanlı bir yapı olarak işlemektedir (Deniz, 2015). Yani taşrada geleneksel değerler tamamen ortadan kalkmamakta, ancak değişen toplumsal koşullar ve yeni iletişim teknolojileriyle harmanlanmaktadır. Bu nedenle taşra, geçmişe ait değişmez bir yapıdan ziyade, geleneksel ve modern unsurların bir arada bulunduğu dinamik bir çevre olarak ele alınmalıdır. Bu sebeple taşra ve küçük şehir yaşamını baskı, sınırlılık ve muhafazakârlıkla sınırlandırmak eksik bir yaklaşım olacaktır. Çünkü taşra büyükşehirlerde bulunması zor olan sakinlik,

öngörülebilirlik, aidiyet ve sıkı sosyal bağlar üretebilen bir yaşam çevresidir (Ünal, 2016, ss. 3-20). Bu güçlü toplumsal ilişkiler de bireylerin görünürlük deneyimlerini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle özellikle taşranın kendine özgü sosyal yapısının dijital görünürlük pratiklerine nasıl yansıdığı sorusunun cevabı giderek önem kazanmaktadır. Taşranın, bireylerin davranışlarını, görünürlük stratejilerini ve toplumsal etkileşimlerini şekillendiren özgün bir sosyolojik bağlam olarak ayrıca değerlendirilmek gerekmektedir.

3.4.2. Taşrada Toplumsal Denetim Mekanizmaları

Taşra ortamında toplumsal yaşam, bireylerin tamamen kendi tercihleri doğrultusunda hareket ettikleri bir yapı değildir. Çünkü burada kişiler en az kendi seçimleri kadar yerel değerler ve denetim normlarını da ciddiye almak durumundadır. Bu nedenle taşrada bireysel davranışlar, içinde bulunulan topluluğun beklentileri doğrultusunda sürekli olarak değerlendirilmektedir (Çetin, 2010). Özellikle küçük yerleşim yerlerinde toplumsal kabul görmek, büyükşehirlere kıyasla çok daha fazla önem teşkil etmektedir. Bu sebeple sosyal anlamda onay almak ortak değerlere uyum gösterme oranıyla ilişkilendirilmektedir. İyi komşuluk ilişkileri kurmak, yerleşik gizli kurallara uygun davranmak ve ortak yaşam pratiklerine uyum sağlamak olumlu kişilik özellikleri olarak değerlendirilirken, bu sınırların dışına çıkan performanslar olumsuz davranış biçimleri olarak yorumlanabilmektedir (Çetin, 2010).

Bu noktada taşrada toplumsal denetimin güçlü olmasının temel nedeni ortaya çıkmaktadır. Bu neden küçük şehirlerde sosyal ilişkilerin yakın, yoğun ve süreklilik gösteren bir yapıda olmasıdır. Büyük şehir yaşamına kıyasla bireylerin birbirlerini daha yüz yüze tanınması ve gündelik yaşam pratiklerine daha yakından hâkim olması, taşrada toplumsal denetimi gündelik hayatın sıradan bir parçası hâline getirmektedir (Ak, 2025). Nitekim taşrada bireysellik, büyük şehirlerde olduğu kadar bağımsız bir biçimde gelişmemekte ve bireyler karar alırken içinde bulundukları sosyal çevrenin beklentilerini dikkate almaktadır. Bu karar sürecinde toplumsal denetim yalnızca açık yaptırımlarla işlememektedir. Taşrada kişiler çoğu zaman direkt olarak cezalandırılmasalar bile çevrelerindeki insanların bakışları, yorumları, eleştirileri ve dışlayıcı tutumları nedeniyle davranışlarını kendi kendilerine denetleyebilmektedir. Bu durum, görünmez bir toplumsal baskı mekanizmasının varlığını vurgular niteliktedir (Çetin, 2010). Dolayısıyla taşrada toplumsal denetim yalnızca belirli kurumlar tarafından uygulanan dışsal bir kontrol biçimi olarak değil, yaşamın olağan akışı içerisinde devamlı yeniden üretilen bir süreç olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu noktada Şerif Mardin'in kavramsallaştırdığı “mahalle baskısı”, taşradaki toplumsal denetim mekanizmalarını anlamlandırmaya dair önemli bir çerçeve sunmaktadır. Mahalle baskısı, belirli bir otorite tarafından uygulanan bir denetimden ziyade, topluluk üyelerinin birbirlerini gözlemlemesi, değerlendirmesi ve uygun davranmaya yönlendirmesi yoluyla ortaya çıkan bir toplumsal kontrol mekanizmasıdır (Çetin, 2010). Bu nedenle denetim, hem dışarıdan gelen bir baskı olarak hem de bireylerin birbirleriyle kurdukları ilişkilerin doğal sonucu olarak doğmaktadır. Buradaki denetim süreci, farklı olana yönelik sınırlı hoşgörüyü yakından ilişkilidir. Güçlü cemaat yapılarının bulunduğu taşra gibi sosyal bağlamlarda ortak normların dışına çıkan kimlikler çeşitli biçimlerde kontrol altına alınabilmektedir (Çetin, 2010). Benzer şekilde nüfusun daha homojen olması, farklı yaşam tarzlarının ve bireysel tercihlerin büyük şehirlerde olduğu kadar kolay normalleştirilememesine neden olabilmektedir. Bu nedenle farklılık, taşrada daha fazla dikkat çeken ve denetlenen bir performans biçimidir (Ak, 2025).

Diğer yandan toplumsal denetim her zaman davranış gerçekleştikten sonra ortaya çıkan eleştiriler ile şekillenen bir mekanizma değildir. Bireyler çoğu zaman herhangi bir olumsuz durumla karşılaşmadan önce çevrelerinin olası tepkilerini tahmin ederek davranışlarını buna göre düzenlemektedir. Böylece öz-denetim, toplumsal denetimin içselleştirilmiş bir uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, toplumsal baskının yalnızca dışarıdan gelen bir zorlayıcılık değil, zamanla içselleştirilen bir davranış düzenleme mekanizması olarak da işlediğini göstermektedir (Çetin, 2010).

Taşrada toplumsal denetim süreçlerinin önemli belirleyicilerinden biri de damgalanma kaygısıdır. Damgalama, bireylerin belirli davranış, özellik ya da olaylar nedeniyle olumsuz biçimde etiketlenmesiyle ortaya çıkan bir sosyal değerlendirme sürecini ifade etmektedir (Dil Şahin, 2024). Goffman'a (2014b) göre damgalanma, bireyin toplum tarafından arzu edilen özelliklerden sapmış olarak değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan ve kişinin toplumsal kabulünü olumsuz etkileyen bir süreçtir. Bu süreçte bireyin toplumsal kimliği eksik, kusurlu veya değersiz olarak algılanabilmektedir. Bu süreçte önemli olan yalnızca bireyin ne yaptığı değil, söz konusu davranışın toplumsal normlar çerçevesinde nasıl algılandığıdır. Çünkü taşra ortamında olumsuz etiketler, bireylerin itibarını ve sosyal kabulünü zedeleyebilen güçlü denetim araçlarına dönüşebilmektedir. Sapma olarak görülen performansların sergilenmesi, damgalama sürecinin önünü açmaktadır. Bireyler, beklentilere aykırı kabul edilen bir kimlik görünürlüğü sergilediklerinde olumsuz değerlendirme, dışlanma ve itibarsızlaştırılma riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir (Dil Şahin, 2024). Bunun

sonucunda bireyler, kendilerini korumaya yönelik çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Bu stratejiler kimi zaman görünürlüğü azaltma, kimi zaman olumsuz algıyı yumuşatma, kimi zaman da davranışı yeniden üretme biçiminde ortaya çıkmaktadır. Damgalanmadan kaçınmaya benzer şekilde sosyal çevrenin onayını alma isteği de bireylerin meşru ve kabul edilebilir görülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle bireyler, eleştirilerle toplumsal onayı kaybetmemek adına görünürlüklerini ve davranışlarını daha dikkatli yönetme eğilimi göstermektedir (Dil Şahin, 2024).

Bu bağlamda taşrada toplumsal denetim yalnızca davranışları düzenleyen bir mekanizma olarak değil, aynı zamanda bireylerin görünürlük sınırlarını belirleyen bir etken olarak da değerlendirilebilmektedir. Özellikle bireylerin çevrelerinin olası tepkilerini önceden hesaba katmaları, görünürlüklerini performans sergilemeden önce içsel olarak yönetmelerine neden olmaktadır. Günümüzde sosyal medya platformlarının gündelik yaşamın önemli bir parçası hâline gelmesiyle birlikte, taşranın fiziksel yaşamında işleyen bu toplumsal denetim dijital ortamlara da kaçınılmaz şekilde yansımaktadır. Bu noktada taşrada kadınların görünürlük deneyimlerini anlamlandırabilmek için toplumsal denetim süreçlerinin kadınlık deneyimi ve toplumsal cinsiyet rolleriyle birlikte ele alınması gerekmektedir.

3.4.3. Taşrada Kadınlık Deneyimi ve Toplumsal Cinsiyet Roller

Kadınlık deneyimi, tarih boyunca bireysel tercihlerin yanı sıra içinde bulunulan toplumsal, kültürel ve mekânsal koşullar tarafından da şekillenmektedir. Hâlihazırda devamlı olarak denetlenen bu cinsiyet deneyimi özellikle taşra gibi dar kabul sisteminin işlediği çevrelerde gündelik yaşam deneyimlerine ve kimlik performanslarına daha büyük oranda yansımaktadır. Bu nedenle taşrada yaşayan kadınların görünürlüğü yalnızca kişisel kararların sonucu olarak değil, aynı zamanda beklentiler ve kültürel normlar etrafında değerlendirilmesi gereken bir olgudur (Deniz, 2015). Bu doğrultuda taşra, toplumsal cinsiyet normlarının belirli kimlik rolleri üzerinden denetlendiği yoğun bir toplumsal alanı oluşturmaktadır. Gündelik yaşam içerisinde kadınlara ve erkeklere ilişkin davranış kalıpları çeşitli söylemler, semboller ve pratikler aracılığıyla sürekli dolaşıma sokulmaktadır. Duran Okur'un (2015) da belirttiği üzere, "toplumsal cinsiyet, toplumsal inşa sürecinde üretilmekte ve sürekli olarak dönüştürülmektedir" (s. 256). Böylece cinsiyet bazlı toplumsal denetim kimlik performansı gerçekleştirilirken sahnenin olağan bir sürecine dönüşmektedir. Bu durum, kadınların taşradaki görünürlük deneyimlerinin bireysel tercihlerden çok yerel beklentiler doğrultusunda biçimlenmesine neden olmaktadır.

Bu durum, literatürde kadınlara atfedilen geleneksel rollerle de örtüşmektedir. Duran Okur'a (2015) göre "kadınlardan iffetli, ahlaklı, hanım hanımcık olmaları, bakımlı, itaatkâr ve pasif olmaları beklenmektedir" (s. 256). Bu doğrultuda kadınların görünürlüğü çoğu zaman toplumsal olarak kabul gören annelik, bakım veren, uygun, üretici, ahlaklı ve ideal kadınlık rolleri üzerinden meşrulaştırılmaktadır. Özellikle annelik, aileye bağlılık, ahlaki sorumluluk ve geleneksel kadın performansı, kadınların toplumsal onay almasında önemli bir referans noktasıdır (Deniz, 2015). Bu durum, taşrada yaşayan kadınların görünürlük deneyimlerinin konuşulma, eleştirilme, yanlış anlaşılma veya göze batma gibi kaygılar ekseninde toplumsal beklentilere uygun olarak geliştiğini göstermektedir. Dolayısıyla kadınların kamusal alandaki varlığı yalnızca fiziksel bir görünürlük meselesi değil, aynı zamanda toplumsal olarak uygun kabul edilen kadınlık rollerinin yeniden denetlenmesiyle de ilişkilidir.

Bu anlamda kadınlık deneyiminin şekillenmesi için mekânın önemli bir rolü bulunmaktadır. Çünkü bir şehir ya da yerleşim alanı kadınlar ve erkekler tarafından aynı biçimde deneyimlenmemektedir. Kadınlar, kamusal alanda nasıl hareket ettikleri, hangi alanlarda bulundukları, ne zaman dışarı çıktıkları ve kendilerini ne kadar güvende hissettikleri gibi faktörlere bağlı olarak çeşitli seçimler yapmaktadır (Altıkardeş, 2021, ss. 17-55). Bu nedenle şehirsiz mekânda kadınlar bulundukları kamusal alana göre davranışlarını, kıyafetlerini ve hareket biçimlerini düzenlemek zorunda bırakılmaktadır. Bu durum, kadınların kimlik performanslarının sürekli bir değerlendirilme ve denetlenme ihtimaliyle karşılaştığını göstermektedir (Altıkardeş, 2021, ss. 17-55). Başka bir ifadeyle kadınlar yalnızca ne yapacaklarına değil, nasıl görüneceklerine ve nasıl algılanacaklarına da sürekli olarak karar vermek durumundadır. Kadınların bazı mekânlardan kaçınması ya da kendilerini güvende hissettikleri alanlarda var olmaya çalışması da bu durumun önemli göstergelerinden biridir. Çünkü kamusal alan her birey için eşit biçimde özgürlük sunmamaktadır. Bu nedenle kadınlar gündelik yaşam içerisinde kendilerine görece güvenli alanlar oluşturarak hareketliliklerini daha seçici ve kontrollü biçimde düzenleyebilmektedir. Böylece taşrada kadınlık deneyimi, kamusal alanda sürekli bir farkındalık ve öz-denetim pratiğiyle işlemektedir.

Bununla birlikte yerel beklentiler yalnızca kadınların hareket alanlarını değil, bedenlerini ve dış görünüşlerini de etkilemektedir. Kadınlardan hem toplumsal olarak "uygun" kabul edilen bir görünüm sergilemeleri hem de içinde bulundukları sosyal çevreye uyum sağlamaları beklenmektedir. Bu ikili beklenti, kadınların kıyafet, beden ve dış görünüş tercihlerini sürekli olarak düşünmelerine neden olmaktadır. Ayrıca kamusal alanda kadınların bedenleri ve görünüşleri üzerinden yapılan yorumlar,

kadınların kimliklerini özgürce ifade etmelerini sınırlandıran gündelik denetim biçimleri de üretmektedir. Bu denetim her zaman açık müdahaleler şeklinde ortaya çıkmamaktadır. Bakışlar, yorumlar, rahatsızlık hissi ve ortamın yarattığı güvensizlik duygusu da bu müdahalelerin kapsamına girmektedir (Altıkardeş, 2021, ss. 17-55).

Taşra bağlamında kadınların kamusal alana çıkışı genelde bireysel ya da ekonomik bir tercih olarak ele alınmamaktadır. Bu anlamda kadının çalışma hayatına katılması, görünürlüğünü artırırken aynı zamanda geleneksel beklentilerle müzakere etmesinin de önünü açmaktadır. Çalışan kadınlara yönelik önyargılar, kadınların kamusal görünürlüğünün hâlâ tartışmalı bir alan olduğunu göstermektedir. Ev içinde kalan kadın daha “uygun” ve “namuslu” olarak değerlendirilirken, çalışma hayatına katılan kadının ahlaki açıdan daha fazla sorgulanması, kadınlık rollerinin hala geleneksel ölçütler doğrultusunda değerlendirilmeye devam ettiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kadınların erkeklerle aynı ortamda bulunması da çoğu zaman yalnızca iş ilişkisi olarak görülmemekte, ahlaki risk ve toplumsal uygunluk açısından da yorumlanabilmektedir. Burada kadınların davranışları sadece erkekler tarafından değil, diğer hemcinsleri tarafından da mercek altına alınmaktadır. Bu durum, toplumsal denetimin yalnızca dışsal ve erkek merkezli bir baskı olmadığını, kadınlar arasında da üretilebildiğini göstermektedir (Akkuş, 2017, ss. 15-34). Tüm bunlar, kadınların görünürlüğünün doğrusal bir özgürleşme süreci olarak ilerlemediğini, aksine görünürlük arttıkça yeni uyum süreçlerinin de ortaya çıktığını kanıtlar niteliktedir. Özellikle taşra gibi muhafazakâr ve geleneksel çevrelerde kadınların kimlik rolleri ahlak, namus ve uygunluk gibi kavramlarla birlikte daha da çok denetlenmektedir. Bu nedenle kadın kimliği sürekli olarak yorumlanma ve denetlenme ihtimaline göre şekil almaktadır.

Bütün bu olgular değerlendirildiğinde, taşrada kadınlık deneyiminin yalnızca fiziksel kamusal alanla sınırlı olmadığı görülmektedir. Toplumsal beklentiler, öz-denetim mekanizmaları, görünürlük sınırları ve toplumsal yargılar kadınların gündelik yaşam pratiklerini oldukça fazla etkilemektedir. Bu sebeple dijitalleşme ile birlikte, fiziksel yaşamda çalışan bu denetim mekanizmalarının sanal ortamlara nasıl taşındığı sorusu daha fazla önem kazanmaktadır. Bu anlamda taşrada yaşayan kadınların dijital görünürlüğünü inceleyebilmek için, toplumsal cinsiyet rolleri ile dijital görünürlük arasındaki ilişkinin birlikte ele alınması gerekmektedir.

3.4.4. Taşra Bağlamında Dijital Görünürlük ve Sosyal Medya Kullanımı

Sosyal medya, günümüzde gözetim ve denetim ilişkilerinin yeniden üretildiği dijital ortamlar olarak işlev görmektedir. Özellikle Instagram gibi platformlarda

kullanıcılar hem başkalarını izlemekte hem de başkaları tarafından izlenebilmektedir. Bu nedenle dijital görünürlük, yalnızca görünür olma isteğiyle değil, aynı zamanda sürekli değerlendirilme ve denetlenme ihtimaliyle birlikte düşünülmelidir. Bu durum, günümüz dijital ortamlarında gözetim ilişkilerinin sanal etkileşim araçlarıncı dönüşümüne işaret etmektedir. Rosen (2004) bu süreci ortaya koyduğu “omniptikon” kavramı ile açıklamaktadır. Kavram, dijital ortamlarda bireylerin karşılıklı olarak birbirlerini gözetlediği ve gözetimin tek bir merkezden değil, çok sayıda kullanıcı arasında dağılarak gerçekleştiği bir yapıya işaret etmektedir. Kısaca “Omniptikon” olarak ifade edilen süreçte gözetim, kullanıcıların birbirlerini izlemesi, yorumlaması ve değerlendirmesi yoluyla dijital bir dikizleme kültürünü var etmektedir (Doğan, 2021, ss. 99-102). Bu durum, özellikle tanıdıklık ilişkilerinin yoğun olduğu taşra bağlamında daha görünür hâle gelebilmektedir. Niedzwiecki’ye (2010) göre dikizleme kültürü, bireylerin başkalarının yaşamlarını izlemediği ve kendi yaşamlarını da gönüllü biçimde görünür kılmayı olağan bir davranış biçimi olarak benimsediği yeni bir toplumsal düzeni ifade etmektedir. Bu kültürde gözetleme gündelik yaşamın sıradan ve karşılıklı bir pratiğine dönüşmektedir. Bu doğrultuda dikizleme kültürü, görsel paylaşım platformlarında kullanıcıların davranışlarını daha kontrollü biçimde yönetmeleri için önemli bir nedene dönüşmektedir.

Bu noktada dijital görünürlük yalnızca paylaşım yapma eylemi olarak değerlendirilmemelidir. Görünürlük aynı zamanda neyin paylaşılacağına, neyin görünmez bırakılacağına ve hangi sınırlar içerisinde görünür olunacağına karar verme sürecini de kapsamaktadır (Bilbil ve Atalay, 2020). Bu durum sosyal medya kullanıcılarının görünür olmayı tercih ederken görünür olmanın yaratabileceği risklerin de farkında olduğu görülmektedir. Bu nedenle kullanıcılar, takipçi seçme, içerik eleme ve paylaşım sınırlandırma veya mevcut takipçilerin dikizleme alanlarını sınırlandırmak gibi çeşitli öz-denetim mekanizmaları geliştirmektedir (Bilbil ve Atalay, 2020). Böylece paylaşım gerçekleştirilmeden önce başlayan bir öz-denetim süreci dijital görünürlüğün spontane bir süreçten ziyade, planlanan ve kontrol edilen bir görünürlük pratiğine dönüşmesini sağlamaktadır.

Dijital platformlar kişisel sanal kimlikleri etkilediği kadar geleneksel toplumsal denetim mekanizmalarını da dönüştürmektedir. Ancak bu dönüşüm, denetimin ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Tam tersi olarak sosyal medya, mevcut denetim ilişkilerini daha görünür, daha hızlı ve sürekli işleyen hale getirmektedir. Böylece bireyler kimlik performanslarını dijital seyircinin beklentilerine göre de kontrol etmektedir. Bu durum, sosyal medyanın paylaşım sonrasında değil, paylaşım öncesinde

işleyen öz-denetim mekanizmalarını güçlendirdiğini göstermektedir (Özer, 2025). Benzer şekilde toplumsal yargıların dijital ortamlarda hızla yayılabilmesi, bireylerin kendilerini korumaya yönelik yeni stratejiler geliştirmesine neden olmaktadır. Bu süreç seçici görünürlük ve kontrollü paylaşım davranışlarını yaygınlaştırmaktadır. Her ne kadar sosyal medya fiziksel mekânın sınırlarını aşan bir yapı sunsa da toplumsal baskıları tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Aksine mevcut toplumsal ilişkileri dijital ortama taşıyarak mevcut denetim biçimlerinin beslendiği yeni zeminler hazırlamaktadır (Özer, 2025). Özellikle taşra gibi küçük yerleşim yerlerinde görünür olmanın beraberinde getirdiği sürekli değerlendirilme kaygısı, taşrada yaşayan dijital kullanıcıları daha temkinli davranmaya yöneltebilmekte ve dijital görünürlüğün önleyici izlenim yönetimi stratejileriyle şekillenmesine neden olabilmektedir.

Dijital görünürlüğün önemli boyutlarından biri de taşrada mahremiyet algısının dönüşümüdür. Dijitalleşme, taşradaki yoğun mahremiyet anlayışını gevşeterek gizli alanların yeniden tanımlandığı yeni bir görünürlük alanı oluşturmaktadır. Özellikle Instagram gibi platformlarda bireyler, özel yaşamlarını tamamen görünmez kılmak yerine törpülenmiş kısımlarını paylaşarak yeni bir mahremiyet pratiği oluşturmaktadır (Karslı ve Aycan, 2020). Bu durum, dijital görünürlükle taşra mahremiyetinin tamamen ortadan kalkmadığını sadece yeni sınırlar içerisinde yeniden oluşturulduğunu vurgulamaktadır. Nitekim görme ve görülme pratiklerinin normalleşmesi, taşrada yaşayan bireylerin mahremiyet anlayışını da genişletmektedir. Dijital alanda beden, aile, çocuk, romantik ilişki ve gündelik yaşam gibi alanların daha görünür hâle gelmesi, mahremiyet sınırlarının yeniden tanımlandığını göstermektedir. Bununla birlikte kadınlar bu sınırları çoğu zaman dini, ailevi ve ahlaki referanslarla çerçeveleyerek daha kabul edilebilir hâle getirmektedir. Özellikle dindar muhafazakâr kadınların Instagram paylaşımları, görünürlüğün dini semboller ve anlamlar aracılığıyla meşrulaştırılabildiğini göstermektedir (Karslı ve Aycan, 2020). Bu açıdan bakıldığında Instagram, kadınların yalnızca kimlik rollerini görünür kıldığı bir platform değildir. Burası aynı zamanda görünürlüğün belirli toplumsal referanslar çerçevesinde meşrulaştırdığı bir alandır. Araştırmalar, takipçi sayısı ve takip edilen kişi sayısı arttıkça mahremiyetin ifşasına yönelik eğilimin de artabildiğini göstermektedir (Turan, 2024). Bu durum, genişleyen seyirci kitlesinin daha fazla paylaşım üretme baskısı oluşturabildiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte evli kullanıcıların kişisel bilgi paylaşımında daha temkinli davranması, aile sorumluluğu, ilişki statüsü ve toplumsal rollerin dijital görünürlük sınırlarını belirlemede etkili olabileceğini göstermektedir (Turan, 2024).

Tüm bu süreçler birlikte değerlendirildiğinde, taşradaki dijital görünürlüğü büyük şehirlerdeki seyirci anonimliği veya genişliğine kıyasla kullanıcı performanslarını farklı dinamikler içerisinde sahnelenmeye mecbur bıraktığı anlaşılmaktadır. Çünkü taşrada tanıdık çevre, akraba, komşu ve hemşeri gibi seyirci gruplarıyla birleşen dijital görünürlük, izlenim yönetimini daha dikkatli ve seçici kılmaktadır (Turan, 2024). Bu nedenle taşrada dijital kimlikler, toplumsal denetim, mahremiyet, öz-denetim ve izlenim yönetiminin iç içe geçtiği çok katmanlı bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

3.4.5. Bir Taşra Kenti Olarak Gümüşhane

Araştırmanın yürütüldüğü Gümüşhane, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan ve kırsal özelliklerini önemli ölçüde koruyan bir yerleşim alanıdır. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (2025) verilerine göre Gümüşhane ili; merkez ilçeyle birlikte 6 ilçeye, 9 belde belediyesine ve 315 köye sahiptir. Gümüşhane, Türkiye İstatistik Kurumu (2026) verilerine göre nüfusu en düşük 5 il arasında bulunmaktadır. 2025 yılına ait Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Gümüşhane ilinin toplam nüfusu 138.807 kişidir, Gümüşhane Merkez ilçesinin nüfusu ise 54.697 kişidir (TÜİK, 2026). Bu verilerden anlaşıcağı üzere Gümüşhane ili Merkez ilçesi düşük yoğunluktaki nüfus yapısıyla taşranın sosyo-kültürel özelliklerinden olan yoğun tanıdıklık ve yakın ilişki ağları için oldukça elverişli bir alan oluşturmaktadır. Bu bağlamda Gümüşhane, kendine özgü bir sosyo-kültürel yapıdadır. Şehrin küçük ölçekli kent kategorisinde olması, şehirdeki toplumsal ilişkilerin daha görünür olmasına, toplumsal denetim ve gündelik etkileşim pratiklerinin daha belirgin şekilde deneyimlenmesine zemin hazırlamaktadır (Başaran, 2022).

Bununla birlikte Gümüşhane, Türkiye İstatistik Kurumu'nun İç Göç İstatistikleri verilerine göre, 2024 yılında 12.288 kişi göç alırken 18.526 kişi göç vermiştir. Bu veriler, ilin Türkiye'de en fazla net göç veren illerden biri olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2026). Gümüşhane'nin yoğun göç veren bir şehir olması şu şekilde açıklanmaktadır: "Gümüşhane'nin sanayi altyapısının ve sanayi tesislerinin yeterli olmaması nedeniyle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde en çok göç veren illerden biri konumundadır" (ÇŞİDB, 2025, s. 12) Bu doğrultuda şehrin sanayileşme oranının düşük olduğu ve çoğunlukla buna bağlı olarak dış göç verdiği söylenebilmektedir. Bu yapısal özellikler, Gümüşhane'nin "gelişmişlik seviyesi" düşük bir şehir olduğuna dair değerlendirmeleri beraberinde getirebilmektedir. Gümüşhane'nin ekonomik ve demografik yapısı, taşra sosyolojisinin temel tartışmalarıyla ilişkilendirilebilecek

özellikler göstermektedir. Kentte nüfus artışının uzun dönem boyunca Türkiye ortalamasının altında kalması; ekonomik hayatın ağırlıklı olarak tarım, esnafılık ve küçük ölçekli üretime dayanması; yeterli yatırım ve istihdam alanlarının oluşmaması sonucunda nüfusun büyük şehirlere yönelmesi bu özelliklerin başında gelmektedir (Saylan, 2022, ss. 1893-1894). Bunun yanında, 2000’li yıllara kadar şehirde sosyal anlamda bir durağanlığın yaşandığının belirtilmesi ve bu durağanlığın Gümüşhane Üniversitesinin kurulmasıyla birlikte kırılması, üniversite gibi merkezî kurumların küçük ölçekli kentlerin ekonomik, kültürel ve gündelik hayatındaki dönüştürücü rolünü göstermektedir (Saylan, 2022, s. 1895). Gümüşhane Üniversitesinin öğrenciler tarafından görece “geleneksel”, “muhafazakâr” ve “aile odaklı” algılanması ise doğrudan kent toplumunu tanımlamamakla birlikte, Gümüşhane’nin sosyokültürel yapısıyla ilişkilendirilebilecek dolaylı bir gösterge sunmaktadır (Diker, Aksoy ve Aydoğan Kılıç, 2024, ss. 121-125). Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde Gümüşhane; küçük ölçekli ekonomik yapısı, dışarıya göç vermesi, sosyal imkânlarının tarihsel olarak sınırlı kalması ve üniversitenin kent yaşamı üzerindeki belirgin etkisi bakımından Türkiye’deki taşra kentlerinin sosyolojik özellikleriyle ilişkilendirilebilir.

Gümüşhane’nin coğrafi konumu da şu şekilde açıklanmaktadır:

Gümüşhane İli; Doğu Karadeniz Bölgesinde yer almaktadır. Gümüşhane’nin doğusunda Bayburt, batısında Giresun, kuzeyinde Trabzon ve güneyinde Erzincan yer almaktadır. Gümüşhane 38° 45’- 40° 12’ doğu boylamları ile 39° 45’- 40° 50’ kuzey enlemleri arasında olup, yüzölçümü 6.575 kilometrekare (km²), deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 1400 metredir (ÇŞİDB, 2025, s. 44).

Bu konum bilgilerine göre Gümüşhane, Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz arasında bulunan bir geçiş güzergahı niteliğindedir. Konumu sebebiyle iklimsel özellikleri de bölgesel olarak farklılık göstermektedir. Şehrin güney kısmında karasal, kuzey kısmında ise Karadeniz ikliminin özellikleri görülmektedir. Bu sebeple yaz ayları kurak, kış ve bahar ayları yağışlı geçmektedir. Bunların yanı sıra Merkez ilçesinin bulunduğu Kuzey kısmı, dağlık ve derin vadilerden oluşan yapıdadır (ÇŞİDB, 2025, ss. 10-45). Diğer yandan Gümüşhane, doğal kaynaklar açısından zengin bir il olup çok sayıda korunan alana doğal alana sahiptir. Bu özellik, ilin doğal çevreyle güçlü bir ilişki içerisinde şekillenen kendine has bir yaşam kültürüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Çalık ve Pir, 2019). Şehrin tüm bu özellikleri toplum yapısına da

doğrudan veya dolaylı olarak etki etmektedir. Dolayısıyla Gümüşhane, coğrafi yapısı, düşük nüfus yoğunluğu, göç oranı ve kırsal özelliklerini genel olarak koruyan toplumsal yapısı nedeniyle yakın ilişkilerin daha fazla olduğu bir kent niteliğindedir. Çeşitli koşulların etkili olduğu bu toplumsal yapı, bireyler arasındaki sosyal bağların ve gündelik etkileşimlerin daha belirgin biçimde deneyimlenmesine zemin hazırlamaktadır. (Şahin, 2012). Özellikle devam eden göç hareketleri, küçük ölçekli yerleşim düzeni ve yakın sosyal çevre ilişkiler, bireylerin gündelik yaşam pratiklerini olduğu kadar dijital ortamlardaki görünürlük stratejilerini de etkileyebilmektedir. Bu doğrultuda Gümüşhane, dijital kimlik, benlik sunumu, mahremiyet yönetimi ve toplumsal denetim süreçlerinin taşra bağlamında incelenmesi açısından önemli bir araştırma alanı sunmaktadır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, Gümüşhane Merkez’de yaşayan ve Instagram kullanan 22 kadın katılımcıdan elde edilen yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem verilerinden elde edilen bulgular sunulmaktadır. Araştırma verileri, nitel veri analizi sürecinde tümevarımsal tematik analiz yaklaşımı doğrultusunda değerlendirilmiş ve MAXQDA programı kullanılmıştır.

Analiz sürecinde öncelikle görüşme ses kayıtları deşifre edilmiş, ardından deşifreler tekrar okunarak araştırma için anlamlı ifadeler belirlenmiştir. Elde edilen veriler dikkatlice kodlanmış, benzer özellikler gösteren kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuş, son aşamada ise kategoriler önceden belirlenen 4 tema ve kodlama sürecinde belirlenen 1 tema altında toplanmıştır. Analiz sürecinde kodlar sürekli karşılaştırma tekniğiyle yeniden gözden geçirilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılarak nihai kod sistemi oluşturulmuştur.

Bu süreç sonunda araştırma verilerinden toplam 5 ana tema, bu temalara bağlı 32 kategori, 124 kod oluşturulmuş ve toplam 1060 alıntı kodlanmıştır. Oluşturulan tematik yapı, katılımcıların Instagram kullanım pratiklerini, benlik sunumu ve kimlik performanslarını, toplumsal onay arayışlarını, taşra bağlamının dijital görünürlük üzerindeki etkilerini ve izlenim yönetimi stratejilerini kapsamlı bir biçimde ortaya koymaktadır. Şekil 2’de bulguları raporlandırma sürecinde kullanılan kod sistemi sunulmuştur.

KOD SİSTEMİ

Tema 1: Instagram kullanım pratikleri ve motivasyonlar		Tema 2: Benlik sunumu ve kimlik performansı		Tema 3: Toplumsal onay ve etkileşim dinamikleri		Tema 4: Taşralışehir faktörünün sanal kimliğe etkisi		Tema 5: Taşralışehir ölümlüçü görünürlük ve izlenim yönetimi	
1.1 Sosyalleşme ve iletişim amaçlı kullanımı - Kahve ikileşimle sosyalite sunumu - Akademi çevresine uyum sağlama - Gündelik iletişim kurma - Sosyal bağları sürdürme - Sosyal dilital ritizati üretimi - Sosyal çevreyle bağlanmada kalma - Etkinlik/mekân koordinasyonu - Hikâye odaklı paylaşım	1.2 Bilgi edinme ve öğrenme odaklı kullanımı - Tüketim odaklı kullanımı - Çocuk gelişimi içinleri takip etme - Psikologların içinleri izleme - Eğitim içinleri takip etme - Kültürel içinleri tüketimi - Öğrenme motivasyonu	2.1 Ayrımlık performansı - Bakım emeği performansı - Çocuk merkezli görünürlük - Konuyu annelik - İyi anne kimliği	2.2 Geleneksel/muhafazakar kadimlik performansı - Geleneksel/iletişim kadimlik sunumu - Kültürel ve sosyal uyum gösterme - Özellik görünürlük - Muhafazakar kimlik vurgusu	3.1 Beğenilme ve onay ihtiyacı - Emeğin beğenilmesinden mutluluk duyma - Önemli yorumlardan hoşlanma - Beğenilme arzusu	4.1 Küçük şehirde görünürlük basısı - Görünürlüğün aradılması - Görünürlüğün hızla yayılması - Konuşulma korkusu - Sürekli izleniyor hissetme - Herkesin bilgileri tanınması	5.1 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.2 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme	5.3 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.4 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme
1.3 Eğlence ve boş zaman değerlendirilme - Boş zaman aktivitesi olarak kullanımı - Mizah içinleri takip etme	1.4 Estetik ve görsel paylaşım pratikleri - Turistik/mekân paylaşımı - Görsel kütüphane oluşturma - Estetik vurgu etme - Seyahat fotoğrafları paylaşma - Düzenli içinleri üretme - Manzara paylaşımı	2.3 Sosyal/egilimsel kadın performansı - Sosyal etkinlik paylaşımı - Eğilimsel içinlik sunumu - Sosyal kadın kimliği	2.4 Üreticilik/özel kadın performansı - Emek üzerinden nesri görünürlük - Öğretici kadın rolü - El emeğini görünür kılma - Üretken kadın kimliği	3.2 Seyirci farkındalığı - Paylaşım öncesi seyirci hesabı yapma - İnsanların nasıl yorumlayacağını düşünme - Yanlış anlaşılmaya kaygısı - Sosyal çevreyi hesaba katma	4.2 Taşralışehir toplumsal denetim "Ayrımlık" kültürü - Kadın davranışlarının denetlenmesi - Yapı kuralının ihlali - Yargılanma hissi	5.5 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.6 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme	5.7 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.8 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme
1.5 Arşiv ve hafıza oluşturma motivasyonu "Kendim için paylaşayım" söylemi - Dijital arşiv kurma - Anı bilmek	1.6 Üretim, emek ve profesyonel kullanımı - Faydalı olma motivasyonu - Öğretici içinlik sunma - Profesyonel görünürlük oluşturma - Önemli görünürlük sağlama - El emeği paylaşımı	2.5 Estetik benlik sunumu performansı - Kontrolü görsel performansı - Görsel seçicilik - Estetik görüne arzusu	2.6 Önemli/doğal benlik performansı - İçerik veya özgünlük performansı - Doğal yaşam paylaşımı - Yapay görünüm iletenme "Gerçek ben buyum" söylemi	3.3 Seyirci seçimi ve filtreleme - Seçilmiş seyirciye paylaşım yapma - Yayıncı içinleri engelleme - İlgili seçicilik - Özellik kullanımı	4.3 Nazar ve kültürel korkular - Kültürel öz-denetim geliştirme - Cocukların nazardan korunma - Nazar korkusu	5.9 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.10 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme	5.11 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.12 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme
1.7 Algoritma ve görünürlük farkındalığı - Algoritmaya uygun içinlik üretimi - Popüler müzik kullanımı	1.8 Üretim, emek ve profesyonel kullanımı - Faydalı olma motivasyonu - Öğretici içinlik sunma - Profesyonel görünürlük oluşturma - Önemli görünürlük sağlama - El emeği paylaşımı	2.7 Kültürel/entelektüel kimlik performansı - Öğrenmeye açık benlik - Sanat içinleri paylaşma	2.8 Akışkan ve durumsal kimlik performansı - Sabit kimlikten kaçınma - Farklı seyrilere farklı performans sunma - Özama göre farklı yön gösterme	3.4 Eleştirilme ve geri bildirim dinamikleri - Eleştirilerden etkilenme söylemi - Performans yeniden düzenlenmesi - Eleştirilerden etkilenme	4.4 Büyükşehir – taşra karşılaştırmaları - Taşralışehir sahne/dekor yetersizliği - Mekânı göre davranış değiştirme - Taşralışehir dar sosyal kabul - Büyükşehirde daha rahat görünürlük	5.13 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.14 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme	5.15 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.16 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme
1.9 Arşiv ve hafıza oluşturma motivasyonu "Kendim için paylaşayım" söylemi - Dijital arşiv kurma - Anı bilmek	1.10 Üretim, emek ve profesyonel kullanımı - Faydalı olma motivasyonu - Öğretici içinlik sunma - Profesyonel görünürlük oluşturma - Önemli görünürlük sağlama - El emeği paylaşımı	2.9 Kültürel/entelektüel kimlik performansı - Öğrenmeye açık benlik - Sanat içinleri paylaşma	2.10 Akışkan ve durumsal kimlik performansı - Sabit kimlikten kaçınma - Farklı seyrilere farklı performans sunma - Özama göre farklı yön gösterme	3.5 Dijital ilişkiler ve mikro etkileşimler - Kontrolü beğeni - Dijital gözlemcilik - Instagram hanekelemleri ilişkisel gösterge sayma - Dijital davranışlara anlam yükleme - Hikâyebeğeni üzerinden ilgili okuma	4.5 Taşralışehir – taşra karşılaştırmaları - Taşralışehir sahne/dekor yetersizliği - Mekânı göre davranış değiştirme - Taşralışehir dar sosyal kabul - Büyükşehirde daha rahat görünürlük	5.17 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.18 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme	5.19 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.20 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme
1.11 Arşiv ve hafıza oluşturma motivasyonu "Kendim için paylaşayım" söylemi - Dijital arşiv kurma - Anı bilmek	1.12 Üretim, emek ve profesyonel kullanımı - Faydalı olma motivasyonu - Öğretici içinlik sunma - Profesyonel görünürlük oluşturma - Önemli görünürlük sağlama - El emeği paylaşımı	2.11 Kültürel/entelektüel kimlik performansı - Öğrenmeye açık benlik - Sanat içinleri paylaşma	2.12 Akışkan ve durumsal kimlik performansı - Sabit kimlikten kaçınma - Farklı seyrilere farklı performans sunma - Özama göre farklı yön gösterme	3.6 Sosyal medyanın yapıya dair farkındalık - Sahne önü – sahne arkası farkındalığı - Ayrımlık mutluluk performanslarını sorgulama - Fenomen kültürünü eleştirme - Sosyal medyayı gerçek dışı bulma - İnsanların seçti yönlerini gösterdiğini düşünme	4.6 Büyükşehir – taşra karşılaştırmaları - Taşralışehir sahne/dekor yetersizliği - Mekânı göre davranış değiştirme - Taşralışehir dar sosyal kabul - Büyükşehirde daha rahat görünürlük	5.21 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.22 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme	5.23 Öz-denetim ve kontrolü görünürlük - Yemek veya sofra sanadır - Dikkati paylaşım yapma - Minimum görünürlük stratejisi - Paylaşım öncesi düşünme	5.24 Mahremiyet yönetimi - Çocuk görünürlüğünü azaltma - Ayrımlık giyiminde tutma - Evi için paylaşım - İlgili paylaşım gizleme

Şekil 2. Kod Sistemi

Bulgular, bu kodlama sistemine bağılı olarak, Instagram kullanım pratikleri ve kullanım motivasyonları, benlik sunumu ve kimlik performansları, toplumsal onay ve etkileşim dinamikleri, taşra bağlamının dijital kimlik üretimine etkisi ve taşrada önleyici görünürlük ve izlenim yönetimi olmak üzere beş ana tema altında değerlendirilmiştir. Tüm veriler, Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiş ve katılımcıların Instagram üzerindeki sanal kimlik performanslarının taşraya özgü toplumsal ve kültürel dinamiklerle nasıl şekillendiği yorumlanmıştır.

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Taşrada yaşayan kadınların Instagram kullanım pratiklerini, sanal kimlik performanslarını ve dijital görünürlük deneyimlerini dramaturjik kuram çerçevesinde inceleyen bu çalışmada, Gümüşhane Merkez ilinde yaşayan ve Instagram'ı aktif olarak kullanan farklı yaş, eğitim, medeni durum ve yaşam deneyimlerine sahip 22 kadın katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. 22 katılımcının Instagram hesapları gözlemlenerek analize dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcıların Instagram kullanım motivasyonları, dijital benlik sunumları, görünürlük stratejileri ve toplumsal denetim deneyimlerinin taşra bağlamında nasıl şekillendiği Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı temelinde ele alınmıştır.

Çalışmada toplam 22 kadın katılımcıyla görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir. Buna göre, 18-29 yaş aralığında 8 kişi, 30-39 yaş aralığında 8 kişi ve 40-50 yaş aralığında 6 kişi bulunmaktadır. Bu çeşitlilik, farklı yaş gruplarındaki katılımcıların Instagram kullanım pratiklerini ve sanal kimlik performanslarını taşra bağlamında değerlendirebilmeye imkân sağlamıştır.

Tablo 2. Katılımcıların demografik özellikleri

Kod	Yaş	Eğitim	Çalışma Durumu	Ekon. Dur.	Medeni Durum	Çoc. S.	Kimlik Tanımı	Gümüşhane Yaşam Süresi	Instagram Klın. Süresi
K1	25	Lisans	Çalışmıyor	Orta	Evli	0	Merhametli	25 yıl	5-10 yıl
K2	31	Lise mezunu	Ev hanımı	Orta	Evli	0	Muhafazakâr- içe kapanık	31 yıl	10+ yıl
K3	40	Lise mezunu	Ev hanımı	Yüksek	Evli	2	Muhafazakâr- sosyal, aktif	40 yıl	5-10 yıl
K4	38	Lise mezunu	Çalışıyor	Orta	Evli	2	Ne sosyal ne içe kapanık	14 yıl	5-10 yıl
K5	44	Ön lisans	Çalışıyor	Orta	Evli	2	Özgür ruhlu, başına buyruk	44 yıl	5-10 yıl
K6	40	Lise mezunu	Ev hanımı	Orta	Evli	3	Sosyal	40 yıl	1-5 yıl
K7	35	Ön lisans	Çalışıyor	Orta	Bekâr	0	Uyumlu, sosyal, muhafazakâr- seküler	35 yıl	10+ yıl
K8	30	Lisans	Çalışıyor	Orta	Evli	0	İçe dönük	1 yıl	5-10 yıl

Tablo 2. (Devamı)

Kod	Yaş	Eğitim	Çalışma Durumu	Ekon. Dur.	Medeni Durum	Çoc. S.	Kimlik Tanımı	Gümüşhane Yaşam Süresi	Instagram Klınm. Süresi
K9	50	Ön lisans	Çalışıyor	Orta	Dul	1	Kültürel değerlere önem veren	25 yıl	10+ yıl
K10	35	Lisans	Çalışmıyor	Orta	Bekâr	0	Muhafazakâr-seküler, sosyal	35 yıl	10+ yıl
K11	36	Ön lisans	Çalışmıyor	Orta	Bekâr	0	Hem sosyal hem içe dönük	31 yıl	10+ yıl
K12	35	Ön lisans	Ev hanımı	Alt	Evli	1	Hoşgörülü, pozitif, muhafazakâr, sosyal	35 yıl	5-10 yıl
K13	25	Lisans	Çalışmıyor	Orta	Bekâr	0	Sosyal, muhafazakâr-seküler arası	25 yıl	5-10 yıl
K14	40	Lise mezunu	Ev hanımı	Yüksek	Evli	2	Muhafazakâr, sosyal	40 yıl	5-10 yıl
K15	18	Lise mezunu	Çalışmıyor	Orta	Bekâr	0	İçe dönük	18 yıl	5-10 yıl
K16	27	Lisans	Çalışmıyor	Orta	Bekâr	0	Sıcakkanlı, sosyal	27 yıl	10+ yıl
K17	35	Lisans	Çalışıyor	Orta	Evli	2	Sevecen, sosyal, iyi anne	35 yıl	10+ yıl
K18	25	Lisans	Çalışıyor	Alt	Bekâr	0	Muhafazakâr, içe dönük	25 yıl	1-5 yıl
K19	47	Lise mezunu	Ev hanımı	Orta	Evli	4	Sosyal çevresi güçlü	33 yıl	5-10 yıl
K20	27	Ön lisans	Ev hanımı	Orta	Evli	1	Muhafazakâr ama sekülere saygılı	27 yıl	10+ yıl
K21	20	Lisans öğrencisi	Çalışmıyor	Orta	Bekâr	0	Eğlenceli, çalışan	20 yıl	5-10 yıl
K22	28	Lisansüstü	Çalışıyor	Orta	Bekâr	0	Sakin, neşeli, öğrenmeye açık	28 yıl	10+ yıl

Not. Ekon. Dur.: Ekonomik durum; Çoc. S.: Çocuk sayısı; Instagram Klınm.: Instagram kullanım süresi.

Tablo 2'ye göre katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde 7 katılımcının lise mezunu, 6 katılımcının ön lisans mezunu, 7 katılımcının lisans düzeyinde eğitim aldığı ve 1 katılımcının ise lisansüstü eğitim düzeyinde olduğu görülmektedir. Ayrıca 1 katılımcının lisans öğrencisi olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çeşitli eğitim düzeylerine sahip olması, taşra bağlamında Instagram kullanımına ilişkin farklı bakış açılarının ve deneyimlerin ortaya konulmasına katkı sağlayarak bulguları zenginleştirmiştir.

Çalışma durumları incelendiğinde 8 katılımcının aktif olarak çalıştığı, 7 katılımcının çalışmadığı ve 7 katılımcının ev hanımı olduğu görülmektedir. Bu dağılım, farklı yaşam koşullarına sahip kadınların Instagram kullanım pratiklerinin değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Ekonomik durum açısından değerlendirildiğinde ise 18 katılımcının orta gelir grubunda, 2 katılımcının alt gelir grubunda ve 2 katılımcının yüksek gelir grubunda yer aldığı belirlenmiştir.

Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde, 12'sinin evli, 9'unun bekâr ve 1'inin dul olduğu görülmektedir. 10 katılımcının çocuğunun olduğu, 12 katılımcının ise çocuğunun olmadığı belirlenmiştir. Bu eksenle taşrada yaşayan evli ve çocuğu olan katılımcıların sanal kimlik rollerinde eşlik performansı, annelik performansı, mahremiyet yönetimi ve çocuk görünürlüğü konularının öne çıktığı gözlemlenmiştir. Evli olmayan veya çocuğu olmayan katılımcılarda ise bireysel görünürlük, sosyal çevre ilişkileri ve kişisel benlik sunumlarının daha belirgin olduğu görülmüştür.

Katılımcıların kimlik tanımları incelendiğinde, kimliklerini farklı özellikler ve nitelikler üzerinden tanımladıkları dikkat çekmektedir. Öne çıkan kimlik tanımları, başta muhafazakârlık olmak üzere, sosyal, içe dönük, özgür ruhlu, eğlenceli, öğrenmeye açık, kültürel değerlere önem veren veya muhafazakâr-seküler arasında konumlanan kimlikler şeklinde ifade edilmiştir. Bu eksenle birçok katılımcının kendisini sabit bir kimlik kategorisiyle sınırlandırmaktan kaçındığı gözlemlenmiştir. Bu durum, kimlik performanslarının akışkan ve durumsal yapısına işaret etmektedir.

Katılımcıların Gümüşhane'de yaşama sürelerine bakıldığında ise büyük çoğunluğunun doğduğundan itibaren aynı şehirde yaşadığı belirlenmiştir. Katılımcıların büyük kısmının uzun yıllardır Gümüşhane'de yaşıyor olması, taşranın sosyolojik özelliklerinden olan toplumsal denetim, görünürlük baskısı ve çevre etkisine dair söylemlerin bulgulara belirgin olarak görülmesini sağlamıştır.

Instagram kullanım süreleri incelendiğinde, 2 katılımcının 1-5 yıl aralığında, 10 katılımcının 5-10 yıl aralığında ve 10 katılımcının 10 yıl ve üzeri süredir Instagram kullandığı belirlenmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun uzun süreli sosyal medya deneyimine sahip olması Instagram kullanım pratiklerinin zaman içerisinde nasıl dönüştüğünü ele alabilmek adına önemli bir etken olmuştur.

Katılımcıların demografik özelliklerinin yanı sıra, gözlem sürecinde Instagram hesaplarının genel kullanım ve görünürlük özellikleri de incelenmiştir. Bu kapsamda hesapların gizlilik durumu, profillerde bulunan sabit gönderi sayısı, gözlem süresince paylaşılan hikâye sayısı ile takipçi ve takip edilen hesap sayıları kayıt altına alınmıştır. Katılımcıların Instagram hesaplarına ilişkin temel gözlem verileri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların Instagram hesaplarına ilişkin gözlem bilgileri

Katılımcı	Hesap durumu	Sabit gönderi sayısı	Gözlem süresinde paylaşılan hikâye sayısı	Takipçi sayısı	Takip sayısı
K1	Gizli	8	16	415	418
K2	Gizli	16	12	435	505
K3	Gizli	37	10	211	391

Tablo 3. (Devamı)

Katılımcı	Hesap durumu	Sabit gönderi sayısı	Gözlem süresinde paylaşılan hikâye sayısı	Takipçi sayısı	Takip sayısı
K4	Gizli	3	8	202	343
K5	Gizli	4	5	204	195
K6	Gizli	1	15	184	207
K7	Gizli	35	23	458	360
K8	Gizli	8	10	305	315
K9	Gizli	0	5	246	1295
K10	Gizli	40	18	743	954
K11	Gizli	31	8	398	413
K12	Gizli	21	10	205	226
K13	Gizli	6	11	293	352
K14	Gizli	5	15	211	392
K15	Gizli	0	7	567	288
K16	Gizli	11	18	408	361
K17	Gizli	47	11	550	967
K18	Gizli	0	4	44	54
K19	Herkese açık	102	20	203	418
K20	Gizli	78	18	578	424
K21	Gizli	11	7	143	147
K22	Gizli	18	17	218	231

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun Instagram hesaplarını gizli olarak kullandığı görülmektedir. Araştırmaya katılan 22 kadından 21’sinin hesabı gizliyiken yalnızca 1’inin hesabının herkese açık olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sabit gönderi ve gözlem süresince paylaştıkları hikâye sayılarının ise önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Bazı katılımcıların profillerinde çok sınırlı sayıda sabit gönderi bulunmasına karşın hikâye paylaşımının devam ettiği dikkat çekmektedir. Takipçi ve takip edilen hesap sayılarında da katılımcılar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Hesap gizliliği, seyirci seçimi ve görünürlüğün sınırlandırılmasına ilişkin bulgular ilerleyen temalarda değerlendirilmiştir.

4.2. Instagram Kullanım Pratikleri ve Motivasyonları

Bu başlık altında katılımcıların Instagram’ı hangi amaçlarla kullandıkları, sergiledikleri kullanım pratikleri ve paylaşım yapma motivasyonları değerlendirilmiştir. Bu tema kapsamında elde edilen bulgular, araştırmanın “Kadınların Instagram kullanım motivasyonları ve kullanım amaçları nelerdir?” ve “Kadınlar Instagram’da hangi içerikleri paylaşmakta, hangi içerikleri paylaşmaktan kaçınmaktadır?” araştırma sorularına yanıt vermektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların Instagram’ı yalnızca paylaşım yapılan bir sosyal medya platformu olarak değil, temel bir sosyalleşme, iletişim, bilgi edinme, boş zamanı değerlendirme, estetik görünüm sağlama, dijital arşiv yaratma ve profesyonel görünürlük sağlamak adına farklı

motivasyonlara dayandırdıkları anlaşılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde bireylerin sahnelediği sanal performansın yalnızca belirli amaçlara dayanmadığı ve oluşturulan sanal kimliğin farklı motivasyonlara sahip olduğu gözlemlenmiştir. Instagram kullanım pratikleri ve motivasyonları temasını oluşturan kategoriler ve kodlar ile bunlara ilişkin frekanslar ve örnek katılımcı ifadeleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Instagram kullanım pratikleri ve motivasyonları

Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
Sosyalleşme ve iletişim amaçlı kullanım	Kahve hikâyeleriyle sosyallik sunumu	5	“Ya ev hanımı olduğumuzdan dolayı genelde arkadaşlarımızla işte bir ortama gittiysek bir yerde tatlı yiyorsun, kahve içiyorsun. Onları paylaşıyoruz.” (K6)
	Arkadaş çevresine uyum sağlama	4	“Yani sosyal çevremde herkes kullanıyordu falan. O zaman ben de daha yeni duymuştum dedim ben de bir deneyeyim. Bakayım nedir bu? Hoşuma gitti böyle, girdim. Öyle açtım kendime hesap.” (K6)
	Gündelik iletişim kurma	7	“Arkadaşlarımla iletişim kurabilmek için. Evet, iş yerindeki arkadaşlarla.” (K4)
	Sosyal bağları sürdürme	6	“Yani şöyle Instagram’ı çok sık kullanıyorum tabii ki. Oradan da çok fazla iletişime de geçiriyorum arkadaşlarımla. Böyle beğendiğimiz içerikleri falan atıyoruz gönderiyoruz. O açıdan bir iletişim sağlanıyor mutlaka.” (K10)
	Ortak dijital mizah üretimi	4	“Öyle birbirimize komik videolar atıyorduk.” (K21)
	Sosyal çevreyle bağlantıda kalma	18	“Sosyal çevreyi takip etmek, başka bir amacım yoktu.” (K14)
	Etkinlik/mekân koordinasyonu	4	“Etkisi güzel oluyor. Arkadaşlarım mesela diyelim ki bir Gümüşhane’de yakın bir çevreden gördüm ki işte diyelim ki Ataç Konağı’nda hemen yazarım ben de geliyorum gibilerinden ortak noktada buluşuruz. Güzel olur yani paylaşımları karşı taraflı güzel kullanıyoruz yani.” (K19)
Bilgi edinme ve öğrenme odaklı kullanım	Hikâye odaklı paylaşım	6	“Gönderi olarak zaten uzun zaman oldu gönderi paylaşmayalı ama hikâye olarak bazen paylaşıyorum.” (K8)
	Tüketim odaklı kullanım	8	“Benim için şöyle oldu. Ben oradan alışveriş yapmaya başladım, kıyafet içeriklerini daha çok takip ediyorum.” (K16)
	Çocuk gelişimi içerikleri takip etme	5	“Çocuğumun psikolojik açıdan... Psikologları çok dinliyorum. Çocuğumu nasıl daha doğru yetiştirebilirim, onları genelde çok takip ediyorum.” (K20)
	Psikolog/uzman içerikleri izleme	8	“Genel, diğer sayfaları takip ediyorum, psikolojiyi takip ediyorum ya da felsefe takip ediyorum.” (K13)
	Eğitim içerikleri takip etme	2	“Şu an KPSS sayfalarını takip ediyorum.” (K13)
	Kültürel içerik tüketimi	7	“Haricinde bir de tarihle alakalı sayfaları falan takip ediyorum.” (K21)
	Öğrenme motivasyonu	20	“Hep zaten meraklı olduğum şeyleri takip ediyorum. Genelde hepsi... Yani diyetle de çok meraklıyım, felsefeye de psikolojiye de. Merak ettiğim şeyleri genelde takip ediyorum. Bilgilenmek istediğim şeyleri takip ediyorum. O yüzden yansıtır olabilirim.” (K13)
Eğlence ve boş zaman değerlendirme	Boş zaman aktivitesi olarak kullanım	8	“Çok fazla kullanmadığım için çok etkilemiyor ama merak ettiğim şeyler güzel oluyor. Bazen can sıkıntısından, bir yerde sıra beklerken falan öyle kullanmayı tercih ediyorum. Zaman geçiyor hemen, çabuk ilerliyor yani.” (K17)

Tablo 4. (Devamı)

Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
	Mizah içerikleri takip etme	2	“Yani ilgi alanlarıma göre bazı hesapları takip etmeye başladım ve normal sosyal yaşamdaki böyle şaka tarzı şeyleri de daha çok takip etmeye imkân buldum diyeyim.” (K18)
Estetik ve görsel paylaşım pratikleri	Tarihi/kültürel mekân paylaşımı	6	“Genellikle çektiğim manzara fotoğraflarını ve gezdiğim müze tarzı yerleri paylaşıyorum. Müze olur, işte bir tarihi mekân olur, konaklar olur. Böyle yerleri paylaşıyorum.” (K21)
	Görsel bütünlük oluşturma	6	“Mesela sayfamın daha düzenli olmasını tercih ediyorum. Dediğim gibi çok karışık fotoğraflar, birbirine uyumsuz müzikler, resimler tercih etmiyorum.” (K10)
	Estetik uyuma dikkat etme	11	“Estetik görünmesine fotoğrafın biraz önem veriyorum.” (K17)
	Seyahat fotoğrafları paylaşma	8	“Gezip gördüğüm yerleri paylaşmayı daha çok seviyorum, kendimden ziyade.” (K10)
	Doğa içerikleri üretme	8	“Doğayı paylaşıyorum. Ormanı çok seviyorum, ormanı paylaşıyorum. Gittiğim yerleri mutlaka arada paylaşıyorum.” (K3)
	Manzara paylaşımı	5	“Gittiğim yerde çektiğim estetik manzara fotoğraflarını paylaşıyorum.” (K22)
Arşiv ve hafıza oluşturma motivasyonu	“Kendim için paylaşıyorum” söylemi	15	“Benim için kendim orada görmem önemli. Ben kendim için paylaşıyorum. Yani başkası görsün diye değil.” (K21)
	Dijital arşiv kurma	7	“Yani öyle bir şeyim yok, gayem yok hani böyle beğenilsin şey yapılsın. Sadece hoşuma gittiği için arşivde kalması için şey yapıyorum. Geriye dönük arşivlenmesi için paylaşım yapıyorum genelde.” (K17)
	Anı biriktirme	10	“Artık biri görsün diye değil de bana anı kalsın diye paylaşmaya çalışıyorum daha çok.” (K20)
Üretim, emek ve profesyonel kullanım	Faydalı olma motivasyonu	11	“Güncel Türkiye’de çok olay oluyor bunları duyurmak için birkaç paylaşımım da oluyor. Bir şey yapılması gerekiyorsa yapılsın, biri görsün, yapsın ya da birileri bilinçlensin diye.” (K13)
	Öğretici içerik sunma	2	“Yani şöyle çok fazla kendimle ilgili paylaşım yapmayı sevmiyorum açıkçası ama böyle sosyal içerikli yani eğitim verici şeyler paylaşmayı seviyorum.” (K10)
	Profesyonel görünürlük oluşturma	4	“Bir dergide editör olarak çalışıyorum. İlk açma amacım da zaten derginin sosyal medya içeriklerini takip etmek ve katkıda bulunmaktı. Daha sonrasında tabii geliştirdi biraz daha. Kendi sosyal hayatımda da daha çok kullanmaya başladım.” (K18)
	Ürün görünürlüğü sağlama	2	“Tabii ki daha çok eşe, dosta hitap etti. Daha çok arkadaşlarım, çevrem, daha yeni kişiler tanıdım. Daha çok kişilere hitap etmeye başladım, örgülerim beğenildi. Daha çok sipariş almaya başladım.” (K19)
	El emeği paylaşımı	4	“İşte el emeği, hani el işim var bir şeyler paylaşıyorum. Buradan beni tanıyabilirsiniz.” (K7)
Algoritma ve görünürlük farkındalığı	Algoritmaya uygun içerik üretimi	9	“Yani beğenilerin artması sonraki paylaşımlarda bir tık daha belki işte popülariteyi takip etme açısından önemli oluyor. İşte daha popüler şeyler yapınca daha çok takipçi geliyor, beğeni geliyor. Bunları işte ne bileyim güncel sesleri veya evet genelde popüleri takip etmek bir tık daha şey katkı sağlıyor diyeyim.” (K18)
	Popüler müzik kullanımı	7	“Genelde kendi özel hayatımdan değil de dergi içerikli şeyler paylaştığımda popüler seslerden kullanmaya çalışıyorum” (K18)

4.2.1. Sosyalleşme ve İletişim Amaçlı Kullanım

Instagram kullanım pratikleri incelendiğinde platformun yalnızca paylaşım alanı olmadığı, aynı zamanda sosyal ilişkilerin sürdüğü, kişisel görüntünün üretildiği ve kimliğin devamlı olarak yeniden inşa edildiği bir sanal sahne işlevi gördüğü anlaşılmaktadır. Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı perspektifinde değerlendirildiğinde katılımcıların, Instagram'da farklı sosyal rolleri görünür kılarken aynı zamanda sosyal çevreleriyle uyumlu bir performans sergilemeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Taşrada yaşayan insanların birbirlerini yakından tanınması, sosyal medya etkileşimlerini sürekli gözlem ve karşılıklı izlenim yönetiminin bir parçası yapmaktadır.

Katılımcıların çok büyük bir kısmı sosyal yaşam pratiklerini özellikle kahve, tatlı, arkadaş buluşmaları üzerinden görünür kılmaktadır. Bu paylaşımlar ilk bakışta sıradan gündelik içerikler gibi görünse de dramaturjik açıdan incelendiğinde kadınların sosyal anlamda aktif, ilişkileri güçlü bir kimlik rolünü performe etmesini sağlamaktadır. Bu sebeple kahve paylaşımları sadece bir tüketim sunumu değildir, aynı zaman “sosyal kadın” rolünün sahne önünde sergilenmesidir. Şekil 3'te bu duruma, katılımcıların kahve ve sosyal ortam içerikli paylaşımları örnek gözlem verileri olarak verilmiştir.

Şekil 3. Sosyalleşme ve kahve kültürüne yönelik Instagram paylaşım örnekleri

Katılımcılardan K6 ve K2 kahve paylaşımlarının sosyalleşme ile olan bağlantısına şu ifadelerle değinmiştir:

“Ya ev hanımı olduğumuzdan dolayı genelde arkadaşlarımızla işte bir ortama gittiysek bir yerde tatlı yiyorsun, kahve içiyorsun. Onları paylaşıyoruz.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

“Genelde kahve falan paylaşıyorum.” (K2, 31 yaş, Lise mezunu)

Bu anlatılar ve şekil 2 değerlendirildiğinde kadınlar için kahve hikâyelerinin, ev içi yaşamın dışına çıkılan, sosyal çevreye dâhil olunan ve görünürlüğün sunulduğu dijital bir alan olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle taşra bağlamında kadınların sosyalleşme alanlarının sınırlı olması, kahve paylaşımlarını yalnızca “anı paylaşımı” olmaktan çıkarıp sosyal varlığın kanıtı niteliğine dönüştürmektedir. Bu açıdan kahve hikâyeleri, kadınların sosyal çevreye dahil olduğunu gösteren sembolik bir performansa dönüşmektedir.

Aynı katılımcının bir diğer ifadesine göre de bu tarz paylaşımların her zaman bireysel bir tercih olmadığı, zaman zaman sosyal çevrenin beklentileri doğrultusunda da şekillendiği görülmektedir. Bu noktada K6’nın şu sözleri, Goffman’ın “takım performansı” kavramının, nasıl zorunlu kolektif bir sahneye dönüştürdüğünü göstermektedir.

Mesela şöyle diyeyim. Bilmiyorum doğru mu cevap vereceğim ama bir arkadaşım geliyor mesela. Aslında belki de ben o gün onu paylaşmak istemiyorum. Ama onun hatırlından diyor ki ‘hadi bu kahve keyfimizi şey yapalım, paylaşalım’ falan. Ya o paylaşıyor, etiketliyor. Ya ben paylaşıyorum.

Hani bazen de istemediğim zaman da oluyor. (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere sanal benlik sunumlarının tamamen bireysel bir performans olmadığı, aynı zamanda sosyal çevreyle birlikte üretilen kolektif bir performans olduğu görülmektedir. Katılımcının istemese bile arkadaş çevresinin beklentileri doğrultusunda paylaşım yapması, bazı paylaşım türlerini sosyal ilişkinin devamlılığı adına istemsiz ve zorunlu bir performansa dönüştürdüğü gözlemlenmiştir.

Görüşme aşamasında pek çok katılımcının kahve hikâyelerini sosyalleşme vurgusu ile kullanması Instagram kullanımının çoğu zaman sosyal çevreye uyum sağlama motivasyonu ile beslendiğini ve taşra ortamında sosyal ilişkilerden geri kalmamanın ve grup içi aidiyeti sürdürmenin araçlarından biri hâline geldiği görülmektedir.

“Çağa ayak uydurmak diyelim ortama...” (K7, 35 yaş, Ön lisans)

“Yani sosyal çevremde herkes kullanıyordu falan. O zaman ben de daha yeni duymuştum dedim ben de bir deneyeyim.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

“Bir süre bir şey paylaşmayınca, hiç aktif olmayınca, insanlar direkt “yaşıyor musun, öldün mü?” diye soruyor.” (K7, 35 yaş, Ön lisans)

“Çevremiz de arttıkça, çevre edindikçe daha çok paylaşım yaptım” (K3, 40 yaş, Lise mezunu)

Bu anlatılar Instagram kullanımının bireyin sosyal yaşama dâhil olması adına bir gereklilik olarak algılandığını göstermektedir. Burada birey güncel sosyal normlara uyum sağlayan bir kimlik performe etmektedir. Goffman’ın dramaturjisinde olduğu gibi birey, içinde bulunduğu seyirci kitlesinin beklentilerine uygun davranarak sosyal varlığını göstermek istemektedir. Bu durum özellikle küçük şehirler bağlamında incelendiğinde sosyal ilişkilerin yoğunluğu nedeniyle dijital platformlara dahil olmamak bireyin görünürlüğünü azaltabilmekte, bu da sosyal çevreden dışlanma hissi yaratabilmektedir. Diğer yönden bakıldığında ise K3’ün ifadeleri takipçi ve sosyal çevre arttıkça sanal performansın arttığını da göstermektedir. Seyirci kitlesinin büyümesiyle birlikte bireyin sahne önü performansı yoğunlaşmakta, paylaşım sıklığı sosyal görünürlüğün devamı için önemli hâle gelmektedir.

Instagram sosyal görünürlüğün yanı sıra, gündelik iletişimin sürdürüldüğü temel bir etkileşim sahası olarak da tanımlanmaktadır. Platform, yüz yüze iletişimin yerini tamamen almamakla birlikte, sosyal ilişkilerin devamlılığını sağlayan yeni bir “etkileşim ritüeli” üretmektedir. K20’nin sözleri bu ritüellere bir örnek sunmaktadır:

“Şöyle etkiliyor, mesela diyelim üst üste bir yeri paylaştım gittiğim yeri. Arkadaşlarım gördüğü zaman, ‘Aaa oradaydın işte ben de geleyim.’ Veyahut da hani bir iletişim olmuş oluyor.” (K20, 27 yaş, Ön lisans)

“Etkisi güzel oluyor. Arkadaşlarım mesela diyelim ki bir Gümüşhane’de yakın bir çevreden gördüm ki işte diyelim ki Ataç Konağı’nda hemen yazarım ben de geliyorum gibilerinden ortak noktada buluşuruz.” (K19, 47 yaş, Lise mezunu)

Burada mekân paylaşımı sosyal etkileşimi tetikleyen bir çağrı işlevi görmektedir. Böylece Instagram, gündelik koordinasyon sağlayan dijital bir buluşma alanına dönüşmektedir. Bu noktada birey, bulunduğu mekânı görünür kılarak hem sosyal hareketliliğini sergilemekte hem de çevresini performansına dahil etmektedir. Dijital “etkileşim ritüellerinin” gündelik yaşamdaki önemi şu ifadelerden anlaşılmaktadır:

“Çok etkiliyor çünkü yan yana oturduğumuz bir arkadaşım ile bile video attığım oluyor Instagram üzerinden.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu)

“Mesela bir ortamda oturuyoruz ya artık konuşacak bir şeyimiz bittikten sonra Instagram’dan gördüğümüz haberleri konuşmaya başlıyoruz.” (K1, 25 yaş, Lisans)

Bu ifadeler, sanal içeriklerin gündelik sohbetlerin yeni referans noktalarından biri hâline geldiğini göstermektedir. Böylece çevrim içi etkileşimler çevrim dışı ilişkileri beslemektedir ve sosyal bağlar karşılıklı dijital içerik paylaşımı üzerinden yeniden

üretilmektedir. Böylece “yan yana” oluşun dijital etkileşimi gereksiz hâle getirmediği ve Instagram’ın birlikte gülmenin, birlikte konuşulacak alan üretmenin ve grup aidiyetini sürdürmenin ortak sahnesi hâline geldiği anlaşılmaktadır. Platform bu yönüyle var olan ilişkilerin sürekliliğini sağlayan performansların da mekânıdır. K11’in şu ifadesi bu durum adına önemlidir:

“Burada hani mevcut arkadaşlarımla yaptığım aktiviteleri takip etmek, arkadaşlarımla olan anılarımla pekiştirmek amacıyla açmış olduğum bir sayfaydı.” (K11, 36 yaş, Ön lisans)

Grup aidiyetini pekiştiren bir diğer sanal performans ise mizah içeriklerinin paylaşılmasıdır. Mizah içerikleri sosyal çevreye uyum sağlamanın önemli yollarından biri olarak öne çıkmaktadır. Ortak şakaları anlamak ve güncel dijital mizah diline hâkim olmak, grup içi kabul açısından sembolik bir önem taşımaktadır. K18 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Ben Instagram’ı çok geç açanlardanım. Bunun için günlük şakalara, herkesin dilinde dolaşan şeylere çok hâkim değildim. Şimdi Instagram’ı açmamla birlikte böyle ortamda yapılan şakalara da hâkim olabiliyorum veya günümüzde popüler olan şeylere daha çok ayak uydurabiliyorum.” (K18, 25 yaş, Lisans)

Buna göre, Instagram’a dahil olmak aynı zamanda güncel kolektif dile ve sosyal ritüellere dahil olmak anlamına gelmektedir. K21’in “Öyle birbirimize komik videolar atıyorduk.” ifadesi ise (K21, 20 yaş, Lise mezunu), mizahın sosyal bağ kurma aracı olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu açıdan mizah, bireyin sahne üzerindeki sosyal uyumunu güçlendiren bir etkileşim pratiğine dönüşmektedir.

Taşrada yaşayan kadınların Instagram kullanım pratikleri açısından katılımcıların önemli bir kısmının kalıcı gönderiler yerine hikâye paylaşımını tercih ettiği gözlemlenmiştir. Bu paylaşım pratiğini daha anlaşılır kılmak adına Tablo 5’te gözlem süresi boyunca katılımcıların yeni sabit gönderi paylaşım sayıları ve hikâye paylaşım sayıları verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Instagram paylaşım özelliklerine ilişkin gözlem verileri

Katılımcı	Gözlem Süresinde Paylaşılan Yeni Sabit Gönderi Sayısı	Gözlem Süresinde Paylaşılan Hikâye Sayısı
K1	0	16
K2	1	12
K3	0	10
K4	0	8
K5	0	5
K6	0	15
K7	2	23
K8	1	10

Tablo 5. (Devamı)

Katılımcı	Gözlem Süresinde Paylaşılan Yeni Sabit Gönderi Sayısı	Gözlem Süresinde Paylaşılan Hikâye Sayısı
K9	0	5
K10	0	18
K11	1	8
K12	0	10
K13	2	11
K14	0	15
K15	0	7
K16	0	18
K17	2	11
K18	0	4
K19	5	20
K20	3	18
K21	2	7
K22	0	17

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların Instagram kullanımında kalıcı gönderilerden çok hikâye paylaşımına yöneldikleri görülmektedir. Gözlem süresi boyunca 22 katılımcının 13'ünün yeni bir sabit gönderi paylaşmadığı, buna karşılık katılımcıların tamamının hikâye paylaşımında bulunduğu belirlenmiştir. Yeni sabit gönderi paylaşan katılımcılarda da paylaşım sayısının 1 ile 5 arasında sınırlı kaldığı görülmektedir. Hikâye paylaşımlarının ise tüm katılımcılarda devam etmesi, hikâye özelliğinin gündelik Instagram kullanımında daha aktif bir paylaşım alanı oluşturduğunu göstermektedir. Bu durum, katılımcıların profillerinde kalıcı olarak yer alacak içerikleri daha sınırlı biçimde paylaşıırken, geçici nitelikteki hikâyeleri gündelik yaşamlarını aktarmak için daha sık kullandıklarına işaret etmektedir. Katılımcı anlatıları da gözlem sürecinde ortaya çıkan bu paylaşım pratiğini desteklemektedir.

K11'in "En basiti bir story çekip atabiliyoruz." ifadesinde (K11, 36 yaş, Ön lisans), hikâyelerin gündelik paylaşımların doğal bir parçasına dönüştüğünü göstermektedir. Böylece hikâyeler, gündelik benlik sunumunun en hızlı ve en düşük riskli sahne önü araçlarından biri hâline gelmektedir. Bu durum, taşrada yaşayan kadınların öz-denetim mekanizmalarıyla ilişkilidir. Hikâyelerin belli bir süre sonra kaybolmaları görünürlüğün dengelenmesine ve kontrollü bir sahne önü performansı oluşturulmasına hizmet etmektedir. K2 bu durumu açık biçimde ifade etmektedir:

"Birbirimizi fazla tanıdığımız için çok fazla girmiyorum, paylaşım yapmıyorum yani Instagram'da post olarak paylaşmıyorum, sadece hikâyede." (K2, 31 yaş, Lise mezunu)

Bu ifade, küçük şehirlerdeki yoğun seyirci durumunun kadınları daha kontrollü görünürlük stratejilerine yönelttiğini göstermektedir. Böylece kalıcı gönderiler daha

fazla değerlendirme ve yorum riski taşıırken, hikâyeler geçicilikleri sayesinde daha güvenli bir performans alanı sunmaktadır.

4.2.2. Bilgi Edinme ve Öğrenme Odaklı Kullanım

Instagram kullanım pratikleri görüşmeler ve gözlem açısından değerlendirildiğinde bilgi edinme, kendini geliştirme motivasyonlarıyla kullanılan önemli bir kaynak hâline geldiği sonucuna varılmaktadır. Bu kullanım biçimi yalnızca “bilgi edinme” düzeyinde kalmamaktadır ve bireylerin kendilerini nasıl bir kimlik inşa etmek istedikleriyle de doğrudan ilişkilidir. Katılımcılar, Instagram’da yalnızca içerik tüketmemektedir, aynı zamanda takip ettikleri profiller ve beğenileri aracılığıyla da “bilinçli kadın”, “iyi anne”, “kendini geliştiren birey”, “kültürlü kişi” gibi kimlik performanslarını sergilemektedir. Taşra bağlamında ele alındığında bireylerin bilgi içeriklerini takip etmesi yalnızca kişisel gelişim pratiği değildir. Bu durum aynı zamanda taşrada eleştirilme olasılığı düşük olan stratejik kimlik performanslarından biridir. Bu nedenle Instagram, katılımcılar açısından “bilinçli kadın” kimliğinin görünür kılındığı bir sahne işlevi görmektedir.

Öğrenmeye açık kadın kimliğinin sunulmasının yanı sıra Instagram’ın gündelik tüketim kararlarını yönlendiren bir rehber olarak da kullandığı gözlemlenmiştir. Özellikle moda, ev dekorasyonu, yemek ya da alışveriş içerikleri üzerinden şekillenen bu kullanım biçimi, güncel yaşam tarzlarına ve estetik anlayışlarına dahil olma arzusunu da yansıtmaktadır. K8’in şu anlatısı bu duruma örnek niteliğindedir:

Yani mesela günlük moda olarak diyeyim, kıyafet, kombin tarzı. Hani hoşuma giden mesela orada bir şey olunca, şey yapıyorlar, öneride bulundum diyorlar ya. İşte mesela indirim oldu şöyle oldu falan. Mesela oradan falan bağlı uygulamalardan falan. Mesela bakıyorum hoşuma giden gerçekten de fiyatı uygunsa bütçeme uygunsa ve ihtiyacım olan bir şeyse alıyorum. Bazen uygun olmayan bir şey de alabiliyoruz hoşumuza gittiği için o tarza oluyor mesela.

(K8, 30 yaş, Lisans)

Benzer biçimde K14’ün “Olumlu yönde etkiliyor, fikir ediniyorum. Daha çok çeşit görüyorum, fiyat kıyaslaması yapabiliyorum.” ifadesinden de (K14, 40 yaş, Lise mezunu), Instagram’ın bireylerin tüketim pratiklerinde yönlendirici bir kaynağa dönüştüğünü değerlendirmek mümkündür. Bu sebeple tüketim kabul gören yaşam biçimlerine uyum sağlama şeklidir. Bu anlatılar, Instagram’ın bireylerin benlik

sunumlarını şekillendiren estetik referans alanı hâline geldiğini göstermektedir. Bireyler burada güncel çevreye uyumlu stil, zevk ve sosyal görünürlük biçimini değerlendirmektedir. İzlenim yönetimi çerçevesinde düşünüldüğünde tüketim tercihleri, sahne önü kimliğinin tamamlayıcı dekorlarına dönüşmektedir. Taşrada görünürlüğün yoğun olarak değerlendirildiği düşünüldüğünde kadınların “uygun”, “şık” ya da “modaya uygun” görünme çabası daha anlamlı hale gelmektedir.

Katılımcı anlatılarında öne çıkan bir diğer durum ise annelerin çocuk gelişimi, psikoloji ve eğitim içeriklerine yoğun ilgi göstermesidir. Bu durumda “iyi anne” rolünün dijital ortamda vurgulanan bir kimlik performansı olduğu anlaşılmaktadır. İyi anne rolünü benimseyen katılımcılar çocuk yetiştirmeye dair bilgi edinmenin yanı sıra bilinçli, araştıran ve kendini geliştiren anne kimliğini seyircilere karşı öne çıkartmaktadır. Katılımcıların şu sözleri bu performansı açık biçimde yansıtmaktadır:

“Çocuklarımla ilgili psikologları takip ediyorum.” (K3, 40 yaş, Lise mezunu)

“Çocuğumun psikolojik açıdan... Psikologları çok dinliyorum. Çocuğumu nasıl daha doğru yetiştirebilirim, onları genelde çok takip ediyorum.” (K20, 27 yaş, Ön lisans)

“Instagram’da genelde çocuk psikiyatrisi üzerine şeyleri takip ediyorum. İşte eğitim hocalar var, sınav dönemindeki hocaları takip ediyorum.” (K17, 35 yaş, Lisans)

Bu anlatılarda annelik yalnızca biyolojik bakım rolü olarak değil aynı zamanda sürekli öğrenmeyi gerektiren bir performans alanı olarak sunulmaktadır. Bu açıdan takip edilen içerikler de “iyi anne” rolünün gerektirdiği davranışları sanal uzmanların içerikleri aracılığıyla yansıtmaktadır. Böylece uzman bilgisine dikkat ettiğini göstermek, bireyin hem kendisini hem de çevresini “bilinçli ebeveyn” olduğuna ikna etmeye yönelik izlenim yönetimine dönüşmektedir. Bu izlenim yönetimi yalnızca ebeveynlik üzerinden kurulmamakta aynı zamanda psikoloji, sağlık, ekonomi, eğitim ve kişisel gelişim içeriklerinin tüketilmesi de Instagram’ın “ideal benlik” inşasında önemli bir sahne hâline geldiği yorumuna alan açmaktadır. Bu noktada katılımcıların ifadeleri dikkat çekicidir:

“Genel, diğer sayfaları takip ediyorum, psikolojiyi takip ediyorum ya da felsefe takip ediyorum.” (K13, 25 yaş, Lisans)

“Analizcileri, haberleri. Daha çok altın, döviz hesaplarını. Onları takip ediyorum.” (K5, 44 yaş, Ön lisans)

“Bir de tarih ve coğrafya içerikli sayfaları takip ediyorum. Ayrıyeten memur alımlarını paylaşan bir sayfayı daha takip ediyorum.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu)

Özellikle psikoloji, tarih ve felsefe gibi alanlar, bireylerin kendilerinin sıradan içerik tüketicisi rolünden ötede konumlandırmasını sağlamaktadır. Bu sebeple bireylerin paylaştıkları, takip ettikleri veya beğendikleri içerikler entelektüel yönü güçlü bir benlik sunumu oluşturma çabasını ortaya koymaktadır. Böylece birey, takip ettiği içerikler aracılığıyla seyirciye nasıl biri olduğunu göstermektedir. K5'in ekonomik farkındalık ve güncel bilgiye hâkim olma vurgusu, “gündemi bilen”, “kendini geliştiren” ve “hayatı kontrol eden” birey imajının üretimine hizmet ettiğini ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan K21'in eğitim, sınav ve kültürel içerik vurgusu bireylerin toplumsal olarak meşru ve değerli görülen bilgi alanlarına dahil olma çabasını göstermektedir. Bu anlatı, taşra ortamında özellikle kamusal statü ve mesleki güvence arayışının dijital takip pratiklerini nasıl etkilediğini anlatmaktadır. Bu bağlamda eğitim, sınav içeriklerinin takip edilmesi, toplumsal olarak saygın görülen bir yaşam hedefine yönelmenin göstergesi olarak sunulmaktadır.

K6'nın şu ifadeleri ise Instagram'daki öğrenme odaklı paylaşımların günlük yaşamda nasıl bir rehber dönüşüğünü yansıtmaktadır:

“Ya örnek olarak bazı şeyler öğreniyoruz oradan da mesela. Yani iletişimle ilgili, mesela önceden olsa belki daha rahat tavırlar sergiliyorduk. İşte diksiyon açısından olsun, ne bileyim, her açıdan yani. Okula gidiyorsun, öğretmenle konuşuyorsun, onunla konuşman değişiyor, hitap şeklin değişiyor. Etkiliyor yani her şekilde. Öğreniyoruz.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

Bu anlatıdan anlaşılacağı üzere, bireyin içerik bilgisi davranışları dönüştüren bir sosyal öğrenme alanına dönüşmektedir. Birey, sahne önündeki performansını daha “uygun”, “kontrollü” hâle getirebilmek için dijital ortamlarda karşılaştığı davranış kalıplarını ve sunum biçimlerini öğrenmektedir. Böylece Instagram, kişilerin gündelik hayatta nasıl konuşacağını, nasıl davranacağını ve kendisini nasıl sunacağını şekillendiren görünmez bir rehber dönüşmektedir. K22'nin öğrenme ile özgünlük arasındaki dengeyi sağlama çabasını gösteren ifadesi, kadınların ideal olanı kopyalamadığı ideal olanı kendine uyumlu hale getirerek sunması bağlamında önemlidir:

“Yani bazen ilham veren içerikler oluyor ama tamamen kopyala yapıştır hiç sevmem. Kendi zevkime göre yorumlayabilirim ilham aldığım şeyi.” (K22, 28 yaş, Lisansüstü)

Bu açıdan, katılımcı özgün bir benlik üretmeye çalıştığını ifade etmektedir. Böylece Instagram'daki öğrenme pratiklerinin, bireyin kendi kimliğini yeniden ve

yeniden düzenlediği, sosyal sahnede nasıl görünmek istediğini şekillendirdiği bir kimlik performansına dönüştüğünü söylemek mümkündür.

4.2.3. Eğlence ve Boş Zaman Değerlendirme

Katılımcıların Instagram kullanım pratikleri incelendiğinde platformun gündelik yaşamın monotonluğundan uzaklaşma, boş zamanı değerlendirme ve zihinsel rahatlama aracı olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Instagram, bireylerin gündelik yaşamda sürdürmek zorunda oldukları rollerden bir süreliğine uzaklaşabildikleri, gündelik yaşamda sahne önü performanslarını gevşetebildikleri ve daha rahatlatılmış bir benlik sunumu kurabildikleri dijital bir arka sahne işlevi de görmektedir. Platformun hem sahne önü işlevi hem de sahne arkası işlevi görmesi taşra yaşamında hayatın sınırlı sosyal hareketlilik içinde geçmesi, bireylerin dijital platformları alternatif bir kaçış ve oyalanma alanı olarak deneyimlemeleri açısından önemlidir. K7 bu durumu açık biçimde ortaya koymaktadır:

Sosyal medya şu an bütün zamanımız... Canımız sıkılıyor resmen gidecek yerimiz yok gibi. Gidecek yerimiz yok, işte bir Instagram, bir de bu çıktı TikTok falan. Sadece vakit geçirmek için. Normalde biz böyle değildik. Daha güzel oyunlarımız vardı. Hani sohbet, muhabbet vardı. Şu an tamamen sosyal medyaya döndük. (K7, 35 yaş, Ön lisans)

Bu anlatı, sosyal medyanın taşrada sınırlı sosyal alanın yerini dolduran bir gündelik yaşam pratiğine dönüştüğünü göstermektedir. Katılımcının “gidecek yerimiz yok” ifadesi, taşranın sınırlı sosyalleşme imkânlarının sosyal medyayı boş zaman pratiklerinin önemli bir parçası hâline getirdiğini gösterirken, aynı zamanda yüz yüze etkileşimlerin zayıfladığına ilişkin bir farkındalığı da yansıtmaktadır.

Katılımcıların diğer bir kısmı ise Instagram kullanımını kontrollü ve sınırlı bir davranış olarak tanımlamaya çalışmaktadır. Bu durum, sosyal medyaya yönelik “bağımlılık” eleştirilerinin farkında olduğunu ve bireylerin kendilerini ölçülü kullanıcılar olarak sunma ihtiyacı hissettiklerini göstermektedir.

“Beni aslında çok etkilemiyor. Yani ben bağımlısı değilim. Boş kalan vakitlerimde öyle bakıyorum yani. Öyle sürekli 7-24 elimde telefon, hani Instagram’da gezinen bir insan değilim.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

“Çok fazla kullanmadığım için çok etkilemiyor ama merak ettiğim şeyler güzel oluyor. Bazen can sıkıntısından, bir yerde sıra beklerken falan öyle kullanmayı tercih ediyorum.” (K17, 35 yaş, Lisans)

Bu anlatılar, bireyin kendini “kontrollü”, “ölçülü” ve “iradesini kaybetmeyen” bir kullanıcı olarak yansıtma çabasını göstermekte böylece olumlu bir toplumsal izlenim üretmeye çalışmaktadır. Taşrada aşırı görünürlük ya da dijital bağımlılığın olumsuz değerlendirilebildiği göz önüne alındığında bireylerin kullanım pratiklerini meşrulaştırma ihtiyacı duydukları hissedilmektedir. Burada Instagram, sorumlulukların önüne geçen merkezi bir alan olarak değil, boş zamanı dolduran ikincil bir uğraş olarak sunulmaktadır. Bu anlatılar bireylerin sosyal medya kullanımını savunulabilir bir çerçeveye yerleştirme çabası taşıdığını göstermektedir. Özellikle annelik, çalışan kadın ya da bakım veren geleneksel kadın rolleri içerisinde bireyler, “zamanını boşa harcayan kişi” imajından kaçınmaya çalışmaktadır. K12’nin “Kısmi etkiler fırsat buldukça ben bir anneyim fırsat buldukça onu kullanıyorum zaten.” ifadesinde (K12, 35 yaş, Ön lisans), Instagram kullanımının annelik görevlerinin önüne geçmediğini vurgulamaya çalıştığı görülmektedir. Bununla birlikte bazı katılımcılar sosyal medyanın zaman algısını dönüştürdüğünü ve gündelik rutinleri aksatabildiğini de ifade etmektedir. K9’un şu anlatısı bu durumu dile getirmektedir:

“O anda peş peşe farklı konularda reklam gelince ya da görüntü gelince hepsine aynı anda baktığın zaman bir de bakıyorsun saat baya bir ilerlemiş. Orada senin yapacağın işler veya ilgilenmen gereken başka şeyler de geri planda kalıyor.” (K9, 50 yaş, Ön lisans)

Mizah içeriklerinin tüketilmesi bakımından ise Instagram’ın sosyal yaşamın baskılarından kısa süreli uzaklaşma alanı olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Özellikle mizah içerikleri, bireylerin toplumsal rollerin ağırlığını geçici olarak askıya alabildikleri “rahatlatılmış performans alanları” oluşturmaktadır. K18’in Instagram hesabı yokken güncel mizah sohbetlerini kaçırmaması üzerine hesap açtıktan sonra bu sohbetlere dahil olmasını “sosyal yaşamdaki böyle şaka tarzı şeyleri de daha çok takip etmeye imkân buldum.” (K18, 25 yaş, Lisans, İçe dönük) şeklinde ifade etmiştir. K18’in bu anlatısı, mizahın bireyin sosyal dünyaya dahil olmasını kolaylaştırdığını göstermektedir. Özellikle içe dönük kimlik tanımına sahip katılımcılar açısından mizah içerikleri, doğrudan sahneye çıkmadan sosyal yaşama dahil olabilmenin güvenli yollarından biri hâline gelmektedir. Böylece birey, mizah sayesinde risksiz ve rahat bir performans alanı kurabilmektedir.

4.2.4. Estetik ve Görsel Paylaşım Pratikleri

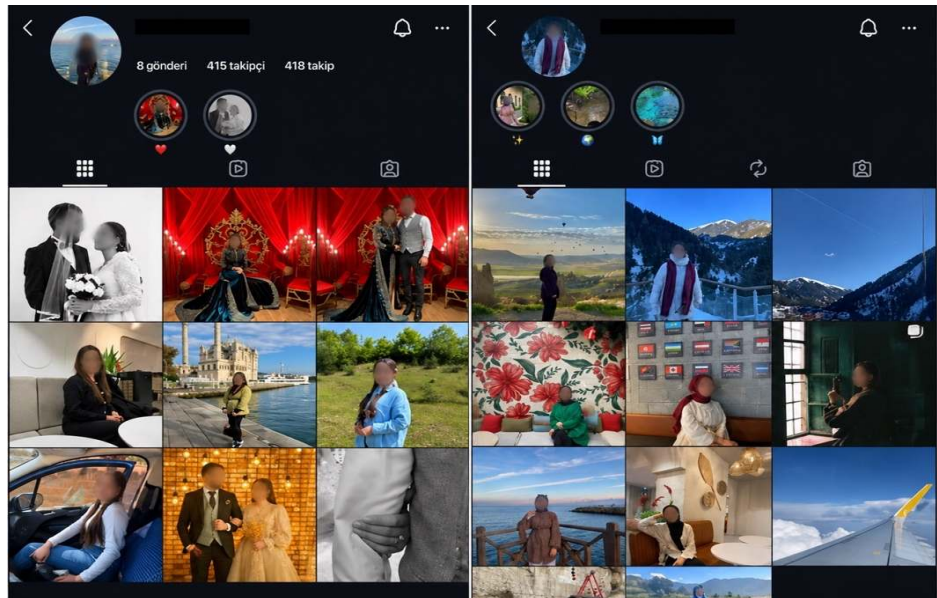
Instagram kullanım pratikleri açısından öne çıkan bir diğer durum ise estetik görünme motivasyonudur. Görsellik, paylaşımın biçimsel bir özelliği olmanın ötesinde, benlik sunumunun sahnelenmesinde kullanılan önemli bir performans dekoruna dönüşmektedir. Katılımcılar paylaştıkları fotoğraf, müzik, renk, mekân ve kompozisyon tercihleri aracılığıyla nasıl biri olarak görünmek istediklerini de inşa etmektedir. Bu sayede Instagram profilleri, bireylerin sahne önünü titizlikle kurguladıkları dijital vitrinler olmaktadır. Bu vitrinlerde görsel bütünlüğe önem verilmektedir. Fotoğrafların renk uyumu, müzik seçimi, içerik düzeni ve profil estetiği, bireylerin sanal kimliklerini rastgele değil, düşünerek kurguladıklarını göstermektedir. Bu durum Instagram profilini adeta kişisel bir sergi alanına dönüştürmektedir.

“İçeriklerimi de belli bir düzenle paylaşıyorum. Hikâye kısmına ekliyorum, ayrı bir şekilde gönderi olarak atıyorum, renk uyumuna dikkat ediyorum. O şekilde.” (K16, 27 yaş, Lisans)

“Şöyle paylaştığım şeylerde daima estetik uyuma, renk uyumuna, şarkı uyumuna dikkat ediyorum, popüler müzik kullanmayı hiç sevmiyorum, hep kendi dinlediğim benim müzik zevkimi yansıtan müzikleri koyuyorum.” (K22, 28 yaş, Lisansüstü)

“Mesela bir fotoğrafı paylaştığınız zaman onun estetik olup olmadığı, onunla entegre olarak müziğin uyumlanması çok önemli benim için.” (K10, 35 yaş, Lisans)

“Mesela sayfamın daha düzenli olmasını tercih ediyorum. Dediğim gibi çok karışık fotoğraflar, birbirine uyumsuz müzikler, resimler tercih etmiyorum.” (K1, 25 yaş, Lisans)

Şekil 4. Profil estetiği ve içerik bütünlüğüne ilişkin paylaşım örnekleri

Katılımcı alıntıları ve Şekil 4 birlikte değerlendirildiğinde, dijital sahnede profil düzeni, renk tercihleri ve paylaşım kompozisyonu aracılığıyla bireyin nasıl algılanmak istediği de yönetilmektedir. Bu sayede sahne önü performansı ayrıntılı bir biçimde planlanmakta ve kontrol edilmektedir. Katılımcıların estetik uyuma dair anlatıları ve profil düzenleri değerlendirildiğinde, Instagram’daki paylaşımlarının spontane değil, büyük ölçüde sosyal beğeni beklentisi doğrultusunda şekillendiği görülmektedir. Fotoğraf ve müzik arasındaki uyum, bütünlüklü bir sahne önü performansı sergileme isteğidir. Bu istek göz önüne alındığında paylaşım tercihleri dikkatle seçilmiş ve estetik olarak filtrelenmiş performanslara dönüşmektedir. Tüm bunlar ile K22’nin ifadelerinden estetik tercihin bireyin özgünlük iddiasını da taşıdığını göstermektedir. Katılımcı popüler müziklerden uzak durduğunu özellikle vurgulayarak kendisini “taklit eden” değil, “kendi zevki olan” biri olarak sunmaktadır. Böylece estetik tercih, bireysel kimliğin ayırt edici unsuru hâline gelmektedir. Özellikle eğitim düzeyi yükseldikçe estetik tercihler üzerinden kurulan özgünlük iddiasının daha görünür hâle geldiği dikkat çekmektedir. K7’nin şu anlatısı ise estetik tercihin doğrudan sosyal onayla ilişkisini göstermektedir:

“Evet fotoğrafın estetikliğine dikkat ettiğim zaman ya da daha çok böyle kendimi ya da hani aile içinden böyle bir espri amaçlı şeyler paylaştığım zaman bakıyorum ki bunlar daha çok, böyle insanlar tarafından daha çok beğeniliyor.” (K7, 35 yaş, Ön lisans)

Bu ifade, estetik düzenlemenin beğenin gözetlendiği bir sosyal süreç olduğunu göstermektedir. Bu açıdan hangi içeriklerin daha fazla ilgi gördüğünü gözlemlenmekte ve performans buna göre yeniden düzenlenmektedir kısaca seyircinin tepkisi, performansın biçimini doğrudan belirlemektedir.

Katılımcıların bir kısmı ise tarihi mekânlar, müzeler, konaklar ve kültürel alanları paylaşmayı tercih ettiklerini belirtmektedir. Bu paylaşımlar yalnızca gezilen yerlerin gösterilmesi değil, kültürel sermaye ve “nitelikli deneyim” performansının görünür kılınması açısından önem taşımaktadır. K21 bu durumu “Genellikle çektiğim manzara fotoğraflarını ve gezdiğim müze tarzı yerleri paylaşıyorum. Müze olur, işte bir tarihi mekân olur, konaklar olur. Böyle yerleri paylaşıyorum.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu) sözleri ile ifade etmektedir. Burada birey taşrada kültürel olarak değerli görülen alanlarla ilişkisini görünür kılmaktadır. Müze, tarihi konak ya da kültürel mekânlar burada birer “dekor” işlevi görmekte, bireyin kültürle ilişkili, gezen ve deneyim sahibi kimliğini desteklemektedir ve bu tür mekânlar, performansın inandırıcılığını güçlendiren sembolik araçlara dönüşmektedir.

Seyahat fotoğrafları, katılımcıların paylaşım pratikleri arasında sıklıkla dile getirilen içerik türlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Seyahat deneyimleri sosyal yaşamın aktifliği ve deneyim sahibi olma hâlinin görünür kılınması açısından önem taşımaktadır:

“Ben gezip gördüğüm yerleri paylaşmayı seviyorum onları, daha sonrasında işte baktığım zaman mesela geçen sene bu tarihlerde ne yapmışım onları kontrol etmeyi çok seviyorum.” (K10, 35 yaş, Lisans)

K10 burada gezen ve sosyal yaşamın içinde olan bir kimlik sunmaktadır. Özellikle taşra bağlamında seyahat deneyimleri bireyin sıradan gündelik yaşamın dışına çıkabildiğine işaret eden önemli sembolik göstergelerden biridir. Ek olarak bazı katılımcılar da kendilerini doğrudan paylaşmak yerine gezdikleri yerleri, doğayı ve manzaraları paylaşmayı tercih ettiklerini belirtmektedir. Bu durum, bireyin görünürlüğünü daha kontrollü biçimde sürdürmesine olanak sağlamaktadır. K10’un “Gezip gördüğüm yerleri paylaşmayı daha çok seviyorum, kendimden ziyade.” ifadesi (K10, 35 yaş, Lisans), doğrudan benlik sergilemek yerine dolaylı bir görünürlük stratejisi kurduğunu göstermektedir. Böylece birey hem sosyal sahnede kalmakta hem de kendisini tamamen merkeze yerleştirmekten kaçınmaktadır.

Şekil 5. Farklı katılımcıların doğa temalı Instagram paylaşım örnekleri

Şekil 5’te örnekleri verilen gözlem verileri ve katılımcıların tekrar eden ifadelerinden anlaşılacağı üzere doğa ve manzara içeriklerinin yoğun biçimde paylaşılması diğer bir dikkat çekici bulgudur. Katılımcılar doğa paylaşımlarını huzur, sadelik ve doğallıkla ilişkilendirilen ve kimi zaman taşrayı yansıttığı vurgulanan bir kimlik performansı olarak sergilemektedir. Özellikle taşra yaşamının doğal çevreyle kurduğu ilişki, bu paylaşımlarda belirgin biçimde görünür olmaktadır. K17’nin bu durumu “Ama bizim şimdi işte doğamız, yaylalarımız çok güzel. O yüzden öyle bir

etkileşim oluyor bize de.” (K17, 35 yaş, Lisans) şeklinde dile getirmiştir. Katılımcı taşranın sınırlılıklarının yanı sıra doğal ve otantik yaşam biçimiyle de temsil edildiğini vurgulamaktadır. Doğa burada kimlik performansının temel dekorlarından biridir. Katılımcılar doğa üzerinden daha sade, huzurlu ve “gerçek” bir yaşam biçimi sunduklarını düşünmektedir. Benzer biçimde K3’ün “Doğayı paylaşıyorum. Ormanı çok seviyorum, ormanı paylaşıyorum.” ifadesinde (K3, 40 yaş, Lise mezunu), doğa içeriklerinin bireyin iç dünyasını ve yaşam tarzını temsil eden sembolik bir değere dönüştüğünü göstermektedir.

4.2.5. Arşiv ve Hafıza Oluşturma Motivasyonu

Gözlem ve görüşme verilerinden Instagram kullanım pratikleri arasında kişisel arşiv oluşturma temel bir öneme sahip olduğu ve bireylerin bu platformu anı arşivi için de kullandığı belirlenmiştir. Özellikle katılımcıların “kendim için paylaşıyorum” vurgusu, sosyal medya kullanımını beğeni ve onay ihtiyacından bağımsızlaştırma çabası olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak dramaturjik açıdan ele alındığında bu söylem tamamen izleyiciden bağımsız bir kullanım biçimine işaret etmemektedir. Aksine bireyler, görünürlük ile samimiyet arasında denge kurmaya çalışırken “doğallık”, “içtenlik” ve “gösterişsiz paylaşım” performansını sahnelemektedir. K3 bu durumu “Çünkü o an onu paylaşmak beni mutlu ediyor. Karşı taraf ister beğensin ister beğenmesin.” (K3, 40 yaş, Lise mezunu) sözleri ile dile getirmiştir. Bu anlatı, paylaşımın temel motivasyonunun dış onay değil, bireysel sebeplere bağlamaktadır. Ancak burada dikkat çeken nokta, katılımcının özellikle “beğeni” ihtiyacına mesafe koyma durumunu vurgulamasıdır. Birey, izlenimini “beğeni bağımlısı” olmaktan uzaklaştırırken bunun yerine bağımsız ve doğal bir benlik performansı sergilemektedir. Benzer biçimde K5 de “Bunda hani geri dönüp kaç kişi beğenmiş diye baktığım yok yani kim beğenirse. Ben öyle sadece o anlık paylaşmışımdır. O anki coşkum yani.” (K5, 44 yaş, Ön lisans) anlatısı ile kendi paylaşım motivasyonunu anlık duygusal istekler üzerinden açıklamaktadır. Birey, seyirci karşısında “hesaplı davranmayan”, “doğal kalan” kişi imajını öne çıkartmak istemektedir. Sosyal medya kullanımının yapaylıkla ilişkilendirildiği tartışmalar düşünüldüğünde, “kendim için paylaşıyorum” söylemi aynı zamanda toplumsal bir meşrulaştırma işlevi görmektedir. Paylaşım yaparken temel amacın kişisel mutluluk, tatmin duygusu olduğu vurgusu birçok katılımcının ifadelerinde öne çıkmaktadır:

“Yani şöyle hani ben dediğim gibi bunları paylaşırken birileri beni beğensin ya da birileri beni takdir etsin kafasıyla yapmadığım için kendi mutlu olayım bana orada anı biriktireyim ondan dolayı.” (K10, 35 yaş, Lisans)

“Benim amacım insanlar görsün diye değil de paylaşmayı sevdiğim için paylaştığımı fark ediyorum. Yoksa insanlar görsün benim gezdiğim, yediğim, gittiğim yerleri diye paylaşmıyorum. Genelde kendimi iyi hissettiğim için paylaşıyorum.” (K16, 27 yaş, Lisans)

“Yani öyle bir gayem yok hani böyle beğenilsin şey yapılsın. Sadece hoşuma gittiği için arşivde kalması için şey yapıyorum. Geriye dönük arşivlenmesi için paylaşım yapıyorum genelde.” (K7, 35 yaş, Lisans)

K10’un ve diğer katılımcıların ifadelerinde Instagram, onay amacından çok kişisel hafıza alanı olarak işlevselleştirilmektedir. Sosyal medyanın görünürlük ve değerlendirme üzerine işleyen yapısı göz önüne alındığında bireyin “takdir edilme” arzusunu reddetmesi, platformun işleyişi üzerine farkındalığı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla buradaki söylem, seyirciyi tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Aksine seyircinin varlığına rağmen “içsel motivasyonla paylaşım yapan kişi” kimliğini vurgulamaktadır. Bu kimlik motivasyonunun yanı sıra “anı biriktirme” motivasyonunun da birçok görüşmede öne çıktığı görülmektedir. Böylece platform, geçmiş deneyimlerin sakladığı, dönüp bakılan bir hafıza alanına dönüşmektedir. Katılımcıların anlatıları bu açıdan önemlidir:

“Donrasında işte baktığım zaman mesela geçen sene bu tarihlerde ne yapmışım onları kontrol etmeyi çok seviyorum. Hatıra, anı biriktirmeyi, bunlar için de doğru bir platform olduğunu düşünüyorum açıkçası Instagram’ın.” (K10, 35 yaş, Lisans)

“Ben orada sadece anı paylaşıyorum. Hani sevdiklerimle paylaşmayı seviyorum, o şekilde.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

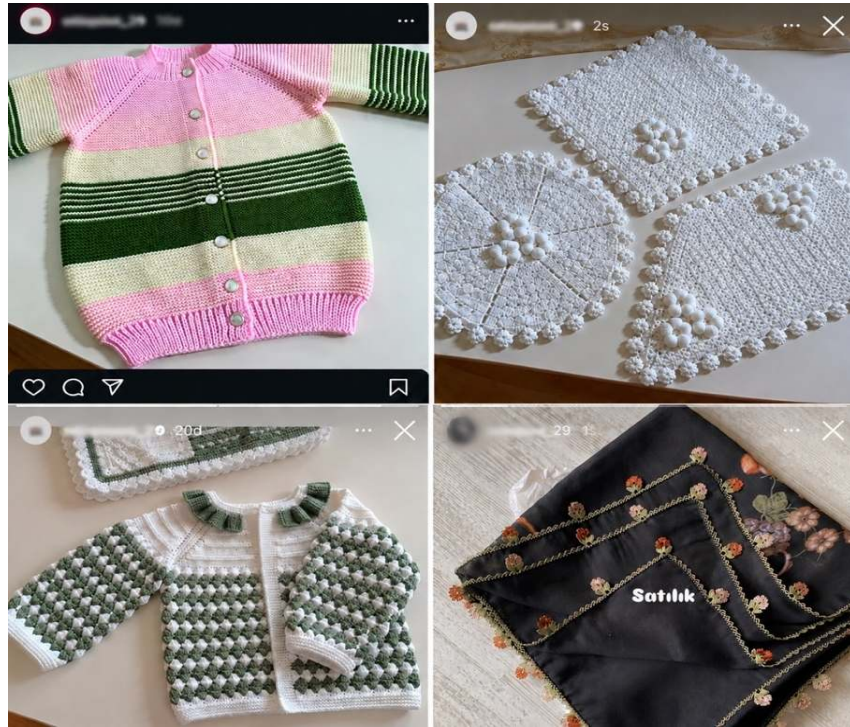
Bekâr bir insandan evli bir insan oldum. Daha sonrasında anne oldum. Ondan dolayı şu anda daha çok çocuğumla, eşimle bir içerik paylaşmaya çalışıyorum. Çocuğumu zaman zaman nasıl yetiştirdiğime dair ailevi şeyimi ama bunu bir yarış hâlinde değil, kendimi mutlu etmek için, oylanmak için daha çok. Artık biri görsün diye değil de bana anı kalsın diye paylaşmaya çalışıyorum daha çok. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

Bu kategori tema kapsamında genel olarak değerlendirildiğinde dijital arşiv oluşturma motivasyonu, bireylerin yaşam anlatılarını kaydettikleri, geçmiş

performanslarını sakladıkları ve dijital kimliklerinde süreklilik sağladıkları bir hafıza sahnesine dönüşmektedir. Ancak bu hafıza üretimi bile tamamen bağımsız değildir. Çünkü bireyler hangi anının görünür olacağına, nasıl sunulacağına ve kimlerle paylaşılacağına bilinçli biçimde karar vermektedir.

4.2.6. Üretim, Emek ve Profesyonel Kullanım

Instagram'ın, emek görünürlüğünün sergilendiği ve profesyonel kimlik performanslarının sunulduğu önemli bir dijital sahne olarak işlev gördüğü gözlemlenmiştir. Özellikle üretime dayalı paylaşımlar yapan katılımcılar için Instagram, yalnızca kendilerinin değil, emeklerinin, bilgilerinin ve üretkenliklerinin de sergilendiği bir performans alanına dönüşmektedir. Burada sergilenen şey aynı zamanda “üreten kadın”, “faydalı birey”, “çalışkan kişi”, gibi toplumsal olarak olumlu anlamlar taşıyan kimlik rolleridir. Taşra gibi kadınların görünürlüğünün çoğu zaman aile, mahremiyet ve geleneksel roller üzerinden değerlendirildiği çevrelerde, üretim vurgusu yapan paylaşımlar dijital görünürlüğünü meşrulaştıran önemli stratejilerden biridir. Bu bağlamda katılımcılar sanal ortamda görünür olmayı doğrudan “kendini sunma” olarak değil, faydalı olma ve ele emeği üretim üzerinden açıklamaktadır. Şekil 6’da ise katılımcıların el emeği odaklı paylaşımlarından örnekler verilmiştir.

Şekil 6. El emeği ve üretim pratiklerine yönelik Instagram paylaşımları

“Ben dediğim gibi çok bağımlısı olmadığım için, hani böyle ben genelde canım sıkıldığında, boşta kaldığımda ya da bir şey üretmek istediğimde, öğrenmek istediğimde

inan ki o şekilde kullandığım için zaten çok bir şey de paylaşmıyorum.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

Örgü paylaşıyorum. Yemek paylaşıyorum. Yemeği de aslında hani böyle gösteriş amaçlı değil ama millete yararım dokunsun. Eğer bir değişik bir yemeğin varsa onu paylaşmak adına. Evet tarif adına ama yoğunluğum örgü üzerine... Daha çok kişilere hitap etmeye başladım, örgülerim beğenildi. Daha çok sipariş almaya başladım. (K19, 47 yaş, Lise mezunu)

“İşte el emeği, hani el işim var bir şeyler paylaşıyorum. Buradan beni tanıyabilirsiniz.” (K7, 35 yaş, Ön lisans)

Katılımcıların el emeği ürünlerini sıkça paylaşmaları dikkat çeken gözlem bulguları arasındadır. El işi, örgü ve üretim odaklı paylaşımlar kadınların üretkenliklerini vurguladıkları önemli performans alanıdır. Bu bağlamda K6 anlatısında kendisini “üretmeye çalışan” birey olarak konumlandırmaktadır. Bu söylem, sosyal medyanın olumsuz çağrışımlarından uzak durarak dijital kullanımını meşru bir zemine oturtma çabası taşımaktadır. Benzer biçimde K19 kendi paylaşımlarını “gösteriş” kavramından ayırıştırarak fayda söylemini ön plana çıkarmaktadır. Burada dikkat çekici olan nokta, görünürlüğün bireysel olarak değil, başkalarına katkı sağlayan üretici performans üzerinden sunulmasıdır. K19’un bir diğer ifadesi ise üretimin ekonomik karşılığa dönüşmesini göstermesi bakımından önemlidir. Böylece birey, üretici kadın kimliğini görünür kılarak hem sosyal onay hem de ekonomik fayda üretmektedir. Geleneksel anlamda ev içiyle sınırlandırılan kadın emeğinin dijital ortamda görünürlük ve ekonomik karşılık kazanması, taşra çerçevesinde önemli bir dönüşüm alanı sağlamaktadır. Taşrada kadınların dijital görünürlüğünün daha dikkatli değerlendirilmesi, üretime dayalı içerikleri ve bunların sağladığı getirileri daha kabul edilebilir bir görünürlük biçimi hâline getirmektedir.

Taşrada yaşayan kadınların profesyonel kullanım pratikleri Instagram’ın ekonomik ve mesleki görünürlük üretimindeki rolünü açık biçimde ortaya koymaktadır. K18 “Bir dergide editör olarak çalışıyorum. İlk açma amacım da zaten derginin sosyal medya içeriklerini takip etmek ve katkıda bulunmaktı. Daha sonrasında tabii gelişti.” (K18, 25 yaş, Lisans) ve “Yani yaptığımız iş işte, ne bileyim dergiyle alakalı paylaştığım şeyler başka insanlar tarafından görülüyor. Belki işte başka şehirlerde yaşayan insanlar görüyor ve yaptığın işin bir karşılık bulduğunu düşünüyorum.” (K18, 25 yaş, Lisans) ifadeleriyle bu platformda profesyonel ağların ve mesleki kimliklerin de

olduğunu ifade etmektedir. Mesleki kimlik görünürlüğü profesyonel emeğin dijital karşılığını beğenilerle görme imkânı sunmaktadır. Küçük şehirlerde yaşadıkları çevre ile sınırlı kalan mesleki görünürlüğün dijital platformlar aracılığıyla genişlemesi, bireylere daha büyük bir seyirci kitlesi karşısında performans sergileme imkânı sunmaktadır.

Sosyal medya paylaşımlarında öne çıkan bir diğer motivasyon ise toplumsal farkındalık oluşturma, ses duyurma ya da duygu ortaklığı kurma amacıdır. Özellikle toplumsal olaylar, boykot çağrıları, savaş ve şiddet içerikli gündemler üzerinden yapılan paylaşımlar, bireylerin dijital ortamda ahlaki ve duyarlı bir kimliğini sunma şeklindedir:

Bunu kendimi reklam amaçlı değil de bir ses duyurma amacıyla paylaşımlarım oluyor ya. Sadece o amaçla, günümüzden en iyi örnek verirsem Filistin'deki mesela. Bu herkes ilgilendiren bir konu. Herkes paylaşım yaptığı için sen de orada bir paylaşım yapıyorsun. Yoksa orada işte ben de böyle savunucuyum, başka bir şey yapamıyorum. Elinden gelen bir şey yok. Arka planda belki ufak tefek bir şeyler yapıyorsun ama destek istenilen yerlerde ya da kendim de bir paylaşım ile bulunuyorum ki ses daha çok artsın. (K9, 50 yaş, Ön lisans)

“Gün içinde yaşanan olaylara bir tepki veriyorum. Görünce paylaşımım hemen. Mutlaka paylaşıyorum ben de.” (K13, 25 yaş, Lisans)

Anlaşılabileceği üzere dijital paylaşımlar vicdani ve toplumsal sorumluluk performansının yansımalarıdır. Katılımcılar burada aktif bir toplumsal aktör olma arzusunu görünür kılarken, aynı zamanda “kendini reklam eden kişi” imajından uzak durmaya çalışmaktadır. Burada paylaşım, bireyin gündelik olaylar karşısındaki duyarlılığını görünür kılan bir performans işlevi görmektedir. Sessiz kalmamak, tepki göstermek ve paylaşım yapmak, dijital ortamda toplumsal bilinç sahibi kişi kimliğinin bir parçasına dönüşmektedir.

Üretim, emek ve profesyonel kullanım kategorisi genel olarak değerlendirildiğinde katılımcıların üretim, emek ve profesyonel kullanım pratikleri, Instagram'ın yalnızca tüketim ve eğlence alanı olmadığını, aynı zamanda bireylerin üretkenliklerini, mesleki kimliklerini ve toplumsal fayda odaklı benlik performanslarını görünür kıldıkları çok katmanlı bir dijital sahneye dönüştüğünü göstermektedir. Özellikle taşra bağlamında görünürlüğün meşrulaştırılması çoğu zaman üretim, fayda ve emek üzerinden kurulmaktadır. Böylece bireyler dijital ortamda var olmayı toplumsal olarak daha kabul edilebilir kimlik performanslarıyla ilişkilendirmektedir.

4.2.7. Algoritma ve Görünürlük Farkındalığı

Instagram yalnızca içerik paylaşım alanı değil, aynı zamanda görünürlüğün algoritmik olarak düzenlendiği stratejik bir dijital sahnedir. Instagram algoritması, kullanıcı etkileşimlerini temel alarak hangi içeriklerin daha görünür olacağını belirleyen bir sistemdir. Bu sebeple algoritma, bireylerin dijital görünürlük stratejilerinin seçiminde etkili olmaktadır. Katılımcılar hangi içeriklerin daha fazla izlendiğini, hangi müziklerin öne çıktığını, keşfete düşmenin nasıl mümkün olduğunu ya da hashtag kullanımının erişimi nasıl artırdığını fark etmiş durumdadır. Bu durum, Instagram kullanımının spontane bir paylaşım pratiğinden çok, görünürlüğün bilinçli biçimde yönetildiğini göstermektedir. Bireyler sadece seyirci karşısında performans sergilememektedir. Aynı zamanda dijital sahnenin kurallarını öğrenerek performanslarını buna göre yeniden tasarlamaktadır. Böylece algoritma, sahnenin görünmez yönetmeni hâline gelirken kullanıcılar da görünürlük elde edebilmek için performanslarını buna uygun şekilde sergilemektedir:

“İnsanlar onu kullanınca gözümüze daha mı cazip gelmeye başlıyor. Artık biz de onu kullanmaya başlıyoruz. Müzik olsun, birkaç kişi beğendiği için yoksa biz de beğendiğimiz için mi bilmiyorum ama kulağa hoş gelmeye başlıyor artık bir zamandan sonra.” (K1, 25 yaş, Lisans)

Genelde kendi özel hayatımdan değil de dergi içerikli şeyler paylaştığımda popüler seslerden kullanmaya çalışıyorum veya hashtag olarak bazı şeyler tag’lediğim zaman genel herkese ulaşabilecek şeyler seçmeye çalışıyorum... İşte daha popüler şeyler yapınca daha çok takipçi geliyor, beğeni geliyor. Bunları işte ne bileyim güncel sesleri veya evet genelde popüleri takip etmek bir tık daha şey katkı sağlıyor diyeyim. (K18, 25 yaş, Lisans)

Kesinlikle, evet artış oluyor. Zaten dediğim gibi attığım reels’larda hani en çok işte popüler olanlar daha çok izlendiğini, keşfete düştüğünü sayfama çıktığını, keşfete düştüğünü görüyorum... Şimdi Instagram öyle bir platform ki bunun bence hani kullanabilene küçük bir şehir de büyük gelir. Kullanamayana büyükşehir küçük gelir çünkü tamamen beceri anlamında. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

Bu anlatılar, kullanıcıların Instagram'daki görünürlüğünün rastlantısal olmadığını bildiğini göstermektedir. Beğeni ve izlenme sayısı burada yalnızca sayısal bir veri değildir. Bu geri bildirimler yani alkışlar performansın başarısını ölçen sembolik göstergelerdir. K18'in ifadelerinden hashtag, popüler ses kullanımının, seyirci kitlesini genişletmeye yönelik bilinçli bir hamleye dönüştürdüğü anlaşılmaktadır. Benzer şekilde K20'nin ifadesinde de keşfete düşmenin, dijital görünürlük açısından nasıl anlam kazandığı açık biçimde görülmektedir. Taşrada fiziksel çevrenin sınırlı olması, dijital görünürlüğü alternatif bir sosyal büyüme alanına dönüştürmektedir. Yine K20'nin ifadesi, bilinçli paylaşımlar yapılarak coğrafi sınırların aşabileceğine dair güçlü bir farkındalık içermektedir. Katılımcıların popüler müzik kullanımına dair anlatıları da algoritmik görünürlüğün estetik tercihlerle nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Böylece popüler müzikler dikkat çekme stratejisinin bir parçası olmaktadır. K1 yalnızca popüler olanı takip etmediğini zamanla popüler olanı gerçekten beğenmeye başladığını ifade etmektedir. Bu durum, algoritmaların bireysel beğeni ve zevk oluşumunu şekillendiren bir mekanizmaya dönüştüğünü göstermektedir. Ancak bazı katılımcılar da popüler görünürlük stratejileri ile özgünlük arasında mesafe kurmaya çalışmaktadır K22'nin "Bazen popüler müzik koyanların daha çok beğeni aldığını gözlemliyorum ama sırf daha çok beğenilsin diye sevmediğim bir şarkıyı koyamam." (K22, 28 yaş, Lisansüstü) sözleri bu durumu ifade eder niteliktedir. Katılımcı bir yandan popüler içeriklerin erişim avantajı sağladığının farkındadır. Diğer yandan tamamen algoritmanın beklentilerine göre davranmanın "yapay" bir görünüm yaratacağını düşünmektedir. Böylece birey, görünürlük kazanma isteği ile özgün kalma arzusu arasında denge kurmaya çalışmaktadır.

Katılımcıların anlatıları, tema ve kategori kapsamında genel olarak değerlendirildiğinde Instagram kullanımının giderek daha stratejik bir nitelik kazandığı görülmektedir. Kullanıcılar hangi içeriklerin daha fazla izlendiğini, hangi estetik tercihlerin beğeniyi artırdığını ve algoritmanın nasıl çalıştığını gözlemleyerek performanslarını buna göre düzenlemektedir. Özellikle taşra bağlamında sınırlı fiziksel görünürlüğün dijital platformlar sayesinde aşılabilmesi, algoritmayı sosyal hareketlilik ve görünürlük üretiminin önemli araçlarından biri yapmaktadır.

4.3. Benlik Sunumu ve Kimlik Performansı

Sosyal medya platformları bireylerin kendilerini nasıl görmek istediklerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Dramaturjik kurama göre ise Instagram, bireylerin farklı toplumsal rolleri sahneye koydukları, belirli rolleri daha görünür kıldıkları ve izleyici

karşısında kontrollü performans gerçekleştirdikleri bir sahne konumundadır. Özellikle taşra gibi dar bir sosyal ortamın bulunduğu ve kadın davranışlarının daha sık denetlendiği çevrelerde, kadınların kimlik rollerini daha çok onay alan roller etrafında şekillendirdiği görülmektedir. Bu kısımda sunulan bulgular, araştırmanın “Kadınlar Instagram’da kendilerini hangi kimlik rolleri aracılığıyla sunmaktadır?” ve “Instagram kullanımında sahne önü ve sahne arkası ayrımı hangi alanlarda ortaya çıkmaktadır?” alt araştırma sorularına karşılık vermektedir. Bu bağlamda taşrada yaşayan kadınların sanal sahnede gösterdikleri kimlik performanslarının annelik, muhafazakâr kadınlık, sosyal kadınlık, üretici kadınlık, estetik benlik, otantik/doğal benlik ve kültürel kimlik gibi toplumsal eleştiri riski daha düşük roller etrafında şekillendiği gözlemlenmiştir. Bu anlamda kadınların hangi performans alanlarını nasıl görünür kıldığı incelenmiştir. Katılımcıların paylaşımlarında hem bireysel tercihlerin hem de toplumsal beklentilerin, kültürel normların, görünürlük stratejilerinin ve kabul görme arzusunun da etkili olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle bu başlık altında katılımcıların sahne önü ve sahne arkası arasında nasıl bir denge kurduğu, hangi rolleri görünür kıldığı, hangi kimlikleri geri planda tuttuğu ve dijital ortamda nasıl bir izlenim yönetimi gerçekleştirdiği analiz edilmiştir. Böylece Instagram’ın taşrada yaşayan kadınlar tarafından kimliklerini yeniden ürettikleri, devamlı gözden geçirdikleri, düzenledikleri ve stratejik şekilde görünür kıldıkları önemli bir dijital sahne olduğu ortaya çıkmıştır. Benlik sunumu ve kimlik performansı temasını oluşturan kategoriler ve kodlar ile bunlara ilişkin frekanslar ve örnek katılımcı ifadeleri Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Benlik sunumu ve kimlik performansı

Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
Annelik performansı	Bakım emeği performansı	2	“Genellikle torunlarımla vakit geçiriyorum. Sosyal bir çevrem var. Yetiştirdiğim kadar herkese yetiştiriyorum. Onun haricinde evde, işlerimde, örgülerimde, torunlarımda, çocuklarımda vakit geçiriyorum.” (K19)
	Çocuk merkezli görünürlük	6	“Çocuklarla ilgili. Mesela mezun oldukları zaman o tür şeyler. Yoksa onun dışında paylaşım yapmıyorum.” (K4)
	Koruyucu annelik	3	“Şey diyebilirim, çocuk resmi. Yani şu an bir anneyim, ebeveynim. Çocuğumun çok fazla resimlerini paylaşmıyorum.” (K12)
	İyi anne kimliği	5	“Öyle iyi bir anneyim, iyi bir arkadaşım.” (K17)
Geleneksel/muhafazakâr kadınlık performansı	Geleneksel/milliyetçi kimlik sunumu	8	“Atatürkçü paylaşımlar, güncel Türkiye’de çok olay oluyor bunları duyurmak için birkaç paylaşımım da oluyor.” (K13)
	Kültürel ve sosyal uyum gösterme	6	“Hikâye olarak da daha çok gündemi takip eden konuları paylaşıyorum. Mesela yaşadığımız yas olaylarını veyahut milli bayramlarımızı, dini bayramlarımızı.” (K20)

Tablo 6. (Devamı)

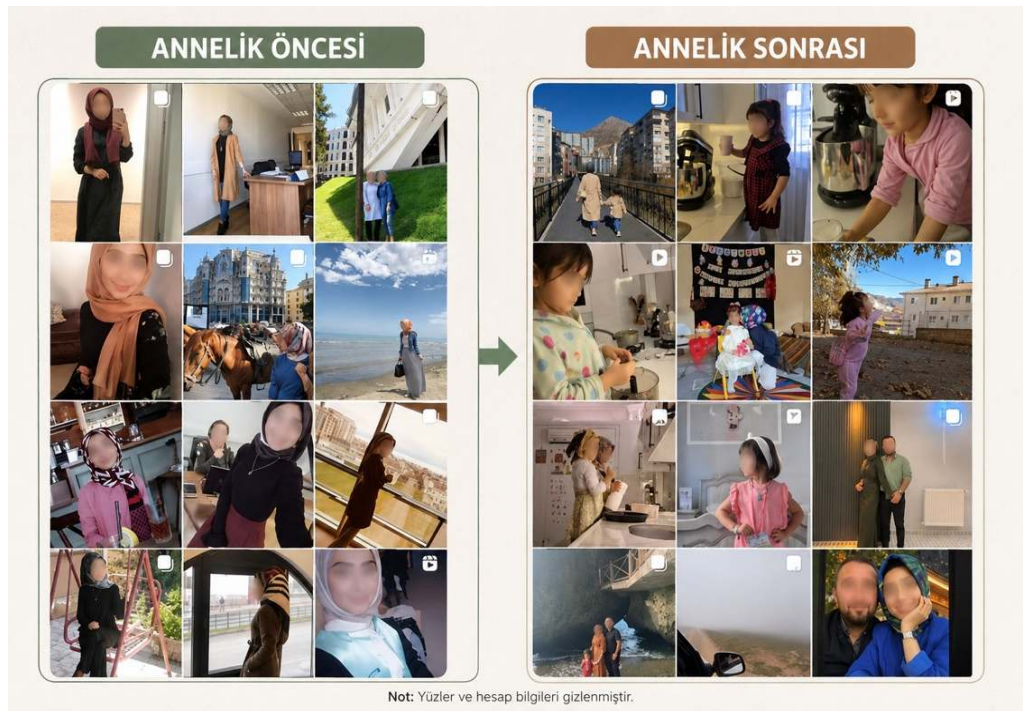
Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
	Ölçülü görünürlük	22	“Her durumumu, her anımı orayla paylaşmadığım için belli bir kısmını yansıtır. Belli bir kısmını diyelim.” (K11)
	Muhafazakâr kimlik vurgusu	12	“Hani tanıdığım kişiler istiyorum ki bunu görsün. Sonuçta ailemi de paylaşıyorum. Her şeyimi herkesin görmesini istemem. Bu konuda muhafazakâr olarak kendimi değerlendiriyorum.” (K3)
Sosyal/eğlenceli kadın performansı	Sosyal etkinlik paylaşımı	7	“Bir yere gittiğimizde çekip paylaşabiliyoruz. Eğlencelerimizi paylaşıyoruz” (K13)
	Eğlenceli kişilik sunumu	2	“Kişilik olarak soruluyorsan eğer, çevrendeki herkes beni eğlenceli biri olarak tanır. Eğlence denince akla ben gelirim.” (K21)
	Sosyal kadın kimliği	6	“Çok sosyaliyimdir yani sıcakkanlıyım, çabuk sosyalleşirim.” (K10)
Üretici/emek odaklı kadın performansı	Emek üzerinden meşru görünürlük	2	“Bir dergide editör olarak çalışıyorum. İlk açma amacım da zaten derginin sosyal medya içeriklerini takip etmek ve katkıda bulunmaktı.” (K18)
	Öğretici kadın rolü	2	“Örgü paylaşıyorum. Yemek paylaşıyorum. Yemeği de aslında hani böyle gösteriş amaçlı değil ama millete yararın dokunsun. Eğer bir değişik bir yemeğin varsa onu paylaşmak adına. Evet tarif adına ama yoğunluğum örgü üzerine.” (K19)
	El emeğini görünür kılma	4	“İşte el emeği, hani el işim var bir şeyler paylaşıyorum. Buradan beni tanıyabilirsiniz.” (K7)
	Üretken kadın kimliği	2	“Ondan sonra el işi yapan bir insanım mesela. O bana çok katkı sağladı. Ben oradan bir sürü video falan izliyorum mesela. Kendimi geliştiriyorum o şekilde. Yani üretken de bir insanım. Severim yani. Öyle değişik hobiler falan böyle edinmeyi de çok severim. Bana yani büyük katkı sağladı o açıdan.” (K6)
Estetik benlik sunumu	Kontrollü görsel performans	11	“Daha benim estetik anlayışıma uygun, daha soft renkler, daha sakın müzikler paylaşmayı tercih ediyorum” (K1)
	Görsel seçicilik	5	“Görsel seçicilik” Genel olarak fotoğrafın çok karışık olmamasını tercih ediyorum. Benim güzel çıktığım fotoğraflar. Yazıların büyük olmaması daha minimal. Karışık görüntülerin olmaması, müziklerin daha sakın olmasını” (K1)
	Estetik görünme arzusu	7	“Güzel görünsün çabası var tabii ki” (K13)
Otantik/doğal benlik performansı	İçtenlik veya özgünlük performansı	15	“Sadece müziği, o an ne hissettiğimi yansıtmak adına herhangi bir müzik seçebiliyorsam o. Yoksa o filtreler falan çok bana göre değil.” (K5)
	Doğal yaşam paylaşımı	7	“Onun dışında öyle paylaşım dediğim gibi doğayı çok sevdiğim için böyle o şekilde paylaşım yapıyorum genelde.” (K17)
	Yapay görünmek istememe	6	“Yani çok etkilemiyor, daha çok kendim özgün olsun istiyorum attığım içeriklerin. Diğer insanların yaptığı içerikler beni çok etkilemiyor.” (K16)
	“Gerçek ben buyum” söylemi	22	“Bence yansıtıyor. Yani beni yansıttığımı düşünüyorum.” (K1)

Tablo 6. (Devamı)

Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
Kültürel/entelektüel kimlik performansı	Öğrenmeye açık benlik	11	“Hep zaten meraklı olduğum şeyleri takip ediyorum. Genelde hepsi... Yani diyetle de çok meraklıyım, felsefeye de psikolojiye de. Merak ettiğim şeyleri genelde takip ediyorum. Bilgilenmek istediğim şeyleri takip ediyorum. O yüzden yansıtıyor olabilirim.” (K13)
	Sanat içerikleri paylaşma	3	“Çizim, yani orada biraz hobi ilerliyor. Çizim üzerine en çok takibim var onun dışında yok.” (K12)
Akışkan ve durumsal kimlik performansı	Sabit kimlikten kaçınma	6	“Yani sosyal diyebilirim. Yani işte seküler de diyemem ama muhafazakâr da diyemem. Muhafazakâr karışık bir seküler diyebilirim. İkisinden de biraz.” (K13)
	Farklı seyircilere farklı performans sunma	3	“Muhafazakâr takılan, ama seküler kesime saygı duyan, her kesime hitap edebilen bir kafa yapısıyla yaşayan bir insanım.” (K20)
	Ortama göre farklı yön gösterme	4	“Hem sakın hem de neşeli biriyim ortama göre hangi yönümü göstereceğimi kendim belirliyorum.” (K22)

4.3.1. Annelik Performansı

Çocuk sahibi olan katılımcıların Instagram kullanım tercihleri görüşmeler ve gözlem kapsamında incelendiğinde annelik rolünün taşrada yaşayan çocuk sahibi kadınlar için sanal kimlik rollerinin en görünür kılınan kimlik performanslarından biri olduğu tespit edilmiştir. Özellikle evlilik ve annelik deneyimi sonrasında paylaşımların içeriksel olarak değişmesi, bireylerin dijital sahnedeki kimliklerini toplumsal rollerine uygun biçimde yeniden düzenlediğini göstermektedir. Katılımcıların kimlik sunumlarına göre annelik, izleyici karşısında yeniden üretilen, korunmaya çalışılan ve toplumsal olarak onaylanan bir kimlik rolüdür. Bu kapsamda taşradan yaşayan kadınların anlatılarında dikkat çeken en önemli unsur, bireysel benlik sunumunun zamanla aile ve çocuk merkezli bir görünürlüğe dönüşmesidir. K20 bu durumu “Değişti. Mesela artık zaten aile yapım değişti. Bekâr bir insandan evli bir insan oldum. Daha sonrasında anne oldum. Ondan dolayı şu anda daha çok çocuğumla, eşimle bir içerik paylaşmaya çalışıyorum.” (K20, 27 yaş, Ön lisans) ifadesiyle açık bir şekilde anlatmaktadır. K20’nin ifadesi dijital benlik sunumunun bireyin yaşam dönüşümünde toplumsal rol değişimleriyle birlikte yeniden kurulduğunu göstermek adına önemlidir. Bu anlamda sanal kimlik bekârlık döneminde daha bireysel performanslar etrafında şekillenirken, evlilik ve annelik sonrasında aile merkezli bir sunuma dönüşmektedir. Birey, “kendisini” geri plana çekerek daha çok eş ve anne kimliğiyle birlikte görünür olmaktadır. Kısaca Instagram, toplumsal rollerin dijital ortamda nasıl yeniden sahnelendiğini göstermektedir. Şekil 7, bu durumu temsil eden bir örnektir.

Şekil 7. Annelik öncesi ve sonrası değişime ilişkin profil örneği

Benzer biçimde ebeveyn olan diğer kadın katılımcıların şu ifadeleri de annelik rolünün sanal benlik tanımındaki belirleyiciliğini vurgulamaktadır:

“Çocuklarla ilgili. Mesela mezun oldukları zaman o tür şeyler. Yoksa onun dışında paylaşım yapmıyorum.” (K4, 38 yaş, Lise mezunu)

“Daha çok zaten dediğim gibi eşimle, çocuğumla yani Reels vs. çocuğumun el becerilerini, ona öğrettiğim şeyleri, muhafazakâr olarak dualarını vs. yemek öğretiyorum, bunları paylaşıyorum.” (K 20, 27 yaş, Ön lisans)

“Evliyim, anneliğimi, kendimi paylaşıyorum. Kendim olduğumu belirttiğim için bu beni yansıtıyor ama başkasıyla ilgili bir şey paylaşmadığım için başkasını yansıtmaz herhalde.” (K4, 38 yaş, Lise mezunu)

“Ben genelde yemek tariflerine bakıyorum. Yani bir ev hanımı olduğum için. Üç çocukta annesi olduğum için. Ondan sonra böyle öğretmen sayfaları falan oluyor onlara bakıyorum. Çünkü ikinci sınıfa giden bir oğlum var. İşte aktivite falan yapıyoruz, etkinlikleri oluyor işte. Oradan bir şeyler öğreniyorum.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

Tablo 7. Annelik/çocuk içerikli Instagram paylaşımlarına ilişkin gözlem verileri

Katılımcı	Sabit Gönderi Sayısı	Annelik/Çocuk İçerikli Sabit Gönderi Sayısı	Gözlem Süresinde Paylaşılan Hikâye Sayısı	Annelik/Çocuk İçerikli Hikâye Paylaşım Sayısı
K3	37	33	10	7
K4	3	2	8	6
K5	4	0	5	1
K6	1	1	15	9

Tablo 7. (Devamı)

Katılımcı	Sabit Gönderi Sayısı	Annelik/Çocuk İçerikli Sabit Gönderi Sayısı	Gözlem Süresinde Paylaşılan Hikâye Sayısı	Annelik/Çocuk İçerikli Hikâye Paylaşım Sayısı
K9	0	0	5	0
K12	21	0	10	2
K14	5	4	15	15
K17	47	28	11	8
K19	102	0	20	4
K20	78	52	18	12

Ebeveyn olan katılımcıların anlatıları ile Tablo 7’de sunulan gözlem verileri birlikte değerlendirildiğinde, anneliğin bazı katılımcıların Instagram’daki benlik sunumlarında belirgin bir kimlik rolü olarak sahnelendiği görülmektedir. Özellikle K3, K6, K14, K17 ve K20’nin paylaşım pratiklerinde annelik ve çocuk içeriklerinin yoğunlaşması, gündelik yaşamda sahip olunan annelik rolünün dijital sahneye taşındığını göstermektedir. K3’ün 37 sabit gönderisinin 33’ünün, K17’nin 47 sabit gönderisinin 28’inin ve K20’nin 78 sabit gönderisinin 52’sinin annelik veya çocuk içerikli olması bu açıdan dikkat çekicidir. Benzer biçimde hikâye paylaşımlarında K14’ün gözlem süresince paylaştığı 15 hikâyesinin tamamının, K20’nin 18 hikâyesinin 12’sinin ve K6’nın 15 hikâyesinin 9’unun annelik veya çocuk içerikli olduğu görülmektedir. Goffman’ın dramaturjik yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde Instagram profili, bu katılımcıların annelik rollerini seyirciye sundukları bir sahne önü niteliği kazanmaktadır. Çocukla geçirilen zaman, çocuğun gelişimi, eğitimi ve gündelik aile yaşamına ilişkin içeriklerin görünür kılınması yoluyla annelik, özel alanda sürdürülen bir toplumsal rol olmaktan çıkarak dijital benlik sunumunun da bir parçası hâline gelmektedir.

Annelik performansının sadece çocuğun fotoğrafını veya çocukla geçirilen anları paylaşmak üzerinden kurulmadığı da katılımcı anlatılarında görülmektedir. Çocuk gelişimi, eğitim, psikoloji ve öğretici içeriklerin takip edilmesi, çocuk için etkinlik araştırılması ve edinilen bilgilerin gündelik annelik pratiğine aktarılması da bu kimlik performansının farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. K6’nın öğretmen sayfalarını takip ettiğini, çocuğuyla etkinlik yaptığını ve bu içeriklerden yeni bilgiler edindiğini belirtmesi bu duruma örnek oluşturmaktadır. Burada annelik performansı “çocuğunu gösteren kadın” üzerinden değil, çocuğuyla ilgilenen, onun gelişimini takip eden, öğrenen ve emek veren “iyi anne” sunumu üzerinden de kurulmaktadır. Bu durum, anneliğin yalnızca biyolojik bir konum değil, belirli davranışlar, sorumluluklar ve beklentiler etrafında anlamlandırılan toplumsal bir rol olduğunu göstermektedir.

Instagram'daki annelik odaklı kimlikler dijital görünürlüğü meşru ve az riskli kılarak taşrada yaşayan kadınlar için önemli bir performans alanı sunmaktadır.

Bu doğrultuda katılımcı ifadelerinde annelik, bireyin kimlik anlatısının doğal ve merkezi bir parçası olarak sunulmaktadır. Bunun yanı sıra taşrada kadın kimliğinin çoğu zaman aile ve annelik üzerinden okunması, dijital görünürlüğün de bu çerçevede şekillenmesine neden olmaktadır. Fakat K4'ün “bu beni yansıtıyor” vurgusu, annelik rolünün sadece toplumsal bir beklenti olmadığını aynı zamanda kişinin kendisini tanımlama biçimi olduğunu da göstermektedir. Bu anlamda anne olan katılımcıların paylaşımlarında çocukların görünürlüğünün bireysel paylaşımlara kıyasla daha fazla yer tuttuğu gözlemlenmiştir. Fakat annelik performansının görünür kılınması kendi başına yeterli bir performans sayılmamaktadır. Bu noktada “iyi anne” kimliği güçlü biçimde öne çıkmaktadır. Özellikle çocuk gelişimi, eğitim, psikoloji ve öğretici içeriklerin takip edilmesi, anneliğin sürekli öğrenmeyi gerektiren bir performansa dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum K4'ün çocukların özel günleri, annenin toplumsal başarısını ve aile içindeki rolünü görünür kılan ifadeleri ile de desteklenmektedir. Mezuniyet gibi başarı odaklı paylaşımlar “ilgili” ve “başarılı çocuk yetiştiren” annenin performansına kanıt niteliğinde sunulmaktadır. Benzer şekilde K20'nin anlatısı da annelik performansının yalnızca çocuk görünürlüğüyle sınırlı olmadığını, kabul edilebilirliği artırmak adına çocuk yetiştirme biçiminin de sahneye taşındığını göstermektedir. Bu anlamda sanal annelik rolü yalnızca bakım verme değil kültürel ve ahlaki değer aktarma performansı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Çocuğa öğretilen dualar, yemek yapma paylaşımları ve el becerileri, muhafazakâr annelik kimliğinin dijital sahnede görünür kılınan parçaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu anlamda katılımcıların annelik rolünün bakım emeğine dair vurguları dikkat çekicidir. Yemek yapımı, çocuk bakımı, ev işleri ve aile üyelerini yetiştirmek gibi içerikler kadınlığın bakım odaklı geleneksel yönlerinin dijital anlamda da sergilemektedir. K19'un “Genellikle torunlarımla vakit geçiriyorum. Sosyal bir çevrem var. Yetişebildiğim kadar herkese yetişiyorum. Onun haricinde evde, işlerimde, örgülerimde, torunlarımda, çocuklarımda vakit geçiriyorum.” (K19, 47 yaş, Lise mezunu) ifadeleri bu bağlamda açıklayıcı niteliktedir. Bu anlatı, kadın kimliğinin “Herkese yetişiyorum” ifadesi ile, fedakârlık, bakım ve sürekli emek üretme ile anlam kazandığını vurgulamaktadır. Bu tür anlatılar, bireyin seyirci karşısında “iyi veya ilgili anne”, “fedakâr kadın” ve “ailesine adanmış kişi” performansı kurmasına hizmet etmektedir. K17'nin “Kendinizi/kimliğinizi nasıl tanımlarsınız?” sorusuna “Güzel, böyle güzel yemek yapıyorum.” (K17, 35 yaş, Lisans) şeklinde cevap vermesi, bakım

emeğinin gündelik beceri olmaktan çıkarak kadın kimliğinin önemli bir yanına dönüştüğünü göstermektedir. Aynı soruya bir başka katılımcının “İyi bir anneyim, iyi bir arkadaşım.” (K17, 35 yaş, Lisans) şeklinde cevap vermesi, “iyi anne” olmanın bireyin kendisini tanımlarken ön plana çıkardığı ahlaki ve toplumsal değer taşıyan bir kimlik rolü olduğunu anlatmaktadır.

Annelik performansının diğer bir sunum şeklide de koruyucu annelik söylemidir. Çocuk sahibi katılımcıların annelik rolünü yalnızca çocuklarını sanal sahnede görünür kılarak sergilemediği aynı zamanda onları dijital ortamın olumsuz etkilerinden korumaya çalışarak da ebeveyn kimliğini performe ettikleri dikkat çekicidir. Bu ekseninde ebeveyn olan bazı kadınların bazılarının annelik rolünü dijital sahneye taşıırken çocuk görünürlüğünü ön plana aldığı bazılarının ise tam tersi şekilde anneliği koruyuculuk görevi üzerinden tanımlayarak çocuk görünürlüğünü engellediği anlaşılmaktadır. Her iki durumda da farklı tarzlarda da olsa kadınların annelik rolünü önemsedikleri görülmektedir. K5’in şu ifadeleri bu durumu açık biçimde göstermektedir:

“Beğenmediğim içerikler aslen kötü haberler. Dini açısından olsun, ahlak açısından olsun kötü örnek olabilecek şeyler. Çünkü ben baktığımda benim çocuğum da ona bakıyor. Benim telefonum benden çok çocuklarımın elinde. O yüzden açmamaya, bakmamaya dikkat, özen gösteriyorum.” (K5, 44 yaş, Ön lisans)

“Şey diyebilirim, çocuk resmi. Yani şu an bir anneyim, ebeveynim. Çocuğumun çok fazla resimlerini paylaşmıyorum.” (K12, 35 yaş, Ön lisans)

K5’in ifadelerinde anne, sadece içerik tüketen birey değildir aynı zamanda sanal ortamı filtreleyen ve çocuklarını koruyan bir denetleyicidir. Taşrada dini ve ahlaki normların çokça hissedilmesi, annelik performansının koruyucu ve denetleyici taraflarını önemli kılmaktadır. Taşrada mahremiyet temelli koruyucu anneliğin önemini K12 çocuk görünürlüğünü sınırlandırarak göstermektedir. Burada katılımcı hem anne kimliğini vurgulamakta hem de çocuğun görünürlüğünü korumaktadır. Bu durum, bazı annelerin sahne önü ile sahne arkası arasındaki sınırları bilinçli biçimde yönettiğini göstermektedir.

Bu kategori genel olarak değerlendirildiğinde annelik performansı, çocuk sahibi katılımcıların Instagram’daki benlik sunumlarında en güçlü ve en meşru görünürlük alanlarından biri olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda çocuk merkezli paylaşımların, bakım emeği, koruyucu annelik ve iyi anne kimliğinin, bireylerin dijital ortamda toplumsal olarak kabul gören kadınlık performanslarını yeniden üretmesine olanak sağladığını söylemek mümkündür. Bu bulgular, anneliğin taşrada yaşayan kadınlar için

dijital görünürlüğü meşrulaştıran ve sosyal kabul sağlayan temel kimlik rollerinden biri olduğunu göstermektedir.

4.3.2. Geleneksel/Muhafazakâr Kadınlık Performansı

Katılımcıların paylaşım tercihleri analiz edildiğinde önemli bulgulardan biri de kadınların paylaşımlarının taşranın kültürel normları, ahlaki sınırları ve toplumsal beklentilerinin etrafında şekillenmesidir. Özellikle muhafazakâr kadınlık performansı, katılımcıların içerik seçimlerinden görünürlük sıklığına, beden sunumlarından takip ettikleri hesaplara kadar pek çok alanda belirleyici olmaktadır. Bu durum Instagram’ın toplumsal normlara uygun kadınlık performanslarının sahnelendiği bir denetim alanı olduğunu göstermektedir. Bu sebeple katılımcılar görünür olmak ile “göze batmamak” arasında hassas bir denge kurmaya çalışmaktadır. Bu denge çabası taşrada yaşayan kadınlar için daha fazla önem arz etmektedir. Çünkü küçük şehirlerde bireylerin dijital performansları anonim izleyiciler tarafından değil, aile, akraba, komşu ve sosyal çevre tarafından da sürekli izlenmektedir. Bu nedenle Instagram’daki benlik sunumu çoğu zaman kontrollü, ölçülü ve toplumsal olarak kabul edilebilir sınırlar içerisinde kalmaktadır:

Mesela nasıl söyleyeyim ben muhafazakâr bir insanım. Yani kapalı, tesettürlü olmadığımı düşünsem bile şöyle düşünürdüm. Gümüşhane’de yaşıyorsam açık bir insan bile olsam daha dikkat ederdim çünkü Doğu bölgesi ve sahil bir kesimi değil. Burada giyime daha dikkat ediliyor. Paylaşımlarımı o yönde yaparım. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

“Tabii şekillendirir. Yani daha Gümüşhane muhafazakâr olduğu için tabii ki daha sınırlı şeyler paylaşıyoruz. Ailemiz de muhafazakâr olduğu için bize uygun olan o tür paylaşımlar zaten. Bunlara dikkat ediyorum.” (K14, 40 yaş, Lise mezunu)

Bu ifadeler, dijital görünürlüğün mekânsal aidiyet üzerinden de düzenlendiğini aktarmaktadır. K20 muhafazakârlığı sadece bireysel tercih olarak değil yaşanan yerin kültürel atmosferiyle de ilişkili bir davranış olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda taşra, bireyin dijital performansını biçimlendiren görünmez bir seyirciye dönüşmektedir. K14’ün ifadeleri ise sosyal çevreye uyumlu performans üretimini göstermektedir. Burada dikkat çekici olan nokta, paylaşımın aile yapısı ve sosyal çevrenin beklentilerine göre düzenlenmesidir. Özellikle kadın kullanıcılar açısından “uygun paylaşım” kavramının öne çıkması, dijital görünürlüğün çevresel ahlaki değerlendirmelerden

bağımsız olmadığını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra “uygunluk” yalnızca paylaşımları etkileyen bir kriter değildir. Kendini muhafazakâr olarak tanımlayan katılımcılar paylaşımlarını filtreledikleri gibi takip ettikleri hesapları ve beğenilerini de dikkatle seçmektedir. Tesettür içerikleri, dini videolar, milli bayram paylaşımları, bayrak içerikleri ve toplumsal olaylara yönelik hassasiyetler bu performansın önemli parçaları hâline gelmektedir. K14 “Yani daha çok yansıtan şeyleri takip ediyorum zaten. Yansıtmayanları takip etmiyorum. Yani normal bir giyim şeyi değil de tesettür giyimi mesela takip ediyorum. Eşarp sitelerini takip ediyorum. Beni yansıtıyor, evet.” (14, 40 yaş, Lise mezunu) sözleri ile bu durumu net bir şekilde anlatmaktadır. Bu anlatıdan hareketle katılımcının, kendisini temsil ettiğini düşündüğü içerikleri seçerek dijital ortamda tutarlı bir benlik performansı oluşturmak istediği söylenebilmektedir. Böylece takip edilen hesaplar dahi kişinin hangi kimlikle görünmek istediğine dair bir ipucuna dönüşmektedir. Bu durumu yansıtan diğer katılımcı anlatıları da şu şekildedir:

“Dini videolar çok karşıma çıkıyor. Onları beğeniyorum. Onların beni yansıttığını düşünüyorum.” (K1, 25 yaş, Lisans)

“Öyle yer, mekân olarak değil de mesela işte bayrak. Bayrağımıza sataşıyorlar, millet bayrak paylaşıyor. Gazze’ye sataşıyorlar, Gazze paylaşıyor. Ben de paylaşıyorum. Etkileniyorum tabii ki.” (K5, 44 yaş, Ön lisans)

K1 anlatısında dini içerikleri kendisini tanımlama biçiminin dijital bir uzantısı olarak ifade etmektedir. Beğeni davranışı bile burada sembolik bir kimlik performansı işlevi görmektedir. K5 ise neyi desteklediğini ve hangi değerlerle özdeşleştiğini görünür kılarak sosyal sahnede kendisine uygun bir konum oluşturmaya çalışmaktadır. Özellikle bayrak, Gazze, Filistin, milli bayramlar ve toplumsal yas paylaşımları, bireylerin dijital ortamda kendilerine kolektif bir aidiyet performansı da kurduklarını göstermektedir. Kısaca sosyal medyada kolektif hassasiyetlere katılım göstermek, bireyin “duyarlı”, “milli değerlere bağlı” ve “toplumsal olaylara kayıtsız kalmayan” biri olarak görünmesini sağlamaktadır.

Muhafazakâr ve geleneksel kimlik vurgusu yapan katılımcı anlatılarında dikkat çeken en güçlü kategorilerden bir diğeri de “ölçülü görünürlük” anlayışıdır. Kullanıcılar görünür olmanın sınırları olması gerektiğini sık sık vurgulamaktadır:

“Şu an gençler böyle hani lavaboda ayna pozu falan yapıyorlar ya. Sevmem, yapmam. Yapanı da doğru bulmuyorum. Çünkü şey bir ortam değil, uygun değil. Çiftlerde de hani daha yakın samimi pozlar falan var. Hani temas içeren şeyleri doğru bulmuyorum.” (K7, 35 yaş, Ön lisans)

“Çok uç noktalara girmemek lazım. Herkesin de burayı görebileceğini düşündüğün için ona göre paylaşımlar yapmak lazım. Daha düzgün, insanın gözüne batacak derecede değil de.” (K9, 50 yaş, Ön lisans)

“Bazıları da kendine dair belli gerçekleri paylaşıyor bende bunlardan biriyim kendimin her özelliğini her yanını paylaşmıyorum, orada bana ait belirli şeyler var.” (K22, 28 yaş, Lisansüstü)

“Her anımı değil de insanların görmesi gerektiğini kadarını.” (K20, 27 yaş, Ön lisans)

Bu anlatılar değerlendirildiğinde dijital görünürlüğün doğrudan ahlaki değerlendirmeye tabi tutulduğu, “uygun” ve “uygun olmayan” paylaşım ayrımı yapıldığı, kadın bedeninin ve özel hayatın dijital ortamda nasıl sunulması gerektiğine dair toplumsal normların içselleştirildiği görülmektedir. Buradan anlaşılabileceği üzere kullanıcılar hem kendi performansını düzenlemekte hem de diğer kadınların performanslarını da değerlendiren seyirci pozisyonuna yerleşmektedir. K9’un “göze batmamak” ifadesi, taşrada görünürlük baskısının ne kadar içselleştirildiğini göstermesi açısından önemlidir. Burada katılımcı görünür olmak istemekte ancak aynı zamanda dikkat çekmenin yaratabileceği sosyal yargılardan kaçınmaya çalışmaktadır. Bu nedenle performans sürekli kontrollü biçimde düzenlenmektedir. K20’nin seçilmiş ve filtrelenmiş bir performans vurgusu da kontrollü görünürlük çıkarımını destekler niteliktedir. Aynı şekilde K22’nin ifadeleri de sosyal medyada sunulan kimliğin “tam benlik” olmadığı savunusu kullanıcıların hem görünür olmakta hem de mahremiyet sınırlarını korumaya çalışmakta olduğunu ve bu dengeyi ölçülü görünürlük stratejileri üzerinden sağladıklarını anlatmaktadır.

Kısaca geleneksel/muhafazakâr kadınlık performansı, katılımcıların Instagram kullanım pratiklerinde temel kimlik alanlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Paylaşımların içeriği, görünürlük düzeyi, beden sunumu, takip edilen hesaplar ve toplumsal olaylara verilen tepkiler, bireylerin taşradaki kültürel normlarla uyumlu bir dijital benlik performansı kurduğunu göstermektedir. Özellikle “ölçülü görünürlük”, “göze batmama”, “uygun paylaşım” ve “mahremiyet sınırı” gibi ifadeler, taşrada kadınların dijital görünürlüğünün toplumsal denetime açık olduğunu ve bu nedenle performansların kontrollü biçimde sahnelendiğini ortaya koymaktadır.

4.3.3. Sosyal/Eğlenceli Kadın Performansı

Taşrada yaşayan kadınların anlatılarında öne çıkan benlik sunumlarından biri de sosyal/eğlenceli kadın rolüdür. Bu ekseninde sosyal etkinliklerin, eğlence anlarının ve

gündelik sosyal ilişkilerin dijital görünürlüğün önemli parçalarından biri hâline geldiği görülmektedir. Gezilen mekânlar, arkadaş ortamları, kutlamalar ve sosyal aktivite içerikli paylaşımlar, bireylerin nasıl bir sosyal yaşama sahip olduğuna işaret etmektedir. Katılımcıların anlatılarında dikkat çeken temel unsur, sosyal görünürlüğün çoğu zaman “aktif yaşam”, “hareketlilik”, “arkadaş çevresi” ve “eğlenceli kişilik” üzerinden açıklanmasıdır. Bu doğrultuda katılımcıların önemli bir kısmı kendilerini doğrudan “sosyal”, “sıcakkanlı” ve “eğlenceli” biri olarak tanımlamaktadır. K21’in “Kişilik olarak, çevremdeki herkes beni eğlenceli biri olarak tanır. Eğlence denince akla ben gelirim.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu) K17’nin “Yani kendim çok sevecen bir insanım. Güzel ortamlara çabuk alışabilirim. Hani böyle yabancılık çekmem insanlara karşı. Onun dışında da çok hareketliyim.” (K17, 35 yaş, Lisans) ve K16’nın “Kendim sıcakkanlı, güler yüzlü biriyim. Sosyalleşmeyi seviyorum, gezmeyi seviyorum. Arkadaşlarımla birlikte vakit geçirmeyi seviyorum, ailemle birlikte de vakit geçirmeyi seviyorum.” (K16, 27 yaş, Lisans) anlatıları bu duruma örnek niteliğindedir. Bu anlatılarda, kadın kimliğinin ilişki kurma kapasitesi üzerinden de tanımlandığı anlaşılmaktadır. Sosyalleşmeyi sevmek sadece kişilik özelliği değil, sosyal kabulü artıran olumlu bir ideal benlik performansı niteliğindedir. Özellikle taşrada sosyal yaşamın sınırlı olduğu düşüncesine karşı bireylerin, dijital ortamda sosyal olarak aktif, insan ilişkileri güçlü ve görünür bir yaşam tarzı performe etmesi olumlu izlenim üretmek adına önemlidir.

Sosyal görünürlüğün kolektif yönünü gösteren “Bazen birlikte fotoğraflar paylaşıyoruz. Oturduğumuz bir mekânda, gezdiğimiz bir yeri falan, arkadaşlarımla gittiğim, gördüğüm yerleri paylaşıyoruz ortak.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu) gibi ifadeler arkadaşlarla birlikte yapılan paylaşımların, bireyin sosyal ilişkiler ağını görünür kılan “yalnız olmayan”, “sosyal çevresi güçlü” bir kimlik performansı üretmesine yardımcı olmaktadır. Genç katılımcılar açısından sosyal çevrenin dijital ortamda görünür olması, aidiyet ve sosyal kabul göstergesi hâline gelirken K3’ün “Ailemle daha çok gittiğim yerleri paylaşıyorum.” ifadesi ise (K3, 40 yaş, Lise mezunu), sosyal etkinlik performansının yaş ve yaşam döngüsüne göre değiştiğini göstermektedir. Bekâr katılımcılarda arkadaş çevresi ön plandayken evli ve çocuk sahibi katılımcılarda aile merkezli sosyal etkinliklerin ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Böylece sosyal kadın performansı da bireyin mevcut toplumsal rolüyle uyumlu biçimde yeniden düzenlenmektedir.

Katılımcıların sosyal etkinlik paylaşımlarında dikkat çeken bir diğer unsur da görünürlüğün çoğu zaman kontrollü ve olumlu anlarla sınırlandırılmasıdır. Özel günler,

kutlamalar ve eğlenceli anlar paylaşılırken gündelik hayatın sıkıcı, zorlayıcı ya da problemli yönleri çoğu zaman görünmez bırakılmaktadır. K17'nin "İşte özel günleri kutlamak için yapıyorum o şekilde." ifadesi (K17, 35 yaş, Lisans), sosyal medyada daha çok olumlu ve kutlanabilir anların sahneye taşındığını göstermektedir. Böylece dijital sahnede gündelik hayatın filtrelenmiş ve olumlu yönleri öne çıkarılmaktadır.

Anlatılar genel hatlarıyla ele alındığında sosyal/eğlenceli kadın performansının Instagram'daki bekâr ve genç kullanıcılar arasında en belirgin kimlik alanlarından biri olduğu görülmektedir. Sosyal etkinlik paylaşımları, eğlenceli kişilik anlatıları ve dışa dönük kadın kimliği, bireylerin dijital ortamda aktif, sosyal, uyumlu ve pozitif bir yaşam tarzı sunduğunu göstermektedir. Bu anlamda taşrada sosyal hareketliliğin sınırlı olmasına karşı Instagram, bireylerin sosyal görünürlüğünü artıran alternatif bir sahneye dönüşmektedir. Ancak bu görünürlük tamamen rastlantısal değildir. Bireyler hangi anların paylaşılacağını, nasıl bir kişilik izlenimi bırakacaklarını ve hangi sosyal yönlerini görünür kılacaklarını bilinçli biçimde seçerek performanslarını düzenlemektedir.

4.3.4. Üretici/Emek Odaklı Kadın Performansı

Küçük ve toplumsal yapısı geleneksel olan şehirlerde kadınların dijital ortamda görünür olması çoğu zaman doğrudan bireysel teşhir olarak değerlendirilebilmektedir. Bu sebeple üretime dayalı paylaşımlar taşra çevresinde kabul edilebilir bir görünürlük alanı oluşturmaktadır. Bu nedenle örgü, yemek, el işi, tarif, öğretici içerik ve mesleki üretim gibi paylaşımlar "üreten kadın", "çalışkan kadın" ve "faydalı birey" performansının dijital sahnede sunulma biçimidir. Bu kimliklere vurgu yapan katılımcıların anlatılarında dikkat çeken temel unsur, görünürlüğün çoğu zaman emek üzerinden ahlaki olarak gerekçelendirilmesidir. Kullanıcılar sosyal medyada var olmayı "kendini göstermek" olarak değil, üretmek, katkı sunmak ve emek paylaşmak üzerinden açıklamaktadır. K18'in "Bir dergide editör olarak çalışıyorum. İlk açma amacım da zaten derginin sosyal medya içeriklerini takip etmek ve katkıda bulunmaktı." (K18, 25 yaş, Lisans) anlatısı ile bu durumu ele almaktadır. Özellikle muhafazakâr ve içe dönük kimlik tanımına sahip bir katılımcının görünürlüğünü "katkı sunma" üzerinden açıklaması dikkat çekicidir. Böylece dijital performans, çalışma etiği ve üretkenlik üzerinden toplumsal olarak daha kabul edilebilir hâle getirilmektedir.

Katılımcıların önemli bir kısmı üretim odaklı içeriklerini öğretici bir çerçevede sunmaktadır. Bu doğrultuda üreten kadınlık performansı, bilgi paylaşmak ve başkalarına fayda sağlamakla ilişkilendirilmektedir. Bu durum, taşrada kadın görünürlüğünün ahlaki

değerlendirmelere açık olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, dijital varlıklarını “fayda sağlayan kadın” performansı üzerinden meşrulaştırmaktadır. Böylece görünürlüğünü toplumsal olarak kabul edilebilir bir zemine yerleştirmektedir.

Katılımcıların el emeği paylaşımlarının kimlik yansımaları olarak görülmesi dikkat çekicidir. K7’nin “İşte el emeği, hani el işim var bir şeyler paylaşıyorum. Buradan beni tanıyabilirsiniz.” (K7, 35 yaş, Ön lisans) anlatısı bu durumu açık biçimde göstermektedir. Bu anlatıda el emeği sadece üretilen bir nesne değil bireyin kendisini tanımlama biçiminin bir parçasıdır. “Buradan beni tanıyabilirsiniz” ifadesi, dijital kimliğin emek üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Böylece üretim pratiği, benlik sunumunun merkezine yerleşmektedir.

Üretken kadın kimliğini benimseyen katılımcıların emek ile kurdukları kimlik ilişkisini K6’nın “Ondan sonra el işi yapan bir insanım mesela. O bana çok katkı sağladı. Ben oradan bir sürü video falan izliyorum mesela. Kendimi geliştiriyorum o şekilde. Yani üretken de bir insanım. Severim yani. Öyle değişik hobiler falan böyle edinmeyi de çok severim.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu) ifadelerinden anlamak mümkündür. Burada üretkenlik, bireyin öğrenmeye ve gelişime açık olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Katılımcı burada “üretken kadın” kimliğini yalnızca ev içi emekle sınırlamamakta, kendini geliştirme pratiğiyle birlikte sunmaktadır. Böylece üretim, aynı zamanda bireysel gelişim performansına dönüşmektedir.

Üretici/emek odaklı kadın performansı anlatılar etrafında incelendiğinde, katılımcıların dijital görünürlüğünü meşrulaştıran en güçlü kimlik alanlarından biridir. El emeği, üretim, öğreticilik ve fayda odaklı içerikler, kadınların Instagram’daki varlığını toplumsal olarak kabul edilebilir ve ahlaki olarak değerli bir zemine taşımaktadır. Taşra çerçevesince kadın görünürlüğünün çoğu zaman denetim altında olması, üretim odaklı performansları daha güvenli ve saygın bir görünürlük biçimi hâline getirmektedir.

4.3.5. Estetik Benlik Sunumu

Katılımcıların Instagram kullanım pratikleri estetik kaygının dijital benlik sunumunun merkezinde yer aldığı görülmektedir. Paylaşılan fotoğrafların seçimi, kullanılan müzikler, renk uyumu, profil bütünlüğü ve görsel düzenleme tercihleri bireylerin nasıl görünmek istediklerini dikkatli biçimde kurguladığını göstermektedir. Katılımcıların çoğu zaman estetik görünürlükteki amaçları yalnızca “güzel fotoğraf” üretmek olarak değildir. Estetik paylaşımlar kişiliklerini, yaşam tarzlarını ve ruh hâllerini temsil eden bir rol bütünlüğü oluşturma biçimidir. K1’in “Genel olarak

fotoğrafın çok karışık olmamasını tercih ediyorum. Benim güzel çıktığım fotoğraflar. Yazıların büyük olmaması daha minimal. Karışık görüntülerin olmaması, müziklerin daha sakin olmasını... Daha beni yansıtan, benim estetik anlayışıma uygun, daha soft renkler, daha sakin müzikler paylaşmayı tercih ediyorum.” (K1, 25 yaş, Lisans) ifadeleri paylaşımlarda yapılan estetik seçimlerin kimlikle kurulan ilişkisini açık biçimde göstermektedir. Burada “minimal”, “sakin” ve “karışık olmayan” içerikler tercih edilmesi, katılımcının dijital ortamda nasıl bir karakter izlenimi bırakmak istediğini göstermektedir. “Soft renkler” ve “sakin müzikler” dingin, kontrollü ve uyumlu bir kadın imajı üretme biçimi olarak yorumlanabilmektedir. Kullanıcı, seyirciye hangi ruh hâlini ve kişilik özelliklerini yansıtmak istediğini estetik araçlar aracılığıyla belirlemektedir.

Kadınları estetik benlik sunumuna yönlendiren önemli bir unsur da “doğal” görünüm ile “beğeni alan” görünüm arasındaki gerilimdir. K6 bu gerilimi “Ya şimdi genelde doğal, böyle çok doğal bir resim attığımda mesela kendimi diyelim ki atıyorum, çekiyorum. Zaten yakın arkadaşlarım görüyor. Hani kullandığım, takip eden kişiler belli ama. Diyelim ki hani çok oynamadım, öyle doğal bir resim. Bakıyorum ki onun mesela beğenisi daha az oluyor.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu) sözleri ile dile getirmiştir. Bu sözler, kullanıcıların sosyal medyada hangi tür performansların daha fazla onay gördüğünün farkında olduğunu belirtmektedir. Doğallık olumlu bir değer olarak görülse de estetik olarak düzenlenmiş içeriklerin daha fazla dikkat çekmesi, bireyleri kontrollü sahneleme stratejilerine yöneltmektedir. K6’nın devamında “Ama diyelim ki böyle güzel bir müzik koyuyorsun, işte daha havalı bir resim atıyorsun falan biraz oynuyorsun. O daha çok beğeni alıyor tabii ki, doğru olarak yani.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu) ifadelerinde ise dijital estetik performansın bilinçli biçimde yeniden üretildiği görülmektedir. Burada kullanıcı, sahne önünün doğal hâliyle değil, düzenlenmiş ve estetikleştirilmiş biçimiyle daha fazla onay aldığını açık biçimde kabul etmektedir.

Estetik düzenlemenin yanı sıra görsel seçicilik de oldukça belirgin bir kategori olarak öne çıkmaktadır. Bu anlamda kullanıcılar hangi fotoğrafın paylaşılacağına, hangi görüntünün kendilerini daha iyi temsil ettiğine ve hangi içeriğin profilin genel bütünlüğüyle uyumlu olduğuna dikkat etmektedir. K17’nin “Tam yani benim, çünkü çok seçici olarak şey yapıyorum. Çok beni yansıttığını düşünüyorum.” (K17, 35 yaş, Lisans) ifadesi dijital benlik sunumunun rastlantısal değil seçilmiş ve filtrelenmiş içerikler üzerinden kurulduğu fikrini ortaya çıkartmaktadır. Kullanıcı sadece “güzel” olanı değil, kendisini temsil ettiğini düşündüğü görüntüleri paylaşmaktadır. Böylece estetik seçimler aynı zamanda sanal kimlik seçimine dönüşmektedir.

Profil bütünlüğüne ve uyumuna dikkat etmek de tutarlı bir sanal kimlik kurmak adına önemli bir etkidir. Instagram profilinin bütünlüklü bir dijital vitrin olarak görülmesi paylaşım yaparken seçilen müziğin bile benlik sunumunun bir parçasına dönüşmesini sağlamaktadır. K20'nin "Hadi gülümsesene diyorum, düzgün resimleri atıyorum mesela." (K20, 27 yaş, Ön lisans) anlatısı ise dijital görünürlüğün ne kadar kontrollü biçimde kurulduğuna bir örnek niteliğindedir. Buna göre "Düzgün resim" ifadesi, dijital sahneye hangi yüz ifadesinin ve hangi anın taşınacağına dair bilinçli seçimleri görünür kılmaktadır. Buradaki bilinçli seçimlerin arkasında çoğu zaman beğeni farkındalığı ve bunun üzerinden onay ihtiyacını giderme isteği bulunmaktadır. K1'in "Estetik kaygısı taşıdığımı düşünüyorum. Ne kadar estetik olursa insanların beğendiğini daha çok fark ediyorum." (K1, 25 yaş, Lisans) ifadesi estetik seçimlerin toplumsal onay üretme aracına dönüşmesine dair farkındalığını göstermektedir.

Estetik görünürlük eğiliminin tetiklediği bir diğer davranış ise tüketimdir. K8'in "Bir arkadaşım vardı, farklı bir şey alınca mesela işte 'bu farklı kıyafetimi de üstümde paylaşayım, hep aynı giyimli görünmeyeyim, hep aynı kıyafeti giyiyor gibi görünmeyeyim' derdi. Yani bu da bence bir yerde de şeye itiyor insanları alışverişe, tüketim artırıyor yani bir yerde. Sanki bir şey giydiğimizi bir daha giymememiz gerekiyor gibi." (K8, 30 yaş, Lisans) anlatısı Instagram'daki estetik performansın tüketim baskısı üreten bir mekanizma olduğunu göstermektedir. Sürekli yeni ve farklı görünme ihtiyacı, bireyleri idealize edilmiş görünürlük standartlarına uyum sağlamaya zorlamaktadır. Böylece estetik benlik sunumu, tüketim döngüsüyle iç içe geçmektedir.

4.3.6. Otantik/Doğal Benlik Performansı

Taşrada yaşayan kadınların sanal benlik sunum tercihleri arasında en dikkat çekici söylemler otantik benlik performansını işaret etmektedir. Bu performans özelinde "doğallık", "samimiyet" ve "kendisi gibi olma" vurguları oldukça öne çıkmaktadır. Bu eksende katılımcıların çoğu sosyal medyada yapay, gösterişçi, abartılı ya da tamamen beğeni odaklı bir görünüm sergilemek istemediklerini ifade etmektedir. Bunun yerine "gerçek benliklerini" yansıttıklarını özellikle vurgulamaktadırlar. Ancak bu platformda doğallığın da sahnelenen bir kimlik performansına dönüştüğü görülmektedir. Bu kimliğin taşra bağlamında öne çıkması küçük şehirlerde samimiyet ve içtenliğin, kimliğin gerçek ve olumlu olarak değerlendirilen özellikleri ile ilişkilendirilmesidir. Bu sebeple kullanıcılar dijital görünürlüklerini çoğu zaman "sahici olma" söylemi üzerinden kurgulamaktadır. Böylece sosyal medya kullanımı, kadınlar için sadece estetik görünürlük değil aynı zamanda "yapay olmayan kadın" performansı üzerinden

anlam kazanmaktadır. K5'in "Sadece müziği, o an ne hissettiğimi yansıtmak adına herhangi bir müzik seçebiliyorsam o. Yoksa o filtreler falan çok bana göre değil." (K5, 44 yaş, Ön lisans) ifadesi filtre kullanımını bilinçli biçimde reddederek samimi ve doğal bir benlik performansı vurgusu yapmaktadır. Benzer biçimde K7, "Eleştiriler sizin tekrar yemek paylaşımı yapmanıza sınır getiriyor mu?" sorusuna "Yok. O benim tamamen kendi ruh hâlim." (K7, 35 yaş, Ön lisans) şeklinde cevap vererek, dijital performansı kişisel ruh hâliyle ilişkilendirdiğini göstermektedir. Bu durum, dijital görünürlüğün duygusal ifade alanı olarak da kullanıldığını göstermektedir. K19'un "Ben bu moddayım dercesine yani." (K19, 47 yaş, Lise mezunu) ve K6'nın "Ben o ana bakarım. Hani o an ne hissettiğime bakıyorum ben." (K6, 40 yaş, Lise mezunu) ifadeleri dijital sahnenin duygusal yansımalarına dair önemli örneklerdir. Burada paylaşım, bireyin o anki duygusal durumunu yansıtan sembolik bir anlatı aracına dönüşmektedir. Burada paylaşım pratiği dışarıdan gelen değerlendirmelerden çok bireysel hislerle açıklanmaktadır. Katılımcılar, seyircinin beklentilerine göre değil, kendi iç dünyasına göre hareket ettiğini vurgulayarak "özgün benlik" performansı üretmeyi amaçlamaktadır.

K8'in ise "Evet yani olan şeyi paylaşıyorum o anda. Zaten sürekli de bir şey paylaşmadığım için. Hani o dediğim gibi o alışkanlık. O sürekli daha da güzel olma, daha da güzel görünme. Orada işte daha da estetik olma, daha da beğeni toplama algısının dışında olduğum için. Yani hoşuma giden bir şey olunca işte paylaşıyorum." (K8, 30 yaş, Lisans) anlatısı ile sosyal medyadaki estetik rekabetten bilinçli biçimde uzak durma çabasını göstermektedir. Buna göre kullanıcı, kendisini idealize edilmiş görünürlük baskısına karşı konumlandırmaktadır. "Daha güzel görünme" yarışının dışında olduğunu söylemesi, doğal ve samimi görünmenin alternatif bir kimlik performansı hâline geldiğini göstermektedir. Böylece "fazla çaba göstermeyen kişi" imajı da taşrada sahne önünün önemli parçalarından biri olmaktadır. K4 ise "Yok. Çünkü kendim için yaşarım, başkası için yaşadığım zaman bir anlamı kalmaz hayatımın." (K4, 38 yaş, Lise mezunu) ifadeleri de kendi için paylaşım söylemini desteklemektedir. Tüm bu anlatılarda katılımcılar, dijital görünürlüğünü dış onaydan bağımsızlaştırmaya çalışarak "Kendim için yaşarım" söylemi ile sosyal medya kullanımını içsel tatmin üzerinden anlamlandırmaya çalışmaktadır.

Bu bağlamda katılımcıların önemli bir kısmı Instagram paylaşımlarının doğrudan kendilerini yansıttığını ifade etmektedir. Bu durum dikkat çekicidir çünkü katılımcılarca sosyal medya paylaşımlarının çoğu yapay bulunurken, katılımcılar kendi performanslarını "gerçek benlik" olarak savunmaktadır. K21'in "%100 uyumlu.

Hayatımda olmayan hiçbir şeyi yapmacık bir şey olarak paylaşmıyorum.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu) ifadesi dijital benlik ile gündelik benlik, yani sahne önü ile sahne arkası arasında tutarlılık kurmaya çalıştığını göstermektedir. “Yapmacık” kavramına karşı geliştirilen mesafe, samimiyetin önemli bir kimlik değeri görüldüğünü ortaya koymaktadır. Dijital kimliğin kontrollü ama “gerçek” bir temsil olarak kurgulandığı “Kesinlikle. Yani benim sayfama giren bir insan bu kızın işte kafa yapısı bu yönde, çocuğunu bu şekilde yetiştiriyor. Bunun ailesine verdikleri şu yönde, eşiyle şu yönde diyebilir.” (K20, 27 yaş, Ön lisans) anlatısında ise K20 Instagram hesabını, kendisine dair doğru çıkarımlar yapılmasını sağlayıcı bir araç olarak ele almaktadır. Böylece dikkatle oluşturulan profiller, bireylerin gerçek yaşam tarzlarını ve değerlerini temsil eden birer vitrine dönüşmektedir.

Bu vitrinde doğal yaşamla kurulan ilişki, otantik benlik performansının en özgün parçalarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bu anlamda doğa, yayla, kahve, kamp yaşamı ve sakin ortam paylaşımları samimi ve sade yaşam tarzının sembollerine dönüşmektedir. K18’in “Belki doğduğum büyüdüğüm ortam yerden kaynaklı da olabilir. Biz doğayla iç içe yani dağlarda doğayla iç içe doğup büyüdük ve çocukluğumuz da böyle geçti ve hep hayatımızda bir dinginlik, sakinlik vardı.” (K18, 25 yaş, Lisans) ifadesi taşra yaşamının bireyin estetik ve duygusal tercihlerini şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Doğa burada samimiyetin, sakinliğin ve “gerçek yaşamın” sembolü hâline gelmektedir. Böylece taşra kimliği, dijital ortamda doğal benlik performansını destekleyen kültürel bir dekor olarak işlev görmektedir. Özellikle taşrada doğaya yakın yaşamın “samimi yaşam” ile özdeşleştirilmesi, doğa içeriklerini otantik performansın en önemli parçalarından biri hâline getirmektedir.

4.3.7. Kültürel/Entelektüel Kimlik Performansı

Instagram zaman zaman kültürel birikimin, öğrenme isteğinin ve entelektüel ilgi alanlarının sergilendiği bir alan olarak da kullanılmaktadır. Katılımcıların sıkça bahsettiği psikoloji, felsefe, tarih, sanat, edebiyat ve öğretici içeriklere yönelik takipler, bireylerin dijital ortamda kendilerini “öğrenmeye açık”, “kültürel olarak donanımlı” ve “kendini geliştiren” kişiler olarak sunma eğiliminde olduğunu düşündürmektedir. Katılımcıların anlatılarında bilgiye erişim ve öğrenme isteğinin entelektüel kimlik inşasının yapı taşı hâline geldiği gözlemlenmektedir. Bu eksende kullanıcılar takip ettikleri sayfaları kendilerini temsil eden kimlik sembolleri olarak içselleştirmektedir:

“Genel, diğer sayfaları takip ediyorum, psikolojiyi takip ediyorum ya da felsefe takip ediyorum. Ondan sonra... Başka ne? Şu an KPSS sayfalarını takip ediyorum.

Başka ne olabilir? Şey... Atatürk ile ilgili şeyleri takip ediyorum. Tarihi takip ediyorum.” (K13, 25 yaş, Lisans)

“Haricinde bir de tarihle alakalı sayfaları falan takip ediyorum.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu)

Katılımcılar psikoloji, tarih ve eğitim içeriklerini yalnızca bilgi edinmek amacıyla takip etmemektedir. Bu içerikler aynı zamanda bireylerin kendilerini nasıl tanımladıklarıyla da ilişkilidir. Takip edilen sayfalar, kullanıcının hangi ilgi alanlarına sahip olduğunu görünür kılan sembolik göstergelere dönüşmektedir.

Diğer yandan katılımcıların bir kısmının da sosyal medyayı kişisel gelişim alanı olarak kullandığı fark edilmiştir. K2'nin “Dediğim gibi hani kıyafet, makyaj tarzı şeyleri takip ettiğim için. Onlar da kendimi geliştiriyorsam onlar sadece.” (K2, 31 yaş, Lise mezunu) sözleri platformun bireysel gelişim pratiği olarak kullanımını dile getirmektedir. Bu durumu besleyen bir etken de taşrada sıkça yaşanan sosyal karşılaştırmanın katılımcılar üzerinde bir tür öğrenme baskısı oluşturmaktadır:

Böyle şey hani ezik kalmayayım, hani ben de öğrenmeye çalışıyorum mesela değil mi? Gerçekten böyle teknolojiyle çok aram yok. Çok aktif değilim. Hani böyle sadece yüzeysel. Bu sefer böyle hani ben de bir görüyorum hoşuma gidiyor ya. Ben de onu öğrenme çabası, yapma çabasına giriyorum. Bir nevi geliştirme gibi bence güzel bir şey. (K7, 35 yaş, Ön lisans)

Ön fikir bu sefer sen kendi kafanda düşündüğün sınırlı olan şeyi daha geniş düşünmeye çalışıyorsun. Bazen diyorum ki ben niye bunu düşünemedim mesela. Yani bunları düşünen de sonuçta bizim gibi insanlar. Biz niye düşünemiyoruz acaba? Biz niye bu kadar fikir üretemiyoruz? Yani o şekilde dikkatimi çeken her şey. (K9, 50 yaş, Ön lisans)

Bu ifadelerden taşrada bireylerin kültürel ve teknolojik gelişmeleri takip etme isteğinin, çağın gerisinde kalmama çabasıyla öğrenme motivasyonunu beslediği görülmektedir. Kullanıcılar burada teknolojik ve kültürel yeterliliği toplumsal uyumun parçası olarak değerlendirmektedir. Böylece öğrenmeye açık olmak, çağın dışında kalmamanın ve modern görünmenin önemli göstergelerinden biri olmaktadır. K9 ifadelerinden bireyin kendi düşünsel sınırlarını fark ederek kendisini sürekli değerlendiren ve geliştirmeye çalışan modern bir özneye dönüştürme arzusunda olduğu

anlaşılmaktadır. Bu arzunun K22'nin "Bunun dışında öğrenmeye meraklı, eğlenmeye ve gelişmeye açık biri olduğumu düşünüyorum." ifadesin de (K22, 28 yaş, Lisansüstü), doğrudan kimlik tanımına dönüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda öğrenmek ve kendini geliştirmek yalnızca ihtiyaç olmamakta ayrıca kişinin kendisini tanımlama biçimine de dönüşmektedir.

Katılımcıların sanat içeriklerine yönelik söylemleri de kültürel/entelektüel kimlik performansını yansıtır niteliktedir. Özellikle fotoğraf, çizim ve resim gibi alanlar, bireylerin estetik duyarlılıklarını görünür kıldıkları sanal roller K7'nin "Kimisi el işlerini paylaşıyor kimisi başka bir şey. Fotoğraf çekmek bana göre bir sanat. Fazla shop olayını falan sevmiyorum ama hani çok güzel şeyler yapıyorlar mesela. Yani paylaşanlar da görüyorum ve bunlar da benim hoşuma gidiyor." (K7, 35 yaş, Ön lisans) ve K12'nin "Hobilerim var mesela resim üzerine onların üzerinden takibim var. Diğer şeyleri çok takip etmiyorum." (K12, 35 yaş, Ön lisans) sözlerinde gündelik paylaşım veya takip pratiğinin sanat kimliğinin bir aktarımı olarak anlamlandırıldığını göstermektedir. Sanat ilgisi, bireyin yaşamının estetik yönünü görünür kılan bir performans biçimidir. Özellikle hobi temelli kültürel üretimler, kullanıcıların kendilerini sıradan tüketiciden ayırarak "sanat üreten" ve "estetik duyarlılığı olan" bireyler olarak konumlandırmasını sağlamaktadır.

Sanat ilgisinin yanı sıra katılımcıların kitap ve edebiyatla kurduğu ilişki de kültürel sermayenin dijital görünürlüğü açısından dikkat çekicidir. K18'in "Yani yaşam tarzımla alakalı belki eğitim açısından olabilir yani okuduğum bölümle alakalı bir yandan hem edebiyat okuyup hem bir dergide editörlük yapmak bu açıdan etkili olabilir. Onun dışında belki yaşam tarzımda da genel bir sakinlik, dinginlik, okumaya istek olduğu için de bunu da yansıtıyor olabilir paylaşımlarımın içerikleri" (K18, 25 yaş, Lisans) anlatısı edebiyat ilgisini "sakinlik", "dinginlik" ve "okumaya istek" vurguları ile, kültürel olarak rafine ve düşünsel derinliği olan bir kadın imajı çerçevesinde sunmaktadır. Bu imaj taşra bağlamında bireylerin kendilerini farklılaştırdığı ve sembolik statü ürettiği önemli bir kimlik performansıdır.

4.3.8. Akışkan ve Durumsal Kimlik Performansı

Kimlik tanımları ele alındığında pek çok katılımcının kendi kimliğini sabit, tek yönlü ve değişmez bir yapı olarak tanımlamaktan kaçındığı gözlemlenmiştir. Kimlik tanımlarının duruma, ortama ve seyirciye göre değişebilen akışkan bir yapıda ifade edildiği tespit edilmiştir. Bu anlamda "ne tam muhafazakâr ne tam seküler", "yerine göre değişiyor", "ortama uyum sağlıyorum" gibi ifadeler öne çıkarken taşrada yaşayan

kadınların benliklerini değişken ve müzakereye açık performanslar üzerinden çevresel uyuma en elverişli olacak şekilde sundukları anlaşılmaktadır. Katılımcıların farklı sosyal çevrelerde farklı yönlerini görünür kılmaları sosyal esneklik bağlamında olumlu bir etkileşim sağlamakta ve çok katmanlı bir kimlik performansına dönüşmektedir. Katılımcıların şu ifadeleri bu çok katmanlı kimlik yapısını göstermektedir:

“Şöyle hem muhafazakâr hem de seküler. İkisinin ortasında kaldığımı söyleyebilirim. Biraz ondan biraz ondan, ikisinin karması. Kendimi, kimliğimi... Yani, zaman zaman içe dönük. Çok sosyalimdir yani sıcakkanlıyım, çabuk sosyalleşirim.” (K10, 35 yaş, Lisans)

“Yani sosyal diyebilirim. Yani işte seküler de diyemem ama muhafazakâr da diyemem. Muhafazakâr karışık bir seküler diyebilirim. İkisinden de biraz.” (K13, 25 yaş, Lisans)

“Güzel ortamlara çabuk alışabilirim. Hani böyle yabancılık çekmem insanlara karşı. Onun dışında da çok hareketliyim. Böyle güzel yemek yapıyorum. İyi bir anneyim, iyi bir arkadaşım.” (K17, 35 yaş, Lisans)

Hepsinin içinde karışık olduğu anlar doluyor. Daha çok kültürel şeylere biraz daha baskın diyebilirim. Biraz daha katı oluyorum bazı yerlerde yerine göre değişebiliyor bunlar. Çok katı olduğum yerler de oluyor. Hani böyle kabullenebildiğim, daha açıklık olabildiğim, taviz verebildiğim yerler de oluyor. Değişken yani. Sabit fikirli olmak da istemiyorum. Bir dönem bazen sabit fikirli oluyorsan ama bunun belli bir dönemden sonra yanlış olduğunu düşünüyorsun. Değişmesi gereken şeyler oluyor. Veya korunması gereken şeyler oluyor. Dengede gitmeye çalışıyorum yani. (K9, 50 yaş, Ön lisans)

“Sakin, uysal, sabırlı, çalışkan, kendi hâlinde, biraz daha sosyal, nasıl diyeyim, bukalemun gibi bulunduğu ortama uyum sağlayan. Gerektiği ortamda muhafazakâr, gerektiği ortamda seküler. Hepsinden olabiliyorum.” (K7, 35 yaş, Ön lisans)

Katılımcıların bu kimlik tanımlarında en önemli unsur, bireyin kendisini tek bir kimlik üzerinden değil, birbirini tamamlayan çok sayıda rol üzerinden tanımlamasıdır. Sosyal kadın, iyi anne, hareketli birey, becerikli kadın ve iyi arkadaş kimlikleri aynı anlatı içerisinde iç içe geçmektedir. Böylece benlik, sabit bir özden çok farklı sosyal rollerin birleşimi olarak ortaya çıkmaktadır. Yine katılımcıların önemli bir kısmı da kendilerini net ideolojik ya da kültürel kategoriler içerisine yerleştirmek

istememektedir. Bu durum özellikle “muhafazakâr-seküler” ayrımına dair anlatılarda belirginleşmektedir. Bu tür anlatılar, modern dijital kimliğin artık geçişli ve hibrit özellikler üzerinden kurulduğuna işaret etmektedir. Taşrada yaşayan bireylerin hem geleneksel normlarla ilişki kurup hem de modern yaşam pratiklerine dahil olması, bu tür akışkan kimlik performanslarını güçlendirmektedir. Bu durum Goffman’ın “rol listesi” tanımıyla birebir örtüşmektedir. Nitekim taşrada yaşayan kadınlar bu listeyi stratejik bir görünürlük aracı olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda dikkat çeken en güçlü stratejilerden biri de “denge kurma” söylemidir. Kullanıcılar çoğu zaman keskin tavırlar yerine esnek ve uyumlu kimlikler geliştirdiklerini ifade etmektedir. K9’un anlatısında kimliğin sürekli yeniden değerlendirilen bir süreç olarak kurulduğu fark edilmektedir. Bu kapsamda “değişmesi gereken” ve “korunması gereken” şeyler arasında denge kurma çabası, bireyin modern yaşam içerisindeki kültürel gerilimleri müzakere ettiğini ortaya koymaktadır. Bu gerilimin taşrada geleneksel değerlerle modern yaşam pratiklerinin iç içe geçmesinden doğduğu, bireyleri katı kimliklerden çok dengeli ve geçişli performanslara yönlendirdiğini söylemek mümkündür. K7’nin “bukalemun gibi” ifadesi, durumsal performansın en açık göstergelerinden biridir. K20’nin şu ifadeleri de benzer biçimde farklı seyircilere göre rol değiştirme pratiğini göstermektedir:

Kendimi... Muhafazakâr takılan, ama seküler kesime saygı duyan, her kesime hitap edebilen bir kafa yapısıyla yaşayan bir insanım. Ama kendi çevremde daha çok muhafazakâr takılmayı seviyorum. Çocuğumu da ona göre yetiştirmeye çalışıyorum. Yerine göre sosyal, yerine göre daha çok evde takılmayı seven bir yapıdayım. Ama tabii ki zaman zaman sosyalleşmek istediğim dönemlerim de olduğunda, daha çok sosyalleştiğim dönemlerim de olmuştur. Evden çıkmadığım dönemlerim de olmuştur. Tamamen kendi yapımla alakalı, kararsız bir yapıdayım. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

Bu anlatıda kullanıcı aynı anda birden fazla sosyal role sahip olduğunu ifade etmektedir. Muhafazakâr ama seküler çevreye açık, sosyal ama zaman zaman içe kapanan, ev merkezli ama gerektiğinde görünür olabilen bir kimlik anlatısı kurulmaktadır. Böylece dijital benlik, farklı durumlara uyum sağlayabilen esnek performanslar üzerinden şekillenmektedir. K22’nin “Hem sakın hem de neşeli biriyim ortama göre hangi yönümü göstereceğimi kendim belirliyorum.” ifadesinde benlik performansının bilinçli biçimde yönetildiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Bu

anlatılar, benlik sunumunu spontane değil stratejik biçimde düzenlenen bir performans hâline gelmektedir.

K18'in "İçe dönük, genelde sosyal hayatımda da içe dönük bir insan olarak kendimi tanımlıyorum ama dışarıdan öyle gözüküyormuş." (K18, 25 yaş, Lisans) sözü ise bireyin kendisini nasıl gördüğü ile dışarıdan nasıl algılandığı arasındaki farkı görünür kılmaktadır. Bu anlatı, dijital ve toplumsal sahnede performansın her zaman bireyin içsel benlik algısıyla örtüşmediğini göstermektedir. Kullanıcı kendisini içe dönük olarak tanımlasa da dışarıdan farklı algılandığını ifade etmektedir. Bu durum izlenim yönetimi yaklaşımı açısından önemli bir örnek oluşturmaktadır. Çünkü bireyin içsel tanımı ile seyircide bıraktığı kimlik algısı her zaman aynı olmadığı anlaşılmaktadır.

4.4. Toplumsal Onay ve Etkileşim Dinamikleri

İnsanlar toplumsal yaşam içerisinde yalnızca kendi davranışlarını sergilememektedir, aynı zamanda bu davranışların başkaları tarafından nasıl değerlendirildiğine de büyük önem vermektedir. Bireyin çevresinden aldığı olumlu ya da olumsuz geri bildirimler, kendisini nasıl gördüğünü ve nasıl davranacağını şekillendirmektedir. Toplumsal onay, bireyin sosyal ilişkilerinde kabul görme, takdir edilme ve aidiyet hissinin elde edilmesinde önemli bir işleve sahiptir. Bireyler, gündelik yaşamda çeşitli kimlik performansları sergilemekte ve bu performansların başarılı olup olmadığını çevreden aldıkları tepkiler aracılığıyla değerlendirmektedir. Alkış, takdir, onay ya da eleştiri gibi geri bildirimler, performansın seyirci tarafından nasıl karşılandığını göstermektedir. Böylece bu etkileşimler, toplumsal kimlik rollerinin üretildiği, düzenlendiği ve onaylandığı alanlara dönüşmektedir. Bu sebeple bu tema kapsamında analiz edilen bulgular, araştırmanın "Kullanıcılar paylaşım yaparken takipçi kitlesinin tepkilerini nasıl değerlendirmektedir?", "Toplumsal onay, beğeni ve geri bildirim mekanizmaları kullanıcı davranışlarını nasıl etkilemektedir?" ve "Instagram kullanımında sahne önü ve sahne arkası ayrımı hangi alanlarda ortaya çıkmaktadır?" araştırma sorularına yanıt aramaktadır.

Elde edilen verilere göre, sosyal medya platformları, özellikle de Instagram, toplumsal onay süreçlerinin görünür hâle geldiği alanlardan biridir. Gündelik yaşamda çoğu zaman dolaylı biçimde ortaya çıkan beğeni, takdir veya eleştiri, Instagram'da sayısal göstergeler aracılığıyla daha görünür bir hal almaktadır. Beğeniler, yorumlar, görüntülenme sayıları, takipçi artışları ve paylaşımlara verilen diğer tepkiler kullanıcıların dijital performanslarına yönelik geri bildirimler üretmektedir. Bu durum

kullanıcıları sadece içerik paylaşan bireyler olmaktan çıkarmakta, aynı zamanda aldıkları geri bildirimlere göre davranışlarını düzenleyen aktörlere dönüştürmektedir. Bu sebeple bu tema altında taşrada yaşayan kadın katılımcıların Instagram’da aldıkları beğeni ve yorumlara yükledikleri anlamlar, olumlu ve olumsuz geri bildirimlerin paylaşım davranışlarını nasıl etkilediği, eleştirilere karşı geliştirdikleri tutumlar kısaca dijital etkileşimlerin benlik sunumları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Böylece taşradaki sosyal çevre yakınlığı ve karşılıklı tanınırlığın, dijital ortamdaki onay ve etkileşim dinamiklerini nasıl yönlendirdiği, sahne önü-sahne arkasına dair geliştirilen farkındalıklar ve kadınların bu farkındalıklardan ürettikleri sanal stratejiler değerlendirilmiştir. Toplumsal onay ve etkileşim dinamikleri temasını oluşturan kategoriler ve kodlar ile bunlara ilişkin frekanslar ve örnek katılımcı ifadeleri Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Toplumsal onay ve etkileşim dinamikleri

Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
Beğenilme ve onay ihtiyacı	Emeğin beğenilmesinden mutluluk duyma	6	“İnsanlar tarafından hani beğenilmek duygusu güzel bir şey. Hani yaptığım bir paylaşıma göre değişiyor. Mesela el işimi paylaşıyorsam beğeni sayısı fazlaysa demek ki bu insanlar tarafından güzel bir şey takdir ediliyorum gibi.” (K7)
	Olumlu yorumlardan hoşlanma	7	“Güzel yorumlar da hoşuma gidiyor.” (K15)
	Beğenilme arzusu	23	“Yani daha çok beğenilse daha çok hoşuma gider” (K2)
Seyirci farkındalığı	Paylaşım öncesi seyirci hesabı yapma	6	“Şimdi orta yaşlı insanlar da hep Instagram kullanıyor. Yani o açıdan onlarda paylaştığım her şeyi görecekler. O yüzden de daha dikkatli olurum.” (K2)
	İnsanların nasıl yorumlayacağını düşünme	12	“Bir şey paylaşıırken biraz da düşünüyorsun yani. Hani bir şey olur mu? İnsanlar ne düşünür? Bu şekilde de şeyler düşünmüyor değiliz yani.” (K17)
	Yanlış anlaşılma kaygısı	7	“O yüzden beni yanlış yansıtabilecek şeyleri paylaşmıyorum da beğenmiyorum da.” (K22)
	Sosyal çevreyi hesaba katma	12	“Yani mesela ailelerimiz de var, büyüklerimiz de var şeylerimizde, sosyal medyalarımızda. Belirli bir kültürümüz var, onun dışında bir şeyler paylaşmak biraz abes geliyor. Bence etkiliyor yani.” (K1)
Seyirci seçimi ve filtreleme	Seçilmiş seyirciye paylaşım yapma	22	“Hani tanıdığım kişiler istiyorum ki bunu görsün. Sonuçta ailemi de paylaşıyorum. Her şeyimi herkesin görmesini istemem.” (K3)
	Yargılayıcı kişileri engelleme	7	“Şimdi herkesin kafa yapısı aynı değil. Şimdi anlayışla karşılayanlar var bazı şeyleri, anlayışla karşılamayanlar var. Ben öyle düşünüyorum. Herkesle konuştuğun şey farklı. Herkesle samimiyetin farklı. Belki orada paylaştığıma farklı bir yorum da gelebiliyor. Hani tanıdığım bir insandan. Araştırmacı: Bunlar paylaşımlarınızı etkiliyor mu? Daha sonra dikkat etmenizi sağlıyor mu? Katılımcı 6: Tabii ki sağlıyor. Bu sefer ne yapıyorum? O kişiyi gizliyorum. Görmesini engelliyorum. Ona gizleyip öyle atıyorum tabii ki.” (K6)
	Takipçi seçiciliği	10	“Benim için az olsun, öz olsun, az kişi biriktireyim. Temiz insanlar biriktireyim.” (K19)

Tablo 8. (Devamı)

Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
	Gizli hesap kullanımı	6	“Özellikle Instagram’ım tabii ki herkese açık değil. Çevreme açık, buna çok dikkat ediyorum.” (K3)
Eleştiri ve geri bildirim dinamikleri	Eleştirilerden etkilenmeme söylemi	14	“Kendim istediğim için, çevre ne düşünür diye değil de kendim ne paylaşmak istiyorsam onu paylaşabiliyorum.” (K11)
	Performansın yeniden düzenlenmesi	26	“Yani olumlu paylaşınca tabii ki hoşuma gider. Bir sonrakinde daha da özenirim ama olumsuz bir yorum aldığımda yani belki de paylaşmamaya kadar gidebilir. Boş ver atmayayım derim.” (K14) Tema 3.docxDOCX
	Eleştirilerden etkilenme	16	“Kendi adıma beni etkiliyor bundan da gocunmuyorum evet her şeyimi insanlara göre şekillendirmiyorum ama kendim olurken diğerlerinin yorumları da yaşamda nasıl var olmak istediğimi etkiliyor yani.” (K22)
Dijital ilişkiler ve mikro etkileşimler	Kontrollü beğeni	6	“Beğendiğim şeylere bile çok dikkat etmek zorunda kalıyorum, çok kısıtlıyor.” (K13)
	Dijital gözlemcilik	20	“Sadece izleme gibi benimki. Görsellere bakıp geçiyorum yani o kadar çok şey yapmıyorum.” (K9)
	Instagram hareketlerini ilişkisel gösterge sayma	6	“Beğeni durumu şöyle önemli. Sonuçta ben belli başlı sınırlı sayıda insanları takip ediyorsam ben onlara hani karşılıklıdır bu. Çünkü bu sosyal medyanın amacıdır bu. Hani beğeneceksin ki orada benim varlığımı bilinsin. Ben onları nasıl görüyorsam onların da beni gördüğünü bilmek istiyorum.” (K7)
	Dijital davranışlara anlam yükleme	14	“Yani tek amacım beğenilerek tatmin hissi yaşamak değil ama insan yine de beğenilmek istiyor, belki onaylandığını çıkartıyorum buradan bilmiyorum.” (K22)
	Hikâye/beğeni üzerinden ilişki okuma	5	“Sevdiğim insanların tarafından beğenilmek bir samimiyet göstergesi gibi geliyor bana ama beğeni sayısı çok bir şey ifade etmiyor benim için.” (K16)
Sosyal medyanın yapaylığına dair farkındalık	Sahne önu-sahne arkası farkındalığı	10	“Yani sosyal medya başka, gerçek hayatta başka rol yaptıklarını düşünüyorum.” (K15)
	Abartılı mutluluk performanslarını sorgulama	9	“Sanki çok mutlular, her şey çok tamam. Gerçeği yansıtmadığını düşünüyorum. Abartılı olduğunu düşünüyorum.” (K5)
	Fenomen kültürünü eleştirme	10	“Özellikle bu fenomenleri asla takip etmem. Gösteriş yapan insanlardan uzak dururum. Ondan sonra nasıl söyleyeyim, çocuklarımı da uzak tutmaya çalışırım.” (K19)
	Sosyal medyayı gerçek dışı bulma	23	“Genelde uyumsuz buluyorum. İnsanlar çok abartılı yaşıyor her şeyi çünkü gerçekte biliyorum gerçek hayatlarını, paylaşımlarını. Bazen gülüyorum sadece.” (K17)
	İnsanların seçili yönlerini gösterdiğini düşünme	13	“Kısmen yansıttığını kısmen yansıtmadığını düşünüyorum az önce dediğim gibi. Kendime hiçlikten hiç var olmayan bir dünya yaratmıyorum orada ama yaşantımın tamamı da orada yok. Sayfama bakan biri yaşam tarzımı ve beğenilerimi az çok yorumlayabilir ama tamamen nasıl biri olduğumu çıkartmaz.” (K22)

4.4.1. Beğenilme ve Onay İhtiyacı

Paylaşımların seyirciden aldığı geri bildirimlerle yani beğeni, yorum, görüntülenme ve paylaşım sayıları ile kurulan ilişki yalnızca teknik etkileşim göstergeleri değildir. Tüm bu etkenler bireyin dijital performansının sosyal karşılık bulup bulmadığını gösteren sembolik onay mekanizmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada kullanıcılar dijital sahnede belirli bir performans sergilemekte, takipçiler ise bu performansı değerlendiren seyirci konumunda yer almaktadır. Bu bağlamda beğeniler ve olumlu yorumlar, performansın kabul gördüğünü hissettiren dijital “alkışlar” işlevi görmektedir. Taşrada yaşayan kadınların bir kısmı bu “alkış” doğrudan kabul görme hissi ile ilişkilendirirken, bir kısmı beğenilerle kurulan ilişkinin kontrollü olması gerektiğini düşündüğü diğer bir kısmının da bu ilişkiyi ısrarla reddettiği gözlemlenmiştir.

Hani beğeneceksin ki orada benim varlığımı bilinsin. Ben onları nasıl görüyorsam onların da beni gördüğünü bilmek istiyorum. Belki doğru hani beğeni demek hani ben bunu doğru buluyorum. Hani güzel yapmışsın takdir gibi bir şey oluyor. Onay hissiyatı yaratıyor. Bunu da tabii ki almak isteriz. (K7, 35 yaş, Ön lisans)

K7'nin anlatısı, beğenin sosyal görünürlükle nasıl ilişkilendirildiğini ifade etmektedir. Bu anlatılarda beğeni, kişinin “ben buradayım” deme biçimine dönüşmektedir. K7'nin “varlığım bilinsin” vurgusu, dijital görünürlüğün sosyal olarak fark edilme ihtiyacıyla ilişkili olduğunu göstermektedir.

“Beğeni almanız ya da görüntülenme sayısının fazla olması onay hissi yaşıyor mu size?” sorusuna K10 “Yani mutlaka ister istemez hani bu hissettirmiyor desem yalan olur herkeste olduğu gibi ama tabii bunun filtresini çok doğru dozunda yaptığın sürece herhangi bir sorun olmuyor.” (K10, 35 yaş, Lisans) şeklinde cevap vermiştir. Burada katılımcı onay ihtiyacının farkında olduğunu ancak bunu kontrollü biçimde yönetmeye çalıştığını belirtmektedir. Böylece kullanıcı, dijital alkışın etkisini inkâr etmemekte ancak buna tamamen bağımlı görünmekten de kaçınmaktadır. Bu durum, sosyal medyada onay arzusunun meşru sınırlar içerisinde tutulmaya çalışıldığını göstermektedir. Özellikle yetişkin kullanıcılar açısından “fazla etkilenmiyormuş gibi görünmek” benlik performansının sahiciliğini ortaya koymak adına önemli bir durumdur.

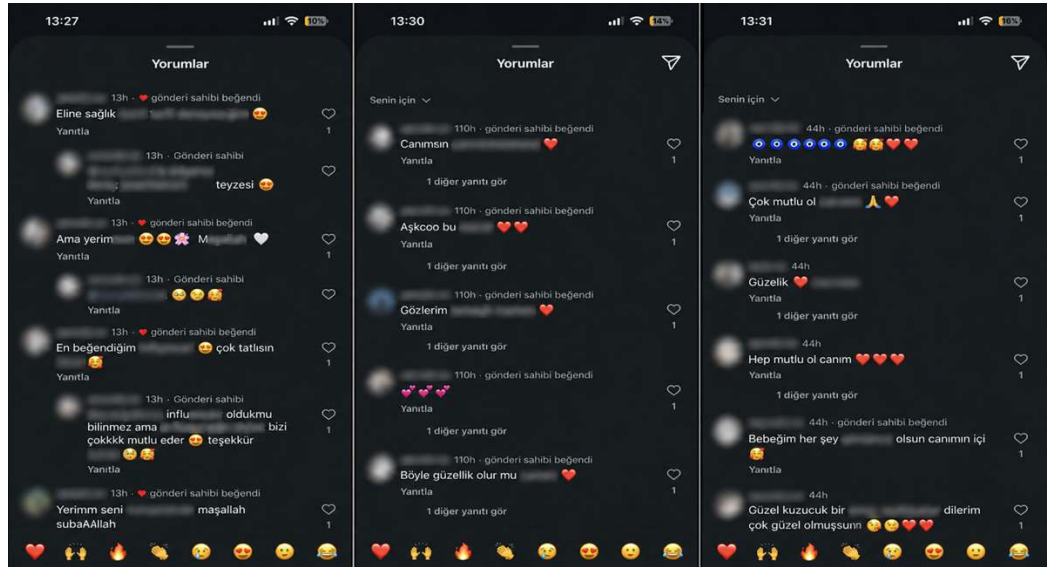
Taşrada yaşayan kadınların sanal beğeniyle olan ilişkilerini meşru bir eksenle tutmalarını sağlayan stratejilerden biri de emeğin onaylanmasına sıradan bir beğeniden daha güçlü anlamlar atfedilmesidir. El emeği, üretim ve içerik üretimi üzerinden alınan olumlu geri bildirimler, bireylerin kendilerini değerli ve başarılı hissetmesine katkı sağlamaktadır. K7'nin "İnsanlar tarafından hani beğenilmek duygusu güzel bir şey. Hani yaptığım bir paylaşıma göre değişiyor. Mesela el işimi paylaşıyorsam beğeni sayısı fazlaysa demek ki bu insanlar tarafından güzel bir şey takdir ediliyorum gibi." (K7, 35 yaş, Ön lisans) sözleri beğenilerin, emeğin toplumsal olarak değer görmesinin sembolüne dönüştüğünü ifade etmektedir. Özellikle taşra bağlamında, kadın emeğinin çoğu zaman özel alan içerisinde görünmez oluşu, Instagram'ı kadın üretiminin takdir mercii hâline getirmektedir. Böylece seyircinin alkışı hem onay hissi yaratırken hem de dijital görünürlüğe risksiz bir alan sağlamaktadır. Bu duruma örnek teşkil eden diğer katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Yani yaptığımız iş işte, ne bileyim dergiyle alakalı paylaştığım şeyler başka insanlar tarafından görülüyor. Belki işte başka şehirlerde yaşayan insanlar görüyor ve yaptığın işin bir karşılık bulduğunu düşünüyorum. Bu da mutlu ediyor. Yani iyice büyüme isteği işimi daha çok severek isteyerek yapma isteği uyandırıyor. (K18, 25 yaş, Lisans)

"Diyelim ki bir paylaşım yaptınız, örgü olabilir, aileniz olabilir vs. fark etmez. Bu paylaşımınıza sosyal çevrenizden, sizin çevrenizden ne kadar güzel çekmişsin ne kadar güzel paylaşmışsın gibi bir beğeni yorumu geldi. Bu sonraki paylaşımlarınızı etkiler mi?" sorusuna K19, "Tabii ki daha da çok yönlendiriyor ama diyorum ki bakın ne kadar güzel bir şey yapmışım. Kendimle de gurur duyuyorum. Diyorum ki evet bak demek ki doğru yoldayım. Yani daha güzel şeyler yapıp daha güzel şeyler paylaşmak istiyorum." (K19, 47 yaş, Lise mezunu) şeklinde cevap vermiştir. Bu durumda seyircinin katılımcıya gösterdiği olumlu etkileşimler, katılımcının kimlik performansında pekiştirici bir mekanizma olarak çalışmaktadır.

Bu anlatıların ortak noktası değerlendirildiğinde dijital alkışın gerek profesyonel motivasyon üretmesi gerek kişisel gurur sağlaması sayesinde emek performansının yeniden üretilmesini teşvik eden bir mekanizma olduğu görülmektedir. Her iki katılımcı da aldıkları olumlu geri bildirimleri performanslarının başarılı olduğunun işareti olarak görmekte ve sonraki paylaşımlarını buna göre yeniden biçimlendirmektedir.

Instagram etkileşim mekanizmasında katılımcıların olumlu yorumlara yüklediği anlam da dikkat çekmektedir. Yorumlar, beğeniye kıyasla daha kişisel ve daha güçlü bir sosyal onay dönütü olarak değerlendirilmektedir. K13'ün “Yani zaten çoğu ya lise arkadaşlarım ya da akrabalarım. Onların beğenmeleri tabii çok hoşuma gidiyor. Beğenip yorum yapınca sevildiğimi hissediyorum. Güzel yorumlar görünce mesela sevildiğimi hissediyorum. Onun dışında çok fazla yüksek takipçili biri olmadığım için sadece sevdiğim insanların beğenmesi hoşuma gidiyor.” (K13, 25 yaş, Lisans) anlatısı yorumların sevgi hissi gibi daha kişisel ilişkilerde arandığını açık bir biçimde göstermektedir. Buna göre K13 takipçi sayısını değil, değer verdiği seyircilerin tepkilerini önemseydiğini belirtmektedir. Bu anlamda taşrada sosyal ilişkilerin yakın çevre merkezli olmasının dijital etkileşimlerin de daha kişisel anlamlar taşımasına neden olduğunu ileri sürmek mümkündür. Çünkü taşrada yaşayan birçok katılımcı için önemli olan anonim kalabalıkların alkışı değil, sosyal çevresinin onayıdır. Görüşme verileriyle birlikte gözlem verileri de olumlu yorumların ve destekleyici geri bildirimlerin katılımcılar açısından önemli bir etkileşim biçimi olduğunu göstermektedir.

Şekil 8. Farklı katılımcılara yönelik yorum ve geri bildirim örnekleri

Şekil 8’de verilen yorum örnekleri ve K20’nin “Şöyle, benim için yorumlar önemli. Çünkü yorumlar genel anlamda benim tanıdığım insanlar tarafından yapılıyor. Keşfet’e düşerse birkaç belki farklı insanlar oluyor ama şimdiye kadar zaten eleştirel bir video paylaşmadığım için veyahut da bana şahsıma eleştirel bir yorum yapılmadığı için kötü bir dönüş almadım. O yüzden hani memnun etti. Benim şimdiye kadar çocuğumun 1-2 videosunda çok güzel yorumlar geldi memnun etti beni.” (K20, 27 yaş, Ön lisans) ifadesi yorumların duygusal etkisini açıklar niteliktedir. Burada yorumların sadece

tanıdık çevreden geliyor olması, yorumları beğenilere kıyasla onayın daha yoğun hissedildiği bir etkileşim pratiği yapmaktadır.

Katılımcıların sosyal medyada beğenilme arzusuna dair ortaya koydukları diğer bir durum ise beğenilme isteğinin idealize edilmiş veya onaya göre seçilmiş içerik üretimine sebep olmasıdır. K13'ün şu ifadeleri bu açıdan dikkat çekicidir:

Kimse kendini kötü göstermek istemez. Daha fazla kabul görmüş hissetmek için.

Mesela biz de dikkat ediyoruz. Gittiği bir yerde çok güzel bir restoransa işte 'bak gittiği restorana bak' deyip beğeniliyorum yani. Mesela karşılaştığım zaman da 'ne kadar çok gezdin' dediğimde onun o gururunu görüyorum. O yüzden daha çok beğeni almak hayatını çok iyi gibi gösterme çabasından kaynaklı olabilir. (K13, 25 yaş, Lisans)

Benim de uyumsuz olduğu oldu. O gün mesela çok kötü bir gün geçirmişimdir ama işte çok mutluymuşum gibi paylaşım yapmışımdır. Oldu yani bir de şey oluyor. Motive etme çabası. İnsan kendini motive de ediyor. Çok kötü bir gün geçirmişsindir. Biraz kendine gelmişsindir. Öyle değilmiş gibi gösterince daha motive oluyorsun. Yani varlığını göstermek ve buna karşı beğeni almak aslında bir motive aracı olabiliyor. (K13, 25 yaş, Lisans)

Bu anlatılara göre kullanıcılar yalnızca yaşadıkları hayatı paylaşmakla kalmayıp aynı zamanda seyircinin alkışlayacağı bir yaşam imajı üretmeye çalışmaktadır. Bu yaşam imajı üretilirken dijital performansın gerçek duygulardan bağımsız biçimde düzenlenebildiği net bir biçimde ifade edilmektedir. Fakat K13'ün bu ifadeleri, Instagram'daki benlik sunumunun yalnızca seyirciyi ikna etmeye yönelik olmadığını da göstermektedir. Katılımcı, paylaşım aracılığıyla başkalarına belirli bir görüntü sunarken aynı zamanda kendi duygularını da yeniden düzenlemektedir. Bu durum dijital performansın bireyin kendisi üzerinde de etkiler üretebildiğini göstermektedir. Olumsuz duyguların görünür kılınmak yerine geri planda bırakılması ve daha olumlu bir benlik görüntüsünün paylaşılması, sosyal medyanın zaman zaman bir duygu yönetimi alanı olarak da kullandığını düşündürmektedir. Böylece beğeni ve olumlu geri bildirim beklentisi bireyin kendisini motive etme ve gündelik yaşamındaki olumsuzluklarla başa çıkma biçimlerinden biri hâline gelmektedir. Burada mutlu görünmek, stratejik şekilde

üretileen içşel bir motivasyon kaynağına dönüşmektedir. Bu anlamda K13'ün ifadeleri sahne önü onayının sahne arkasına olan etkilerini ortaya çıkartmak adına önemlidir.

4.4.2. Seyirci Farkındalığı

Seyirci farkındalığı, taşrada yaşayan katılımcıların Instagram kullanırken olası tepkileri hesaplamasını esas alan ve bu sayede kontrollü performanslar üretmesini sağlayan bir tür içşelleştirilmiş çevresel denetim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu denetim “kim göreceğ?”, “nasıl yorumlanacak?”, “yanlış anlaşılır mı?” gibi sorular etrafında temellenerek içeriklerin paylaşımından önce filtrelemesine sebep olmaktadır. Bu durum, dijital benlik sunumunun spontane olmadığını tekrar göstermektedir. Önceden düşünülmüş ve seyirci beklentisine göre biçimlendirilmiş performanslar, izlenim yönetiminin en temel araçlarından biri olarak işlev görmektedir. K1 gibi pek çok katılımcı paylaşım yapmadan önce sosyal çevrelerinin nasıl tepki vereceğini düşündüğünü ifade etmektedir:

“Mesela yemek fotoğrafı falan paylaşmıyorum. Sadece daha böyle insanların elinde mevcut olan manzara fotoğrafı. Herkesin ulaşabileceğı şeyleri paylaşmayı daha çok tercih ediyorum.” (K1, 25 yaş, Lisans)

“Şimdi orta yaşlı insanlar da hep Instagram kullanıyor. Yani o açıdan onlarda paylaştığım her şeyi göreceğler. O yüzden de daha dikkatli oluyorum.” (K2, 31 yaş, Lise mezunu)

“Herkesin de burayı görebileceğini düşündüğün için ona göre paylaşımlar yapmak lazım. Daha düzgün, insanın gözüne batacak derecede değil de.” (K9, 50 yaş, Ön lisans)

Bu anlatılarda katılımcılar gündelik hayatın bazı yönlerini bilinçli biçimde görünmez kılmaktadır. K1'in yemek ve sofraya paylaşımından kaçınması, taşrada gösteriş olarak algılanabilecek unsurları önceden elemeye yönelik bir performans kontrolüne işaret etmektedir. “Herkesin ulaşabileceğı şeyleri paylaşma” vurgusu, dijital görünürlüğü düşük riskli sınırlar içerisinde tutma çabasını göstererek, paylaşımların sosyal kabul sınırları üzerinden düzenlediğini açıklamaktadır. Bu durumda, dışarıdan gelen denetimin zamanla birey tarafından içşelleştirilerek öz-denetime dönüştüğü görülmektedir. Katılımcılar çoğu zaman doğrudan eleştirilmeden önce kendilerini denetlemekte ve olası tepkileri hesaba katarak içeriklerini filtrelemektedir. K2'nin yaşça büyük seyirciler üzerine olan farkındalığı ise küçük şehirlerde kuşaklar arası sosyal denetimin dijital ortama taşınmasını göstermekte ve kullanıcıların görünürlüklerini yaşlı kuşağı olası yargılarına göre biçimlendirmesine neden olmaktadır. K9'un şu ifadeleri “göze batmama” vurgusuyla dijital görünürlüğün ölçülü tutulması gerektiğı düşüncesine

dikkat çekmektedir. Bu düşünce doğrultusunda taşrada görünürlüğün çoğu zaman dikkat çekmekten kaçınma üzerinden tasarlandığı anlaşılmaktadır.

Taşrada yaşayan kadınlar için dikkat çekme kaygısının yanı sıra yanlış anlaşılma kaygısının da güçlü biçimde hissedildiği gözlemlenmektedir. Katılımcılar bu kaygı sebebiyle paylaşımlarının hangi ideolojik, kültürel ya da ahlaki anlamlarla okunabileceğini de düşündüğünü şu güçlü ifadeler ile dile getirmektedir:

Şöyle, paylaşım sınırları belirlememin sebebi takipçilerim. Feminizm bir paylaşımı yaptığım zaman çok mu feminizm mi kaçıyor diye paylaşımlarımı ona göre seçiyorum. Mesela Atatürkçü paylaşımlar yaptığım zaman çok mu Kemalist oluyor diye düşünüp, biraz daha farklı şekilde paylaşmak için dikkat ediyorum. Ya da herhangi bir şey paylaştığım zaman, ülkede bir olay olduğu zaman, paylaştığım zaman, mesela ‘bu muhafazakâr kesimi nasıl etkiler?’ diye düşünüyorum. Çünkü içinde din düşmanlığı görülebilecek bir şey var mı diye mesela düşünüyorum. Tepkiden dolayı yani ayrıştırıyoruz biraz, paylaştığım zaman dikkat ettim. Dikkat etmemin ne kadar doğru olduğunu da düşündüm ama genel olarak böyle oluyor. Yani dikkat etmek zorunda kalıyorum. (K13, 25 yaş, Lisans)

“Şimdi herkesin kafa yapısı aynı değil. Şimdi anlayışla karşılayanlar var bazı şeyleri, anlayışla karşılamayanlar var. Ben öyle düşünüyorum. Herkesle konuştuğun şey farklı. Herkesle samimiyetin farklı. Belki orada paylaştığıma farklı bir yorum da gelebiliyor. Hani tanıdığım bir insandan.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

K13’ün anlatısı dijital performansın sürekli bir toplumsal müzakere alanına dönüştüğünü göstermek adına önemlidir. K6’nın ifadeleri ise seyirciyi farklı değer yargılarına sahip çok katmanlı bir yapı olarak sunmaktadır. Buna göre performans farklı beklentilere sahip çoklu seyirci gruplarına göre düzenlenmesi gerektirmektedir. Bu anlatılarda katılımcılar farklı seyirci gruplarının aynı paylaşımı farklı biçimlerde yorumlayabileceğinin farkındadır ve bu nedenle performanslarını sürekli olarak yeniden düzenlemektedir. Özellikle K13’ün “dikkat etmek zorunda kalıyorum” ifadesi, görünürlüğün özgür bir paylaşımından çok, toplumsal kontrolü yüksek bir performans olduğuna işaret etmektedir. Yine aynı katılımcının devam eden anlatısında Instagram’daki hareketlerin kişilik göstergesi olarak okunduğunu düşündüğünü ifade

etmektedir. Bu anlatı önemlidir çünkü katılımcı burada neden “dikkat etmek zorunda” hissettiğini gerekçelendirmektedir:

Çünkü bende yapıyorum açıkçası, fikir yürütüyorum nasıl biri olduğuna dair siyasi görüşüne dair. Gerçekten öyle bir platform ki her şeyi belki de görebiliyorsun orada. Beğendiklerinden nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu görüyorsun. Ve kendi içimde benim ayırttığım insanlar da oldu. Ben öyle düşünüyorsam başkası da öyle düşünüyordur diye düşünüp ona göre seçim yaparım, yani evet. (K13, 25 yaş, Lisans)

Katılımcı, diğer bireyleri beğenileri ve paylaşımları üzerinden değerlendirdiğini kabul ederek kendine dair yaptığı gözlem sayesinde, diğer kullanıcıların da onu aynı şekilde değerlendirileceğini düşünmektedir. Böylece Instagram kullanım tercihleri, bireylerin birbirlerini karşılıklı olarak sembolik sınıflandırmalara tabi kıldığı bir etkileşim sahnesine dönüştüğü tespit edilmektedir. Bu tür sınıflandırmalar taşra gibi sosyal etiketlenmenin daha fazla görüldüğü küçük çevrelerde yargılanma kaygısını artırdığı gözlemlenmektedir.

Taşra bağlamındaki sosyal kaygıyı tetikleyen bir diğer unsur da birey görünürlüğünün üzerinde oluşturulan baskıdır. K17 bu baskıyı “Yani çünkü küçük bir şehir. Herkes herkesin için her şeyini yorumlayabiliyor. Hani yaşıntı tarzınız biliniyor. Tabii ki etkiliyor yani ister istemez. Bir şey paylaşıırken biraz da düşünüyorsun yani. Hani bir şey olur mu? İnsanlar ne düşünür? Bu şekilde de şeyler düşünmüyor değiliz yani. Düşünüyoruz az çok da olsa.” (K17, 35 yaş, Lisans) şeklinde dile getirmektedir. Burada dijital performans, doğrudan taşranın toplumsal denetim mekanizmalarıyla ilişkilendirilmektedir. “Herkes herkesin her şeyini yorumlayabiliyor” söylemi, kullanıcıların sürekli izleniyormuş hissiyle hareket ettiğine işaret etmektedir. Böylece dijital seyirci gündelik hayat içerisindeki sosyal çevrenin bir uzantısına dönüşmektedir.

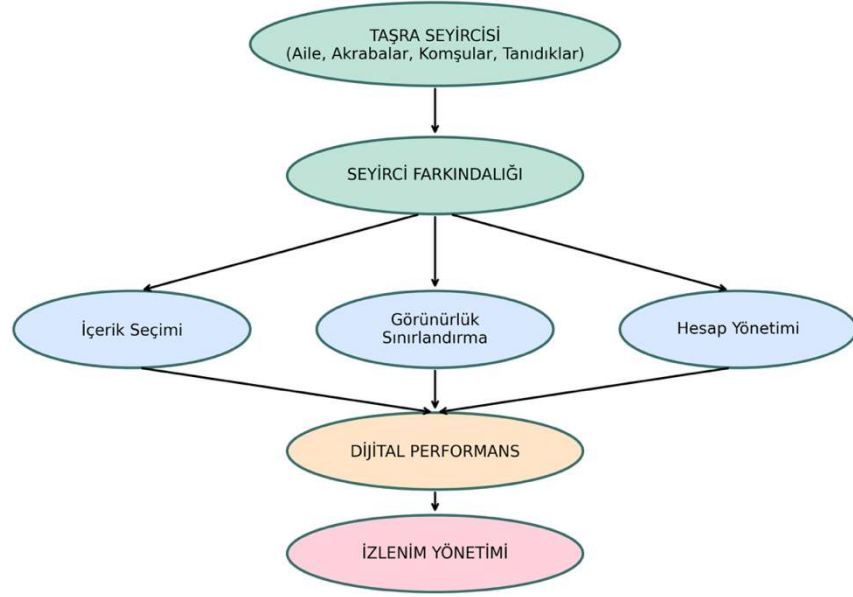
Katılımcıların bazıları tüm bu seyirci farkındalığından doğan kaygıları doğrudan seyirci filtreleme üzerinden yönetmektedir. K15’in “Genelde hikâyelerimi gizliyorum onlara... Çünkü giyimimi falan beğenmiyor olabilir, ondan dolayı gizliyorum... Evet, eleştiriden kurtulmak için. Direkt onları ekarte ederek önlüyorum.” (K15, 18 yaş, Lise mezunu, Bekâr) ifadeleri bu stratejiyi açık biçimde göstermektedir. Burada katılımcı daima performansını düzenlememekte, bazen de seyircinin performansına erişimini engelleyerek de çözüm üretmektedir. Eleştirel tutum sergileyen veya sergileyebilecek potansiyele sahip kişiler, görünürlüğün dışına çıkarılarak güvenli bir dijital sahne

oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu sebeple dijital benlik sunumu hem içerik seçimleriyle hem de seyirci seçimiyle yönetilmektedir.

Katılımcıların bazıları ise yalnızca paylaşımlarının içeriğini, sıklığını ve seyircisini yönetmekle kalmayıp bu baskının olası sebepleri hakkında fikir yürüttükleri de görülmektedir. K22 bu eksende taşrada görünürlüğün neden daha yoğun bir baskı yarattığını oldukça güçlü biçimde şu ifadelerle açıklamaktadır:

Etkiliyor bence şimdi düşününce bakıyorum üniversitede olduğum zamanlarda çok daha fazla paylaşım yapmışım çünkü orada kimseyle yüz yüze gelmiyordum. Gümüşhane’de gizli bir hesap verme durumu var gibi geliyor bana, herkes sizi tanıyor insanların ilgi alanları dar olduğu için birbirlerinin ne yaptığıyla daha çok ilgilenabiliyorlar. Dolayısıyla bende konuşulmaktan çok hoşlanan biri değilim, beni etkiliyor açıkçası. Hatta tanıdıklarımın olmadığı bir sayfam daha var orada sanat içerikli şeyler paylaşıyorum şimdi düşününce oradan daha rahat paylaşım yapıyorum. Misal bir şeyi alay yollu paylaşacaksam o sanat hesabımdan atıyorum çünkü kendi hesabımdaki insanlar her adımınızdan bir yargı üretecekmiş hissi veriyor bana. Tanımadığım insanların ne düşündüğünü önemsemiyorsun. (K22, 28 yaş, Lisansüstü)

Bu anlatı, görünürlüğün tek başına baskı üretmediğini göstermektedir. Katılımcının ifadelerinde baskının kaynağı görünürlükten çok görünürlüğün tanıdık seyirciler karşısında gerçekleşmesidir. Bu nedenle taşrada dijital performansın sınırlarını belirleyen temel unsur, anonim izleyicilerden ziyade gündelik hayatta karşılaşılması muhtemel tanıdık çevredir. Bu durum “gizli hesap verme”, “sürekli yüz yüze geliş” ve “herkesin birbirini tanıması” gibi kavramlar üzerinden açıklamaktadır. Bu açıklamanın en önemli kısımlarından biri ise taşrada yaşayan insanların ilgi alanlarının az olması ve bu sebeple insanların birbirlerinin hayatlarına fazla ilgili olduğu çıkarımıdır. Bu çıkarım katılımcının yargılanma kaygısını besleyen ana kaynaklardan biridir. Taşrada yargılanma kaygısı katılımcıyı hem içerik sınırlamasına yönlendirmiş hem de ikinci bir anonim hesap açma stratejisine itmiştir. Bu alternatif sahne kurma stratejisi katılımcıya, “tanımadığı insanlar” karşısında daha özgür bir performans alanı sunmuştur. Şekil 9’da ise seyirci farkındalığının taşrada yaşayan kadınların dijital kimlik sunumlarına olan etkisi kavram haritası olarak verilmiştir:

Şekil 9. Taşrada seyirci farkındalığının dijital benlik sunumuna etkisi

4.4.3. Seyirci Seçimi ve Filtreleme

Katılımcı söylemleri ve gözlem verileri değerlendirildiğinde araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların biri hariç tümünün gizli hesap kullandığı belirlenmiştir. Buna göre seçilmiş seyircilere göre düzenlenen kontrollü dijital sahnenin, taşrada yaşayan kadınların toplumsal etkileşimleri olumlu sahada tutmak adına gösterdikleri en önemli yönetim pratiklerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Kullanıcılar bu kapsamda özellikle Instagram hesaplarını kimlere görünür kılacaklarını belirlerken titiz davranmakta ve olumsuz eleştiri verebilecek seyircileri dijital performans sahnelerinden uzaklaştırmaktadır. Bunun yanı sıra seyirciliğini kabul ettikleri fakat süreç içerisinde yargısal geri bildirim aldıkları kişileri de Instagram’ın hikâye gizleme olanaklarıyla yönettikleri görülmektedir. Taşrada yaşayan kadınların bu seyirci yönetimleri olası eleştirilerden kurtulma amacının yanı sıra mahremiyetin korunması adına da önemlidir. Bu sebeple katılımcıların önemli bir kısmı takipçilerini yakın çevreyle sınırlı tuttuklarını anlatılarında özellikle vurgulamaktadır:

“Hani tanıdığım kişiler istiyorum ki bunu görsün. Sonuçta ailemi de paylaşıyorum. Her şeyimi herkesin görmesini istemem.” (K3, 40 yaş, Lise mezunu)

“Kendimi paylaşıyorum çocukları da paylaştığım zaman sadece arkadaşlarımdan görebileceği şekilde paylaşıyorum.” (K4, 38 yaş, Lise mezunu)

“Zaten çok kişi kayıtlı değil bende. Seçili insanlar kayıtlıdır. Onlarla birlikte karşılıklı olarak paylaştığım şeyler gibi düşünüyorum.” (K5, 44 yaş, Ön lisans)

Mesela şu açıdan yansıttığını düşünüyorum. Benim hesabım mesela gizli bir hesap. Herkes açık bir hesap değil. Hani önüne gelen herkes beni ekleyemez ben de herkesi ekleyemem. Orada tanıdığım sevdiğim insanlar var. Onlarla da mutlu anlarımı paylaşıyorum. Bunu da sadece onlar görüyor. Yani dediğim gibi mahremiyet benim için önemli hani o açıdan. (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

Bu anlatılarda dijital görünürlük, kamusal bir paylaşım alanından çok kontrollü bir sosyal evre içerisinde kurulan mahrem bir iletişim biçimini vurgulamaktadır. Özellikle aile içeriklerinin yalnızca tanıdık çevreye açılması, taşrada aile mahremiyetinin dijital ortamda da korunmaya çalışıldığını göstermektedir. Böylece kullanıcı, özel ve mahrem bulduğu aile performansını güven duyduğu sosyal çevreye sunmaktadır. Benzer biçimde K4'ün ifadeleri de sanal seyirci seçimini yalnızca kendi adına değil, çocukları için de kontrol etmektedir. Özellikle annelik performansının dikkatle düzenlenmesi, kadınların aile temsillerini de dijital ortamda korumaya çalıştığını göstermektedir. K5'in anlatısı da Instagram'ın bazı kullanıcılar açısından karşılıklı yakın ilişki alanı olarak kurulduğunu vurgulamaktadır. Burada kullanıcı için önemli olan tanıdığı insanlarla karşılıklı etkileşim kurmaktır. Böylece dijital performans sosyal bağların sürdürüldüğü mikro çevrelere yönelik biçimlenmektedir. Devamında K6'nın ifadeleri ise seçilmiş seyirciyle paylaşım yapmanın duygusal güvenlik hissiyle ilişkisini ele almaktadır. Kullanıcı, görünürlüğünü yalnızca "tanıdığı ve sevdiği" insanlarla paylaşarak güvenli bir sosyal alan kurmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda taşrada görünürlüğün denetime açık olması, kullanıcıları seyirci seçimi ile mahremiyet odaklı rol yönetimine yöneltmektedir.

Katılımcı anlatılarında takipçi seçimi mahremiyet kavramının yanı sıra samimiyet ve karşılıklılık kavramlarıyla da ilişkilendirilmektedir. Seçilmiş seyirciyle kurulan güvenli dijital alan kullanıcıya daha rahat hareket etme imkânı sunması sebebiyle duygusal bağın bir sembolü olarak ifade edilmektedir:

"Zaten beni yargılayacak birini ya da yadırgayacak birini sayfama almıyorum. Zaten gizli sayfa. Genelde daha samimi bulduğum insanlarla takipleşiyorum. O yüzden etkilemiyor yani. Kendim istediğimi paylaşabiliyorum. Kimse de 'bunu neden paylaşmış' demiyor." (K21, 20 yaş, Lise mezunu)

"Tabii, samimi olduğum, güvendiğim insanlar. Herhangi kişiler değil yani takip ettiğim kişiler de öyle. Kabul ettiğim, beni takip edenler de öyle." (K5, 44 yaş, Ön lisans)

“Sadece yakın çevremi. Böyle şey sayfalarını takip etmiyorum açıkçası. Bir de karşılıklı takip olacak bende net.” (K7, 35 yaş, Ön lisans, Bekâr)

“Benim için az olsun, öz olsun, az kişi biriktireyim. Temiz insanlar biriktireyim.” (K19, 47 yaş, Lise mezunu)

K21 burada seyircisini kontrol ederek daha rahat performans sergileyebildiğini ifade etmektedir. Böylece seyirci filtreleme, baskıyı azaltan bir stratejiye dönüşmektedir. K5’in takipçi seçiminde “samimiyet” ve “karşılıklılık” vurgusu bu seçimin sosyal güven ilişkisi olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Yine K7’nin de dijital ilişkileri karşılıklılık üzerinden anlamlandırdığı anlaşılmaktadır. Buna göre, karşılıklı takip ilişkisi, dijital sosyal bağın göstergesine dönüşmektedir. K19 ifadeleri de seçilmiş seyirciyle kurulan dijital çevrenin ahlaki bir elemenden geçirildiğini göstermektedir. Bu anlatıda “temiz insanlar” ifadesi ile katılımcının takipçi seçerken değer yargıları bakımından da kendisine uygun seçimler yaptığı anlaşılmaktadır. Son olarak K8’in “Orada beni takip eden insanlar, bir şey görünce ya da bunu konuşunca beni rahatsız etmeyecek insanlar. İşte mesela bu benim için özel. Evet ben orada seninle paylaştım ama herkesle paylaşmadım.” (K8, 30 yaş, Lisans) sözleri de paylaşımların seçilmiş seyirciye yapılmasına duygusal bir boyut kazandırmaktadır. Buna göre seçilmiş seyirci olmak güven duyulan kişi olarak da değerlendirilmektedir. “Herkesle paylaşmadım” vurgusu, dijital kimliğin seçilmiş sosyal çevre içerisinde daha fazla anlam kazandığına işaret etmektedir.

Bu anlamda seyirci filtreleme, takibi kabul edilenleri güven duyulan kişi kategorisine sokarken takibi kabul edilmeyen bireyleri de eleştirel, yargılayıcı ya da “rahatsız edici” kişiler kategorisine sokmaktadır. Fakat taşrada bu dinamik, aile, akraba ve komşu ilişkilerinin daha “yüz yüze” olması sebebiyle kişilerin takip isteğini kabul etmek istemese de sosyal ilişkileri etkilememek adına isteğini kabul etmesiyle sonuçlanabilmektedir. İstenmeyen seyirciyi kabul etme durumunda kalan katılımcılar bu durumu yönetebilmek adına farklı savunma stratejileri geliştirmektedir:

K6 ifadelerinde “herkesin kafa yapısının” aynı olmadığını bu sebeple de paylaşımlarına tanıdığı insanlardan beklenmedik olumsuz yorumlar alabildiğinde bahsetmesi üzerine “Bunlar paylaşımlarınızı etkiliyor mu? Daha sonra dikkat etmenizi sağlıyor mu?” soruları sorulmuştur. K6 ise bu sorulara “Tabii ki sağlıyor. Bu sefer ne yapıyorum, o kişiyi gizliyorum, görmesini engelliyorum. Ona gizleyip öyle atıyorum tabii ki.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu) şeklinde cevap vermiştir.

Tabii ki yani umuyorum ki kimsenin ailesinde yoktur da genelde yaygın olarak bazı aile bireyleri böyle dediğim gibi mesela bir yere gidiyorsun fotoğraf

atıyorsun ya ‘bu yine mi gezmeye gitmiş’, ya da ne bileyim bak işte nasıl desem demek ki ‘çok parası var ki geziyor’ diyebiliyor. Yani bu tarz şeyler yani herkes olumlu gözle bakmıyor bazı insanların içi fesat olduğu için onlara da hiç maruz bırakmamak adına önlem alıyorsun. (K10, 35 yaş, Lisans)

K6 anlatısında, seyirciyi tamamen seçemediği homojen bir grup olarak görmemektedir. Bu sebeple olumsuz eleştiri gibi geri bildirimler aldığında bu kişiyi direkt seyirci listesinden çıkarmak yerine gönderilerini gizleyerek net tepki göstermeyen fakat kişisel dijital alanı korumayı sağlayan bir önlem almaktadır. Böylece dijital sahnede oluşturulan kimlik performansı yalnızca içerik düzenlemesiyle değil, seyircinin aktif biçimde ayıklanması ya da yönetilmesiyle de korunmaktadır. Benzer şekilde K10’un ifadeleri de taşrada görünürlüğün neden dikkatli yönetildiğini göstermesi açısından önemlidir. Kullanıcının burada aldığı önlem, performansını eleştiriden korumak için seyirciyi filtrelemektedir. Böylece seyirci yönetimi sosyal yargılardan korunma stratejisine dönüşmektedir. Bu durum, taşrada yaşayan kadınlar için dijital performansın, sürekli önleyici izlenim yönetimiyle birlikte ilerlediğini ortaya koymaktadır.

Seyirci seçimi ve filtreleme kategorisi genel olarak değerlendirildiğinde seyirci seçimi ve filtreleme, katılımcıların dijital görünürlüklerini yönetmek için kullandıkları temel stratejilerden biri olarak öne çıkmaktadır. Taşrada sosyal çevrenin yakınlığı, kullanıcıların yalnızca ne paylaşacaklarını değil, bu paylaşımları kimlerin göreceğini de dikkatle planlamasına neden olmaktadır. Bu nedenle gizli hesap kullanımı, hikâye gizleme ve takipçi seçimi gibi uygulamalar, mahremiyetin korunması, eleştiriden kaçınma ve kontrollü görünürlük sağlama işlevi gören izlenim yönetimi pratikleri olarak değerlendirilebilir.

4.4.4. Eleştiri ve Geri Bildirim Dinamikleri

Katılımcı anlatılarında olumsuz eleştirilerin, katılımcıların mevcut paylaşımlarını kaldırmalarına sebep olduğu, diğer yandan olumlu geri bildirimlerin ise sonraki paylaşımlarda bir nevi yol gösterici olarak çalıştığı ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, paylaşımlarını bu geri bildirimler ekseninde düzenlediklerini ifade etmiştir. Bu anlamda taşrada yaşayan kadınlar için Instagram kullanımı ve bireysel paylaşım pratiği sürekli değerlendirilen, yorumlanan ve yeniden şekillendirilen bir performans alanına dönüşmektedir. Böylece seyirci, performansın başarısını belirleyen ana unsurlardan biri olmaktadır. Beğeniler, yorumlar ve eleştiriler dijital sahnedeki “alkış” ya da “yuhalama”

işlevi görmekte ve benlik sunumlarını doğrudan etkilemektedir. Taşrada seyirci aile, akraba, komşu ve yakın çevrenin iç içe geçtiği yoğun bir sosyal denetim ağına dönüşmektedir. Bu denetim ağı bazı katılımcıların performanslarını sürekli kontrol etmelerine, yeniden düzenlemelerine ve zaman zaman görünürlüklerini sınırlandırmalarına neden olurken, bazı katılımcılarında eleştiriye karşı tepkisel bireysellik oluşturmalarına sebep olmaktadır.

Eleştirilerden etkilendiğini dile getiren katılımcıların önemli bir kısmı bu eleştirilerin yalnızca duygusal değil, davranışsal sonuçlar da doğurduğunu da ifade etmektedir. Eleştiriler sonrasında paylaşım sıklığının azaltılması, içeriklerin silinmesi, gizlenmesi ya da daha kontrollü içeriklerin tercih edilmesi gibi savunma stratejileri davranışsal sonuçlara örnek niteliğindedir. Bu durumu açıkça ifade eden katılımcı anlatıları şu şekildedir:

Çok kötü yorumlar alırsam bir de o zaman dinlemem gerektiğini düşünürsem silerim bir kere önceki paylaşımımı. Bir sonrakine de ona dikkat ederek şey yaparım. Benle alakalı, ne bileyim işte farklı giymişimdir, biraz açık giymişimdir ve çevrem tarafından uyarılmışımdır. Kız mama rağmen silerim. Bir sonrakine de daha dikkat ederek paylaşırım yani. (K13, 25 yaş, Lisans)

Mesela beğendiğin bir fotoğrafı paylaşınca... sonra bunu mesela sonradan arkandan mesela... aile işin içine girince... biraz dedikodu malzemesi gibi oluyorsun. 'İşte şuraya gitmiş işte gördün mü buraya gitmiş.' Bunun bu sefer ortamda konuşulmasının beni rahatsız eden bir şey olduğunu fark ettim. (K8, 30 yaş, Lisans)

Ya insanlar sohbet ederken beni hiç etkilemez eleştiri diyor ama ben bunu dürüst bulmuyorum beni etkiler mesela. Biz sosyal varlıklarız ve kabul edildiğimizi görmek bizi güvende hissettiriyor bence, bu yüzden ben de dahil hepimizin beğenilere ve eleştirilere göre sürekli kendimizi yeniden konumlandırıdığımıza inanıyorum. (K22, 28 yaş, Lisansüstü)

K13'ün ifadeleri eleştirilerin kadın bedeni ve görünürlüğü üzerindeki düzenleyici etkisini görmek adına önemlidir. Burada kadın performansının sınırlarını belirleyen normatif bir denetim mekanizmasına dönüşmektedir. Özellikle “açık giyinme” üzerinden gelen uyarılar, taşrada kadın görünürlüğünün toplumsal normlar çerçevesinde izlendiğini göstermektedir. Benzer şekilde K8'in anlatıları da küçük şehirde görünürlüğün nasıl bir baskı unsuruna dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Bu anlatıda Instagram paylaşımı gündelik sosyal ilişkiler içerisinde dolaşıma girerek katılımcının konuşulma kaygısı duymasına sebep olmaktadır. Bu anlamda taşrada seyirci dijital alanla sınırlı kalmamakta, fiziksel yaşamın içinde de bireyin sosyal itibarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle kullanıcılar paylaşım üretirken aynı zamanda dijital kimliklerinin toplumsal alandaki sonuçlarını da yönetmeye çalışmaktadır. K22'nin ifadesi ise bu süreci daha farkındalıklı olarak değerlendirmektedir. Bu ifade, dijital performansın toplumsal onaydan bağımsız düşünülemeyeceğini açık biçimde söylemektedir. Katılımcı, “eleştiriden etkilenmeme” söylemlerini dürüst bulmazken kendi dijital benliğinin seyirci geri bildirimlerine göre sürekli yeniden kurulan bir yapı olduğunu kabul etmektedir.

Diğer yandan performansın geri bildirimlere göre yeniden düzenlenmesi her zaman kısıtlayıcı bir baskı unsuru olarak sunulmamaktadır. Eleştirinin niteliğine göre aynı zamanda motivasyon kaynağına da dönüşmektedir. Bu doğrultuda bazı katılımcılar olumlu geri bildirimlerin performansı güçlendirdiğini ve yeni paylaşımlar için motivasyon oluşturduğunu ifade etmektedir. Seyirciden gelen olumlu geri bildirimler, performansın başarılı olduğu mesajını vermekte ve bireyin aynı rolü sürdürmesini teşvik etmektedir. Böylece olumlu beğeni söylemleri benlik sunumunun yönünü belirleyen sembolik ödüllere dönüşmektedir. Bu nokta da olumlu veya olumsuz fark etmeksizin her türlü geri bildirim bazda bazı katılımcılarda performans yönetimine sebep olduğu ortaya çıkmaktadır.

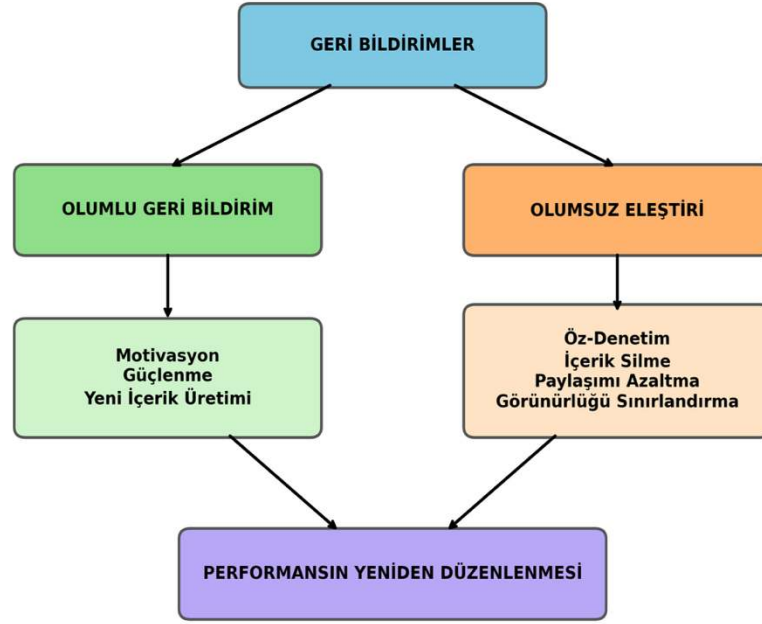
Katılımcıların önemli bir kısmı da söylem düzeyinde eleştirilerden etkilenmediklerini özellikle vurgulamaktadır. Ancak bu söylemin çoğu zaman güçlü ve bağımsız bir benlik görüntüsü üretmeye yönelik kontrollü bir performans olduğu görülmektedir. K10 “Ben hiçbir şekilde kimsenin ne dediğini umursamıyorum açıkçası. Yani birisi şey dediği zaman mesela işte ‘bak çok geziyorsun ya bunları paylaşma ya da ne bileyim her yediğini içtiğini paylaşma’ dediğinde... Çok fazla ciddiye almıyorum ben ona... beni pek şey yapmıyor yani geri bildirimde bulunmaları ırgalamıyor.” (K10, 35 yaş, Lisans) ifadeleriyle eleştiriler karşısında etkilenmeyen bir benlik sunumu oluşturmak istemektedir. Ancak aynı katılımcı devam eden anlatısında “önlem

alıyorsun” ifadesi ile aslında seyirci etkisinin tamamen ortadan kalkmadığını göstermektedir. Bu anlamda katılımcı, dışarıya karşı “özgür ve bağımsız kullanıcı” performansı sergilese de sahne arkasında seyircinin olası tepkilerini hesaba katmaktadır. Benzer biçimde bazı katılımcılar “kim ne derse desin paylaşırım” söylemini tekrar etseler de anlatılarının ilerleyen bölümlerinde görünürlüğü sınırlandırdıkları görülmektedir. Özellikle K20’nin anlatısı koyulan bu sınırlandırmayı oldukça görünür kılmaktadır:

Yani dediğim gibi belki çok paylaşım yapmak geliyor içimden ama Gümüşhane’de yaşadığım için bunu çok kısıtlıyorum. Çünkü eleştirel anlamda özellikle belli bir yaşın üzerindekiiler çok eleştiriyor... Hani artık o kadar üzuldüm ki bu duruma doğru olmadığını düşünsem bile artık bir yerden sonra kendimi kısıtlamaya başladım ve bu da benim gönderilerime yansdı. Hani beş kere paylaşacaksam artık bir kere paylaşıyorum. Çünkü insanların tepkisinden çekiniyorum. Ne kadar insanları umursamıyorum desem de aslında umursadığımı fark ettim. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

K20’nin bu anlatısı, “istediğimi yaparım” söylemi öne sürülse bile taşrada dijital görünürlüğün yalnızca bireysel tercih olarak kalmadığını ve kimliğin toplumsal baskı ve kültürel yorumlarla sürekli biçimlendiğini göstermektedir. Katılımcının özellikle “umursamıyorum desem de aslında umursadığımı fark ettim” ifadesi sahne önü ile sahne arkası arasındaki kırılma sonucunda ortaya çıkan çelişkiyi görünür kılmaktadır. Bu çelişkide katılımcı sahne önünde bağımsız ve etkilenmeyen bir benlik performansı savunusu yaparken, sahne arkasında eleştirilerin davranışlarını dönüştürdüğünü kabul edilmektedir.

Bu kategori doğrultusunda Şekil 10’da olumlu ve olumsuz geri bildirimlerin performansın yeniden düzenlenmesine etkisi kavramsal olarak gösterilmiştir:

Şekil 10. Geri bildirimlerin dijital performansa etkisi

4.4.5. Dijital İlişkiler ve Mikro Etkileşimler

Katılımcı anlatıları, Instagram'daki beğeni, hikâye görüntüleme, takip etme ya da sessiz kalma gibi mikro dijital davranışların kişiler arası ilişkiler açısından güçlü sembolik anlamlar taşıdığını göstermektedir. Goffman'ın gündelik yaşamı bir etkileşim sahnesi olarak ele alan yaklaşımı düşünüldüğünde, Instagram'daki küçük hareketler de dijital sahnenin önemli etkenlerine dönüşmektedir. Taşrada sosyal ilişkilerin daha yakın, görünür ve karşılıklı denetime açık olması, bu mikro etkileşimlerin anlamını daha da yoğunlaştırmaktadır. Bu bağlamda katılımcılar sadece paylaşımlarının içerikleriyle değil, beğenileri, takip ettikleri hesaplarla da dijital hareketlerin sosyal yaşamda ne tür anlamlara gelebileceğini değerlendirmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı beğenileri, kişiliği temsil eden bir gösterge olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle beğeni davranışı önemsiz bir dijital refleks olmaktan çıkarak kontrollü bir performans pratiğine dönüşmektedir:

Ya siyasi şeylerden kaçıyorum. Beğendiğimde işte o beğenimin görünmesi beni ayrıştırır mı diye düşünüyorum. İçerikten ziyade beni ayrıştırır mı biri görse falan diye. (...) Çünkü bende yapıyorum açıkçası, fikir yürütüyorum nasıl biri olduğuna dair siyasi görüşüne dair. Gerçekten öyle bir platform ki her şeyi belki de görebiliyorsun orada. Beğendiklerinden nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu görüyorsun. Ve kendi içimde benim ayrıştırdığım insanlar da oldu. Ben öyle

düşünüyorsam başkası da öyle düşünüyordur diye düşünüp ona göre seçim yaparım. (K13, 25 yaş, Lisans)

Beğenmediğim içerikler noktasında da şöyle bana uygun olmayan veya kişiliğime ters gözüken hiçbir şeyi beğenmem çünkü ben insanların beğenilerinden onlarla ilgi yorum yapıyorum bazen, onlarda benim için yapabilirler diye düşünüyorum... Artık insanlar samimiyet bağıını benim fotoğrafımı beğendi mi, beğenmedi mi durumu üzerinden yorumluyor, ki bu insanlardan biri de benim eğer samimi bir arkadaşım üst üste hikâyemi beğenmezse onun bana olan hislerini sorgularken buluyorum kendimi. Dolayısıyla gerçek hayatta ona olan yakınlığıma ve davranışlarıma yansıyor bu durum. (...) artık Instagram'daki hareketlerimizin de ilişkisel bir anlamı var bence. (K22, 28 yaş, Lisansüstü, Bekâr)

“Sevdiğim insanların tarafından beğenilmek bir samimiyet göstergesi gibi geliyor bana ama beğeni sayısı çok bir şey ifade etmiyor benim için.” (K16, 27 yaş, Lisans)

“Sonuçta onu takip ediyorum. Mesela o benim gönderilerimi beğeniyorsa muhabbetim yok belki sadece tanıyorum. Hani bakıyorum bakıyor mu o da beğeniyor mu kişi olarak ona göre ben de tepkimi koyuyorum.” (K7, 35 yaş, Ön lisans)

Tüm bu ifadeler dijital davranışların kişilik okumasına dönüştüğünü açık biçimde ortaya koymaktadır. Burada beğeniler ve takipler, politik duruşu, kültürel aidiyeti ve toplumsal konumlanmayı temsil eden bir işaret hâline gelmektedir. Bu nedenle katılımcılar, seyircinin olası yorumlarını hesaba katarak dijital hareketlerini filtrelemektedir. Kısaca dijital izlenim yönetimi görünürde küçük olan etkileşimlerde de çalışmaktadır. Benzer biçimde K22 de dijital davranışların bireyin karakterine dair çıkarım üretmek için kullanıldığını ve dijital hareketlerin gerçek hayattaki ilişkilerini doğrudan etkilediğini ifade etmektedir. Bu anlatı, dijital etkileşimlerin gündelik sosyal ilişkilerin duygusal uzantısına dönüştüğünü göstermektedir. Hikâye beğenmemek ya da etkileşim göstermemek bile samimiyetin azalması şeklinde yorumlanabilmektedir. Böylece Instagram'daki mikro hareketler, kişiler arası ilişkinin görünmeyen ama güçlü göstergelerine dönüşmektedir. K16'da bu minimal etkileşimlerin anonim

kalabalıklardan ziyade yakın sosyal çevre üzerinde “samimiyet” üzerinden anlam kazandığını göstermektedir. K7’nin anlatısında ise katılımcılar yalnızca başkalarının kendilerine yönelik davranışlarını değil, kendi dijital hareketlerini de ilişkisel bir strateji olarak kullanmaktadır. Bu anlatı, etkileşimlerin karşılıklılık üzerinde işleyen mikro bir sosyal denge sistemi olduğunu anlatmaktadır. Bu bağlamda taşrada ilişkilerin daha kişisel ve sürekli olması dijital davranışları, sosyal bağların niteliğini ölçmek için kullanılan bir ölçüte dönüştürmektedir.

Katılımcıların anlatılarında dikkat çeken bir diğer unsur ise dijital gözlemcilik pratiğidir. Birçok katılımcı Instagram’ı aktif paylaşım yapmak yerine insanları izlemek, takip etmek ve gündelik yaşamlarını gözlemlemek amacıyla kullandığını ifade etmektedir. K9 bunu “Sadece izleme gibi benimki. Görsellere bakıp geçiyorum yani o kadar çok şey yapmıyorum.” (K9, 50 yaş, Ön lisans) sözleriyle anlatırken, K1’de “İnsanların ne yaptığını görme amacıyla. (...) İnsanlar nerede ne yapmış, bunu merak ediyoruz.” (K1, 25 yaş, Lisans, Evli) anlatısı ile aktif performans sergilemek yerine seyirci rolünde kaldıklarını belirtmektedir. Bu anlamda performans kadar seyircilik de sanal etkileşimin önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda Instagram, başkalarının yaşamlarını gözlemleme ve sosyal çevreyi takip etme mekânı olarak da işlev görmektedir. Katılımcıların seyirci pozisyonlarını kullanmaları küçük şehir yaşamında toplumsal akışı takip etme ihtiyacıyla ilişkilendirilebilir.

Bu başlık altında verilen tüm katılımcı anlatıları Instagram’daki mikro etkileşimlerin gündelik sosyal ilişkilerin dijital uzantısı olduğuna işaret etmektedir. Böylece beğeniler, hikâyeler, takip ilişkileri ve sessiz kalma pratikleri, bireylerin birbirlerini tanımladığı, ilişki derecelerini ölçtüğü ve sosyal bağları yorumladığı sembolik göstergeler hâline gelmektedir. Bu durum özellikle taşra bağlamında daha yoğun hissedilmektedir. Çünkü taşrada dijital sahne ile gündelik sosyal yaşam arasındaki sınırlar büyük ölçüde iç içe geçmektedir. Bu eksenle Instagram, ilişkilerin sürekli okunup yeniden anlamlandırıldığı mikro bir etkileşim sahası işlevini üstlenmektedir.

4.4.6. Sosyal Medyanın Yapaylığına Dair Farkındalık

Dijital gözlemciliğin belirgin şekilde ortaya çıktığı katılımcı söylemleri çoğunlukla sosyal medyanın yapaylığına dair farkındalık ifadelerini de içermektedir. Buna göre katılımcılar, sosyal medyada kişilerin sahne önü ve sahne arkası kimliklerini kıyaslayarak benlik sunumlarının yapaylığını çözümlemekte ve eleştirmektedir. Bu alt başlıkta esas değinilen nokta, katılımcıların performansın kurmaca yönünü fark eden

“eleştirel seyirci” konumuna geçmiş olmalarıdır. Katılımcılar tarafından, Instagram’da abartılı mutluluğun, başarının, sosyal çevrenin, aile ilişkilerinin, estetik yaşam biçimlerinin idealize edilerek sunulduğu ve sahne arkasındaki çatışmaların, mutsuzlukların ve sıradanlığın ise görünmez kılındığı öne sürülmektedir. Katılımcılar özellikle “abartılı mutluluk” performanslarını yoğun biçimde sorgulamaktadır. Aile ilişkileri, çift uyumu ve sosyal yaşamın sürekli kusursuz gösterilmesini yapay bir sahneleme olarak değerlendirmektedir:

Yani insanlar sadece öyle görünüyor ama görüldüğü gibi değil kesinlikle. Hani işte ailesinde çok güzel kahvaltı yapıyormuş gibi pozlar hani bir resim çekiliyor çok güzel ortamdaymış gibi. Halbuki ya da ne bileyim kız grupları oluyor. Birbirlerine hani buluşup terapi amaçlı güya kız kıza eğleniyorlar ama bu özel hayatlarında başka bir zorluktalar. Psikolojik bir zorluk yaşıyorlar ki böyle bir terapi yapıyorlar. Bir şekilde mutluyuz pozu veriliyor. Ya da aile içinde dediğim gibi. Aslında öyle olmayıp öyleymiş gibi yapılıyor. (K7, 35 yaş, Ön lisans)

Instagram’ın tamamen gerçeklik dışı olduğunu düşünüyorum. Yani bu kendi hayatım için de aynı. Mesela atıyorum ben işte şurada çocuğuma bağırırken, şurada çocuğuma güldüğüm fotoğrafı paylaşıyorum ama belki o fotoğrafı çekilirken arkadan çocuğuma kızarak çekmişimdir. Gülümsesene diyorum, düzgün resimleri atıyorum mesela. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

Benim de uyumsuz olduğu oldu. O gün mesela çok kötü bir gün geçirmişimdir ama işte çok mutluymuşum gibi paylaşım yapmışımdır... Yani çok da dışarıdan bakmadım kendime ama evet mesela çok şey gibi gözüküyor Instagram’a girip bakınca, çok sosyal gibi. Ama kendimi yansıtan şeyler de paylaşıyorum. Ama çok da sosyal değilim mesela. Çok belki daha az arkadaşım vardır ama Instagram’da öyle gözüküyor. Çok bir yere gitmiş, çok arkadaşı varmış gibi gözüküyor. (K13, 25 yaş, Lisans)

Bu ifadelerde katılımcıların hem takip ettikleri kişileri hem de kendilerine dair geliştirdikleri sahne önü sahne arkası farkındalığı net biçimde gözükmemektedir. Bu anlatılarda paylaşımlar aracılığıyla mutluluğun doğal bir duygu olmaktan çıkarak sergilenen bir performansa dönüştüğü anlaşılmaktadır. K7'nin "mutluyuz poz" ifadesi doğrudan sahne metaforunu çağrıştırmaktadır. Burada da sahne arkasındaki aile içi sorunlar, psikolojik zorluklar ve çatışmalar geri plana itilmekte ve sahne önüne uyumlu, mutlu ve kusursuz bir yaşam yansıtılmaktadır. K20'nin ifadesi de bu çıkarımı desteklemektedir. Bu anlatıda, dijital ortamda paylaşılan görsellerin seçilmiş, düzenlenmiş ve kontrollü performanslar olduğu açık biçimde ifade edilmektedir. Özellikle annelik performansında "iyi anne", "mutlu aile" ve "uyumlu yaşam" imgeleri sahne önünde korunurken, yorgunluk, öfke ve çatışma gibi gündelik gerçeklikler sahne arkasında bırakılmaktadır. Böylece sosyal medya yaşanmış gibi göstermek istediği hayatı görünür kıldığı bir alan olmaktadır. Benzer şekilde birçok katılımcının bu yansıtımları kullanması taşra bağlamında bireylerin sosyal, mutlu ve aktif görünme çabalarının belirgin olduğunu düşündürmektedir. K13'ün anlatısında birey kendi dijital kimliği ile gündelik hayattaki konumu arasındaki farkın farkındadır ve bu kimliği gündelik hayatta sahip olmadığı sosyal sermayeyi görünür kılabilmek adına kullanmaktadır. Birey "idealize edilmiş performansının" izleyici tarafından daha olumlu karşılanacağını düşündüğü için sahneye taşımaktadır.

Katılımcıların sosyal medyanın yapaylığına dair eleştirilerinde kullanılan temel örnek fenomen kültürüdür. Bu kapsamda katılımcılar fenomenleri takip etmediklerini özellikle vurgulamaktadır. Çünkü onların paylaşımlarını, tüketimi teşvik etmek, sürekli mutlu görünmek ve ideal beden/yaşam baskısı oluşturmaları sebebiyle eleştirmekte ve performanslarını samimiyetsiz bulmaktadır. K8'in "... bu da bence bir yerde de şeye itiyor insanları alışverişe, tüketim artırıyor yani bir yerde." (K8, 30 yaş, Lisans) ifadesi bu eleştiriyi açıkça ortaya koymaktadır.

K22 gibi bazı katılımcılar da sosyal medyadaki yapaylığı seçili görünürlük ile dengelendiğini ileri sürmektedir. "Uyum oranının çok çok düşük olduğunu düşünüyorum, insanlar sadece göstermek istedikleri yönlerini paylaşıyorlar ki bu da normal kimse kendini kötü yansıtmak istemez ama ikiye ayrılıyor bence kendinin bazı yanlarını paylaşanlar ya da kendine gerçekte hiç var olmayan bir görüntü oluşturanlar." (K22, 28 yaş, Lisansüstü) Burada katılımcı sosyal medyanın tamamen "gerçek" olmasının zaten mümkün görülmediği farkındalığı ile herkesin belirli yönlerini filtreleyerek sunduğunu kabul etmektedir. Bunun yanı sıra tamamen kurmaca bir kimlik üretimini de eleştirmektedir. Taşra bağlamında bu durum sosyal medya kullanımının bir

tek görünür olmayı içermediğini bununla birlikte toplumsal yargılardan korunma stratejilerinin de işlediğini düşündürmektedir. Böylece bireyler hem görünür olmak hem de toplumsal kabul sınırlarını aşmamak istemektedir.

Sonuç olarak katılımcılar, sosyal medyayı yapaylığı fark edilen bir performans alanı olarak değerlendirmektedir. Katılımcılar artık dijital sahnedeki rollerin, mutluluk gösterilerinin ve estetik yaşam anlatılarının çoğunlukla seçilmiş ve düzenlenmiş performanslar olduğunu farkındadır. Bu yapaylığı sadece başka kullanıcılar üzerinden değil kendi paylaşımları üzerinden de eleştirmektedir. Böylece gerçek yaşamın negatif yaşantıları kırılarak izlenim yönetimi aracılığıyla kontrollü kimlikler üretilmektedir.

4.5. Taşra Faktörünün Sanal Kimliğe Etkisi

Bu tema altında katılımcıların Instagram'daki benlik sunumlarının taşra bağlamında nasıl şekillendiği incelenmiştir. Aynı zamanda araştırmanın “Taşrada yaşamının Instagram'daki görünürlük pratikleri ve paylaşım tercihleri üzerinde nasıl bir etkisi bulunmaktadır?” ve “Taşra bağlamında toplumsal normlar ve sosyal çevre, kadınların dijital kimlik performanslarını nasıl şekillendirmektedir?” sorularına karşılık gelen veriler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeye göre, küçük şehirlerde sosyal çevrenin dar olması, insanların birbirini yakından tanınması, görünürlüğün hızlı yayılması ve sürekli göz önünde olma hissi, kullanıcıların dijital performanslarını daha kontrollü biçimde şekillendirmelerine neden olmaktadır. Bu bağlamda taşra, bireyin performansını sergilediği sahnenin sınırlarını daraltan ve seyirci denetimini yoğunlaştıran bir toplumsal yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple katılımcılar taşra ile ilgili anlatılarında sıkça “ayıp”, “yargılanma”, “konuşulma” ve “nazar” gibi kültürel denetim mekanizmalarından bahsetmektedir. Buna göre küçük şehirde görünür olmanın yarattığı baskı, kadın davranışlarının toplumsal normlar üzerinden denetlenmesi, seyircinin sürekli hissedilmesi, taşrada performans alanlarının sınırlı olması ve büyük şehirle kurulan karşılaştırmalar dikkatle ele alınmıştır. Taşranın kısıtlayıcı taraflarının yanı sıra bazı katılımcıların taşrayı yalnızca baskı alanı olarak değil, yöresel kültürün, doğallığın ve aidiyet duygusunun görünür kılındığı bir kimlik performansı alanı olarak sundukları da tespit edilmiştir. Böylece bu başlık altında taşra, hem benlik sunumunu sınırlandıran bir denetim alanı hem de yerel kimliğin sergilendiği kültürel bir sahne olarak açıklanmıştır. Taşra faktörünün sanal kimliğe etkisi temasını oluşturan kategoriler ve kodlar ile bunlara ilişkin frekanslar ve örnek katılımcı ifadeleri Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Taşra faktörünün sanal kimliğe etkisi

Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
Küçük şehirde görünürlük baskısı	Görünürlüğün sıradanlaşması	5	“Bence eskiden daha ters bir şeymiş gibi algılanıyordu ama artık herkes kullanabiliyor.” (K22)
	Görünürlüğün hızla yayılması	4	“Aslında küçük bir şehirdeyiz ama herkes herkesi tanıdığı için bir paylaşımım tamamen bütün Gümüşhane’de duyulabiliyor.” (K20)
	Konuşulma korkusu	8	“Gümüşhane’de gizli bir hesap verme durumu var gibi geliyor bana herkes sizi tanıyor insanların ilgi alanları dar olduğu için birbirlerinin ne yaptıklarıyla daha çok ilgilenilebiliyorlar. Dolayısıyla bende konuşulmaktan çok hoşlanan biri değilim beni etkiliyor açıkçası.” (K22)
	Sürekli izleniyor hissetme	3	“Herkesin de benim paylaştığıma çok dikkat ettiğini düşünüyorum. Oysa bazen hep geçiyoruz böyle ama çok dikkat edildiğini zannettiğim için biraz kısıtlı davranmaya çalışıyorum bu konuda.” (K13)
	Herkesin birbirini tanması	6	“Aslında küçük bir şehirdeyiz ama herkes herkesi tanıdığı için bir paylaşımım tamamen bütün Gümüşhane’de duyulabiliyor.” (K20)
Taşrada toplumsal denetim	“Ayıp” kültürü	5	“Yani örneğin birkaç arkadaşımın kayınvalidesi ya da annesi “Kızım sen niye telefonu eline aldın da habire bir şeyler paylaşıyorsun, ayıp değil mi?” gibi bir şeyler söylüyorlar ama bende öyle bir şey olmadığı için.” (K4)
	Kadın davranışlarının denetlenmesi	15	“Erkeklerle göre kadınların paylaşımları bence daha çok eleştiri alıyor. Bu hani Gümüşhane olarak da demek istemiyorum. Bence bu Türkiye genelinde böyle. Kadınlara her şeyde sadece sosyal medyada değil ya da sadece Instagram’da değil. Davranış olsun, sosyal medya olsun. Her şeyde bence öyle. Hep kadınlara bir baskılama var erkeklere göre.” (K3)
	Yaşlı kuşağın eleştirileri	7	“Kimileri karşı çıkıyor. Kimileri normal karşılıyor. Öyle gözlemliyorum. Yani daha büyük yaşta olan insanlar çok onaylamıyorlar ama daha genç kesim daha rahat, relax, sorun görmüyorlar.” (K14)
	Yargılanma hissi	14	“Yani şimdi sürekli bir şeyler paylaştım ya da evimin içini ya da kendimi sürekli paylaştım insanlar tarafından tuhaf karşılanırım bence.” (K2)
Nazar ve kültürel korkular	Kültürel öz-denetim geliştirme	3	“Ya buradaki kültürel yapı, yani doğal olarak evet Gümüşhane’nin insanı biraz daha nasıl diyeyim? Aslında misafirperveriz ama bu kıyafet konusunda mesela bazen abartılabiliyor işte görüyoruz zaten. Mesela ben kızım var 20 yaşında, ben ona da söylüyorum. Diyorum ki anneciğim biliyorsun bizim yaşadığımız yer küçük bir şehir yani biraz daha adımlarını ona göre at. Hani çok açık giymiyor ama mesela uyarıyorum şimdiden. Diyorum ki ona göre giy, laf olmasın. Yani etkiliyor istemsiz bir şekilde maalesef.” (K6)
	Çocukları nazardan koruma	6	“Onlar eğer şey yaparsa bir nebze ben korkuyorum. Nazardan korkuyorum. O yüzden çok paylaşmamayı tercih ediyorum. İnsanlar mesela çocukların ne kadar büyümüş falan dediğinde korkuyorum. Ben de o yüzden bir sonraki paylaşımında artık onu paylaşmamayı çalışıyorum. Çünkü gerçekten böyle şeylerden korkuyorum. Yani gerçek olduğuna da düşünüyorum.” (K17)
	Nazar korkusu	5	“Onlar eğer şey yaparsa bir nebze ben korkuyorum. Nazardan korkuyorum. O yüzden çok paylaşmamayı tercih ediyorum. İnsanlar mesela çocukların ne kadar büyümüş falan dediğinde korkuyorum. Ben de o yüzden bir sonraki paylaşımında artık onu paylaşmamayı çalışıyorum. Çünkü gerçekten böyle şeylerden korkuyorum. Yani gerçek olduğuna da düşünüyorum.” (K17)

Tablo 9. (Devamı)

Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
Büyükşehir- taşra karşılaştırmal arı	Taşrada sahne/dekor yetersizliği	17	“Yani Gümüşhane hakikaten küçük bir şehir ve burada estetik açıdan çekilecek tek yer kafeler ki onu da sürekli paylaşmak saçma oluyor.” (K22)
	Mekâna göre davranışı değiştirme	4	“Ya etkiliyor bence şimdi düşününce bakıyorum üniversitede olduğum zamanlarda çok daha fazla paylaşım yapmışım çünkü orada kimseyle yüz yüze gelmiyordum.” (K22)
	Taşrada dar sosyal kabul	14	“Tabii şekillendirir. Yani daha Gümüşhane muhafazakâr olduğu için tabii ki daha sınırlı şeyler paylaşıyoruz. Ailemiz de muhafazakâr olduğu için bize uygun olan o tür paylaşımlar zaten. Bunlara dikkat ediyorum.” (K14)
	Büyükşehirde daha rahat görünürlük	22	“Yani tabii ki de şimdi küçük yerdeki şehirler büyük yere göre, şimdi orada insanlar daha büyük bir şehirde olduğu için daha biraz daha bağımsız ve özgür bence davranabiliyorlar.” (K8)
Taşrayı kültürel/doğa l kimlik olarak sunma	Şehir temsili yapma	7	“Dediğim gibi genelde şehrimi temsil edecek tarihi yerleri paylaşıyorum.” (K21)
	Yöresel yaşam paylaşımı	4	“Eğer zaten tanıdıklarla takipleşiyorsak paylaştığımız içeriklere dikkat ediyoruz ama kültürümüzü de paylaşmayı, bayramlarda, seyrarlarda yaptıklarımızı paylaşmayı seviyorum. Kültürümüzü paylaşmayı seviyorum yani.” (K16)
	Doğa merkezli kimlik	13	“Onun dışında öyle paylaşım dediğim gibi doğayı çok sevdiğim için böyle o şekilde paylaşım yapıyorum genelde.” (K17)

4.5.1. Taşrada Görünürlük Baskısı

Katılımcı anlatıları, taşrada Instagram kullanımının yoğun toplumsal denetim, sürekli göz önünde olma hissi ve sosyal çevrede gündem olma kaygısıyla birlikte şekillenen bir performans alanı olduğunu göstermektedir. Küçük şehir yapısında insanların birbirini tanınması, sosyal çevrelerin iç içe geçmesi ve akraba ilişkilerinin süreklilik taşıması, dijital benlik sunumunu büyük şehirlerde yaşayan kadınlardan daha farklı bir bağlama yerleştirmektedir. Bu açıdan taşra, bireyin performansını sergilediği sahnenin sınırlarını daraltmakta seyirciyi ise anonim bir izleyici kitlesi olmaktan çıkararak gündelik hayat içerisinde sürekli karşılaşılan tanıdık bir topluluğa dönüştürmektedir. Bu nedenle kullanıcılar her an değerlendirilebileceğini bilen aktörler gibi hareket etmektedir. Taşrada yaşayan katılımcıların çoğunluğu buradaki görünürlüklerini dikkat gerektiren bir durum olarak ifade etmektedir. Taşrada görünürlük, kıyafetlerin, gidilen yerlerin ve yaşam tarzının sürekli gözlemlendiği, yorumlandığı ve toplumsal değerlendirmeye tabi tutulduğu bir bağlamda şekillenmektedir. K17'nin “Burası küçük bir yer olduğu için etkilenmek, insanlar görsün istemiyorum, gerçekten. Bazen de görüp yorum da yapabiliyorlar. ‘Şu böyleymiş, şöyleymiş veya şöyle giyiniyormuş.’ Tabii ki bunlar da etkiliyor bir nebze olsun.” (K17, 35 yaş, Lisans) ifadeleri bu duruma örnek teşkil etmektedir. Katılımcı

burada dijital görünürlüğünü doğrudan kadın bedeninin ve kadın davranışlarının toplumsal denetime açılmasıyla ilişkilendirilmektedir. “İnsanlar görsün istemiyorum” vurgusu, küçük şehirde görünür olmanın potansiyel bir değerlendirilme alanına dönüştüğü fikrini desteklemektedir. Burada seyirci, taşranın kültürel normlarını taşıyan geniş sosyal çevreyi temsil etmektedir.

Taşra bağlamında katılımcı anlatılarının bir diğer ortak noktası ise görünürlüğün hızla yayılması ve sosyal çevre içerisinde hızla dolaşıma girmesi farkındalığıdır. Bu farkındalık taşranın en güçlü baskı unsurlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tarz dar sosyal çevrelerde dijital paylaşımlar kısa sürede gündelik sohbetlerin ana metnine dönüşebilmektedir. Birçok katılımcının benzer ifadeleri bu durumu oldukça güçlü şekilde ortaya koymaktadır:

Mesela beğendiğin bir fotoğrafı paylaşınca. Ya sonra bunu mesela sonradan arkandan mesela. Diyelim ki yakın çevrede ya da aile özellikle aile işin içine girince yakın. O tür bağ olan şeylerde mesela biraz dedikodu malzemesi gibi oluyorsun. ‘İşte şuraya gitmiş işte gördün mü buraya gitmiş.’ Bunun bu sefer ortamda konuşulmasının beni rahatsız eden bir şey olduğunu fark ettim. (K8, 30 yaş, Lisans)

Aslında küçük bir şehirdeyiz ama herkes herkesi tanıdığı için bir paylaşımım tamamen bütün Gümüşhane’de duyulabiliyor. Büyük bir şehir değil o yönden biraz dezavantaj diyebilirim. Yani dikkat etmemiz gerekiyor çünkü kötü bir paylaşımımız da hemen kötüce yayılabilir, iyi bir paylaşımımız da ‘bak işte S... şunu paylaşmış’ gibi yayılabilir. Yani dikkat etmek gerekiyor o konuda. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

Katılımcıların bu anlatısı Instagram’ın taşrada fiziksel sosyal yaşamın devamı gibi işlediğini göstermektedir. Paylaşımlar aile ortamlarında, yakın çevrede ve gündelik sohbetlerde yeniden dolaşıma girmektedir. Böylece performansın etkisi çevrim içi alanı aşarak bireyin toplumsal itibarını da etkileyen bir yapıya dönüşmektedir. K20’nin ifadeleri de küçük şehirde görünürlüğün nasıl hızla yayıldığını ve kolektif bir gözetim alanına dönüştüğünü göstermektedir. Burada dikkat çeken nokta, görünürlüğün ne kadar hızlı yayılabildiğine ilişkin farkındalıktır. Bu farkındalık küçük şehirdeki seyircinin,

bilgi taşıyan, eleştiren ve yayan bir aktör olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle taşrada yaşayan kadın kullanıcılar, performanslarını paylaşımlarının sosyal çevrede yayılma ihtimalini de dikkate alarak düzenlemektedir.

Görünürlüğün hızla yayılmasının yanı sıra taşradaki dijital denetim baskısını besleyen diğer şey ise “sürekli izleniyor olma” hissidir. K13 bu hissi şu şekilde ifade etmektedir: “Herkesin de benim paylaştığıma çok dikkat ettiğini düşünüyorum. Oysa bazen hep geçiyoruz böyle ama çok dikkat edildiğini zannettiğim için biraz kısıtlı davranmaya çalışıyorum bu konuda.” (K13, 25 yaş, Lisans). Katılımcı, bu durumu doğrudan bir toplumsal baskıdan ziyade içselleştirilmiş bir hassasiyet ve öz-denetim süreci olarak deneyimlemektedir. Katılımcı burada gerçekten izlenip izlenmediğinden bağımsız olarak, izleniyormuş hissiyle davranmaktadır. Bu durum bireyin seyirciyi zihinsel olarak sürekli yanında taşımasına karşılık gelmektedir. Böylece görünürlük hem dışsal denetime hem de içselleştirilmiş bir öz-denetime maruz kalmaktadır.

Benzer biçimde K14 de “Birçok insanın Instagram kullandığını gözlemlemiş oluyorum. Takipte olanların çok fazla olduğunu gözlemliyorum... Meraklıların fazla olduğunu düşünüyorum.” (K14, 40 yaş, Lise mezunu) ifadeleriyle küçük şehirdeki “merak kültürünün” seyirciyi, başkalarının hayatını takip eden ve yorumlayan aktif bir gözlemciye dönüştürdüğünü ileri sürmektedir.

K16 ise “Çünkü küçük bir yerdeyiz, hemen göze batabiliyoruz.” (K16, 27 yaş, Lisans) sözleriyle taşrada görünürlüğün neden kontrollü yaşandığını tek cümlede açıklamaktadır. Bu ifadedeki “Göze batmak” toplumsal normların dışına çıkmak, konuşulmak ve yargılanmak riskini vurgulamaktadır. Aynı katılımcının devam eden anlatısında da “Ya çok küçük bir memlekette yaşadığımız için ve hani küçük memlekette yaşıyoruz. Doğal olarak genelde bu çevrede herkes birbirini tanıyor. Herkes, kimin ne olduğunu biliyor. Doğal olarak bu da hani paylaşımlarımızı daha kısıtlıyor.” (K3, 40 yaş, Lise mezunu) ifadeleri taşrada yaşayan seyirciyi, anonimlikten uzaklaştırarak yoğun ve kişisel bir denetim ağına dönüştürmektedir. Benzer şekilde diğer bazı katılımcı ifadeleri de bu yoğun seyirci ortamını, sürekli açıklama yapmak zorunda hissetme durumunu “gizli hesap verme” vurgusu ile anlatmaktadır. Bu durum, katılımcıların taşradaki benlik sunumunu daha kırılgan ve daha dikkatli olmaya itmektedir.

Katılımcılar anlatılarında güncel toplumsal baskıyı dile getirirken bu baskıyı zamansal karşılaştırma ekseninde de değerlendirmektedir. Buna göre, taşrada kadınların görünürlüğünün denetlenmesi geçmiş dönemlere kıyasla oldukça normalleşmiştir.

Dijital ortamda kadın varlığının sıradanlaşmasını ele alan en önemli alıntılar şu şekildedir:

“Ya önceden belki çok abes gelebilirdi ama artık çok normalleşti... Herkes büyüğü, küçüğü, yaşlısı, genci her şekilde kullanılıyor artık.” (K1, 25 yaş, Lisans)

Önceden olsa şey yapıyorlardı, istemiyorlardı ama şimdi artık herkes normal karşılıyor. Çünkü artık insanlar çok sıradanlaştı. İnsanlar kendi hayatlarını da paylaşıyor. Önceden olsa insanlar böyle bir şeye kötü bakıyorlardı, her şeyi paylaşıyor diye. Ama şimdi öyle bir şeyin olduğunu zannetmiyorum. Artık herkes çok rahat her şeyini paylaşabiliyor. (K17, 35 yaş, Lisans)

“Yani büyük şehirde nasılsa burada da öyle kimse kalkıp da bir kadın sosyal medya kullanıyor diye yargılamıyor.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu)

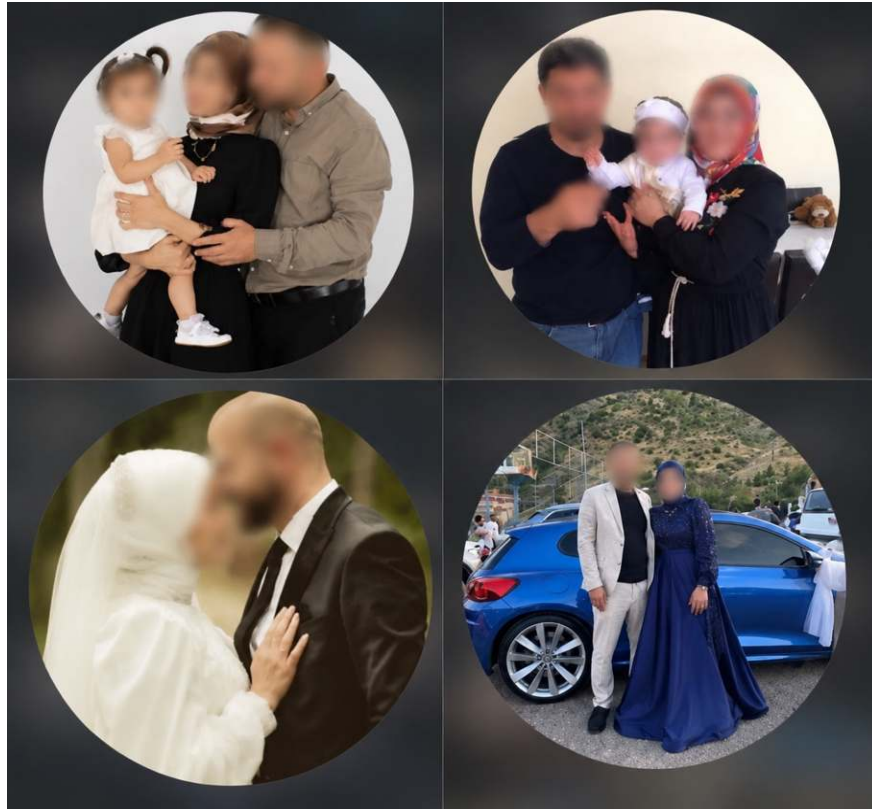
Bu anlatılar, dijital görünürlüğün artık toplumsal yaşamın olağan bir parçası hâline geldiğini göstermektedir. Ancak katılımcıların diğer anlatıları bir bütün olarak incelendiğinde, Instagram kullanımının normalleştiği, buna rağmen sosyal kontrol mekanizmalarının tamamen ortadan kalkmadığı görülmektedir.

4.5.2. Taşrada Toplumsal Denetim

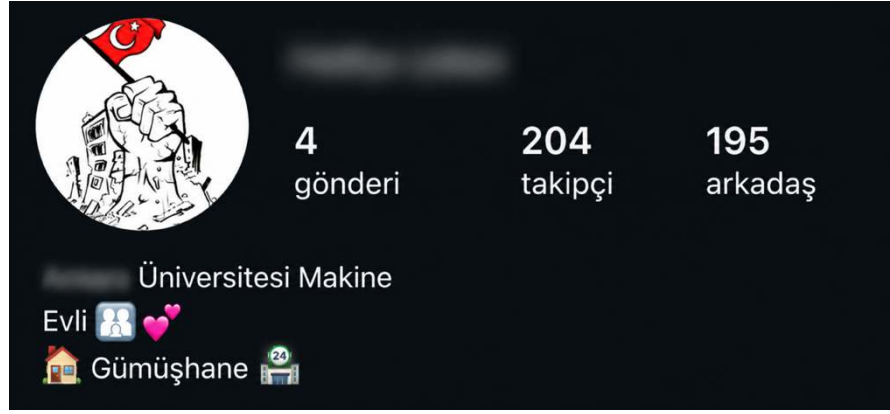
Katılımcı anlatıları, taşrada Instagram kullanımının kültürel normlar, ahlaki sınırlar yani toplumsal denetim mekanizmalarıyla birlikte şekillendiğini dile getirmektedir. “Ayıp”, “laf olur”, “yanlış anlaşılır”, “fazla görünür olmak” gibi ifadeler, görünürlüğün normatif bir denetim alanı içerisinde üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda bireyler toplumsal olarak kabul edilebilir bir performans sergilemeye çalışmakta ve benlik sunumlarını, bireysel arzular kadar toplumsal seyircinin beklentilerine göre de biçimlendirilmektedir. Anlatılarda “ayıp” kavramı görünürlüğün sınırlarını belirleyen kültürel bir kontrol mekanizması olarak çalışmaktadır. Bu mekanizma etrafında kadınların görünürlüğü, paylaşım sıklığı, kıyafet tercihleri ve sosyal medya kullanım biçimleri çerçevesince değerlendirilmektedir. K1’in “Belirli bir kültürümüz var, onun dışında bir şeyler paylaşmak biraz abes geliyor.” (K1, 25 yaş, Lisans) sözleri, dijital görünürlüğün “özgür bireysel ifadede” ziyade kültürel sınırlar içerisinde yapılması gereken kontrollü bir performans olarak görüldüğünü anlatmaktadır. Kullanıcının “abes geliyor” ifadesi oldukça önemlidir. Çünkü paylaşımın doğruluğu teknik ya da estetik ölçütlerle değil, toplumsal kabul sınırlarıyla değerlendirilmektedir. K3’ün “İşte çevrenin küçük olması ve herkesin birbirini tanınması

kültürel olarak. Biz mesela büyük şehirdeki gibi birbirimizden çok o kadar bağımsız değiliz. Birbirimize daha bağlıyız. Bazen işte bu bağlılıklar biraz daha tutuculuğa gidiyor. Sıkmaya gidiyor. Doğal olarak tabii ki etkiliyor.” (K3, 40 yaş, Lise mezunu) anlatısı ise taşradaki toplumsal bağlılığın nasıl bir sosyal kontrol mekanizmasına dönüştüğünü ifade etmektedir. Katılımcının “bağlılık” ve “sıkmaya gidiyor” ifadeleri, kolektif yaşamın aynı zamanda bireyselliği sınırlayan bir alana dönüşebildiğini göstermektedir. Burada seyirci bireyin ailesini, geçmişini ve sosyal konumunu bilen yakın çevre olduğu için kimlik performansı çok daha kırılğan hâle gelmektedir.

Katılımcı anlatılarında özellikle kadınların dijital görünürlüğünün erkeklere kıyasla daha yoğun biçimde denetlendiği görülmektedir. Buna ek olarak geçmişten günümüze azalmakla birlikte bu denetimin zaman zaman eşler tarafından da sürdürüldüğü ifade edilmektedir. Bu bulgular gözlem verileriyle de desteklenmektedir. Gözlemler, evli kadınların büyük çoğunluğunun profil fotoğrafı olarak eşleriyle veya aileleriyle birlikte çekilmiş fotoğrafları tercih ettiğini göstermektedir. Bireysel fotoğraf kullanan katılımcıların ise profil biyografilerinde “evli” ifadesine yer verdikleri gözlemlenmiştir. Aşağıda yer alan Şekil 11 ve 12 bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Şekil 11. Eş ve aile vurgusu içeren profil fotoğrafı örnekleri

Şekil 12. Biyografi alanında evlilik vurgusuna ilişkin örnek

Gözlem verilerinden ve katılımcı anlatılarından anlaşıldığı üzere, kadınların dijital görünürlüğü geçmişte olduğu kadar günümüzde de aile içi otorite ve erkek denetimiyle şekillenmektedir. “Yani şöyle önceden olsaydı aslında bakış açısı olarak bir kadın Instagram ya da sosyal medya tarzı şeyler kullanması ayıp olarak adlandırılırdı. Ve birçok eş zaten buna izin vermiyordu.” (K11, 36 yaş, Ön lisans) K11’in “İzin vermiyordu” ifadesi sosyal medya kullanımının zaman zaman aile içinde de denetlenebildiğini göstermektedir. Böylece dijital alan bile toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız işlememektedir. K22’nin “Ama hala evli kadınların kullanımına karışılıyor bence. Özellikle gelinlerin ‘iş yapmıyor da telefonla oynuyor’ tarzında eleştirildiğini ara ara duyuyorum çevremden.” (K22, 28 yaş, Lisansüstü) ifadeleri ise bu rollerin günümüzde daha örtük biçimlerde devam ettiğini dile getirmektedir. Burada kadınların dijital görünürlüğü ailedeki konum, bu konuma yüklenen ev içi sorumluluklar üzerinden de değerlendirilmektedir. Özellikle “gelin” figürü üzerinden yapılan vurgu taşrada kadının bireysel kimliğinden önce aile içerisindeki rolüyle de görünür olduğuna işaret etmektedir.

Taşrada toplumsal denetimin kadınlar üzerinde yoğunlaştığı bir diğer nokta da kadın bedeninin görünürlüğüne uygulanan baskıdır. Bu durum katılımcı anlatılarında oldukça açık biçimde ortaya çıkmaktadır.

Ya buradaki kültürel yapı, yani doğal olarak evet Gümüşhane’nin insanı biraz daha nasıl diyeyim? Aslında misafirperveriz ama bu kıyafet konusunda mesela bazen abartılabiliyor işte görüyoruz zaten. Mesela benim de kızım var 20 yaşında, ben ona da söylüyorum. Diyorum ki anneciğim biliyorsun bizim yaşadığımız yer küçük bir şehir yani biraz daha adımlarını ona göre at. Hani çok açık giymiyor ama mesela uyarıyorum şimdiden. Diyorum ki ona göre giy, laf

olmasın. (...) Ediyorum, uyarıyorum paylaşımlarını. Mesela karışıyorum, bana gösteriyor bunu atabilir miyim, onu atayım mı falan diye o şekilde. (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

“Ne bileyim işte farklı giymişimdir, biraz açık giymişimdir ve çevrem tarafından uyarılmışımdır. Kızımama rağmen silerim. Bir sonrakine de daha dikkat ederek paylaşırım yani.” (K13, 25 yaş, Lisans)

Bu anlatılarda, toplumsal denetimin dışsal ortamda olduğu kadar aile içerisinde de içselleştirilerek kuşaksal olarak yeniden aktarıldığını göstermektedir. K6 ifadesinde hem denetlenen hem de denetleyen konumundadır. Kızının kıyafetlerini ve paylaşımlarını “laf olmasın” düşüncesiyle kontrol etmesi, taşrada kadın görünürlüğünün kolektif itibarla ilişkilendirildiğini anlatmaktadır. Böylece Instagram’daki performans aileyi de temsil eden bir görünürlük sayılmaktadır. K13’ün anlatısında ise seyirci, doğrudan performansın sınırlarını belirlemektedir. Kullanıcı başlangıçta kendi tercihiyle göre paylaşım yapsa bile, gelen geri bildirimler sonrasında paylaşımlarını yeniden düzenlemektedir. Katılımcı toplumsal kabulü sürdürebilmek adına performansını sürekli revize etmek zorunda hissetmektedir.

Taşra denetiminde yaşlı kuşağın sosyal medya kullanımına yönelik eleştirel bakışının da önemli bir baskı unsuru olduğu belirlenmiştir. Büyüklerin görünürlüğü “ayıp”, “fazla”, “gereksiz” ya da “uygunsuz” olarak değerlendirebildiği ifade edilmektedir:

“Şimdi orta yaşlı insanlar da hep Instagram kullanıyor. Yani o açıdan onlarda paylaştığım her şeyi görecekler. O yüzden de daha dikkatli olurum.” (K2, 31 yaş, Lise mezunu)

“Eleştirel anlamda özellikle belli bir yaşın üzerindeki çok eleştiriyor. Mesela işte güncel hayatta örneğin vereyim. Çocuğumun ayağı kırıldı. İşte her gelen akrabam sen paylaşım yaptın o yüzden ayağı kırıldı.” (K20, 27 yaş, Ön lisans)

K2’ye göre yaşlı kuşak performansı değerlendiren normatif seyirci konumundadır. Kullanıcının görünürlüğünü kontrol etme nedeni de bu kuşak tarafından değerlendirilme korkusudur. K20’nin ifadeleri ise kuşaksal baskının kültürel korkularla nasıl birleştiğini göstermek adına önemlidir. Bu anlatıda görünürlük metafizik ve kültürel olaylarla da ilişkilendirilmektedir. Paylaşım ile yaşanan olumsuz olay arasında bağ kurulması, taşrada dijital görünürlüğün “riskli” bir alan olarak algılanabildiğini göstermektedir.

Riskli sayılan görünürlüğün getirdiği sınırlamaların yanı sıra katılımcıların bir kısmı da taşrada sürekli yargılanma hissiyle hareket ettiklerini ifade etmektedir:

En ufak bir şey hani orada aile ortamında konuşuluyor çünkü herkes birbirini tanıdığı için. Onun dedikodu malzemesine dönüşmesi, isteyerek ya da istemeyerek bunun olduğunu bildiğim için normalde takip etmiyordum ama mecburiyetten işte onları mesela takip etmeye başladım. Bu da belki de mesela ilerleyen zamanda mesela benim bir şeyleri paylaşmamı azaltacak ister istemez.

(K8, 30 yaş, Lisans)

“Herkes sizi tanıyor insanların ilgi alanları dar olduğu için birbirlerinin ne yaptığıyla daha çok ilgilenebiliyorlar. (...) kendi hesabımdaki insanlar her adımınızdan bir yargı üretecekmiş hissi veriyor bana.” (K22, 28 yaş, Lisansüstü)

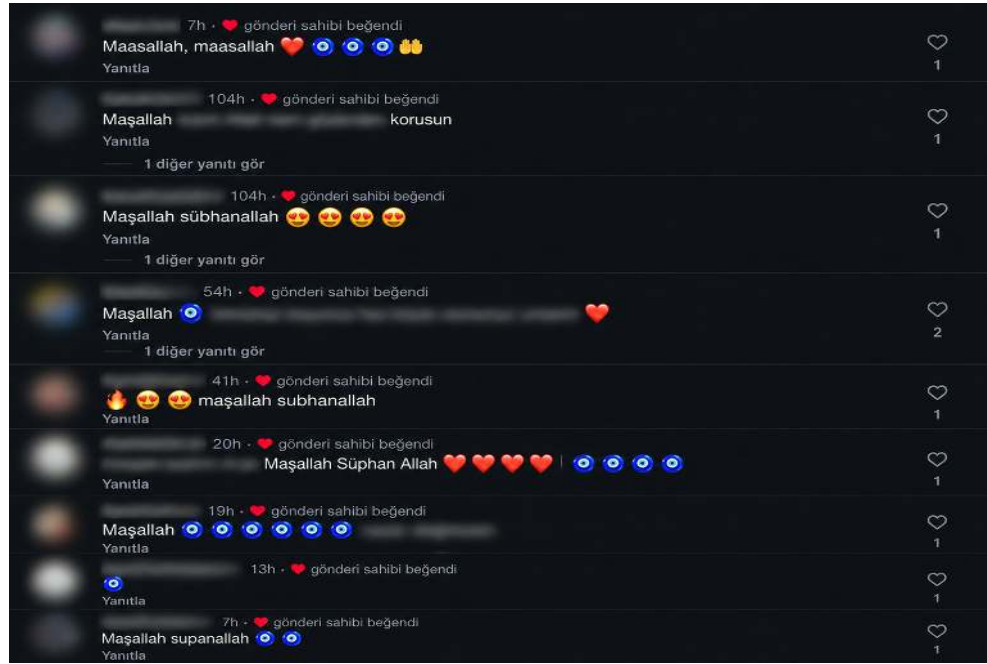
K8 Instagram’daki kimlik performansının aile içi sohbetlere, dedikodulara ve gündelik ilişkilere taşınmasından duyduğu rahatsızlığı açık şekilde dile getirmektedir. K22’nin anlatısı ise taşrada dijital görünürlüğün neden sürekli kontrollü üretildiğini açıklayan en önemli anlatılardan biridir. Katılımcı taşrada her davranışının anlamlandırılmasından ve yorumlanmasından rahatsızlık duymaktadır. Bu nedenle devam eden anlatılarında ikinci/gizli hesap kullanımına yönelerek alternatif sahne kurduğunu dile getirmektedir.

Katılımcıların anlatıları kategori çerçevesinde genel olarak değerlendirildiğinde taşrada toplumsal denetim, “ayıp” kültürü, kadın davranışlarının denetlenmesi, yaşlı kuşağın eleştirileri ve sürekli hissedilen yargılanma baskısının, benlik sunumunu doğrudan şekillendirdiği görülmektedir.

4.5.3. Nazar ve Kültürel Korkular

Taşra faktörünün dijital kimliklere yansımaları derinlemesine incelenirken elde edilen verilerde ortaya çıkan diğer bulgu ise nazar inancının sanal alana yansımalarıdır. Buna göre katılımcı anlatılarında, taşrada Instagram kullanımının kültürel ve sembolik korkularla da şekillendiğini göstermektedir. Özellikle “nazar” inancı, dijital görünürlüğün sınırlarını belirleyen güçlü bir kültürel mekanizma olarak çalışmaktadır. Bu doğrultuda katılımcılar görünür olmanın doğrudan hayatlarında olumsuz sonuçlar yaratabileceğini de düşünmektedir. Böylece Instagram’daki görünürlük yalnızca değerlendirilme riski değil, aynı zamanda metafizik ve kültürel risk de taşımaktadır. Burada en dikkat çeken unsur, seyircinin “uçursuz sonuçlar” doğurabilecek bireyler olarak değerlendirilmesidir. Bu nedenle kullanıcılar görünürlüğü yalnızca toplumsal kabul için değil, korunmak için de sınırlandırmaktadır.

Katılımcı anlatılarının yanı sıra gözlem verilerinde de paylaşımlara yapılan yorumlara sıklıkla nazar boncuğu emoji ve “maşallah” gibi koruyuculuğuna inanılan söylemler eklenmektedir.

Şekil 13. Farklı katılımcılara yönelik nazar vurgusu içeren yorum örnekleri

Şekil 13’te pek çok farklı katılımcının yorumlarında görülen bu nazar vurgusu zamanla dışsal baskının içselleştirilmesiyle de sonuçlanabilmektedir. Bu sonuç paylaşım içeriklerinin sınırlandırılması ve paylaşım yapma sıklığını azaltmak gibi öz-denetim mekanizmalarına da dönüşmektedir. Bu bağlamda çocuk sahibi olan kadınlar yalnızca kendi performanslarını değil, çocuklarının görünürlüğünü de kontrol etmeye önem göstermektedir. K20’nin şu ifadeleri taşradaki içselleştirilmiş nazar denetimini göstermektedir:

Yani ilk birkaç kez çok güzel videoları tuttu kızımın. Mesela yemek anlamında birlikte yemek yaptığımız içerik çektik. Ama ondan sonrasında işte ‘çocuğu çok paylaşıyorsun.’ Bak işte en ufak düştüğünde kalktığında ‘işte senin yüzünden’ dediler artık bu beni geri çekti. Hani birkaç videom daha vardı. Çok güzel videolar çekmiştik. Hani en azından bir süre. Belki bilmiyorum ileride yine paylaşım psikolojik olarak hazır olunca ama şu an çocuğun başına bir iki üst üste böyle hastalanması falan beni etkiledi insanlar yüzünden. O yüzden biraz daha kısıtladım. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

Bu ifadede taşra seyircisinin, çocuğun başına gelen olumsuz olayı annenin paylaşımıyla ilişkilendirmesi oldukça önemlidir. Çünkü burada görünürlük hem “fazla paylaşım yapmak” ile hem de çocuğu koruyamamakla ilişkilendirilmektedir. Bu eksende bireyin annelik rolü doğrudan dijital kontrolü üzerinden eleştirilmektedir. Devam eden anlatıda ise bu eleştirilerin zamanla nasıl performansı sınırlandırdığı açıkça belirtilmektedir. Buna göre katılımcı, başlangıçta çocuk merkezli içerikleri keyifli bir paylaşım alanı olarak üretirken, sonrasında gelen yorumlar nedeniyle görünürlüğünü geri çekmektedir. Burada kullanıcı doğrudan kendi performansını hem eleştiriler sebebiyle hem de nazar inancını içselleştirmesinden dolayı suçluluk hissi ekseninde yeniden düzenlemektedir.

Katılımcıların paylaşımları “sebep olma” suçluluğundan kaçınmak adına çocukları, aileyi, ekonomik refahı ve özel hayatı “risk altına sokabileceği” düşüncesiyle sınırlandırılmaktadır. K17’nin şu ifadeleri bu kültürel korkuyu açık biçimde ortaya koymaktadır:

Onlar eğer şey yaparsa bir nebze ben korkuyorum. Nazardan korkuyorum. O yüzden çok paylaşmamayı tercih ediyorum. İnsanlar mesela çocukların ne kadar büyümüş falan dediğinde korkuyorum. Ben de o yüzden bir sonraki paylaşımında artık onu paylaşmamaya çalışıyorum. Çünkü gerçekten böyle şeylerden korkuyorum. Yani gerçek olduğunu da düşünüyorum... Çok paylaşmıyorum. Eğer insanlar yorum yapıyorsa böyle şeylerden çok fazla paylaşım yapmıyorum. Hani işte mesela köyde ev yaptırırken önceden çok paylaşıyordum. Hani inşaatlarına başladığında. Ondan sonra baktım ki insanlar gerçekten hani şey bakıyor böyle. Dedim ki yok paylaşmamalıyım bunu. Etkiliyor bazen işte, paylaşmıyorum. İnsanların yorumları, düşünceleri paylaşmamamı sağlıyor. (K17, 35 yaş, Lisans)

K17’nin anlatısında nazar, yalnızca geleneksel bir inanış olarak değildir ve dijital görünürlüğü doğrudan düzenleyen bir kontrol aracı olarak işlev görmektedir. Katılımcı, çocuklarının görünürlüğünü sınırlayarak “koruyucu performans” geliştirmektedir. Böylece annelik performansı görünürlüğü kısıtlayarak çocuğu koruma pratiği üzerinden de kurulmaktadır. Özellikle taşrada çocukların dijital görünürlüğü, annenin sorumluluğu ve dikkat düzeyiyle ilişkilendirilmektedir. Devam eden ifadelerde dikkat çeken şey,

görünürlüğün “risk üretici” olarak algılanmasıdır. Katılımcı, ev yaptırma gibi ekonomik görünürlük içeren paylaşımları zamanla azaltmaktadır. Bunun sebebinin ise insanların bakışlarının olumsuz sonuçlar doğurabileceğine inanması ile açıklamaktadır. Anlaşıldığı üzere izlenim yönetimi kültürel korkularla da şekillenmektedir.

Kültürel korkular yalnızca nazar inancıyla sınırlı değildir. Bu başlık altında değinilmesi gereken diğer bir durum ise kültürel öz-denetimin zaman zaman duyguların bastırılmasına sebep olduğu bulgusudur. K9 bu öz denetimi şu şekilde ifade etmektedir:

Evet en baskın olan şeyler bunlar zaten, insanın kendi inanç ve kültürel şeyleri.

İşte milleti, devleti aleyhinde bir şey olsun veya başka bir zulüm gören herhangi bir ülkedeki bir insanın bile şeyi çok üzücü geliyor insana. O anda sen kendi yaptığın şeylerden bile insan utanıyor ki burada bu şekilde bir hayat var diye.

Misal bana göre şu andaki hayatım çok lüks geliyor. O şekilde de etkilenebiliyorum yani. O yüzden bazen bazı duyguları da bastırabiliyorum, yani çok istekte bulunduğum çok şey böyle hani şu olsun bu olsun düşündüğün zaman kendime dur diyorum. (K9, 50 yaş, Ön lisans)

Bu anlatı kültürel vicdan ve ahlaki duyarlılıkların önemini belirtmek adına önemlidir. Bu anlamda katılımcı kendi mutluluğunu, tüketimini ya da görünürlüğünü “fazla” bulabilmekte ve bunu sınırlama ihtiyacı hissedebilmektedir. Böylece taşrada benlik sunumu kültürel suçluluk duyguları ve kolektif hassasiyetlerle de düzenlenmektedir.

4.5.4. Büyükşehir-Taşra Karşılaştırmaları

Bu başlık altında içinde yaşanan mekânın sunduğu “dekor imkânları” ele alınmıştır. Bu bağlamda büyükşehir-taşra karşılaştırması, dekor imkânları, sahnenin genişliği, seyircinin çeşitliliği ve performansın hareket alanı gibi kavramların ışığında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda katılımcı anlatılarında, büyükşehirler daha geniş bir performans alanı olarak tanımlarken, Gümüşhane gibi küçük şehirler ise hem fiziksel hem de toplumsal anlamda daraltıcı bir sahne olarak ifade edilmektedir. Böylece taşrada Instagram performansı hangi mekânda, hangi seyirci önünde ve hangi toplumsal normlar içinde görünür olduğu ile şekillenmektedir.

Katılımcıların büyük bir kısmı, taşrada sosyal yaşamın ve mekânsal çeşitliliğin sınırlı olmasının dijital benlik sunumunu doğrudan etkilediğini ifade etmektedir.

Taşradaki “gezilecek yer”, “etkinlik”, “kafe”, “aktivite” ve “sosyal alan” eksikliği, performans repertuarını daraltan bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, taşrada performans dekorlarının sınırlı olması anlamına gelmektedir. Katılımcıların ifadelerinde de performans üretiminin mekânsal olarak engellenmesi dikkat çekmektedir:

“Gümüşhane’de gezilecek çok yer yok. Dolaşılacak bir eğlencelik gibi bir yer çok yok. En fazla gidebileceğin Sema Doğan başka bir yer yok... Çünkü gidemediğin için etkiler ama gidebilsen etkilemezsin. Her yeri paylaşırsın.” (K4, 38 yaş, Lise mezunu)

“İstanbul’daki bir insan gidip ne bileyim bir vapurdaki gezisini paylaşabilir ama Gümüşhane’de en fazla Harşit boyunca gezdiğin bir şeyi paylaşabilirsin ya da ne bileyim bir yürüyüş yapabilirsin iş arkadaşını paylaşabilirsin.” (K10, 35 yaş, Lisans)

Bu ifadelerde, dijital kimlik performansın kurulabileceği fiziksel alanlara yani dekorlara bağlı olarak kısıtlanmaktadır. K4, paylaşım yapma arzusunun bulunduğunu ancak mekânların sınırlı olması nedeniyle performansın tekrar eden ve dar bir içerik alanına sıkıştığını dile getirmektedir. Burada taşra, performans çeşitliliğini sınırlandıran bir dekor konumundadır. Benzer şekilde K10 da taşrada performansın mekânsal tekrar içine sıkıştığı fikrini pekiştirmektedir. Bu anlatı, büyükşehir ile taşra arasındaki farkın “paylaşılabilir deneyim üretimi” ile kurulduğunu vurgulamaktadır. Büyükşehirde performansın sahnesi çeşitlenirken, taşrada aynı mekânların tekrar edilmesi görünürlüğü sıradanlaştırmaktadır. Böylece kullanıcı, dijital sahnede sürekli yeni bir performans üretmek yerine aynı dekor içinde dolaşmak zorunda kalmaktadır.

Katılımcıların anlatılarında taşra etkisi sadece dekor eksikliği olarak değerlendirilmemektedir. Büyükşehirler aynı zamanda daha “özgür” performans alanları olarak tahayyül edilmektedir. Bu şehirlerde seyircinin dağınık ve heterojen olması yani anonimleşmesi, bireyin performans üzerindeki baskıyı daha azaltarak esnek kimlik rolleri geliştirebilmesine imkân tanımaktadır. Buna karşılık taşrada seyircinin sürekli aynı kişilerden oluşması, performansı daha kontrollü hâle getirmektedir. K22’nin “Ben üniversitelerimi büyük şehirlerde okudum ve orada yaşarken daha rahat daha çok paylaşım yapıyordum yine Gümüşhanelileri takip etsem de yüz yüze gelmediğimiz için ne söylediklerini önemseme durumum çok daha azdı. Bence hem mekânsal olarak hem de özgürlük olarak buranın sınırlayıcı bir yanı var.” (K22, 28 yaş, Lisansüstü) ifadesi bu ayrımı net bir şekilde sunmaktadır. Burada fiziksel uzaklığın sosyal denetimi azaltması dikkat çekmektedir. Katılımcı için büyükşehir, hem daha fazla mekân sunan bir yer hem de seyirci etkisinin zayıfladığı bir alandır. Bu ortamda yüz yüze karşılaşma ihtimalinin azalması, performans üzerindeki öz-denetimi gevşetmektedir.

Buna karşılık K13 de “Burada olmasam belki uzakta olunca daha rahat paylaşımlar yapabileceğimi düşünüyorum ama herkesi tanıyorum. Herkesin de benim paylaştığıma çok dikkat ettiğini düşünüyorum... Küçük bir şehir olmasından kaynaklı.” (K13, 25 yaş, Lisans) sözleriyle küçük şehirdeki görünürlüğün aynı zamanda sosyal gözetim anlamına geldiğini ifade etmektedir. Taşrada çevrim içi performans ile gündelik yüz yüze ilişkiler iç içe geçmektedir. Böylece kullanıcı yalnızca takipçilerine değil, ertesi gün karşılaşacağı komşularına, akrabalarına ve tanıdık çevresine de performans sunmaktadır.

K20 de büyükşehir küçük şehir karşılaştırması ile mekâna göre rol değiştirme davranışını ortaya koymaktadır:

Gümüşhane’de gelip de gündüz gözlü işte burada bir alkol alarak paylaşılan göze batar ama mesela atıyorum ... gittim... orada gündüz gözlü bile işte bir içki içerek fotoğraf paylaşabiliyorsun... O yüzden hani Gümüşhane gibi bir yerde yaşadıkça buna dikkat etmek gerekiyor. Yani yaşadığımız ilin birazcık sorumlulukları var. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

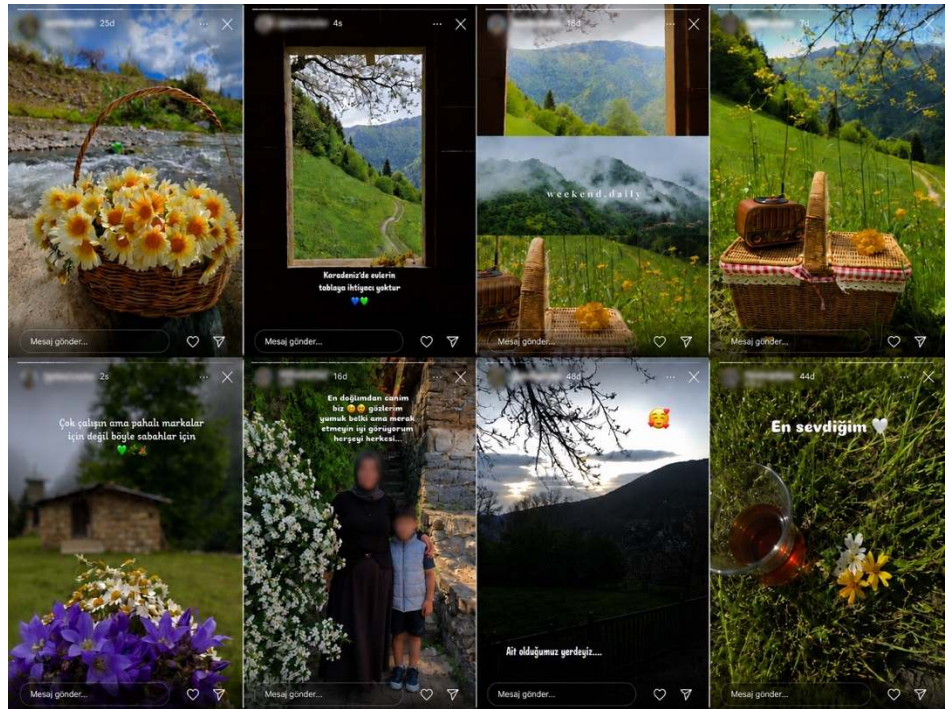
Bu anlatıda performansın mekâna göre değişen bir yapı olduğu net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. K20, aynı davranışın farklı şehirlerde farklı anlamlar taşıdığını bilmekte ve performansını buna göre düzenlemektedir. Böylece taşrada birey hangi rolün kabul göreceğini bildiği için rol seçimini, şehrin oluşturduğu normatif seyirci farkındalığıyla yapmaktadır.

K21’in “Ama ben yolda bir video çektiğimde arkadaki kişi rahatsız olur mu acaba paylaştığımda diye düşünüp o paylaşımı mutlaka ya kendimi kısıtlamaya çalışıyorum ya da arkadaki kişi gözükyorsa onu kırıyorum fotoğraflarımda.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu) sözleri ise küçük şehirde yalnızca kendi performansını değil, çevresindeki kişilerin de görünürlüğünü hesaba katması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu kategori altındaki katılımcı anlatıları değerlendirildiğinde, büyükşehir-taşra karşılaştırmasının yalnızca “imkân farklılığı” üzerinden kurulmadığı görülmektedir. Asıl belirleyici unsur, performansın hangi seyirci önünde gerçekleştiğidir. Büyükşehirler anonimleşmenin sağladığı geniş performans alanları sunmakta küçük şehirler ise tanıdık seyircinin bulunduğu dar ve yoğun bir sahne üretmektedir.

4.5.5. Taşrayı Kültürel/Doğal Kimlik Olarak Sunma

Gümüşhane'deki dar performans alanı, birçok katılımcıyı bu alanın sağlayabileceği doğal mekânlardan veya yerel kültürden faydalanarak stratejik bir kimlik üretimine itmektedir. Bu anlamda katılımcı anlatıları ve gözlem verileri, taşranın bir yandan sınırlandırıcı ve denetleyici bir etkiye sahip olduğunu diğer yandan da kültürel aidiyetin, doğallığın ve yerel kimliğin görünür kılındığı önemli bir temsil alanı olduğunu göstermektedir. Araştırmanın bu bölümü oldukça önemlidir çünkü katılımcılar taşrayı yalnızca “baskı üreten” bir sosyal çevre olarak değil, aynı zamanda kendilerini ait hissettikleri kültürel ve doğal yaşam biçiminin bir parçası olarak sunmaktadır. Bireyler dijital sahnede hem “kendilerini” hem de yaşadıkları şehrin, kültürünü ve coğrafyasını temsil etmektedir. Bu nedenle taşrada yaşayan kadınlar için Instagram, kolektif aidiyetlerin, yerel kültürün ve doğal yaşamın da sergilendiği bir sahneye dönüşmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı, Gümüşhane'yi Instagram üzerinden görünür kılmayı kültürel temsil sorumluluğu olarak değerlendirmektedir. Özellikle küçük şehirde yaşamının yarattığı “tanıtılmama” hissi, kullanıcıları şehrin doğal güzelliklerini paylaşmaya yöneltmektedir. Şekil 14'te katılımcıların paylaştığı doğa merkezli içeriklerden bazıları verilmiştir.

Şekil 14. Doğa odaklı kimlik performansına ilişkin Instagram paylaşım örnekleri

Şehirle kurulan duygusal aidiyet ve temsil isteği katılımcıların şu ifadelerinde görülmektedir:

“Hani burası da doğal bir şehir, güzel de bir şehir bence. Yani çoğu dışarıdan gelen burayı beğenmese de benim için kıymetli, özel bir şehir.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu)

“Dediğim gibi genelde şehrimi temsil edecek tarihi yerleri paylaşıyorum.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu)

“Eğer zaten tanıdıklarla takipleşiyorsak paylaştığımız içeriklere dikkat ediyoruz ama kültürümüzü de paylaşmayı, bayramlarda, seyranlarda yaptıklarımızı paylaşmayı seviyorum. Kültürümüzü paylaşmayı seviyorum yani.” (K16, 27 yaş, Lisans)

“Dediğim gibi yemeğimi, yöresel yemeğim varsa onu, örgüm varsa onu paylaşıyorum.” (K19, 47 yaş, Lise mezunu)

K6’nın ifadelerinde taşra, yalnızca fiziksel mekân olarak değil, duygusal kimliğin bir parçası olarak sunulmaktadır. Kullanıcı dışarıdan gelen olumsuz bakışlara rağmen şehri savunmakta ve ona dair olumlu bir temsil üretmektedir. Bu durumda, dijital benlik sunumu bireysel kimlikten kolektif aidiyete doğru genişlemektedir. K21’in ifadelerinde ise paylaşım tercihi “şehri temsil etme” amacıyla açıklamaktadır. Burada tarihi mekânların seçilmesi, taşranın kültürel sermayesini görünür kılma isteğiyle ilişkilidir. Böylece Instagram performansı yerel kültürel mirasın dijital ortama sokulması anlamına da gelmektedir. Katılımcı anlatılarında yöresel ve kültürel yaşam pratiklerinin paylaşılması da önemli bir kimlik rolü olarak ortaya çıkmaktadır. Köy yaşamı, yöresel yemekler, bayramlar, el emeği ürünler ve geleneksel pratikler dijital sahnede “yerel kimlik göstergeleri” olarak kullanılmaktadır. K19 ise bu göstergeleri kadınların gündelik emek pratikleri üzerinden genişletmektedir. Bu söylemde kadınlık performansı ile kültürel temsil iç içe geçmektedir. Yöresel yemek ve örgü gibi unsurlar taşraya özgü kadın kimliğinin görünür sembollerine dönüşmektedir. Böylece kullanıcı dijital sahnede hem üretici kadın hem de kültürel taşıyıcı rolünü aynı anda performe etmektedir.

K7 de “Yani memleketimiz maalesef çok gelişmiş bir şehir değil. Belki bu sosyal medyalar, bu paylaşımlar, tanıtımlar bence biraz daha Gümüşhane’nin adını duyurmaya vesile oldu. Yani belki bundan 5-10 yıl öncesine kadar Gümüşhane’yi hiç bilmeyenler vardı. Şimdi şimdi daha çok bilen duyan var.” (K7, 35 yaş, Ön lisans) ifadeleri ile temsil sorumluluğu fikrini pekiştirmektedir. Burada katılımcı, yaptığı paylaşımlar ile şehrin dijital tanınırlığını artırmaya katkı sağlayan bir performans vurgusunda bulunmaktadır. Böylece kullanıcı kendi doğal benliğine kanıt sunarken aynı zamanda yaşadığı coğrafyanın sözcüsü gibi hareket etmektedir.

K20'nin şu ifadeleri ise taşrada dijital görünürlüğün bazen dezavantaj değil, potansiyel bir temsil gücü olarak algılandığını göstermektedir:

Yani biz evet küçük şehirdeyiz ama bu şehirde ben mesela istesem şu an fenomende olabilirim. Şehrimi çok güzel tanıtabilirim. Mesela en basitinden benim eniştem çok küçük bir alanda iş yaparak Gümüşhane gibi küçük bir şehirde küçücük bir alanda iş yaparak Gümüşhane'mizi her yere duyurdu. Şu an bütün gazetelerde, TRT haberlerde her yere çıkmış ve Gümüşhane'mizi duyurmuş durumda. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

Bu anlatı önemlidir çünkü önceki bölümlerde baskı ve denetim alanı olan taşra, burada “temsile değer” bir kimlik alanına dönüşmektedir. Bu bağlamda K20 için Instagram, küçük şehrin görünmezliğini aşma ve yerel kimliği geniş kitlelere taşıma fırsatı sunmaktadır. Böylece dijital performans yaşadığı yere değer kazandırma pratiği hâline gelmektedir.

Taşranın oluşturduğu temsil sorumluluğunun yanı sıra araştırmanın en dikkat çekici bulgularından bir diğeri de doğanın yalnızca estetik unsur değil, doğrudan kimlik olarak kullanılmasıdır. Katılımcılar doğa içeriklerini kendi yaşam tarzlarını, iç dünyalarını ve aidiyetlerini temsil ettiği için de paylaşmaktadır. K18'in şu ifadeleri bu durumu oldukça güçlü biçimde anlatmaktadır:

Belki doğduğum büyüdüğüm ortam yerden kaynaklı da olabilir. Biz doğayla iç içe yani dağlarda doğayla iç içe doğup büyüdük ve çocukluğumuz da böyle geçti ve hep hayatımızda bir dinginlik, sakinlik vardı. Ve şu an takip ettiğim içeriklerde işte kişilerin içerikleri de hep böyle şeyler işte doğadır, dağdır, gezme, yeşilliktir. Böyle samimiyet dolu şeyler diyeyim paylaşımlar diyeyim içerikler. (K18, 25 yaş, Lisans)

Bu anlatıda doğa, bireyin karakterini şekillendiren bir yaşam deneyimi olarak sunulmaktadır. “Dinginlik”, “sakinlik” ve “samimiyet” gibi ifadeler, doğa ile içsel benlik arasında doğrudan bağ kurmaktadır. Böylece doğal yaşam, dijital performansta “otantik benlik” göstergesine dönüşmektedir.

Doğayı kimliklerini oluşturan faktör olarak gören katılımcıların dışında bazı katılımcılar da doğayı yalnızca taşrada kullanılabilecek alternatif dekor olarak değerlendirmektedir. K1'in “Gümüşhane’de en çok paylaşılacak şeyler manzara,

fotoğraflar, doğa. İşte pikniktir, piknikte estetik gözüken şeylerdir.” (K1, 25 yaş, Lisans) ifadeleri taşrada doğanın nasıl temel performans dekoruna dönüştüğünü göstermek açısından önemlidir. Bu söylemde büyükşehirdeki tüketim merkezli dekorların aksine, taşrada doğa merkezli görünürlük başlıca görsel kaynağına dönüşmektedir. K22’nin “Gümüşhane’de çekilecek bir alan yok en azından şehir merkezinde yok ama köylerde doğal alanlarda güzel yerler var.” (K22, 28 yaş, Lisansüstü) ifadesinde taşranın sınırlayıcı yönüyle doğa merkezli kimlik arasındaki ilişkiyi alternatif sahne üretimiyle açıklamaktadır. Şehir merkezindeki sınırlılık, kullanıcıları doğal alanlara yönlendirmekte ve böylece doğa hem kaçış alanı hem de dijital performans dekoru olmaktadır.

Taşrayı doğal kimlik olarak sunma kategorisi genel olarak değerlendirildiğinde katılımcılar taşrayı yalnızca denetim üreten bir sosyal çevre olarak değil, kültürel aidiyetin, doğallığın ve yerel kimliğin görünür kılındığı duygusal olarak anlamlı bir performans alanı yapmaktadır. Özellikle şehir temsili, yöresel yaşam pratikleri ve doğa merkezli paylaşımlar, Instagram’ın taşrada kolektif aidiyet üretiminde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

4.6. Taşrada Önleyici Görünürlük ve İzlenim Yönetimi

Bu tema altında taşrada yaşayan kadınların sanal rollerini oluştururken Instagram’daki görünürlüklerini tamamen reddetmedikleri, bunun yerine rollerini nasıl kontrollü ve stratejik bir biçimde yönetmeye çalıştıkları ele alınmıştır. Bu stratejiler ekseninde katılımcılar, paylaşım yapmadan önce nasıl görüneceklerini, kimler tarafından izleneceklerini, nasıl yorumlanabileceklerini ve hangi içeriklerin risk oluşturabileceğini hesaba katarak hareket etmektedir. Bu durum, izlenim yönetimi yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde bireylerin dijital sahnede sürekli hesaplanmış ve önleyici performanslar geliştirdiklerini göstermektedir. Özellikle taşra bağlamında seyircinin yakın tanıdık çevreden oluşması, bireyin performansını daha dikkatli düzenlemesine neden olmaktadır. Bu sebeple tema kapsamında, araştırmanın “Instagram’da gerçekleştirilen benlik sunumu ve izlenim yönetimi stratejileri nelerdir?”, “Taşrada yaşamının Instagram’daki görünürlük pratikleri ve paylaşım tercihleri üzerinde nasıl bir etkisi bulunmaktadır?”, “Kadınlar Instagram’da hangi içerikleri paylaşmakta, hangi içerikleri paylaşmaktan kaçınmaktadır?”, “Taşra bağlamında toplumsal normlar ve sosyal çevre, kadınların dijital kimlik performanslarını nasıl şekillendirmektedir?” araştırma sorularına cevap veren bulgular değerlendirilmiştir.

Bu bulgulara göre katılımcıların zamanla toplumsal baskıyı içselleştirdikleri, görünürlüğü kendi kendilerine sınırlandırdıkları ve “gizli hesap verme hissi” geliştirdikleri de belirlenmiştir. Bu sebeple tema kapsamında kullanıcıların görünürlüğü kontrol etme biçimleri tek tek ele alınmıştır. Bu kontrol biçimleri arasında dikkatli paylaşım yapma, yanlış anlaşılabilir içerikleri eleme, beden görünürlüğünü kontrol etme, çocuk ve aile mahremiyetini koruma, ikinci/gizli hesap kullanma ve güvenli dijital alanlar oluşturma gibi stratejiler öne çıkmaktadır. Buna göre, taşrada Instagram kullanımı sürekli denetlenen bir sahnede kontrollü biçimde var olma ve olası toplumsal riskleri önceden yönetme pratiği olarak değerlendirilmiştir. Taşrada önleyici görünürlük ve izlenim yönetimi temasını oluşturan kategoriler ve kodlar ile bunlara ilişkin frekanslar ve örnek katılımcı ifadeleri Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Taşrada önleyici görünürlük ve izlenim yönetimi

Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
Öz-denetim ve kontrollü görünürlük	Yemek veya sofraya sansürü	4	“Özellikle yemek alanı olduğu zaman tamamen sansürlüyorum.” (K12)
	Dikkatli paylaşım yapma	18	“Yani çok dikkat etmek zorunda kalıyorum paylaştığım şeylere. Beğendiğim şeylere bile çok dikkat etmek zorunda kalıyorum, çok kısıtlıyor. Yani kendimi paylaşıırken de çok kısıtlıyor.” (K13)
	Minimum görünürlük stratejisi	31	“Instagram’da ben çok paylaşım yapmam, yok deneyecek kadar azdır.” (K9)
Mahremiyet yönetimi	Paylaşım öncesi düşünme	7	“Yani çünkü küçük bir şehir. Herkes herkesin için her şeyini yorumlayabiliyor. Hani yaşantı tarzınız biliniyor. Tabii ki etkiliyor yani ister istemez. Bir şey paylaşıırken biraz da düşünüyorsun yani. Hani bir şey olur mu? İnsanlar ne düşünür? Bu şekilde de şeyler düşünmüyor değiliz yani. Düşünüyoruz az çok da olsa.” (K17)
	Çocuk görünürlüğünü azaltma	7	“Çok nadir yani çok nadir çocukları paylaşıyorum.” (K17)
	Aileyi geri planda tutma	5	“Çünkü hani ailemin çok özeline girilmesini istemediğim anları paylaşmıyorum. Mahremiyetimi korumaya çalışıyorum.” (K20)
	Ev içini paylaşmama	7	“Evimi, evimin içini atmıyorum.” (K22)
Bedensel/görsel görünürlüğü düzenleme	İlişki hayatını gizleme	8	“Özel-ilişki hayatımla ilgili hiçbir şeyi atmıyorum” (K22)
	“Göze batmama” çabası	5	“Burası küçük bir yer olduğu için etkilenmek, insanlar görsün istemiyorum, gerçekten” (K17)
	Bedenin fazla görünürlüğünden kaçınma	4	“Vücudumu çok vurgulayacak bir şekilde kendimi asla paylaşmam” (K22)
	Giyime dikkat etme	5	“Yani mesela ben kapalı bir kadını. Giyim tarzımı belki o an üstümüze bir hırka bir şey almayacağız belki büyük şehirde olsak ama burada biraz daha dikkat ediyoruz.” (K3)
Önleyici izlenim yönetimi	Stratejik paylaşım seçimi	16	“Çevremi de rahatsız edeceğine düşündüğüm şeyleri paylaşmıyorum. Özellikle yemek, sofralar olsun. Bunu paylaşmayı sevmiyorum.” (K1)

Tablo 10. (Devamı)

Kategori	Kod	f	Örnek Alıntı
	Olası yargıları önceden düşünme	12	“Başkasını rahatsız edebilecek ya da başkasının yargılayabileceği bir fotoğraf veya içerik paylaşıyorum.” (K21)
	Eleştiriye açık alan bırakmama	5	“Ama şunu ekleyebilirim beğeniler konusunda da bazen hoşuma giden beni yansıtan şeyleri beğenmediğim oluyor çünkü insanların genel beğenisine uygun düşmüyor oradan eleştiriye açık bir nokta bırakmıyorum.” (K22)
Kontrollü özgürlük stratejileri	İkinci/gizli hesap kullanımı	4	“Zaten gizli hesap kullanıyorum. Orada beni takip eden insanlar, bir şey görünce ya da bunu konuşunca beni rahatsız etmeyecek. İşte mesela bu benim için özel. Evet ben orada seninle paylaştım ama herkesle paylaşmadım.” (K8)
	Seçilmiş çevrede rahat davranma	11	“Zaten beni yargılayacak birini ya da yadırgayacak birini sayfama almıyorum. Zaten gizli sayfa. Genelde daha samimi bulduğum insanlarla takipleşiyorum. O yüzden etkilemiyor yani. Kendim istediğimi paylaşabiliyorum. Kimse de “bunu neden paylaşmış” demiyor.” (K21)
	Güvenli dijital alan oluşturma	8	“Sosyal medyada zaten farklı bir amaç için kullanmıyorum. Hani büyümek ya da farklı bir durum için değil. Sadece kendime özel bir alanım” (K11)
	Seyirci seçerek özgürleşme	2	“Genelde hikâyelerimi gizliyorum onlara. Araştırmacı: Mesela neden gizliyorsun? Katılımcı 15: Çünkü giyimimi falan beğenmiyor olabilir, ondan dolayı gizliyorum. Araştırmacı: Yani eleştiriden kurtulmak için mi? Katılımcı 15: Evet, eleştiriden kurtulmak için. Direkt onları ekarte ederek önlüyorum. Evet.” (K15)
İçselleştirilmiş toplumsal baskı	Görünürlüğü kendi kendine sınırlama	22	“Öncede söylediğim gibi tanıdık insanlarla takipleşmek, ki büyük çoğunluğu Gümüşhaneliler, bunlarla takipleşmek beni biraz diken üstünde hissettiriyor her istediğimi paylaşmıyorum, daha az ve sınırlı paylaşım yapıyorum. Yani hem içerik olarak hem de sıklık olarak etkiliyor kısaca.” (K22)
	Diken üstünde hissetme	4	“Tepkiden dolayı yani ayrıştırarak biraz, paylaştığım zaman dikkat ettim. Dikkat etmemin ne kadar doğru olduğunu da düşündüm ama genel olarak böyle oluyor. Yani dikkat etmek zorunda kalıyorum.” (K13)
	Gizli hesap verme hissi	3	“Ya etkiliyor bence şimdi düşününce bakıyorum üniversitede olduğum zamanlarda çok daha fazla paylaşım yapmışım çünkü orada kimseyle yüz yüze gelmiyordum. Gümüşhane’de gizli bir hesap verme durumu var gibi geliyor bana herkes sizi tanıyor insanların ilgi alanları dar olduğu için birbirlerinin ne yaptığıyla daha çok ilgilenebiliyorlar.” (K22)
	“Etkilenmiyorum sanıyordum ama etkileniyordum”	2	“Ne kadar insanları umursamıyorum desem de aslında umursadığımı fark ettim.” (K20)

4.6.1. Öz-denetim ve Kontrollü Görünürlük

Katılımcı anlatıları, taşrada Instagram kullanımının çoğu zaman “paylaşma” eyleminden çok “neyi paylaşmama” kararı üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bu kategoride görünürlük, önceden hesaplanan, sınırlandırılan ve toplumsal risklere göre düzenlenen bir performans olarak ele alınmaktadır. Bu anlamda katılımcıların, dijital

sahne yanlışı anlaşılmama, eleştirilme, ayıplanma ya da “fazla görünür olma” riskini önceden engellemeye çalıştığı belirlenmiştir. Bu nedenle öz-denetimin, taşrada kadınların dijital varoluşunun temel stratejilerinden biri hâline geldiği çıkarımında bulunmak mümkündür. Anlatılarda yemek, sofraya ve ev içi yaşamın özellikle sansürlenmiş alanlar arasında yer aldığı görülmektedir. Bu durum sadece estetik tercih değildir aynı zamanda mahremiyet, gösterişten kaçınma ve toplumsal duyarlılık üretme biçimidir. K1’in “Masa fotoğrafları, sofraya fotoğraflarını tercih etmiyorum.” (K1, 25 yaş, Lisans) sözleri bu sınır üretimini göstermektedir. Bu anlatıda sofraya, sıradan bir gündelik nesne olmaktan çıkarak toplumsal yorumlara açık bir göstergeye dönüşmektedir. Taşrada “ne yediğini ne sunduğunu, nasıl yaşadığını gösterme” davranışı hem gösteriş hem de mahremiyet ihlali olarak algılanabileceği için kullanıcı bu alanı sahne dışında bırakmayı tercih etmektedir. Benzer şekilde K12’nin “Özellikle yemek alanı olduğu zaman tamamen sansürlüyorum.” (K12, 35 yaş, Ön lisans) ifadesinde bu öz-denetimin ne kadar bilinçli olarak yapıldığını anlatmaktadır. Burada “sansürlüyorum” ifadesi önemlidir çünkü bu sahne düzenleme ile doğrudan ilişkilidir.

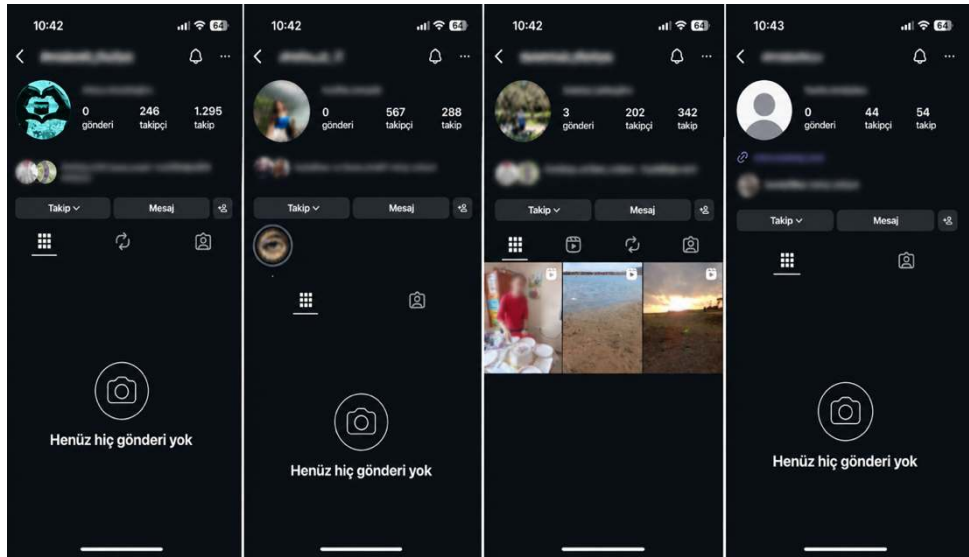
Katılımcıların yine önemli bir kısmı paylaşım yaparken özel alanı korumayı temel bir ilke olarak görmektedir. K1’in “Her şeyi paylaşmamaya dikkat ediyoruz. Daha çok özelimizin kalmasına dikkat ediyoruz” (K1, 25 yaş, Lisans) ifadesi katılımcının Instagram’ı sınırsız bir görünürlük alanı olarak görmediğini, özel alanın sınırlarının sürekli çizildiğini vurgulamaktadır. Burada katılımcı görünür olmayı tamamen reddetmemekte ve görünürlüğünü mahremiyetin sınırlarını aşmayacak biçimde düzenlemektedir.

Kontrollü görünürlük stratejilerinin önemli bir parçası da yanlışı anlaşılabilecek içeriklerin baştan elenerek benlik sunumunun korumaya çalışılmasıdır. K22 bu stratejiyi “O yüzden beni yanlışı yansıtabilecek şeyleri paylaşmıyorum da beğenmiyorum da.” (K22, 28 yaş, Lisansüstü) şeklinde dile getirmektedir. Bu ifade, dijital performansın yanlışı izlenimi engellemek üzerine de kurulduğunu göstermektedir. Kullanıcı burada kendi kimliğinin başkaları tarafından hatalı okunmasını önlemek için hem paylaşım hem beğeni düzeyinde kontrollü davranmaktadır. Yine K13’ün “Yani çok dikkat etmek zorunda kalıyorum paylaştığım şeylere. Beğendiğim şeylere bile çok dikkat etmek zorunda kalıyorum, çok kısıtlıyor. Yani kendimi paylaşıırken de çok kısıtlıyor.” (K13, 25 yaş, Lisans) anlatısı da dijital benlik sunumunun mikro düzeyde dâhi denetlendiğini göstermektedir. Beğeni gibi küçük bir dijital hareket bile kimlik göstergesi olarak okunabildiği için kullanıcı, neye sessizce onay verdiğini de kontrol etmektedir. Bu

durum taşrada seyircinin yalnızca paylaşımları değil, dijital izleri de okuyan bir toplumsal gözlemciye dönüştüğünü göstermektedir.

Paylaşım öncesi düşünme pratiği de öz-denetim yöntemlerinden biri olarak bu kategorinin merkezinde yer almaktadır. K17'nin “Bir şey paylaşırken biraz da düşünüyorsun yani. Hani bir şey olur mu? İnsanlar ne düşünür? Bu şekilde de şeyler düşünmüyor değiliz yani.” (K17, 35 yaş, Lisans) sözleri, taşrada paylaşım yapmanın neden sürekli zihinsel bir hesaba dönüştüğünü ifade etmektedir. Bu anlatıda taşra, bireyin dijital sahneye çıkmadan önce seyircinin olası tepkilerini önceden zihinsel olarak hesaplamasına sebep olmaktadır. Kullanıcı paylaşımı yaptıktan sonra değil, daha paylaşmadan önce toplumsal yargıyı hesaba katmaktadır. Bu nedenle öz-denetim, sonradan gelişen bir savunma değil, performansın başından itibaren işleyen önleyici bir izlenim yönetimidir.

Katılımcıların bir diğer stratejisi ise görünürlüğü en aza indirmektir. Bu strateji, eleştiriden korunmanın en etkili yollarından biri olarak işlemektedir. Gözlem verilerinde katılımcıların bir kısmının kalıcı hiçbir paylaşımı profillerinde bulundurmadığı, bir kısmının ise çok az gönderi paylaştığı ve bu gönderilerde bireysel görünümün minimumda tutulduğu belirlenmiştir.

Şekil 15. Minimum görünürlük stratejisi içeren katılımcı profil örnekleri

Şekil 15’te verilen gözlem verilerinin yanı sıra katılımcı ifadelerinde de “zaten çok paylaşım yapmıyorum” gibi ifadelerin koruyucu bir önlem olarak dile getirildiği görülmektedir:

Bir de dediğim gibi yani çok özel olmayan çok özel dediğim zaten mahremiyet olarak demiyorum bunu. Mesela diyelim ki çok aşırı güzel bir yere gittin onu her

zaman paylaşmıyorum. Beş kere gitmişsen belki bir tanesini paylaşıyorum anı kalsın arkadaşlarıyla hani o tarzda. (K8, 30 yaş, Lisans)

Burada görünürlük tamamen ortadan kaldırılmamakta ama ölçülü ve kontrollü hâle getirilmektedir. Katılımcı deneyimini yaşamakta, fakat dijital sahneye yalnızca seçilmiş küçük bir kısmını taşımaktadır. Böylece Instagram, yaşanan hayatın tamamını değil, risk taşımayacak kadar daraltılmış bir temsilini sunmaktadır. K22'nin “Önce de söylediğim gibi tanıdık insanlarla takipleşmek, ki büyük çoğunluğu Gümüşhaneliler, bunlarla takipleşmek beni biraz diken üstünde hissettiriyor her istediğimi paylaşmıyorum, daha az ve sınırlı paylaşım yapıyorum. Yani hem içerik olarak hem de sıklık olarak etkiliyor kısaca.” (K22, 28 yaş, Lisansüstü) ifadeleri de minimum görünürlük stratejisini taşra bağlamıyla doğrudan ilişkilendirmektedir. “Diken üstünde” vurgusu, görünürlüğün sürekli tetikte olma hâline dönüştüğünü göstermektedir. Kullanıcı hem içeriği hem sıklığı sınırlandırarak kendisini olası yargılardan korumaya çalışmaktadır. Tüm bunlar değerlendirildiğinde öz-denetim ve kontrollü görünürlük, taşrada yaşayan katılımcıların Instagram kullanımına dair en belirleyici stratejilerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

4.6.2. Mahremiyet Yönetimi

Taşrada Instagram kullanımının en belirleyici boyutlarından biri de mahremiyet sınırlarını koruma çabasıdır. Bu kategoride mahremiyet, aileyi, çocukları, evi ve ilişki hayatını toplumsal seyircinin bakışından ve yargılarında korumaya yönelik bilinçli bir izlenim yönetimi stratejisi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda katılımcılar, Instagram'da sahne önüne neyin taşınacağını ve neyin sahne arkasında kalacağını dikkatle belirlemektedir. Özellikle taşrada seyircinin tanıdık, yakın ve yorumlayıcı olması, mahremiyet yönetimini daha mühim bir zorunluluğa dönüştürmektedir. Bu zorunluluk ekseninde katılımcılar özel hayatı, aileyi ve çocukları dijital görünürlükten uzak tutmayı doğru bir davranış olarak nitelendirmektedir. Bu tutum, kadınlar için “sorumlu”, “ölçülü” ve “koruyucu” bir benlik performansı üretmeyi sağlamaktadır. Bu durumu dile getiren katılımcı anlatıları şu şekildedir:

“Özellikle çocuklarımın ve kendi mahremiyetime önem veriyorum.” (K3, 40 yaş, Lise mezunu)

K12 çocuk resmi paylaşmadığını belirttiği ifadelerinin peşine “Bir sebebi var mı bunun?” sorusu sorulmuştur. K12, soruyu “Bir sebebi yok doğru olduğunu

düşünmüyorum. Devamlı paylaşılanlar var ama mahremiyeti korumak amacıyla yaptığım bir şey.” (K12, 35 yaş, Ön lisans) şeklinde yanıtlamıştır.

“Özellikle aile resimlerimiz yansımaları sosyal medyaya diye. Zaten her halükârda sadece kayıtlı insanlar görüyor ama yine de çok teknoloji özürü olduğu için tam hakkıyla yapamam, birileri resmi kaydeder diye endişem de var yok değil yani.” (K5, 44 yaş, Ön lisans)

“Tabii ki sınırlarım çok. Özellikle torunlarımı, çocuklarımı paylaşmayı çok sevmiyorum. Aile hayatımı çok paylaşmayı sevmiyorum. Dikkat ettiğim hususlarda... Bir de ailemi çok sakınıyorum öyle yerlerden” (K19, 47 yaş, Lise mezunu)

“Özel, ilişki hayatımla ilgili hiçbir şeyi atmıyorum” (K22, 28 yaş, Lisansüstü)

Bu anlatılarda öne çıkan önemli etkenlerden biri aile mahremiyetine dair söylemlerin neredeyse tamamının evli kadınlar tarafınca dile getirilmesidir. Bu anlamda mahremiyet, bireysel sınırdan çok kolektif bir koruma alanı olarak kurulmaktadır. Özellikle annelik bağlamında çocuğun görünürliğini azaltmak iyi ve dikkatli anne performansının parçası olmaktadır. K12’nin çocuk fotoğrafı paylaşmama gerekçesi de bu koruyucu annelik performansını sergilemektedir. Burada çocuk görünürliğünün azaltılması, doğrudan ahlaki bir doğruluk anlayışıyla ilişkilendirilmektedir. Katılımcı “doğru olduğunu düşünmüyorum” diyerek dijital annelik performansını içselleştirdiği “doğrulara” göre sınırlandırmaktadır. Benzer şekilde K5’in anlatısı da aile fotoğraflarının dijital dolaşıma girmesine yönelik kaygıyı açıklamaktadır. Buna göre mahremiyet kaygısı hem tanıdık çevrenin görmesi hem de dijital içeriğin kontrol edilemez biçimde kaydedilmesi ihtimali ile önemli bir risk olarak algılanmaktadır. K19 ifadeleri de aile mahremiyetini korumayı kesin bir sınır olarak sunmaktadır. Bu ifadedeki “sakınıyorum” vurgusu taşrada aile hayatının toplumsal itibar olarak da sakınılması gereken bir mahremiyet alanı olarak algılandığını göstermektedir.

Taşradaki aile, çocuk ve ilişki mahremiyeti algısı bazı katılımcıların bu içerikleri paylaşmasını tamamen engellemese de sıklığını ve içeriğini kontrol etmeye yönlendirmektedir. K17’nin “Genelde işte aile şeylerime çok dikkat ediyorum. Böyle çok özel olmayacak şekilde paylaşıyorum. Hani eşimle beraber yan yana olduğum fotoğraflarda çok paylaşmıyorum. Mahremiyete önem veriyorum.” (K17, 35 yaş, Lisans) sözleri, eş ve aile ilişkilerinin sınırlı biçimde görünür kılındığını “çok özel olmayacak şekilde” denetlemektedir. Bu ifade, kontrollü görünürüğün mahremiyet yönetimindeki temel mantığını ortaya koymaktadır. Katılımcı ilişkiyi saklamak ile sergilemek arasında ölçülü bir alan kurmakta, özel olan kısımları sahne arkasında tutmaktadır.

Ev içi alan da pek çok katılımcının mahremiyet kapsamına girmekte ve sahne arkasında tutulmaya özen gösterilmektedir. Anlatılarda ev, gündelik yaşamın en özel mekânı olarak dijital sahneye taşınmaması gereken bir alan şeklinde kodlanmaktadır. K12 bu kodlamayı “Ben evin içi mahremiyetinin asla dışarı çıkmasını isteyen, kabul eden biri değilim. Bu şekilde gördüğüm zaman da hoşuma gitmiyor.” (K12, 35 yaş, Ön lisans) ifadesi ile sunmaktadır. Bu anlatıda katılımcı, ev içi görünürlüğü normatif bir mahremiyet ihlali olarak değerlendirilmekte ve bu alanın Instagram’a taşınmasını uygun bulmayarak sahne önü ile sahne arkası arasındaki sınırı net bir şekilde çizmektedir. Bu kategori genel olarak değerlendirildiğinde mahremiyet yönetimi ile görünmez bırakılan alanlar üzerinden benliğin korunduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda taşrada mahremiyet, bireysel gizlilikten öte aileyi, itibarı ve toplumsal kabulü besleyen güçlü bir kültürel sınır olarak işlemektedir. Şekil 16’da mahremiyet yönetimine dair kavram haritası verilmiştir.

Şekil 16. Mahremiyet yönetiminde sahne önü ve sahne arkası ayrımı

4.6.3. Bedensel/Görsel Görünürlüğü Düzenleme

Taşra bağlamında Instagram kullanımına dair bulgular arasında en dikkat çekici verilerden biri de kadınların beden ve görsel görünürliğünün denetlenmesi ve bu denetlenmenin kimi katılımcılar tarafından içselleştirilip aktarılmasıdır. Böylece kadın bedeninin sunulma şekli hem seyirci tarafından hem de aktör tarafından belirli kısıtlamalara maruz bırakılmaktadır. Bu alt başlıkta beden, toplumsal normların, ahlaki beklentilerin ve seyirci yargısının üzerinde ele alınmaktadır. Dijital sahnede kadın bedeni “göze batmama”, “yanlış anlaşılma”, “rahatsız etmeme” ve “uygun görünme” ölçütlerine göre şekil almaktadır. Bu nedenle bedensel görünürlük, taşrada kadınların en

dikkatli yönettiği alanlardan biridir. Katılımcıların anlatılarında “göze batmama, gösteriş yapmama” çabası şu şekilde açıklanmaktadır:

Herkesin de burayı görebileceğini düşündüğün için ona göre paylaşımlar yapmak lazım. Daha düzgün, insanın gözüne batacak derecede değil de. Özgür bir ortam ama çok fazla özgürlük de iyi değil. O açıdan da sınırlı olması gerektiği kadar. Herkesin kendine göre bir ölçütü kesiti vardır muhakkak. Onlara göre paylaşım yapmayı tercih ederim. (K9, 50 yaş, Ön lisans)

“Gösterişçi olma algısı yaratmak hoşuma gitmediği için aslında gösteriş yaptığımdan değil. Ama öyle yazalarsa insanlar çünkü yorumlar falan. Bazen oraya gelebiliyor konu, onu fark edebiliyorsun insanlarda.” (K8, 30 yaş, Lisans)

“Mesela kendim olarak mesela atıyorum rahat bir resim paylaşma şansım yok. Yani kendi karakterim olarak da hem çevresel olarak da.” (K5, 44 yaş, Ön lisans)

K8 bu anlatıda, kendi niyetinden çok başkalarının nasıl okuyacağını önemsemektedir. Burada kadın kullanıcı, gösteriş yapmadığını bilse bile gösterişçi algılanma ihtimalini hesaba katarak görünürlüğünü sınırlandırmaktadır. K9 da dijital alanın özgürlük sunduğunu kabul etmekle birlikte bu özgürlüğün sınırsız kullanılamayacağını vurgulamaktadır. “Çok fazla özgürlük de iyi değil” ifadesi, kadın bedeni ve görsel sunumun, toplumsal kabul sınırları içinde tutulması gerektiğini belirtmektedir. K5 ise beden sunumunun hem kişisel hem çevresel nedenlerle sınırlandırıldığını ifade etmektedir. “Şansım yok” söylemi çevresel koşulların sınırlarını anlatan bir imkânsızlık olarak tanımlanmaktadır.

Diğer yandan beden görünürlüğünün denetlenmesi her zaman çevresel faktörlerden doğmamakta bazen de katılımcının kendi tercihini yansıtmaktadır. K22 bu tercihi “Vücudumu çok vurgulayacak bir şekilde kendimi asla paylaşmam” (K22, 28 yaş, Lisansüstü) sözleriyle bilinçli olarak kendi bedenini dijital sahneye taşıırken sınır çizdiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde K21 de “Yaşantımla doğru orantılı olarak tabii ki giyim kuşama dikkat ediyorum. Bunu aynı zamanda sosyal medyada da dikkat ediyorum. Başkasını rahatsız edebilecek ya da başkasının yargılayabileceği bir fotoğraf veya içerik paylaşmıyorum.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu) ifadeleri ile giyim ve görsel görünürlüğün hem kişisel yaşam tarzı hem de toplumsal rahatsızlık ihtimali üzerinden düzenlendiğini dile getirmektedir. Bu anlatıda katılımcı yalnızca kendisini değil, “Başkasını rahatsız edebilecek” vurgusu ile seyircinin duygusal ve ahlaki tepkisini de hesaba katmaktadır. Bu söylemler ne kadar içselleştirilmiş görünse de yaşanan

çevreden tamamen bağımsız gelişmediği ortadadır. Taşra ortamında dijital benlik sunumu karşılıklı toplumsal hassasiyetler içinde kurulmaktadır.

Beden görünümüne duyulan kaygının yanı sıra giyim de katılımcıların en dikkatli düzenlediği görsel performans dekorlarından biridir. Burada kostümün şehrin sunduğu seyirci kitlesine göre tercih edildiği belirlenmektedir. K3'ün “Yani mesela ben kapalı bir kadını. Giyim tarzımızı belki o an üstümüze bir hırka bir şey almayacağız belki büyük şehirde olsak ama burada biraz daha dikkat ediyoruz.” (K3, 40 yaş, Lise mezunu) ifadeleri, mekâna göre değişen giyim tercihi büyükşehirde daha esnek olabileceği ihtimali üzerinden değerlendirmektedir. Buna göre giyim tercihleri taşrada daha dikkatli ve kontrollü biçimde düzenlenmektedir. Giyimin taşradaki önemini vurgulayan diğer katılımcı anlatıları şu şekildedir:

Mesela nasıl söyleyeyim ben muhafazakâr bir insanım. Yani kapalı, tesettürlü olmadığımı düşünsem bile şöyle düşünürdüm. Gümüşhane’de yaşıyorsam açık bir insan bile olsam daha dikkat ederdim çünkü Doğu bölgesi ve sahil bir kesimi değil. Burada giyime daha dikkat ediliyor. Paylaşımlarımı o yönde yaparım. (K20, 27 yaş, Ön lisans)

K20'nin anlatısı bedensel veya görsel görünürlüğün doğrudan mekânsal normlarla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Burada kadınlar, farklı bir bölgede farklı bir görsel benlik sunabilirken, Gümüşhane bağlamında daha “ölçülü” bir giyim tercih edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu söylemden şehirlerin sosyal yapısının giyim tercihleri üzerinde etkili olduğu çıkarımını yapmak mümkündür.

Sonuç olarak bedensel/görsel görünürlüğü düzenleme, taşrada kadınların Instagram kullanımında en güçlü öz-denetim yöntemlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar göze batmamak, beden fazla görünürlüğünden kaçınmak ve giyime dikkat etmek gibi stratejilerle dijital sahnedeki performanslarını düzenlemektedir. Taşra bağlamında beden ve giyim, görünür oldukça yorumlanan, yorumlandıkça da daha fazla denetlenen unsurlara dönüşmektedir.

4.6.4. Önleyici İzlenim Yönetimi

Önleyici izlenim yönetimi taşrada yaşayan kadınların Instagram'daki kimlik aktarımlarına dair tüm stratejilerini içeren temel denetleme aracıdır. Bu denetleme aracı katılımcı gönderilerinde, önceden hesaplanmış ve olası toplumsal tepkilere göre düzenlenmiş bir görünürlük stratejisi olarak çalışmaktadır. Buna göre kullanıcılar

yalnızca “ne paylaşacaklarını” değil, paylaşımın kim tarafından nasıl okunacağını, hangi yargıları tetikleyebileceğini ve hangi toplumsal sonuçları doğurabileceğini önceden düşünerek hareket etmektedir. Bu durum Instagram’ı, sürekli risk hesabı yapılan bir sahne alanı yapmaktadır. Katılımcılar eleştirilmemek, konuşulmamak, yanlış anlaşılmamak ve toplumsal olarak “uygunsuz” görünmemek adına kendi performanslarını önceden filtrelemektedir. Böylece taşrada dijital görünürlük dışsal denetimle başlayıp daha sonrasında içselleştirilmiş davranışlara dönüşmektedir. Bu anlamda katılımcıların neredeyse tamamı paylaşım seçimlerini doğrudan toplumsal hassasiyetlere göre düzenlediklerini bilinçli veya bilinçsizce ifade etmektedir. Özellikle taşra ortamında yemek ve sofraya paylaşımına yönelik mesafe, yalnızca bireysel tercih değildir. Bu tür paylaşımlar gösterişçi algılanma ve toplumsal tepki gibi sonuçlar doğurabilme ihtimaline karşı önceden önlemektedir. Bu önlem durumunu dile getiren katılımcı ifadeleri şu şekildedir:

“Yemek fotoğrafı falan paylaşmıyorum.” (K1, 25 yaş, Lisans)

“Çevremi de rahatsız edeceğimi düşündüğüm şeyleri paylaşmıyorum. Özellikle yemek, sofralar olsun. Bunu paylaşmayı sevmiyorum.” (K3, 40 yaş, Lise mezunu)

“Kendim olarak mesela atıyorum rahat bir resim paylaşma şansım yok. Yani kendi karakterim olarak da hem çevresel olarak da. Veyahut da insanlar atıyorum şimdi Gazze’de o kadar açlık çekerken bir sofraya çekilip atmasına onaylamıyorum böyle bir şeyde.” (K5, 44 yaş, Ön lisans)

Bu ifadelerde sofraya paylaşımı “gösteriş”, “duyarsızlık” ya da “fazla görünür olma” çevresel rahatsızlık riski ihtimali taşımaktadır. Burada kullanıcı hem kimlik sunumunu hem de seyircinin duygusal ve ahlaki tepkisini de yönetmeye çalışmaktadır. Bu durum, taşrada Instagram kullanımının bireysel ifade pratiğinden çok, toplumsal dengeyi koruma pratiğine dönüştüğünü göstermektedir. K5’in anlatısı ise önleyici izlenim yönetiminin yalnızca yerel toplumsal baskıyla değil, savaş, açlık gibi küresel olaylarla ilişkilendirilen ahlaki sorumluluk hissiyle de şekillendiğini ifade etmektedir. Bu anlatıda kullanıcı, dijital görünürlüğü toplumsal vicdanla ilişkili bir alan olarak değerlendirerek, ahlaki olarak “yanlış okunabilecek” bir performanstan kaçınmaktadır.

Katılımcı anlatılarında dikkat çeken bir diğer önleyici yöntem ise gönderi içeriklerini “genel” ve “ulaşılabilir” şeyler etrafında tutmaktır. K8 “Yani dediğim gibi özel şeyleri herkesin görmesini istemediğim ya da bir ortamda konuşulmasını istemediğim şeyleri paylaşmıyorum. Yani daha genel şeyler paylaşıyorum.” (K8, 30 yaş, Lisans) ve “Yani orada daha da böyle genel şeyler. Belki normal bir genel bir de daha da genel olan bir şeyini paylaşmaya başlıyorsun. Filtreleme. Özel şeyleri daha

kısıtlı tutarak daha genel şeyleri atıyorum.” (K8, 30 yaş, Lisans) anlatılarıyla belirtmektedir. Burada katılımcı taşrada konuşulma kaygısıyla görünürlüğünü kişisel alandan giderek daha fazla uzaklaştırıldığını dile getirmektedir. Bu “genelleştirmekte”, eleştiriye açık alan bırakmamak için kişisel izleri azaltmakta ve risksiz bir görünürlük üretmektedir.

Katılımcıların bir kısmı ise zaman zaman paylaşım yapmak istememesinin sebebini ruh hâlinin yanlış değerlendirilmesinden korkmak olarak açıklamaktadır. Bu korkuyu ele alan katılımcı anlatıları şu şekildedir:

Yani birden fazla içerik paylaşmak istediğin zaman insanlar da böyle şey, “aa yine ne paylaşmış acaba, her günde bir şey paylaşıyor” tarzında bir şey olabiliyor ya da ne bileyim bir şey görüyorsun beğeniyorsun bir müzik ya da bir içerik bunu paylaştığın zaman ya “acaba ne sıkıntısı var ya da kim bilir ne oldu da hani bu tarz bir paylaşımda bulundu” gibi düşünüyorlar. Yani insanlar tabii çok direkt önyargılı davranabiliyorlar. (K10, 35 yaş, Lisans)

Bu ifade, taşrada paylaşımın kişinin ruh hâli, ilişkileri ve karakteri hakkında ipucu olarak okunduğunu göstermektedir. Böylece kullanıcı, yanlış anlamlandırılabilir psikolojik durum bilgisini de yönetmeye çalışmaktadır.

Önleyici izlenim yönetiminin en güçlü örneklerinden biri de eleştiriye açık alan bırakmama isteğidir. Kullanıcılar, eleştiriye gerçekleşmeden önce engelleyerek seyirci seçimini, performansının temel parçası hâline getirmektedir. Hikâye gizleme, seyirci engelleme gibi yöntemlerin yanı sıra kontrollü beğeni bırakma davranışı da mikro düzeyde önleyici bir izlenim yönetimi stratejisi olarak önemli bir yere sahiptir. K22’nin “Ama şunu ekleyebilirim beğeniler konusunda da bazen hoşuma giden beni yansıtan şeyleri beğenmediğim oluyor çünkü insanların genel beğenisine uygun düşmüyor oradan eleştiriye açık bir nokta bırakmıyorum.” (K22, 28 yaş, Lisansüstü) ifadeleri ile neyi beğendiğini toplumsal seyirciye göre düzenlediğini belirtmektedir. Böylece dijital performans yalnızca sabit gönderiler veya geçici hikâye içeriklerinde değil, beğeni gibi en küçük etkileşimlerde dâhi denetlenen bir benlik yönetimi hâline gelmektedir. Şekil 17’de ise önleyici izlenim yönetimine dair stratejiler verilmiştir.

Şekil 17. Taşrada önleyici izlenim yönetimi stratejileri

4.6.5. Kontrollü Özgürlük Stratejileri

Bu kategori, taşrada yaşayan kadınların sanal rolleri, tamamen seyirci tarafından yönetilen performanslar olmaktan bir nebze uzaklaşmaktadır. Burada kadınlar, performansı yönetilen aktörlükten, geliştirdiği kontrollü özgürlük stratejileriyle kendi performansını kendi yöneten aktörlere dönüşmeye çabalamaktadır. Bu stratejiler kapsamında kadınlar görünürlüğün sınırlarını, seyircisini ve dolaşım alanını kontrol etmektedir. Böylece kullanıcılar hem görünür olabilmekte hem de taşranın yoğun toplumsal denetiminden korunabilecekleri daha güvenli performans alanı yaratmaktadır.

Bu kategori altında özgürlük, “sınırsızlık” olarak değil, “güvenli” bir sahne olarak ele alınmaktadır. Katılımcılar kendilerini daha rahat ifade edebilmek için seyirciyi daraltmakta, takipçileri seçmekte, içerikleri filtrelemekte ve dijital alanı kontrollü biçimde yönetmektedir. Bu nedenle burada ortaya çıkan özgürlük, denetlenebilir risklerin azaltıldığı kontrollü bir görünürlük biçimidir. Burada özgürlük, seyirciyi önceden filtreleme sayesinde mümkün hâle gelmektedir. Kullanıcı yargılayıcı kişileri baştan dışarıda bırakarak kendisine daha güvenli bir performans alanı oluşturmaktadır. K6’nın “Orada tanıdığım sevdiğim insanlar var. Onlarla da mutlu anlarımı paylaşıyorum. Bunu da sadece onlar görüyor.” (K6, 40 yaş, Lise mezunu) ifadesi

seçilmiş çevrede rahat davranmanın mantığını desteklemektedir. Katılımcı, görünürlüğünü “tanıdığı ve sevdiği” insanlarla paylaşarak güvenli sosyal çevre içinde sergilemektedir. Seçilmiş çevrenin yarattığı düşük baskılı performans K11’in “Yok etkilemez çünkü demiş olduğum gibi takipçilerim ya da takip etmiş olduğum insanlar yakın arkadaşlarım. Birçoğu belki daha önce çalışmış olduğum iş yerinden olan insanlar ve Gümüşhane içerisinde bulunanlar da var ama bu beni etkilemiyor yani.” (K11, 36 yaş, Ön lisans) sözleri ile görülmektedir. Buna göre özgürlük, seyircinin küçültülmesi ile elde edilmektedir.

K19’un “Benim için az olsun, öz olsun, az kişi biriktireyim. Temiz insanlar biriktireyim.” (K19, 47 yaş, Lise mezunu) ifadeleri ise seyirci seçiminin bilinçli bir sosyal filtreleme pratiğine dönüştüğünü ve takipçi kitlesinin niceliksel değil niteliksel olarak belirlendiğini ifade etmektedir. “Temiz insanlar” söylemi, bireysel ahlaki standartlarca belirlenmiş güvenli sosyal çevre arayışını göstermesi açısından önemlidir.

K10’un “Şunu buna da paylaşmayayım, o insana hikâyemi kapatıyorum mesela” (K10, 35 yaş, Lisans, Bekâr) anlatısı ise seyirciyi aktif biçimde filtreleme pratiğini anlatmaktadır. Bu kısa ifade oldukça güçlüdür çünkü burada kullanıcı seyirciyi de performansın bir parçası olarak düzenlemektedir. Benzer şekilde K16’nın “Yoğun bir eleştiri geldiğinde ne yapardım? Paylaşmaya devam ederdim ama üzülürdüm. Yoğun bir eleştiri geldiğinde yine paylaşırdım. Ya da herkese açmazdım paylaştığım şeyi. Tepkisinden çekindiğim insanlara o içeriği gizlerdim.” (K16, 27 yaş, Lisans) anlatısı da eleştiri karşısında geliştirilen kontrollü görünürlük stratejisini göstermektedir. Burada kullanıcı görünürlüğü devam ettirirken riskli seyircileri performans alanının dışına çıkarmaktadır.

Araştırma kapsamında çalışmaya katılan katılımcılardan 21’nin gizli, 1’inin açık hesap kullandığı belirlenmiştir. Bu gözlem verileri ve anlatılar birlikte değerlendirildiğinde taşrada yaşayan kadınların daha kontrollü bir seyirci kitlesi oluşturabilmek amacıyla gizli hesap kullanmayı tercih ettikleri ve bu sayede benlik sunumlarını daha özgür biçimde sahneleyebildikleri görülmektedir. Özgür sahne oluşturma yöntemlerinden bir diğeri ise tamamen anonim seyirciden oluşan ikincil bir hesap kullanımıdır. Hem gizli hesap hem de ikinci hesap kullanma stratejisi taşradaki kadın katılımcıların kimliklerine alan açabilmek için ürettikleri bir alternatif sahne kurulumudur. Bu eksende gizli veya ikincil hesap sahneleri katılımcılar için daha korunaklı, daha sınırlı ve daha güvenli bir performans alanı oluşturmaktadır:

“Zaten gizli hesap kullanıyorum. Orada beni takip eden insanlar, bir şey görünce ya da bunu konuşunca beni rahatsız etmeyecek. İşte mesela bu benim için özel. Evet ben orada seninle paylaştım ama herkesle paylaşmadım.” (K8, 30 yaş, Lisans)

“Biz oradan para kazanmayı düşünmediğimiz için daha çok kendi hayatımızı paylaştığımız küçük, zaten hesabımızın gizli olduğu, izlenmelere veya beğenilere dikkat etmediğimiz bir kullanım görüyorum ben.” (K16, 27 yaş, Lisans)

“Sayfam kapalı, gizli bir sayfa.” (K21, 20 yaş, Lise mezunu)

Bu anlatılarda görünürlük tamamen ortadan kaldırılmamaktadır, aksine seçilmiş seyirciye doğru daraltılmaktadır. K8 için önemli olan paylaşımın yapılması değil, paylaşımın kimler tarafından görüldüğüdür. K16’nın anlatısı da gizli hesabın beğeni ve izlenme baskısından uzak, daha kişisel bir kullanım alanı sunduğunu ifade etmektedir. Burada gizli hesap, kamusal performans baskısını azaltan bir sahne olarak işlev görmektedir. Yine K16 gizli hesap kullanımını, fazla görünürlüğü ticari ya da popüler bir performansla ilişkilendirdiği için ve kendisinin gündelik ve kişisel paylaşımlarını gizli hesaba daha uygun olarak nitelendirmektedir.

Kısaca kontrollü özgürlük stratejileri, taşrada kadınların dijital görünürlüğü tamamen reddetmeden yönetebilmek için geliştirdikleri önemli bir savunma ve uyum mekanizmasıdır. Kullanıcılar görünür olmak istemektedir ancak bunu herkesin erişebildiği açık sahnelerde değil, seçilmiş ve güvenli alanlarında gerçekleştirmektedir.

4.6.6. İçselleştirilmiş Toplumsal Baskı

İçselleştirilmiş toplumsal baskı kategorisi, taşrada Instagram kullanımının önemli analiz alanlarından birini oluşturmaktadır. Çünkü burada baskı yasaklama ya da uyarı biçiminde değildir. Katılımcılar, paylaşım yapmadan önce davranışlarını sınırlandırmakta, kendilerini denetlemekte ve seyircinin bakışını içselleştirerek benlik sunumlarını buna göre şekillendirmektedir. Bu anlamda bazı söylemlerde baskı olumsuz değil, gerekli bir mekanizmadır. Bu durum, toplumsal denetimin yalnızca dışsal bir zorlamayla değil, ahlaki ve kültürel meşruluk kazanarak içselleştirildiğini göstermektedir. K5’in anlatısı bu açıdan oldukça dikkat çekicidir:

Tabii ki ahlaken. Mesela kendim olarak rahat bir resim paylaşma şansım yok.

Yani kendi karakterim olarak da hem çevresel olarak. Veyahut da insanlar

Gazze’de o kadar açlık çekerken bir sofraya çekilip atmasına onaylamıyorum

böyle bir şeyde. Kimsenin yapmaması lazım. Bence bu baskı olmalı insanlar

üzerinde. İnsanlar açken ölürken sofralar paylaşılmamalı. Bir baskı olmalı yani

insanların üzerinde. Ben de hissetmeliyim, herkes de hissetmeli... Herkes özgür olmamalı. (K5, 44 yaş, Ön lisans)

Bu anlatıda baskı, bireysel özgürlüğü sınırlayan olumsuz bir unsur olarak değil, toplumsal duyarlılığı sağlayan ahlaki bir mekanizmadır. K5 yalnızca kendisini değil, “herkesi” belli bir paylaşım ölçüsüne çağırmaktadır. Dijital görünürlük, ahlaki sorumlulukla denetlenmesi gereken bir alan hükmündedir. Böylece toplumsal denetim hem hissedilmekte hem de yeniden üretilmektedir.

Benzer biçimde K9 da özgürlüğün sınırsız olmaması gerektiği düşüncesini dile getirmektedir. “Sınırlar aşan şeyler olunca biraz daha muhafazakâr oluyorum. O kısmı insanı etkiliyor. Çok uç noktalara girmemek lazım...Onlara göre paylaşım yapmayı tercih ederim.” (K9, 50 yaş, Ön lisans). K9, burada kendisini sahnenin kurallarına göre ayarlamakta ve görünürlüğünü “göze batmama” ilkesiyle düzenlemektedir. Ve bu ilkeyi yalnızca kendi için değil diğer bireyler içinde önermektedir.

K20’nin “Ne kadar insanları umursamıyorum desem de aslında umursadığımı fark ettim.” (K20, 27 yaş, Ön lisans) ifadesi ise içselleştirilmiş baskının fark edilme anını göstermesi açısından önemlidir. Bu söylemde katılımcı, dışarıya karşı güçlü ve etkilenmeyen bir benlik sunumu ile içsel düzeyde hissedilen seyirci baskısı arasındaki kırılmayı açığa çıkarmaktadır.

İçselleştirilmiş baskının en belirgin biçimlerinden biri, katılımcıların görünürlüklerini kendi kendilerine azaltmalarıdır. K3’ün” Doğal olarak genelde bu çevrede herkes birbirini tanıyor. Herkes kimin ne olduğunu biliyor. Doğal olarak bu da hani paylaşımlarımızı daha kısıtlıyor.” (K3, 40 yaş, Lise mezunu) ifadesi görünürlüğün seyirciye dair ön bilgisiyle kendi kendine nasıl azalttığını dile getirmektedir. Kimin ne olduğunu bilen dar sosyal çevre, dijital performansı kendiliğinden sınırlandıran bir seyirciye dönüşmektedir. Katılımcı paylaşımı azaltırken aslında başkalarının doğrudan müdahalesinden çok, onların olası yorumlarını hesaba katmaktadır. K13’ün “Bir de yani şey, ben de Gümüşhaneli olduğumdan dolayı insanların bakış açısını biliyorum. Ona göre mesela kısıtlıyor benim paylaşımlarımı, bir kısmını kısıtlıyor.” (K13, 25 yaş, Lisans) anlatısı da bu çıkarımı desteklemektedir. Bu anlatıda katılımcı, çevrenin olası tepkisini bir “memleket mensubu” olarak bilmekte ve buna göre kendisini sınırlamaktadır. Burada da seyirci henüz tepki vermeden, onun bakış açısı içselleştirilmiş bir ölçüt olarak davranışı biçimlendirmektedir.

İçselleştirilmiş toplumsal baskı, bu tezin en güçlü bulgularından biridir. Bunun sebebi ise katılımcıların hem eleştirinin, yargının ve dedikoduya konu olma ihtimalinin

varlığını önceden hissetmesi hem de bu durumları normalleştirerek görünürlüklerini kendi kendilerine sınırlandırmalarıdır. Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı açısından bu durum, seyircinin artık yalnızca dışarıda duran bir izleyici olmadığını göstermektedir. Buna göre aktör, daha sahneye çıkmadan kendi kimlik rolünü düzenleyen içsel bir denetim mekanizmasına dönüşmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada, taşrada yaşayan kadınların Instagram platformunda sergiledikleri sanal kimlik performansları, benlik sunumları ve izlenim yönetimi stratejileri Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı doğrultusunda incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, taşranın toplumsal ve kültürel yapısının kadınların Instagram kullanım pratiklerini ve dijital kimlik performanslarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda bulgular, taşrada yaşayan kadınların dijital benlik sunumunun sadece bireysel tercihler doğrultusunda ilerleyen bir süreç olmadığını göstermiştir. Taşradaki sosyal çevre, kültürel normlar, toplumsal beklentiler ve kullanıcıların devam ettirdiği ilişki ağları kadınların dijital kimlik performanslarına yansımaktadır. Bu yönüyle araştırma, dijital kimlik ve benlik sunumuna ilişkin mevcut çalışmaların ortaya koyduğu görüşleri desteklemektedir (Kavut, 2020; Özdemir ve Yıldırım, 2019; Çankal, 2024). Diğer yandan araştırma, dijital kimlik ve benlik sunumunu taşra bağlamında merkeze alması açısından taşra sosyolojisi ve kadın çalışmaları literatürüne farklı bir perspektif kazandırmaktadır.

Araştırmada ulaşılan bulgular, Instagram'ın katılımcılar açısından gündelik yaşamın devam ettiği önemli bir sosyal etkileşim alanı hâline geldiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar platformu sosyal ilişkilerini sürdürmek, gündemi takip etmek, bilgi edinmek, ilgi alanlarını görünür kılmak ve günlük yaşam deneyimlerini kayıt altına almak gibi farklı amaçlarla kullanmaktadır. Bu durum, sosyal medya platformlarının bireylerin gündelik yaşam pratikleriyle giderek daha fazla yer edindiğini ortaya koyan araştırmalarla benzerlik göstermektedir (Erdoğan ve Yumrukuz, 2021; Leaver, Highfield ve Abidin, 2020; Aktan, 2018). Bununla birlikte araştırma, Instagram'ın gündelik yaşamda daha fazla yer bulmasında taşra bağlamının etkilerini değerlendirerek mevcut çalışmalara farklı bir boyut kazandırmıştır. Katılımcıların bir kısmı açısından Instagram, taşranın sunduğu sınırlı sosyal hareketlilik alanında alternatif bir sosyalleşme mekânı olarak değerlendirilmiştir. Böylece platform gündelik yaşamın fiziksel sınırlarını kısmen aşmaya imkân tanıyan bir sosyal alan işlevi de üstlenmektedir. Bu yönüyle çalışma, sosyal medyanın kullanım amaçlarını açıklayan mevcut literatürü desteklemekle birlikte, taşrada yaşayan kadınların deneyimleri üzerinden bu kullanım pratiklerinin yerel toplumsal koşullarla nasıl ilişkilendiğini de görünür kılmaktadır.

Bulgular, katılımcıların Instagram'da sergiledikleri kimlik performanslarının gerçek yaşamdan tamamen kopuk, kurgusal veya yapay kimlikler olmadığını. Bulgular,

kadınların dijital ortamda gündelik yaşamlarında sahip oldukları kimlik özelliklerini tamamen değiştirmek yerine, belirli yönlerini daha görünür hâle getirirken bazı yönlerini ise bilinçli olarak geri planda bıraktıklarını göstermektedir. Bu yönüyle araştırma bulguları, çevrimiçi benlik sunumunun bireylerin gerçek yaşam kimliklerinden bütünüyle bağımsız olmadığına ilişkin çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Bullingham ve Vasconcelos, 2013; Solmaz, 2021; Kavut, 2020; Özdemir ve Yıldırım, 2019). Buna karşın araştırma, dijital kimlik performanslarına yansıyan bu seçiciliğin estetik kaygı ve bireysel tercihlerin yanı sıra taşra gibi çevresel ve yerel normlar tarafından da biçimlendirildiğini ortaya koyması açısından mevcut çalışmalardan ayrılmaktadır.

Katılımcıların dijital benlik sunumlarında annelik, üretkenlik, sosyal yaşam, kültürel ilgi alanları ve doğallık gibi toplumsal açıdan olumlu karşılanan kimlik rollerinin daha görünür kılındığı tespit edilmiştir. Özellikle annelik performansı araştırmanın en dikkat çeken bulgularından biri olarak değerlendirilmektedir. Bazı katılımcılar çocuklarının gündelik yaşamlarını paylaşmayı annelik kimliğinin bir parçası olarak değerlendirirken, bazıları ise çocuklarını dijital görünürlükten uzak tutmayı iyi anneliğin bir gereği olarak görmektedir. Bu bulgu, dijital annelik ve çevrimiçi ebeveynlik üzerine yapılan araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Baloğlu, 2023; Avşar, 2025; Saygılı ve Üstüner Top, 2025). Mevcut araştırmanın bu alanda yapılan çalışmalardan ayrıldığı nokta, taşra bağlamında dijital annelik rolünün çevrenin sosyal değerlendirmeleri hesaba katılarak ve koruma sorumluluğu öncelenerek performe edildiğini ortaya koymasıdır.

Araştırma bulguları, taşrada yaşayan kadın katılımcıların Instagram kullanımında toplumsal onay mekanizmalarının önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda katılımcılar görüşmelerin ilk aşamalarında beğeni, yorum ve diğer geri bildirimlerin paylaşım tercihlerini etkilemediğini ifade etseler de görüşmeler derinleştikçe bu geri bildirimlerin içerik seçimi ve görünürlük tercihleri üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal medya kullanımına ilişkin literatürde kullanıcıların görünür olma, sosyal onay elde etme amacıyla içerik üretiminde seçici davrandıkları ve beğeni gibi geri bildirim mekanizmalarının dijital benlik sunumunu etkileyebildiği belirtilmektedir (Kavut, 2018; Sepetci, 2023; Çolak, 2022b). Araştırmanın bulguları da bu yaklaşımları desteklemekle birlikte, sosyal onay arayışının anonim kullanıcı kitlesinden ziyade taşradaki tanıdık sosyal çevreye yönelmesi bakımından mevcut çalışmalardan ayrılmaktadır. Tanıdık seyirci yapısının bir sonucu olarak katılımcılar, paylaşımlarının yalnızca Instagram'da kalmayacağını ve gündelik yaşam içerisindeki

ilişkilerine yansıyabileceğini düşünmektedir. Bu bulgu, Marwick ve Boyd'un (2011) bağlam çöküşü kavramıyla benzerlik göstermektedir. Bağlam çöküşü, gündelik yaşamda birbirinden ayrılabilen aile, arkadaşlık ve çalışma çevresi gibi farklı seyirci gruplarının sosyal medya platformlarında aynı paylaşım alanında bir araya gelmesini ifade etmektedir. Araştırmada katılımcıların aile üyeleri, akrabaları, arkadaşları, komşuları ve hemşerileri aynı Instagram hesabının seyircileri arasında yer almaktadır. Bu alanda, farklı ilişki biçimlerine ve beklentilere sahip bu grupların bir araya gelmesi, içeriklerin belirli bir seyirciye göre düzenlenmesini güçleştirmektedir. Bu yönüyle bulgular, farklı seyirci gruplarının sosyal medyada tek bir iletişim bağlamında birleştiğini ortaya koyan Marwick ve Boyd'un (2011) değerlendirmesini desteklemektedir. Bununla birlikte bu araştırmada bağlam çöküşü, farklı çevrimiçi seyircilerin aynı platformda birleşmesiyle sınırlı değildir. Taşradaki sosyal ilişkilerin yüz yüze sürdürülmesi, Instagram'da paylaşılan içeriklerin çevrimdışı ilişkilere taşınabilmesine ve paylaşım sonrasında da değerlendirilebilmesine neden olmaktadır.

Bu nedenle dijital ortamda yapılan her paylaşım, olası yüz yüze karşılaşmalar ve sosyal değerlendirmeler de hesaba katılarak planlanmaktadır. Böylece Instagram'daki görünürlük, çevrimdışı yaşamdan bağımsız bir performans alanı olmaktan çıkmakta, dijital ve fiziksel sosyal yaşamın iç içe geçtiği bir etkileşim alanına dönüşmektedir. Bu durum, Goffman'ın performans ve seyirci ilişkisini açıklayan yaklaşımıyla büyük ölçüde örtüşmektedir (Goffman, 2014a; Hülür, 2017; Zengin Demirbilek, 2021). Bununla birlikte araştırmanın ortaya koyduğu bulgular, dramaturjik yaklaşımın taşra bağlamında farklı bir boyutta ele almaktadır. Çünkü burada performansın yöneldiği seyirci, yalnızca dijital ortamda bulunan belirsiz bir topluluk değil, bireyin gündelik yaşamını paylaşmaya devam ettiği tanıdık kişilerden oluşmaktadır. Bu nedenle katılımcılar, yalnızca olumlu bir izlenim bırakmaya değil, aynı zamanda mevcut sosyal ilişkilerini korumaya yönelik bir izlenim yönetimi süreci de yürütmektedir.

Diğer yandan taşranın yalnızca baskı ve sınırlılık üreten bir alan olarak değerlendirilmediği bulgulara ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar yaşadıkları şehri, doğal çevreyi, yöresel kültürü ve yerel yaşam pratiklerini görünür kılmaktan memnuniyet duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu yönüyle araştırmanın bulguları, taşraya ilişkin diğer literatür çalışmalarına farklı bir bakış açısı sunmaktadır (Deniz, 2015; Ak, 2025). Bu noktada taşra hem görünürlüğü sınırlandıran hem de görünürlüğe anlam kazandıran çift yönlü bir toplumsal bağlam olarak değerlendirilebilmektedir.

Araştırmanın dikkate değer bulgularından bir diğeri ise dijital görünürlüğün tamamen reddedilmediği, aksine olası toplumsal riskler dikkate alınarak yönetildiği

yönündedir. Katılımcılar Instagram’da görünür olmaktan vazgeçmemektedir. Katılımcılar bunun yerine görünürlüğün sınırlarını yeniden belirlemektedir. Bu doğrultuda paylaşım öncesinde içerikleri yeniden değerlendirme, belirli konuları paylaşmaktan kaçınma, hikâyeleri belirli kişilerden gizleme, hesap gizliliğini tercih etme ya da seyirciyi seçme gibi önleyici pratikler kullanılmaktadır. Bu durum, araştırma kapsamında *önleyici görünürlük* olarak adlandırılan pratiğin temel özelliklerini oluşturmaktadır. Bu yönüyle bulgulara öne çıkan önleyici görünürlük kavramı, görünürlük ve izlenim yönetimine ilişkin mevcut literatüre katkı sağlayıcı niteliktedir (Akgül ve Hekimoğlu Toprak, 2019; Bilbil ve Atalay, 2020; Turan, 2024; Goffman, 2014a).

Önleyici görünürlük kavramı kapsamında, araştırmada katılımcıların çevrelerinden gelebilecek tepkileri henüz paylaşım yapmadan önce hesaba katmaları, görünürlüklerini yalnızca karşılaştıkları doğrudan müdahaleler sonucunda sınırlandırmadıklarını göstermektedir. Katılımcıların içeriklerini önceden gözden geçirmeleri, bazı paylaşımlardan vazgeçmeleri ve seyirci kitlesini sınırlandırmaları, Foucault’nun (2019) panoptizm yaklaşımında açıkladığı gözetimin içselleştirilmesiyle benzerlik göstermektedir. Foucault’nun yaklaşımında birey sürekli ve doğrudan gözetlenmesi gerekmemektedir. Buradaki gözetlenme ihtimali, kişinin davranışlarını kendiliğinden denetlemesinde etkili olmaktadır. Bu araştırmada da katılımcılar, çevrelerinden açık bir uyarı ya da müdahale gelmesini beklemeden muhtemel değerlendirmeleri öngörerek dijital görünürlüklerini düzenlemektedir. Bununla birlikte araştırmanın bulguları, Foucault’nun kuramsal açıklamasından bazı yönleriyle ayrılmaktadır. Panoptik modelde gözetimin kaynağı belirsiz ve süreklilik gösteren bir iktidar mekanizması olarak ele alınırken, bu araştırmada katılımcıların dikkate aldığı seyirci çoğunlukla aile üyeleri, akrabalar, komşular ve hemşeriler gibi kimliği bilinen kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca katılımcılar görünürlükten tamamen vazgeçmemektedir. Katılımcılar hesap gizleme, seyirci seçme ve içerik eleme gibi stratejilerle görünürlüğün koşullarını yeniden belirlemektedir. Bu nedenle bulgular, içselleştirilmiş toplumsal denetimin taşra bağlamında kadınların görünür olma istekleri ile çevresel beklentiler arasında yürüttükleri seçici ve stratejik bir müzakere sürecine dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Böylece araştırmanın “önleyici görünürlük” olarak kavramsallaştırdığı bu süreç, panoptik gözetim yaklaşımını dijital görünürlük, tanıdık seyirci ve taşranın yerel ilişki ağları bağlamında yeniden değerlendirmeye imkân vermektedir.

Araştırmanın diğer bir bulgusu ise nazar inancının dijital görünürlük üzerindeki etkisidir. Bu doğrultuda katılımcıların bir kısmı çocuklarını, aile yaşamlarını, ekonomik

durumlarını ya da mutlu anlarını paylaşmaktan kaçındıklarını dile getirmiştir. Bu durum, dijital görünürlüğün kültürel inanç sistemleri tarafından da şekillenebildiğini göstermek adına önemlidir. Nazar inancının görünürlüğü sınırlandıran kültürel bir mekanizma olarak işlev görmesi, dijital görünürlüğe dair çalışmalara kültürel ve inançsal açıdan farklı bir yaklaşım sunmaktadır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı, elde edilen bulguların yorumlanmasında açıklayıcı bir kuramsal perspektif sunmuştur. Katılımcıların Instagram üzerindeki benlik sunumları incelendiğinde, sahne önü ve sahne arkası ayrımının dijital ortamda da belirgin biçimde karşılık bulduğu görülmektedir. Instagram profilleri, paylaşımlar ve hikâyeler bireylerin belirli kimlik performanslarını sergiledikleri sahne önü alanını oluştururken, aile içi yaşam, ilişki dinamikleri, ev içi alanlar, ekonomik durum ve kişisel deneyimlerin önemli bir kısmı sahne arkasında bırakılmaktadır. Benzer şekilde izlenim yönetimi de içeriklerin paylaşım öncesinde seçilmesi, seyircinin sınırlandırılması, hesap gizliliğinin tercih edilmesi ve görünürlüğün kontrollü biçimde düzenlenmesi gibi uygulamalar üzerinden dijital ortamda karşılık bulmaktadır. Bu bulgular, Goffman'ın dramaturjik yaklaşımının dijital kimlikleri anlamlandırmakta işlevselliğini sürdürdüğünü göstermektedir (Goffman, 2014a). Bunun yanında araştırma, dramaturjik yaklaşımın taşra bağlamında yeniden değerlendirilmesini gerektiren bazı önemli sonuçlar da ortaya koymaktadır. Goffman'ın kuramsal çerçevesinde seyirci, performansın yöneldiği sosyal aktörler olarak ele alınırken, bu çalışmada söz konusu seyirci büyük ölçüde aile üyeleri, akrabalar, komşular ve hemşerilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla dijital performans ile gündelik yaşam performansı birbirinden bağımsız iki farklı alan olarak işlememektedir. Aksine aynı sosyal çevrenin değerlendirmeleri her iki alanı da eş zamanlı olarak biçimlendirmektedir. Böylece araştırma, dramaturjik yaklaşımın dijital ortamlardaki geçerliliğini desteklemekle birlikte, seyircinin niteliğinin yaşanan çevreye göre değişebileceğini de ortaya koymaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde araştırma bulguları, dijital benlik sunumunun bireylerin içinde yaşadıkları toplumsal çevre, kültürel değerler ve gündelik ilişki ağları doğrultusunda farklı biçimlerde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan çalışma, sosyal medya araştırmalarında çoğunlukla büyükşehir deneyimlerine odaklanan literatüre taşra bağlamını dâhil ederek dijital görünürlüğün yerel toplumsal dinamiklerden bağımsız değerlendirilemeyeceği noktasında katkı sağlamaktadır. Tanıdık seyirci yapısı, önleyici görünürlük pratiği ve taşranın hem sınırlandırıcı hem de

aidiyet üreten yönlerini birlikte ortaya koyması bakımından araştırmanın, dijital kimlik ve benlik sunumuna ilişkin tartışmalara önemli bir katkı sunduğu değerlendirilmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, taşrada yaşayan kadınların Instagram üzerindeki sanal kimlik rolleri ve benlik sunumları Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma kapsamında Gümüşhane Merkez'de yaşayan ve Instagram kullanan 22 kadınla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir ve görüşme verilerine ek olarak katılımcıların Instagram profilleri ve paylaşımları da gözlem yoluyla incelenerek analiz sürecine dâhil edilmiştir. Çalışmada kadınların Instagram kullanım motivasyonları, benlik sunumu pratikleri, toplumsal onay arayışları, taşra bağlamının dijital görünürlüğe etkileri ve izlenim yönetimi stratejileri tematik analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, Instagram kullanımının sadece bireysel tercihlere dayanmadığını göstermiştir. Dijital görünürlük, yaşanan sosyal çevre, kültürel normlar, toplumsal beklentiler ve seyirci yapısıyla da şekillendiği ortaya çıkmıştır.

Çalışmadaki en temel sonuçlarından biri, Instagram'ın katılımcılar için yalnızca fotoğraf ve video paylaşılan bir platform olmadığıdır. Bulgular, Instagram'ın gündelik yaşamın önemli bir uzantısı hâline geldiğini işaret etmektedir. Katılımcılar bu platformu içerik üretirken, aynı zamanda sosyal ilişkilerini sürdürmek, gündemi takip etmek, bilgi edinmek, boş zamanlarını değerlendirmek, ilgi alanlarını görünür kılmak ve anılarını dijital kayıt altına almak amacıyla kullanmaktadır. Böylece Instagram, taşrada yaşayan kadınlar için sosyal hayatın dijital bir devamı niteliğindedir. Bazı katılımcılar açısından da Instagram, taşradaki sınırlı sosyal hareketlilik koşullarında alternatif bir sosyalleşme alanı işlevi görmektedir ve bireylerin gündelik hayatın dışına çıkabilmelerine yardım etmektedir.

Diğer bir dikkat çekici sonuç da katılımcıların Instagram üzerindeki kimlik performanslarının tamamen kurgusal veya yapay yapılardan oluşmamasıdır. Bulgular, kadınların dijital ortamda gerçek yaşamlarından bütünüyle farklı karakterler üretmediklerini göstermektedir. Bunun yerine bireyler, gündelik yaşamlarında sahip oldukları özelliklerin belirli yönlerini öne çıkarmakta, bazı yönlerini ise geri planda bırakmaktadır. Özetle Instagram'da sergilenen kimlikler gerçek yaşamla ilişkili olmakla birlikte seçilmiş, düzenlenmiş ve belirli amaçlar doğrultusunda görünür hale getirilmiş kimlik performanslarıdır. Bu nedenle katılımcıların benlik sunumları gerçeklik ile seçicilik arasında kurulan bir denge üzerine inşa edilmektedir. Bu seçicilik ekseninde bulgular, kadınların dijital ortamda tüm kimliklerini eşit biçimde görünür kılmadığını

göstermektedir. Annelik, üretkenlik, çalışkanlık, sosyal yaşam, kültürel ilgi alanları, doğallık ve toplumsal olarak kabul gören pozitif kadınlık rolleri daha sık görünür hale gelmektedir. Diğer yandan eleştiriye açık olabilecek ya da yanlış anlaşılma ihtimali taşıyan yönler ise çoğu zaman görünmez bırakılmaktadır. Özellikle annelik rolü araştırmanın en güçlü bulgularından biri olarak öne çıkmıştır. Çoğu anne katılımcı için çocukların gelişimi, eğitimi ve günlük yaşamı önemli paylaşım alanı olup anneliği kimlik performansının ana hammaddesi yaparken, bazı anne katılımcılar ise çocukların görünürlüğünü sınırlandırarak koruyucu annelik performansını ön plana çıkartmıştır. Bu durum dijital annelik performansının yalnızca çocukları görünür kılmaktan ibaret olmadığını, çocukları koruma ve mahremiyetlerini gözetme sorumluluğunu da içerdiğine dikkat çekmektedir.

Sonuçlar, kadınların görünürlüklerini çoğu zaman emek ve üretim ekseninde meşrulaştırdıklarını ortaya koymaktadır. Bu noktada başlıca dekorlar olan el emeği ürünler, mesleki başarılar, eğitim faaliyetleri, yemek yapımı ve çeşitli üretim süreçleri kadınların görünürlüğünü taşrada daha kabul edilebilir bir çerçeveye sokmaktadır. Bu görünürlük stratejisi bireysel dikkat çekme arzusundan çok üretimin ve emeğin takdir edilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Katılımcılar açısından emek odaklı paylaşımlar, kişisel görünürlüğün risksiz güvenli alanlarıdır.

Araştırmada elde edilen bir diğer önemli sonuç, toplumsal onay mekanizmalarının dijital davranışları belirgin biçimde etkilediğidir. Katılımcılar beğeni, yorum ve diğer geri bildirimlerin kendileri üzerinde etkili olmadığını ifade etseler de görüşmelerin ilerleyen bölümlerinde bu geri bildirimlerin paylaşım kararlarını etkilediği tespit edilmiştir. Özellikle beğeniler, yalnızca teknik bir etkileşim biçimi olarak değil, görülmenin ve kabul edilmenin göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu onay arayışı çoğu zaman geniş ve anonim kitlelerden çok yakın çevreye yönelmektedir. Katılımcılar için önemli olan binlerce kişi tarafından görülmek değildir. Onlar için arkadaşlar, akrabalar, komşular ve tanıdıklar tarafından onay almak olumlu değerlendirilmektir. Bu durum taşradaki dijital görünürlüğün sosyal ilişkilerden bağımsız düşünülemeyeceğine işaret etmektedir.

Araştırmanın dikkat çekici bulgularından biri de taşra faktörünün dijital benlik sunumu üzerindeki belirleyici etkisidir. Bulgular, Instagram kullanımının içinde bulunulan sosyal çevrenin ve taşraya özgü toplumsal denetim mekanizmalarının kullanıcı davranışları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcıların büyük bölümü, yaşadıkları çevrede insanların birbirlerini tanımasının paylaşım kararlarını etkilediğini ifade etmiştir. Aile üyeleri, akrabalar, komşular, eski

arkadaşlar ve hemşeriler dijital seyircinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu nedenle dijital ortamda yapılan bir paylaşımın etkileri çoğu zaman sanal alanla sınırlı kalmamakta ve gündelik sosyal ilişkilere de taşınmaktadır. Bu durum taşradaki dijital seyircinin anonim olmadığını açık biçimde göstermektedir. Buna göre büyükşehirlerdeki sosyal medya seyircisi çoğu zaman bilinmeyen kişilerden oluşurken, bu araştırmaya katılan katılımcıların dijital seyircisi ile gündelik hayatta karşılaştıkları kişiler büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu durum katılımcıların paylaşımlarını daha dikkatli biçimde düzenlemelerine neden olmaktadır. Özellikle sosyal çevre tarafından yanlış anlaşılma, eleştirilme ihtimali taşrada yaşayan kadınların görünürlük stratejilerini belirleyen önemli bir etkidir.

Bununla birlikte, bulgular taşranın yalnızca denetim ve sınırlılık üreten bir yapı olmadığını da göstermiştir. Katılımcılar birçok durumda yaşadıkları şehri, doğal çevreyi, yöresel kültürü ve yerel yaşam pratiklerini paylaşmaktan memnuniyet duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu yönüyle taşra, yalnızca baskı yaratan bir çevre değildir. Taşra aynı zamanda aidiyet duygusunun, kültürel kimliğin ve yerel değerlerin görünür kılındığı bir temsil alanı olarak da işlev görmektedir. Doğa, köy yaşamı, geleneksel yemekler ve yerel kültürel unsurlar katılımcıların dijital kimliklerinin önemli parçaları arasında yer alırken, doğa merkezli yeni bir kimlik üretimini de sağlamıştır.

Bu anlamda araştırmanın bütününe bakıldığında ortaya çıkan temel sonuçlardan biri de katılımcıların dijital görünürlüğü tamamen reddetmedikleri, ancak görünürlüğü çeşitli toplumsal riskleri dikkate alarak yönettikleridir. Görüşmeler boyunca kadınlar hiçbir zaman Instagram kullanmaktan vazgeçmekten söz etmemiştir. Aksine görünür kalabilmek için farklı stratejiler geliştirdiklerini anlatmışlardır. Bu nedenle ortaya çıkan görünürlük biçimi, sınırsız bir görünürlükten çok kontrollü görünürlük olarak tanımlanmıştır. Katılımcılar sosyal alanda görünür olmak ile eleştirilmemek, kendilerini ifade etmek ile toplumsal kabulü korumak arasında sürekli bir denge kurmaya çalışmaktadır. Bu durum araştırmanın diğer sonuçlarından biri olan önleyici görünürlük pratiğini ortaya çıkarmıştır. Bu pratiğe göre katılımcılar paylaşım yaptıktan sonra ortaya çıkabilecek tepkilere göre hareket etmekten çok, olası tepkileri paylaşım yapmadan önceden hesaplamaktadır. Bu nedenle paylaşım öncesinde düşünmek, içerikleri filtrelemek, belirli konuları paylaşmamak, hikâye gizlemek, seyirci seçmek ve hesapları gizli tutmak yaygın önleyici görünürlük stratejileri olarak kullanılmaktadır. Özellikle yemek paylaşımları, aile yaşamı, çocuklar, ilişki hayatı ve ev içi alanlar sıkça sansürlenene veya görünmez bırakılan alanlar arasında yer almaktadır. Böylece

görünürlük tamamen reddedilmezken, kontrollü ve güvenli sınırlar içerisinde yeniden düzenlenmektedir.

Bu anlamda araştırma kapsamında elde edilen gözlem verileri de görüşmelerden elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Gözlem verilerinde katılımcıların büyük çoğunluğunun gizli hesap kullandığı, bazı katılımcıların çok az gönderi paylaştığı, bazılarının ise kendi fotoğraflarını görünür kılmaktan kaçındığı gözlemlenmiştir. Ayrıca paylaşımlarda doğa, manzara, şehir görüntüleri ve genel içeriklerin kişisel içeriklere göre daha fazla yer tuttuğu görülmüştür. Diğer yandan katılımcıların profil fotoğraflarında eş ve çocuk görsellerinin yaygın olduğu ve gündelik yaşam kesitlerine yer verildiği görülmüştür. Bu bulgular görüşmelerde ifade edilen önleyici ve kontrollü görünürlük anlayışını desteklemekte ve dijital benlik sunumunun yalnızca sözel anlatılarda değil, paylaşımların yapısında da karşılık bulduğuna işaret etmektedir.

Bu araştırmanın önemli bulgularından biri ise nazar inancının dijital görünürlük üzerindeki etkisidir. Bazı katılımcılar çocuklarını, aile yaşamlarını, ekonomik durumlarını veya mutlu anlarını görünür kılmaktan özellikle kaçındıklarını ifade etmiştir. Bu durumda nazar korkusu da görünürlüğü sınırlandıran kültürel mekanizmalardan biri olarak işlemektedir. Böylece dijital görünürlük taşranın kültürel inanç dünyası tarafından da şekillendiği sonucuna ulaşılmaktadır.

İçselleştirilmiş toplumsal baskı araştırma bulguları arasında öne çıkan bir diğer noktadır. Bu baskı türünde katılımcılar çoğu zaman doğrudan eleştirilmeden önce kendilerini sınırlandırmakta, seyircinin olası tepkilerini önceden tahmin ederek davranışlarını buna göre düzenlemektedir. Hatta bazı katılımcılar da bu baskının var olmasını faydalı bulduğunu belirtmekte ve baskıyı gerekli gördükleri için aktardıklarını dile getirmektedir. Bu nedenle toplumsal denetim yalnızca dışarıdan gelen bir baskı olarak işlememektedir. Burada baskı bazı bireylerin karar süreçlerine yerleşmiş içsel bir mekanizma olarak çalışmaktadır. Böylece aktör gerekli gördüğü noktalarda seyirci tarafına geçmekte ve seyirci de yalnızca dışarıda duran bir izleyici olmaktan çıkmaktadır. Burada seyirci bireyin davranışlarını yönlendiren içsel bir denetim unsuruna da dönüşmektedir. Bu bulgu, araştırmanın en önemli sonuçlarından biri olarak değerlendirilmelidir. Çünkü katılımcılar çoğu zaman doğrudan bir eleştiriyle karşılaşmadan önce kendi davranışlarını sınırlandırmaktadır. Paylaşım yapmadan önce “yanlış anlaşılır mı”, “ayıp karşılanır mı”, “göze batar mı” gibi soruların zihinde belirmesi, toplumsal denetimin bireyin içsel karar süreçlerine yerleştiğine işaret etmektedir.

Kuramsal açıdan araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlar, Goffman'ın sahne önü, sahne arkası, performans, seyirci ve izlenim yönetimi kavramlarının taşrada Instagram kullanımını açıklamak için güçlü bir kuramsal çerçeve sunduğunu göstermektedir. Buna göre katılımcılar, dijital sahnede belirli kimlik performansları sergilerken, aile hayatı, ilişki yaşamı, ev içi alanlar ve bazı kişisel deneyimler sahne arkasında bırakılmaktadır. İzlenim yönetimi ise hikâye gizleme, hesabı gizli kullanma, belirli kişileri seyirciden çıkarma ve içerikleri paylaşmadan önce filtreleme gibi uygulamalarla sürdürülmektedir. Bu ekseninde çalışmada Goffman'ın dramaturjik yaklaşımını taşra bağlamında yeniden düşünmeyi gerektiren temel unsur, seyircinin anonim bir kitle olmaktan ziyade tanıdık sosyal çevreden oluşmasıdır. Taşrada seyirci, akrabalarından, komşulardan, hemşerilerden ve günlük yaşamda karşılaşmaya devam edilen kişilerden oluşmaktadır. Bu durum dramaturjik yaklaşımın taşra bağlamında daha görünür hale gelmesini sağlamaktadır. Katılımcılar sanal kimlik rollerini hem izleyici alkışlarına göre hem de tanıdıkları seyircinin olası değerlendirmelerine göre performe etmektedir. Dolayısıyla taşrada dijital görünürlük, Goffman'ın çerçevesine ek olarak, seyircinin tanıdıklığı üzerinden işleyen daha sıkı bir toplumsal denetim mekanizmasıyla birlikte ele alınmalıdır. Özetle Goffman'ın dramaturjik yaklaşımındaki kavramların Instagram kullanımında somut karşılıklar bulduğu sonucuna varılmıştır.

Son olarak bu araştırma, sosyal medya kullanımına ilişkin çalışmaların çoğunlukla büyükşehir deneyimleri üzerinden ilerlediği bir alanda taşra bağlamına odaklanarak literatüre katkı sunmaktadır. Özellikle taşradaki kadın deneyimlerinin, Instagram kullanımının ve Goffman'ın dramaturjik yaklaşımının birlikte ele alınması araştırmanın önemli katkılarından birini oluşturmaktadır. Bulgular, dijital görünürlüğün her yerde aynı biçimde deneyimlenmediğini ve sosyal çevre yapısının, kültürel normların ve yerel ilişkilerin dijital kimlik performanslarını önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, taşra bağlamının dijital benlik sunumu üzerindeki etkisini görünür kılarak alandaki sınırlı literatüre katkı sunmaktadır.

6.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu çalışmada elde edilen bulgular, taşra bağlamının dijital görünürlük ve benlik sunumu üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Ancak konu farklı boyutlarıyla incelenmeye açıktır. Bu doğrultuda gelecekte yapılacak çalışmalarda farklı taşra kentlerinde benzer araştırmalar yürütülerek bulgular karşılaştırılabilir. Böylece taşranın ortak ve farklı özellikleri daha ayrıntılı biçimde ortaya konulabilir. Diğer yandan benzer içerikte bir araştırma büyükşehirlerde de uygulanabilir ve taşra sonuçları ile

karşılaştırılabilir. Taşra ve büyükşehir kullanıcılarını karşılaştıran araştırmalar da alana anonimlik, toplumsal denetim, seyirci yapısı ve görünürlük stratejileri arasındaki farklılıkları görmek adına önemli veriler sunabilir.

Araştırmanın yalnızca kadın kullanıcılarla yürütülmüş olması nedeniyle ilerleyen çalışmalarda erkek kullanıcıların dijital görünürlük deneyimleri incelenebilir. Böylece toplumsal cinsiyetin dijital benlik sunumu üzerindeki etkileri daha fazla görünür kılınabilir.

Bu çalışmada yalnızca Instagram platformuna odaklanılmıştır. Gelecekte TikTok, X, Facebook ve benzeri platformlarda gerçekleştirilecek araştırmalar farklı platformların nasıl farklı görünürlük stratejileri ürettiği ele alınabilir. Ayrıca gelecekte yapılacak çalışmalarda Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı farklı sosyal medya platformlarına uygulanarak sahne önü, sahne arkası, seyirci ve izlenim yönetimi kavramlarının platformlar arası farklılaşma biçimleri incelenebilir. Özellikle kısa video içeriklerinin yaygınlaşması sebebiyle bu tür içeriklerin benlik sunumunu nasıl etkilediği araştırılabilir.

Son olarak nicel ve karma yöntem araştırmaları ile bu çalışmada ulaşılan sonuçların daha geniş örneklemeler üzerinde test edilmesi mümkün olabilir. Özellikle içselleştirilmiş toplumsal baskı, önleyici görünürlük ve kontrollü özgürlük gibi kavramlar farklı araştırma yöntemleriyle yeniden incelenebilir. Bu eksenle nicel olarak çalışılabilecek konular şu şekildedir:

1) Nazar inancının sosyal medya kullanımına etkisi ayrı bir araştırma konusu olarak ele alınabilir.

2) Taşrada kadınların ikinci hesap kullanma pratikleri ve alternatif dijital sahneleri incelenebilir.

6.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Araştırma sonuçları, kadınların sosyal medya kullanımında mahremiyet ve görünürlük arasında hassas bir denge kurmaya çalıştıklarını göstermektedir. Bu nedenle dijital mahremiyet konusunda farkındalık çalışmalarının artırılması yararlı olabilir. Özellikle çocukların dijital görünürlüğü, kişisel verilerin korunması ve çevrim içi güvenlik konularında bilgilendirici çalışmalar yapılabilir. Bu anlamda dijital okuryazarlık eğitimlerinin yaygınlaştırılması da önem taşımaktadır. Böylece kullanıcıların dijital platformlardaki görünürlük mekanizmalarını, algoritmaları ve veri güvenliği süreçlerini daha bilinçli kullanmaları sağlanabilir.

Kadınların dijital deneyimlerini anlamaya yönelik akademik ve kurumsal çalışmaların desteklenmesi önemlidir. Özellikle taşrada yaşayan kadınların çevrim içi görünürlük, toplumsal denetim ve dijital katılım süreçlerine ilişkin araştırmaların artırılması, bu alandaki bilgi birikiminin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ak, M. (2020). Türkiye’de kültürel kimlik arayışları. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(74), 5375-5385.
- Ak, M. (2025). Şehir, şehirlilik ve Türkiye: Taşralılıktan şehirliliğe dönüşüm süreci. *ETÜT Dergisi*, 10, 14-37. <https://doi.org/10.52003/etutdergisi.1601184>
- Akgül, M., ve Hekimoğlu Toprak, H. (2019). Sosyal ağlarda mahremiyetin dönüşümü: Instagram örneği. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 10(38), 75-114. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2019.3.004.x>
- Akkuş, A. (2017). *Taşra iş yaşamında kadın dindarlığı: Karaman örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Aksakal, F., Dönel Akgül, G., Geçikli, E., ve Pınar, M. A. (2021). Fen bilgisi öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının dijital öğretmenlik algıları. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 232-248.
- Aktan, E. (2018). Instagram kullanıcılarının kullanım motivasyonları ve Instagram takip davranışlarının incelenmesi. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 9(33), 127-148. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2018.3.008.x>
- Altıkardeş, C. (2021). *Gender and the city: Migration of well-educated women from Istanbul to Berlin* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sabancı Üniversitesi.
- Avşar, G. (2025). Dijital ebeveynlik ve mahremiyet: Instagram’da çocukların temsili üzerine eleştirel bir inceleme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(Özel Sayı), 1509-1531.
- Baloğlu, E. (2023). Instagram çağının dijital ebeveynleri: Sharenting bağlamında bir inceleme. *TRT Akademi*, 8(19), 766-785. <https://doi.org/10.37679/trta.1328354>
- Başaran, E. (2022). Üniversite-kent ilişkisini yeniden düşünmek: Gümüşhane Üniversitesi’nin Gümüşhane’nin kentsel gelişimine ve sosyo-kültürel hayatına etkileri. İçinde Ö. Şen (Ed.), *Coğrafi boyutlarıyla kent ve kentleşme* (ss. 163-194). Kriter Yayınevi.
- Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme* (A. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2023). *Akışkan modernite* (S. O. Çavuş, Çev.). Tellekt.
- Baysallı, H. (2024). *Erving Goffman’ın performans kavramına ilişkin fikirleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İzmir Bakırçay Üniversitesi.
- Berger, P. L., ve Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin sosyal inşası: Bir bilgi sosyolojisi incelemesi* (V. S. Öğütle, Çev.). Paradigma Yayıncılık.

- Bilbil, E. K., ve Atalay, D. (2020). Sosyal medya ekseninde mahremiyetin dönüşümü ve benlik inşası. *Global Media Journal TR Edition*, 10(20), 176-195.
- Bilgin, A., ve Oksal, A. (2018). Kültürel kimlik ve eğitim. *Academy Journal of Educational Sciences*, 2(1), 82-90. <https://doi.org/10.31805/acjes.346729>
- Bocock, R. (2005). *Tüketim* (İ. Kutluk, Çev.). Dost Kitabevi.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge University Press.
- Braun, V., ve Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı (S. N. Şad, N. Özer, ve A. Atli, Çev.). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 873-898. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m>
- Braun, V., ve Clarke, V. (2025). *Tematik analiz: Pratik bir rehber* (A. Bakla, İ. Çakır, ve S. B. Demir, Çev.). Hemdem Akademi.
- Bullingham, L., ve Vasconcelos, A. C. (2013). “The presentation of self in the online world”: Goffman and the study of online identities. *Journal of Information Science*, 39(1), 101-112. <https://doi.org/10.1177/0165551512470051>
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet belası: Feminizm ve kimliğin altüst edilmesi* (B. Ertür, Çev.). Metis Yayınları.
- Castells, M. (2008). *Kimliğin gücü* (E. Kılıç, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cooley, C. H. (1902). *Human nature and the social order*. Charles Scribner’s Sons.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Siyasal Kitabevi.
- Çalık, İ., ve Pir, B. (2019). Korunan alanların sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi: Gümüşhane Limni Gölü Tabiat Parkı örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(Ek Sayı), 159-169.
- Çankal, S. (2024). Dijital platformlarda kimlik inşası ve sunumu: Z kuşağı üyeleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (61), 325-342. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1430273>
- Çetin, A. (2010). Bir kavramın kısa tarihi: “Mahalle baskısı”. *Mukaddime*, 3, 81-92.
- Çolak, K. (2022a). Sosyal ağlarda görünür olma biçimlerinin benlik sunumu ve kimlik oluşturma üzerindeki rolü. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 2(1), 88-100.
- Çolak, K. (2022b). *Sosyal medyada görünür olma bağlamında benlik sunumu: Instagram’da mekân tercihleri üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Dalbay, R. S. (2018). “Kimlik” ve “toplumsal kimlik” kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 161-176.

- DataReportal. (2025). *Digital 2025: Turkey*. <https://datareportal.com/reports/digital-2025-turkey>
- Debord, G. (1996). *Gösteri toplumu* (A. Ekmekçi ve O. Taşkent, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Deniz, A. Ç. (2015). Taşra kenti kamusalında kadın temsili: Uşak örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 99-120.
- Diker, E., Aksoy, F., ve Aydoğan Kılıç, T. (2024). Üniversite öğrencilerine göre Gümüşhane Üniversitesinin marka kişiliği. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 111-127. <https://doi.org/10.33416/baybem.1487440>
- Dil Şahin, M. (2024). Damgalamanın izi: Örgütsel damga kavramına ilişkin kuramsal bir çerçeve. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 5(1), 98-113. <https://doi.org/10.62001/gsijses.1475282>
- Doğan, E. (2021). Omnipotikön sürecinde sosyal medyada toplumsal cinsiyet: Instagram örneği. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, 15, 96-108.
- Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı. (2025). *Gümüşhane il profili*. https://www.doka.org.tr/bolgemiz_Gumushane-TR.html
- Duran Okur, H. (2015). Toplumsal cinsiyet rollerinin Facebook kullanım biçimine etkileri. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 251-262.
- Duran Okur, H. (2016). Sosyal ağların gençliğin değerlerine etkisi. İçinde A. Ç. Deniz ve A. B. Hülür (Ed.), *Yeni medya ve toplum: Disiplinlerarası yaklaşımlar* (ss. 289-323). Literatürk Academia.
- Duran Okur, H. (2025). Sanal alanda tüketim kültürünün yeniden üretilmesi: Netnografik bir araştırma. *Mavi Atlas*, 13(2), 586-611. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.1688926>
- Erden, K. (2025). Dijital platformlarda kimlik performansları: Performatif benlik, gösteri toplumu ve dramaturjik yaklaşım. *Akdeniz İletişim*, 49, 196-218. <https://doi.org/10.31123/akil.1629829>
- Erdoğan, A. T., ve Yumrukuz, Ö. (2021). Sosyal medya'nın doğası. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 173-197. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5124028>
- Fereday, J., ve Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding and theme development. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), 80-92. <https://doi.org/10.1177/160940690600500107>

- Foucault, M. (2019). *Hapishanenin doğuşu: Gözetim altında tutmak ve cezalandırmak* (M. A. Kılıçbay, Çev.). İmge Kitabevi.
- Gedik, Y. (2020). Pazarlamada yeni bir çerçeve: Sosyal medya ve Web 2.0. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1), 252-269. <https://doi.org/10.33712/mana.706162>
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve bireysel kimlik* (Ü. Tatlıcan, Çev.). Say Yayınları.
- Goffman, E. (2014a). *Günlük yaşamda benliğin sunumu* (B. Cezar, Çev.). Metis Yayınları.
- Goffman, E. (2014b). *Damga: Örselenmiş kimliğin idare edilişi üzerine notlar* (Ş. Geniş, L. Ünsaldı ve S. N. Ağırnaslı, Çev.). Heretik Yayıncılık.
- Hall, S. (1992). The question of cultural identity. İçinde S. Hall, D. Held, ve T. McGrew (Ed.), *Modernity and its futures* (ss. 273-325). Polity Press.
- Hülür, A. B. (2017). Erving Goffman: Günlük yaşamda benliğin sunumu. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 158-165.
- Im, J., Schoenebeck, S., Iriarte, M., Grill, G., Wilkinson, D., Batool, A., Alharbi, R., Funwie, A., Gankhuu, T., Gilbert, E., ve Naseem, M. (2022). Women's perspectives on harm and justice after online harassment. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 6(CSCW2), Article 355, 1-23. <https://doi.org/10.1145/3555775>
- İsmayılzade, L. (2017). Sanal dünyada sanal dönüşüm. *e-Journal of New Media (Yeni Medya Elektronik Dergi)*, 1(3), 227-236. <https://doi.org/10.17932/IAU.EJNM.25480200.2017.1/3.227-236>
- Karslı, B., ve Aycan, S. (2020). Instagram ve mahremiyet: Dindar muhafazakâr kadınların paylaşımları örneği. *Turkish Academic Research Review*, 5(2), 245-266. <https://doi.org/10.30622/tarr.725695>
- Kartal, N. (2018). *Sosyal medyanın kimlik sunumuna etkisi: Erving Goffman'ın dramaturjik teorisi üzerine bir analiz* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Kavut, S. (2018). Goffman'ın benlik sunumu kuramı bağlamında sosyal medyada kimlik inşası: Instagram üzerine bir araştırma. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 1, 1-12.
- Kavut, S. (2020). Kimliğin dönüşümü: Dijital kimlikler. *Selçuk İletişim Dergisi*, 13(2), 987-1008.
- Kellner, D. (1992). Popular culture and the construction of postmodern identities. İçinde S. Lash ve J. Friedman (Ed.), *Modernity and identity* (ss. 141-177). Blackwell.

- Kiarimovi, L. (2023). *Dijital antropoloji perspektifiyle sosyal medya topluluklarını anlamak: Goffman'ın "vitrin" kavramı çerçevesinde netnografik bir analiz* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Leaver, T., Highfield, T., ve Abidin, C. (2020). *Instagram: Visual social media cultures*. Polity Press.
- Lincoln, Y. S., ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- Marwick, A. E., ve Boyd, D. (2011). I tweet honestly, I tweet passionately: Twitter users, context collapse, and the imagined audience. *New Media & Society*, 13(1), 114-133. <https://doi.org/10.1177/1461444810365313>
- Mead, G. H. (2017). *Zihin, benlik ve toplum* (Y. Erdem, Çev.). Heretik Yayınları.
- Mutluer, T. (2019). *Sosyal medyada benlik sunumu: Instagram anneleri örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Niedzwiecki, H. (2010). *Dikizleme günlüğü: Kendimizi ve komşularımızı gözetlemeyi niçin bu kadar sevdik?* (G. Gündüç, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Özçelik Baloğlu, Ö. (2023). Teknolojik bir dönüşüm olarak dijitalleşme kavramı ve etkileri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 1189-1210. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1276723>
- Özdemir, B., ve Yıldırım, G. (2019). Dijitalleşen iletişim ortamlarında kimlik inşası ve benlik sunumu: İletişim fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 3(3), 178-191. <https://doi.org/10.17932/IAU.EJNM.25480200.2019.3/3.178-191>
- Özdil, M. (2017). Kolektif ve bireysel kimlikler bağlamında sosyal bütünleşme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 383-400.
- Özel, M. (2025). Goffman, benlik sunumu ve bir performans olarak nitel çalışmalar. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 20(45), 437-465. <https://doi.org/10.56524/msydergi.1478529>
- Özer, B. (2025). İptal kültürü: Dijital çağda toplumsal denetimin yeni boyutu. *İm: İletişim ve Medya Çalışmaları Dergisi*, 1, 53-74.
- Özşirin, S. (2026). *Sosyal medyada çevrim içi ilk izlenimlerin incelenmesi: Bir karma yöntem çalışması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Pegem Akademi.
- Persson, A. (2021). *Introduction to Goffman's sociology: Being like others and becoming something else*. Department of Educational Sciences, Lund University.

- Pierre, M.-H. (2019). *Social media and identity construction: A reconstructive analysis of the use of social media among the Haitian university students in Turkey* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Rosen, J. (2004). *The naked crowd: Reclaiming security and freedom in an anxious age*. Random House.
- Salderay, B., ve Erten, A. (2021). Instagram’da fotoğraf paylaşımı ve sanal benlik olgusunun sunumu. *Akademik Sanat Tasarım ve Bilim Dergisi*, 14, 115-129. <https://doi.org/10.34189/asd.2021.14.009>
- Saygılı, E. G., ve Üstüner Top, F. (2025). Çocukların ebeveynleri tarafından sosyal medyada paylaşılmasına yönelik çalışmaların incelenmesi. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 24-41. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dicod/article/1709959>
- Saylan, K. (2022). Cumhuriyetten günümüze Gümüşhane şehri. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(Dr. Mahmut Kırkpınar’a Armağan), 1884-1920. <https://doi.org/10.24186/vakanuvis.1206802>
- Selimoğlu, Z., ve Pehlivan Sarı, E. (2025). Goffman’ın dramaturjik yaklaşımı bağlamında Instagram’da benlik sunumu: Influencer örneği. *Journal of West European Social Sciences*, 2(1), 149-165.
- Sepetci, N. E. (2023). *Sosyal medyada izlenim yönetimi: Instagram fenomenlerinin benlik sunumları üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Simmel, G. (2004). *Modern kültürde çatışma* (T. Bora, Çev.). İletişim Yayınları.
- Solmaz, O. (2021). The presentation of self in social networking sites: An introduction, theory and the current state of the scholarship. *e-Journal of New Media*, 5(1), 49-59. https://doi.org/10.17932/IAU.EJNM.25480200.2021/ejnm_v5i1005
- Şahin, V. (2012). Gümüşhane’nin eğitime ait verileri ve bunlara coğrafi yapının etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25, 302-318.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Gümüşhane Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. (2025). *Gümüşhane temiz hava eylem planı (2025-2029)*. https://webdosya.csb.gov.tr/db/gumushane/menu/gumushane-temiz-hava-eylem-planı-2025-2029-imzalı_20250428035839.pdf
- Tam, M. S. (2015). *Erving Goffman’ın dramaturjik kuramı çerçevesinde sosyal medyada selfie (özçekim) paylaşımları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

- Taştan, S. (2020). Sosyal medya üzerinde benlik inşası: Instagram örneğinde bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve İletişim Araştırmaları Dergisi (SMAC)*, 1(1), 138-159. <https://doi.org/10.29228/smacjournal.48635>
- Turan, Y. (2024). Sosyal medyada gözetim ve mahremiyet algısı: Instagram kullanıcıları üzerine bir inceleme. *Akdeniz İletişim*, 47, 146-169. <https://doi.org/10.31123/akil.1427283>
- Türk Dil Kurumu. (2022). Güncel Türkçe sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2025, 14 Temmuz). *İç göç istatistikleri, 2024*. <https://data.tuik.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2025). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 2025*. <https://tuik.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2026, 9 Şubat). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2025*. <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/53899>
- Uslu, M. (2021). Türkiye’de sosyal medya bağımlılığı ve kullanımı araştırması. *Turkish Academic Research Review*, 6(2), 370-396. <https://doi.org/10.30622/tarr.933479>
- Ünal, G. (2016). *Küçük şehirlerde ve megakentlerde yaşayan bireylerin ahlaki olgunluk düzeyi, yaşam kalitesi ve umutluluk düzeyi açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Beykent Üniversitesi.
- Veblen, T. (2017). *Aylak sınıfının teorisi* (E. Günsel, Çev.). Tutku Yayınevi.
- Yalçın, İ. (2022). Performans olarak benlik: The Truman Show. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 9, 204-224. <https://doi.org/10.56676/kiad.1172014>
- Yanıklar, C. (2016). Sınıfın sonu mu? Sınıf tartışmalarının gidişatı. İçinde L. Sunar (Ed.), *Türkiye’de toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik* (ss. 45-62). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yanıklar, C. (2018). Postmodern tüketim, tüketim kültürü ve toplumsal kimliğin inşası. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KOSBED)*, 35, 231-252.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. bs.). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2023). Erving Goffman: Günlük yaşamda benliğin sunumu. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 24(52), 31-36.
- Zengin Demirebilek, E. (2021). Erving Goffman’ın benlik kuramı çerçevesinde izlenim yönetimi ve kişilerarası iletişime etkisi üzerine bir değerlendirme. *Anasay*, 5(16), 65-80. <https://doi.org/10.33404/anasay.906651>

EKLER

Ek 1. Gönüllü Katılımcı Onam Formu

GÖNÜLLÜ KATILIMCI ONAM FORMU

Gümüşhane Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Lisansüstü öğrencisi Semih BAŞ tarafından Yüksek Lisans tez çalışması olarak yürütülen “**Taşrada Yaşayan Kadınların Sanal Kimlik Rollerini Üzerine Dramaturjik Bir İnceleme (Gümüşhane Merkez Örneği)**” başlıklı araştırmaya davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa ya da daha fazla bilgi isterseniz sorabilirsiniz.

Araştırmanın amacı, taşrada yaşayan kadınların Instagram’da benimsedikleri sanal kimlik rollerini incelemektir. Görüşmenin 30 dakika süreceği öngörülmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Soruları yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır. Size sorulan soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu çalışmada verdiğiniz yanıtlar ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınacaktır. Bu formlardan elde edilecek bilgiler ve Instagram hesabınızdaki paylaşımlar, izniniz üzerine kişisel kimlik bilgileri gizli tutularak tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Çalışmaya Katılım Onayı:

“Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce gönüllüye/katılımcıya verilmesi gereken bilgileri gösteren Aydınlatılmış Onam Formu adlı metni okudum ya da bana okunmasını sağladım. Bu bilgilerin içeriği ve anlamı, yazılı ve sözlü olarak açıklandı. Aklıma gelen bütün soruları sorma olanağı tanındı ve sorularıma doyurucu cevaplar aldım. Çalışmaya katılmadığım ya da katıldıktan sonra çekildiğim durumda, hiçbir yasal hakkımdan vazgeçmiş olmayacağım. Bu koşullarla, söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. Bu metnin imzalı bir kopyasını aldım.”

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı Soyadı:

İmzası:

Not: Bu form, iki nüsha hâlinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır.

**TAŞRADA YAŞAYAN KADINLARIN SANAL KİMLİK ROLLERİ ÜZERİNE
DRAMATURJİK BİR İNCELEME (GÜMÜŞHANE MERKEZ ÖRNEĞİ)
YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU**

Görüşmeci:

Yer:

Tarih ve Saat:

Demografik Bilgiler

Yaş:

Eğitim durumu:

Çalışma durumu:

Ekonomik durum: (alt-orta-yüksek)

Medeni durum: Çocuk sayısı:

Kendinizi/kimliğinizi nasıl tanımlarsınız? Muhafazakâr, Seküler, Sosyal, vs.

Kaç yıldır Gümüşhane'de yaşıyorsunuz?

Görüşme Soruları

Tema 1: Instagram kullanım pratikleri ve motivasyonlar

1. Ne kadar süredir Instagram kullanıyorsunuz?
2. İlk kez Instagram kullanmaya başladığınızda kullanım amacınız neydi?
Bu kullanım amacınız zaman içerisinde nasıl bir dönüşüm geçirdi?
3. Instagram'da genellikle ne tür paylaşımlar yapıyorsunuz?

Tema 2: Benlik sunumu ve kimlik performansı

4. Paylaşım yaparken dikkat ettiğiniz durumlar, belirlediğiniz sınırlar nelerdir? (Özellikle paylaşmadığınız veya beğenmediğiniz içerikler var mı?)
5. Paylaşım yaparken dikkat ettiğiniz (akımlar, popüler içerikler ya da fotoğraf görselliği/düzeni ile ilgili) şeyler beğeni veya izlenme sayınızı etkiliyor mu?
6. Instagram kullanımınız günlük yaşamda sosyal ilişkilerinizi nasıl etkiler?
7. Instagram paylaşımlarının gerçek hayatla olan uyumu veya uyumsuzluğu hakkında ne düşünüyorsunuz?
8. Instagram paylaşımlarınızın kimliğinizi, statünüzü, yaşam tarzınızı yansıttığını düşünüyor musunuz? Gümüşhane'de yaşıyor olmanızın bu yansımayı etkilediğini düşünüyor musunuz? (Varsa) Ne tür farklar olduğunu düşünüyorsunuz?

Tema 3 — Toplumsal onay ve etkileşim dinamikleri

9. Paylaşmalarınıza gelen beğeni veya görüntülenme sayısı sizin için ne anlam ifade ediyor? Bunu biraz açar mısınız?

10. Instagram’da kimleri veya ne tür içerikleri takip ediyorsunuz? Beğendiğiniz veya takip ettiğiniz kişiler sizi ne ölçüde yansıtıyor?

11. Takip ettiğiniz kişilerin paylaşımları, sizin paylaşım tercihlerinizi nasıl etkiliyor?

12. Çevrenizden paylaşımlarınıza gelen beğeni veya eleştiri gibi geri bildirimler sonraki paylaşımlarınızı nasıl şekillendiriyor?

Tema 4 — Taşra faktörünün sanal kimliğe etkisi

13. Gümüşhane’den tanıdığınız insanlarla takipleşiyor musunuz? Bu karşılıklı takibin paylaşımlarınıza etkisi nasıl oluyor? (Paylaşımlarınızın içeriğine veya paylaşım yapma sıklığınıza etki ediyor mu?)

14. Yaşadığınız şehrin gelişmişlik düzeyinin (bir taşra kenti olmasının) Instagram kullanımınızı nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

15. Gümüşhane’deki sosyal çevre ve kültürel yapının, paylaşımlarınızı şekillendirdiğini düşünüyor musunuz? Nasıl?

16. Büyükşehirlerdeki kadınların Instagram kullanımıyla kendi kullanımınız arasında nasıl bir fark gözlemliyorsunuz?

17. Gümüşhane’deki insanların, kadınların Instagram kullanımına dair bakış açısını nasıl değerlendirirsiniz? Bu bakış açısının paylaşımlarınıza nasıl bir etkisi var?

Zaman ayırdığınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Ek 3. MAXQDA Kod Ağacı

Kod Sistemi	1060
Tema 1: Instagram kullanım pratikleri ve motivasyonlar	0
1.1 Sosyalleşme ve iletişim amaçlı kullanım	0
Kahve hikayeleriyle sosyallik sunumu	5
Arkadaş çevresine uyum sağlama	4
Gündelik iletişim kuma	7
Sosyal bağlan sürdürme	6
Ortak dijital mizah üretimi	4
Sosyal çevreyle bağlantıda kalma	18
Etkinlik/mekân koordinasyonu	4
Hikâye odaklı paylaşım	6
1.2 Bilgi edinme ve öğrenme odaklı kullanım	0
Tüketim odaklı kullanım	8
Çocuk gelişimi içerikleri takip etme	5
Psikolog/uzman içerikleri izleme	8
Eğitim içerikleri takip etme	2
Kültürel içerik tüketimi	7
Öğrenme motivasyonu	20
1.3 Eğlence ve boş zaman değerlendirme	0
Boş zaman aktivitesi olarak kullanım	8
Mizah içerikleri takip etme	2
1.4 Estetik ve görsel paylaşım pratikleri	0
Tarhi/kültürel mekân paylaşımı	6
Görsel bütünlük oluşturma	6
Estetik uyuma dikkat etme	11
Seyahat fotoğrafları paylaşma	8
Doğa içerikleri üretme	8
Manzara paylaşımı	5
1.5 Arşiv ve hafıza oluşturma motivasyonu	0
"Kendim için paylaşıyorum" söylemi	15
Dijital arşiv kuma	7
Anı biriktirme	10
1.6 Üretim, emek ve profesyonel kullanım	0
Faydalı olma motivasyonu	11
Öğretici içerik sunma	2
Profesyonel görünürlük oluşturma	4
Ürün görünürlüğü sağlama	2
El emeği paylaşımı	4
1.7 Algoritma ve görünürlük farkındalığı	0
Algoritmaya uygun içerik üretimi	9
Popüler müzik kullanımı	7
Tema 2: Benlik sunumu ve kimlik performansı	0
2.1 Annelik performansı	0
Bakım emeği performansı	2
Çocuk merkezli görünürlük	6
Koruyucu annelik	3
İyi anne kimliği	5
2.2 Geleneksel/muhafazakâr kadınlık performansı	0
Geleneksel/milliyetçi kimlik sunumu	8
Kültürel ve sosyal uyum gösterme	6
Ölçülü görünürlük	22
Muhafazakâr kimlik vurgusu	12
2.3 Sosyal/eğlenceli kadın performansı	0
Sosyal etkinlik paylaşımı	7
Eğlenceli kişilik sunumu	2
Sosyal kadın kimliği	6
2.4 Üretici/emek odaklı kadın performansı	0
Emek üzerinden meşru görünürlük	2
Öğretici kadın rolü	2
El emeğini görünür kılma	4
Üretken kadın kimliği	2
2.5 Estetik benlik sunumu	0
Kontrollü görsel performans	11
Görsel seçicilik	5
Estetik görünme arzusu	7
2.6 Otantik/doğal benlik performansı	0
İçtenlik veya özgünlük performansı	15
Doğal yaşam paylaşımı	7
Yapay görünmek istememe	6
"Gerçek ben buyum" söylemi	22
2.7 Kültürel/entelektüel kimlik performansı	0
Öğrenmeye açık benlik	11
Sanat içerikleri paylaşma	3
2.8 Akışkan ve durumsal kimlik performansı	0
Sabit kimlikten kaçınma	6
Farklı seyrirlere farklı performans sunma	3
Ortama göre farklı yön gösterme	4

Ek 3. (Devamı)

Tema 3: Toplumsal onay ve etkileşim dinamikleri	0
3.1 Beğenilme ve onay ihtiyacı	0
Emeğin beğenilmesinden mutluluk duyma	6
Olumlu yorumlardan hoşlanma	7
Beğenilme arzusu	23
3.2 Seyirci farkındalığı	0
Paylaşım öncesi seyirci hesabı yapma	6
İnsanların nasıl yorumlayacağını düşünme	12
Yanlış anlaşılma kaygısı	7
Sosyal çevreyi hesaba katma	12
3.3 Seyirci seçimi ve filtreleme	0
Seçilmiş seyirciye paylaşım yapma	22
Yargılayıcı kişileri engelleme	7
Takipçi seçiciliği	10
Gizli hesap kullanımı	6
3.4 Eleştiri ve geri bildirim dinamikleri	0
Eleştirilerden etkilenmeme söylemi	14
Performansın yeniden düzenlemesi	26
Eleştirilerden etkilenme	16
3.5 Dijital ilişkiler ve mikro etkileşimler	0
Kontrollü beğeni	6
Dijital gözlemcilik	20
Instagram hareketlerini ilişkisel gösterge sayma	6
Dijital davranışlara anlam yükleme	14
Hikâye/beğeni üzerinden ilişki okuma	5
3.6 Sosyal medyanın yapaylığına dair farkındalık	0
Sahne önü – sahne arkası farkındalığı	10
Abartılı mutluluk performanslarını sorgulama	9
Fenomen kültürünü eleştirme	10
Sosyal medyayı gerçek dışı bulma	23
İnsanların seçili yönlerini gösterdiğini düşünme	13
Tema 4: Taşra/şehir faktörünün sanal kimliğe etkisi	0
4.1 Küçük şehirde görünürlük baskısı	0
Görünürlüğün sıradanlaşması	5
Görünürlüğün hızla yayılması	4
Konuşulma korkusu	8
Sürekli izleniyor hissetme	3
Herkesin birbirini tanıması	6
4.2 Taşrada toplumsal denetim	0
"Ayrıp" kültürü	5
Kadın davranışlarının denetlenmesi	15
Yaşlı kuşağın eleştirileri	7
Yargılanma hissi	14
4.3 Nazar ve kültürel korkular	0
Kültürel öz-denetim geliştirme	3
Çocukları nazardan koruma	6
Nazar korkusu	5
4.4 Büyükşehir – taşra karşılaştırmaları	0
Taşrada sahne/dekor yetersizliği	17
Mekâna göre davranış değiştirme	4
Taşrada dar sosyal kabul	14
Büyükşehirde daha rahat görünürlük	22
4.5 Taşrayı kültürel/doğal kimlik olarak sunma	0
Şehir temsili yapma	7
Yöresel yaşam paylaşımı	4
Doğa merkezli kimlik	13
Tema 5: Taşra'da önleyici görünürlük ve izlenim yönetimi	0
5.1 Öz-denetim ve kontrollü görünürlük	0
Yemek veya sofa sansürü	4
Dikkatli paylaşım yapma	18
Minimum görünürlük stratejisi	31
Paylaşım öncesi düşünme	7
5.2 Mahremiyet yönetimi	0
Çocuk görünürlüğünü azaltma	7
Alleyi geri planda tutma	5
Ev içini paylaşmama	7
İlişki hayatını gizleme	8
5.3 Bedensel/görsel görünürlüğü düzenleme	0
"Göze batmama" çabası	5
Bedenin fazla görünürlüğünden kaçınma	4
Giyime dikkat etme	5
5.4 Önleyici izlenim yönetimi	0
Stratejik paylaşım seçimi	16
Olası yargılan önceden düşünme	12
Eleştiriye açık alan bırakmama	5
5.6 Kontrollü özgürlük stratejileri	0
İkinci/gizli hesap kullanımı	4
Seçilmiş çevrede rahat davranma	11
Güvenli dijital alan oluşturma	8
Seyirciyi seçerek özgürleşme	2
5.7 İçselleştirilmiş toplumsal baskı	0
Görünürlüğü kendi kendine sınırlama	22
Diken üstünde hissetme	4
Gizli hesap verme hissi	3
"Etkilenmiyorum sanıyordum ama etkileniyordum"	2

ETİK KURUL KARARI

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-95674917-108.99-322123

Konu : Etik Kurul Onay

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Arif ÇİÇEK

“TAŞRADA YAŞAYAN KADINLARIN SANAL KİMLİK ROLLERİ ÜZERİNE DRAMATURJİK BİR İNCELEME (GÜMÜŞHANE MERKEZ ÖRNEĞİ) ” konulu etik kurul başvurunuz; Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun **27/03/2025** tarih ve **2025/4** sayılı toplantısında görüşülmüş olup; projenin yürürlükteki mevzuata uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir. Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Selçuk ALEMDAĞ
Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 0651-OULE-00SO

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/gumushane-universitesi-ebys>

Adres:
Telefon No : Fax No :
e-Posta : İnternet Adresi : <http://www.gumushane.edu.tr/>
Kep Adresi : gumushaneuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi İçin :Özge GÖKAY
Memur
Dahili No:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Semiha Baş

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Gümüşhane Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler ve Yayınlar¹ : Baş, S. ve Çiçek, A. (2025). Benlik sunumu kuramına göre annelik rolünün tarihsel gelişimi. M. Ak, A. O. Közleme ve E. Dikici (Ed.), *Aile ve toplumsal yaşam* içinde (ss. 77-96). Çizgi Kitabevi.
Baş, S. ve Çiçek, A. (2024). Tüketim ve kimlik ilişkisinin tarihsel serüveninde akışkan kimlikler ve bireyselleşme. M. Ak ve M. A. Tüzen (Ed.), *Toplum ve kültür* içinde (ss. 44-62). Çizgi Kitabevi.

İş Deneyimi

Projeler : “Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması” -Bursiyer.